

M
16.698
18
OSZK

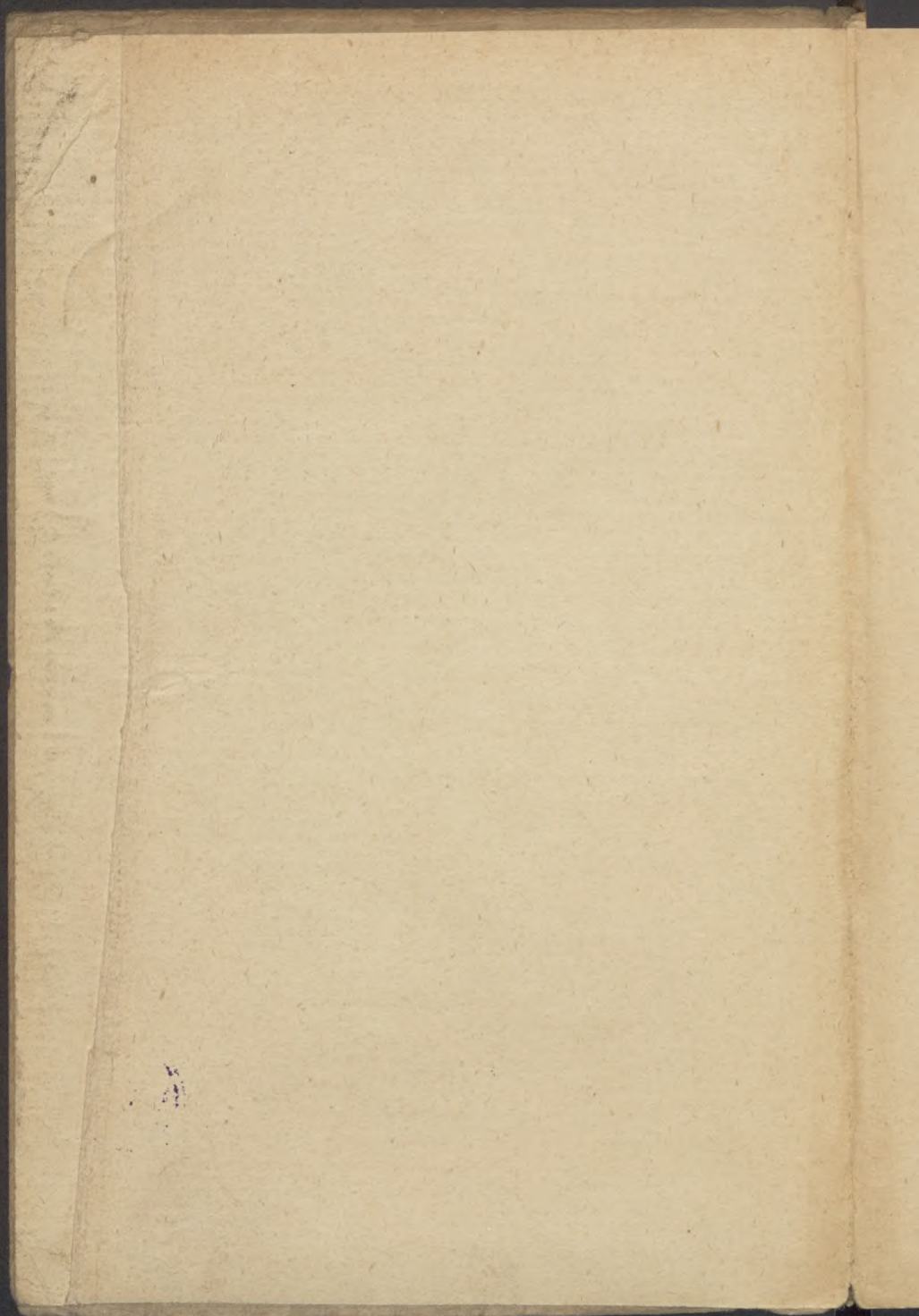
KARL HANS STROBL

KISÉRTETEK
AZ INGOVÁNYBAN

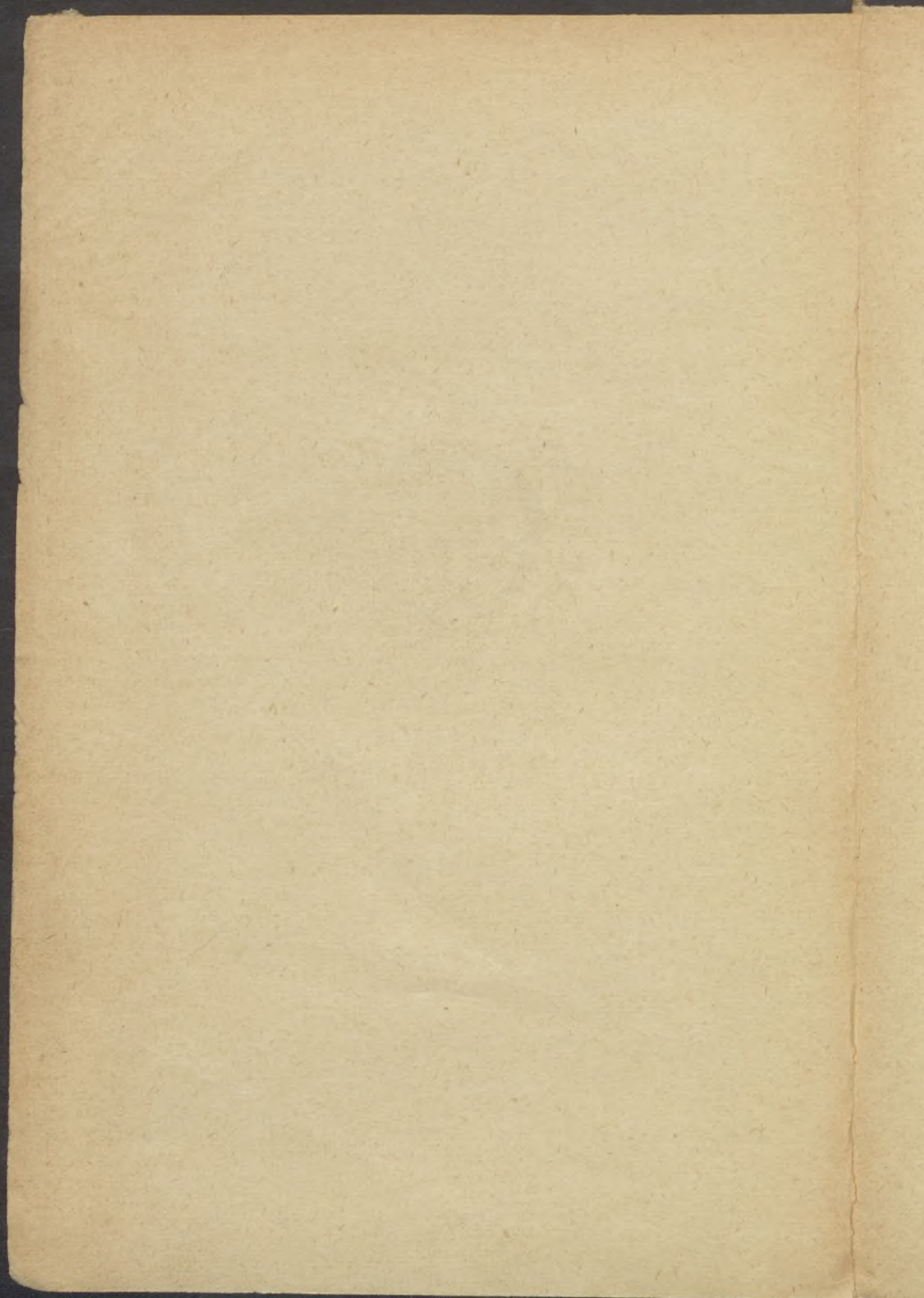

GENIUS-KIADÁS

új

SZERKESZTI
KÁLLAY·MIKLÓS

XVIII.

JOGOSÍTOTT MAGYAR KIADÁS.

KARL HANS STROBL

KISÉRTETEK
AZ INGOVÁNYBAN

FORDITOTTA
RELLE PÁL

GENIUS KIADÁS

M 16.698/18

GENÉRALIS SÁRKÉNYI KÖNYVTÁR
1968/R Ieltár

Jókai-nyomda rt. Budapest

ELŐSZÓ.

A magyar olvasóközönség hiányosan ismeri Karl Hans Stroblt, a „Kisértetek az ingoványban“ íróját, a modern osztrák irodalom egyik legérdekesebb jelenségét. Egyetlen regénye, mely magyar fordításban megjelent: „A bresciai örömtanya“, színes, izgalmas és különleges történelmi studium, jellemző a regény szerzőjének egyéniségére, de inkább csak egy jellegzetes adat ahoz, vázlat, de nem teljes kép. Irodalmi hovatartozásának legvilágítóbb utmutatója, a „Heliogabal Cuperus“ még nem jelent meg magyar fordításban, ez a nagy és komplikált regény egyik disze a fantasztikus regényirodalomnak és ez alapította meg Strobl hírét s egyuttal helyét a világirodalomban.

Azóta Karl Hans Strobl, mint fantasztikus regényíró szerepel, ezt a fémjelzést kapta az egész világ olvasó közönsége előtt. Ma és éppen legújabb regénye, a „Kisértetek az ingoványban“ alapján azonban meg kell állapítani, hogy ez a fémjelzés nem felel meg tökéletesen az igazi fémtartalomnak. Az általános megállapítás, hogy Strobl fantasztikus regényíró, olyan igazságtalanság, vagy legalább is felületesség, mint amellyel például Dumas-t romantikus regényírónak kiáltották ki annak idején és romantikusnak, *csak* romantikusnak tartják jórészt még ma is. Karl Hans Strobl ép ugy nem *csak* fantasztikus regényíró, mint ahogyan Dumas nem volt *csak* romantikus regényíró.

Mind a két író a saját korából, korának talajából, sőt egyenesen korának realitásából nőtt ki. Igaz, hogy Dumas romantikus volt, de romantikus volt a kor is, ahonnan alakjait, alakjainak életét, kalandjait és történeteit merítette. Ez a romantika pedig realizmus, talán a realizmus romantikája, de nem *csak* romantika, nem csak a kitalálás romantikája, amit ma és régebben általában — és népiesen — romantika alatt értettek. Nem szabad elfelejteni, hogy Dumas korának főszereplője, eszmény- és példaképe Napoleon volt, a kis korzikai ügyvéd fia, a hitelcsináló kadét, aki Franciaország császári koronáját tette a fejére, az osztrák császár leányát vette feleségül, királyokat alázott meg, országokat tiport le. Romantikus karriér volt ez és Franciaország akkorában hemzsegett a hasonló karriérektől. Dumas ezt meglátta és ha regényei javarésze karriére-történet, a pénz és jóélet, a nagy pozíció után történet drámája, a semmiből jöttek nagy célhoz érkezésének izgalmas, kalandos históriája, ez Dumasnál nem *csak* romantika, hanem igenis realizmus, nagyon is földi és nagyon is tárgyilagos élet- és emberfigyelés.

És Karl Hans Strobl . . . ?

Ezen a ponton tényleg Dumas mellé kell állítani. Igaz, hogy fantasztikus regényíró, de — mi tudjuk — fantasztikus a kor is, ahonnan alakjait, alakjainak életét, kalandjait és történeteit meríti. Ez a fantasztikum pedig realizmus, talán a realizmus fantasztikuma, de nem *csak* fantasztikum, nem csak a kitalálás fantasztikuma, amit ma és régebben általában — és népiesen — fantasztikus regényirodalom alatt értettek. Nem szabad elfelejteni, hogy Karl Hans Strobl korának, a mi korunknak főszereplője, hőse, életdiktátora: a világháború, mely hatalmas trónokat döntött le, virágzó, hatalmas országokat pusztított el, kis embereket emelt

a trónra és apró, pizslicsár országokat avatott kis- és nagyhatalmakká. Fantasztikus kor ez. Mivé lettünk és mivé lettek mások? Kicsikből lettek nagyok, elsőből utolsók, utolsókban első. Nagykultúrájú országok, népek és emberek percek alatt a középkorba zuhantak vissza, középkori életet élnek, holott a kezük ügyében, a szemük előtt még ott van minden, épen, vagy félig elpusztulva a kultura minden eszköze: a repülőgéptől a sebészetig, a modern kémia csodáitól a vasgyártás nagyszerűségéig és így tovább. Ebben a felemás, még kába, fantasztikus világban élünk mi és él Karl Hans Strobl is. Mi Budapesten, ő Bécsben, mások másutt...

És a „Kisértetek az ingoványban“ Bécs regénye. Bécs történelmi tragédiájának regénye, a vesztett háború után összeomlott császárváros haldoklásának vetülete a teljes pusztulásba, a romokba, a sirba, a feloszlásba, a semmibe... És ez nem csak fantasztikum. A folyamat megindult, a pusztulás kezdősebességéből fantázia nélkül, pusztaszámtani logikával is ki lehetne számítani: meddig, hová, mikor...? Karl Hans Strobl a fantázia logikájával festi meg ezt a képet, az elkerülhetetlen jövő, a végzet szörnyű csataképét, fantasztikusan borzalmas realitását. Drámai objektivitásában Verescsaginra emlékeztet, de mert lelki szemekkel *előre* látja a dolgokat, a tényeket, a történendő pozitívumokat: ezért és *csak* ezért lehet a fantasztikus írók közé sorozni, bár sokkal inkább mondható az előreérzés, előresejtés, vagy még inkább az előretudás realistájának. Minden gondolata, elképzelése és kézzelfoghatatlansága a mából sarjadt, mint a világtragédia kékvirága nőtt ki a mai élet esemény- és emberkertjéből. Vértperzselő, fejbeverő mementó ez a regény, Bécsnek ez az előrelátott tragédiája, mely figyelmeztetés a legyőzött

országok valamennyi nagy városának: ez vár rátok, ha nem kaptok észbe, ha nem szálltok magatokba!

Bécs ebben a regényben a világháború következményének szimbóluma, mely cégérként ép úgy hordhatná Berlin, vagy Budapest feliratát. Local couleurje ugyan elsősorban Bécsre jellemző, de nagyon könnyen transzponálható minden hasonló sorsra jutott városra. Ha így folytatódik a história, melyet emberek csinálnak, Bécs egyszerűen nekropolis-sorsra jut, s ez a sors fenyegeti valamennyi nagyvárost, ahol az emberek úgy élnek, úgy gondolkodnak, úgy politizálnak, mint a mai Bécsben. Természetes, hogy ennek a különleges regénytípusnak a szerző stilisztikailag is különleges veretet ad. Karl Hans Strobl regényében fesztelen, teljesen egyéni nyelven írja meg témáját és nem sokat törődik a német nyelv grammatikai szabályaival. Furcsa mondatszerkezetei, törvényellenes szórendjei, szokatlan és szokatlanul aplikált képei és hasonlatai néha különösen, idegenül és zavaróan hatnak, végül azonban csodálatosan egységes, egyéni dissharmóniájában furcsán összecsendülő zengését adják az egésznek. A fordító — sajnos — nem mindenben és nem mindenkor követhette külön útján az író, a műfordító helyzetében nem élhetett az író szabadságával és szuverénitásával. Ha néhol mégis letévedt a magyar nyelv ösvé-nyeiről, ezért elnézést kér az olvasótól, de a válaszuton az író és magyar nyelv között, valamit az írónak is meg kellett adni.

Relle Pál.

Talán te és én, mi mindnyájan és mind az események nem vagyunk egyebek, mint a haldokló agyvelő álma, mint a kialvó értelem utolsó szikrája a város egyik lakójában, aki félmeztelenül és kirabolva hever az utcán.

1. AZ ELTÜNT FELÖLTŐ.

— Hallja, hiszen ez nem is az én felöltőm, — mondta miszter Gulliver A. Phöbus az utolsó pillanatban, mielőtt jobb karjával belebujt volna kabátjába.

Zantelmeyer Jeromos, a pincér, aki Budweisben született és Amerikában huszonöt éve, a Splendid-szállóban pedig tizenegy esztendeje a benfentesek közé tartozik, ez a Zantelmeyer Jeromos széttárt karjaiban felöltésre készen tartotta a megtagadott kabátot.

— Nem az ön felöltője, miszter Gulliver?

Kissé leeresztette karját, s a kabátot bélésével maga felé fordította. Az ujjá száját kikopott részek keretezték, a bársonygallér kerek nyakszegélyét kietlen foltok lepték el. Jeromos egy mozdulattal visszafordította a megvádolt ruhadarabot, azután durcásan a magasba emelte. Fakó fény tükröződött a zsebek és gomblyukak körül. A kopottság valósággal leritt az egykori jólét maradványairól.

— Nos?

— Nem értem, miszter Gulliver . . . Hiszen mél-

tóztatik tudni, hogy kivülem senki sem léphetett be ezen az ajtón.

Zantelmeyer a vörös függönyredőkre mutatott, melyek halgatagon borultak az ivószoba ajtaja elé, az ivószoba elé, melyet egyszersmindenkorra miszter Gullivernek tartottak fenn.

Ebben a pillanatban kacagás csattant fel miszter Gulliver mögött. Missz Harrison Philoxena kacagott, olyan erővel, hogy nyakán reszketett a tüllcsokra. Szájához emelte kékróka karmantyuját és belenevetett. A szeme gyönyörben csillogott a szőrme felett; hasonlított valamelyik divatlap címképéhez. Azután a karmantyú lehanyatlott szájáról:

— Ó, tehát láthatatlan kabátolvajok is vannak!

Zantelmeyer sajnálkozó vállvonogatása görcszerűvé vált. Az idegen felöltő most alétlan csüngött karján, akár az akasztott ember holtteste, melyet ebben a pillanatban emelt le a bitófáról.

— Bocsásson meg, miszter Gulliver . . .

— Ne mentegetőzzék . . .! — utasította vissza egy erélyes kézmozdulat, — inkább magyarázza meg . . .

A pincér vállvonogatása most már hidegrázással párosult. Bősz tekintettel meredt a kezében tartott, elnyűtt kabátidegenre. Majd gallérnyakánál ragadta és fojtogatta, mint a halalos ellensége holttestét, melyet tényleg most szedett le az akasztófáról.

— Magam voltam — hebegte — más nem is járhatott erre . . . s amikor nem szólitanak, künn ülök a folyosón, az ajtó előtt, a székemen.

Ebben a lelkiismerettel átitatott lényben most szörnyű dráma játszódott le. Sátáni ujjak lassan és betűről betűre oltották el a minden gonoszságok fölé feszített lángoló írást: „Légy mindenkor hű és becsületes!”

— Hallatlan! — mondta miszter Gulliver A. Phöbus.

Amikor miszter Gulliver szemöldökét összerán-

colta, megremegett az acéltröszt, amikor az ujját felemelte, San-Franciskótól New-Yorkig megindult a föld az Egyesült Államok alatt, amikor kezét nekifeszítette íróasztalának és székén hátradőlt, a többi földrészen is fűlelni kezdtek s amikor kezét ökölbe szorította, még Mac Kinley harcsaszája körül is eltűnt a vigyorgás.

Hallatlan, mondotta az imént. Ez pedig egy neme volt a halálos ítéletnek.

— Csak nem gondolja, miszter Gulliver...?

Zantelmeyer arca most a folyékony sajtához hasonlított.

Ámde jó szive és az élet vaskos tréfáit megértő természetűe ekkorra már teljesen megszelídítették Gulliver ur bosszuságát.

— Ne beszéljen ostobaságokat, vén fickó... nem magam kértem-e, hogy szolgálatomra adják? És hány esztendeje már annak?

Misz Harrison bugyborékolva kacagott:

— Hiszen mondom, hogy csak egy láthatatlan kabáttolvaj iehetett.

— Na, az ördögbe is, segítsen már bele ebbe a szerencsétlen rongyhüvelybe!

Zantelmeyer lelki hegyvidékének ormai felett északi fényszerűen villant fel a már-már elszundító szövétnek. Felkapta az idegen felöltőt, szét-tárta és lágy, engedelkeny lendülettel segített Gulliver ur besurranó karjának. Miszter Gulliver A. Phöbus bosszus arcot vágott. Az idegen ruhadarab feszült a testén, összeszorította a mellét és aggasztóan fojtogatta a lélegzetét.

— Nem értem, hogy lehet idegen ruhákat viselni. Mások testének kigőzölgései fészkelnek a szövetben s a rostok és szálak között a tisztátalan „mindenféle” ezrei nyüzsögnek.

Gondolatát még akkor is tovább fűzte, amikor Missz Philoxenával már lent ült az autójában.

— Ezért nincs lelke a színésznek. Kénytelen esténként ruhát váltani, mindig olyan ruhába bujni, melyben előtte már tucatjával jártak mások. Lehetséges-e, hogy ilyen körülmények között ne veszítse el a saját én-jét?

Missz Philoxena elcsodálkozva mondta sötét szegletéből:

— Mióta töröd te a fejed a színészeken? A kabátolvajok másként gondolkoznak, ők kevésbé törődnek azzal, mi van a szövetben, inkább az izgatja őket, mi van a zsebekben? Talán egyéb is eltűnt még a kabátoddal?

Gulliver a fejét rázta, de kezével tapogatózva kutatta át az idegen ruhadarabot. Zörrenés felelt valahol zizegve. A belső zsebből egy többszörösen összehajtogatott papirlapot huzott ki, felcsavarta a villanykörtét, mely fényével elöntötte a piros és fehér színeknek kék szalaggal metszett zürzavarát. Egy város térképe volt s amikor Gulliver a térdén szétteregette, látta, hogy a térkép Bécs városát ábrázolja. A vállán érezte Philoxena kezét, a nő fejét a férfi fejéhez támasztva, gyöngéd együttérzéssel szemlélte azt a darab ismeretlen világot, mely most feltárult előttük. Alulról könnyű lökések ringatták a kocsit és megremegtették a térképet. Kívül az éjszakai New-York pihent, egy sötétben bugó orgonahang, néha egy-egy fölébe sikló, élesen krakogó kiáltással.

— Nem hasonlít ez a térkép egy darab nyers hus keresztmetszetéhez? A vörös házsorok, a háztömbök masszái: az izomrostok, melyek között az utcák fehér idegfonalai huzódnak. Itt és ott idegcsomókban egyesülnek, terekben, emitt pedig keresztbe fut a folyam, egy kék ér, mely a lüktető vért viszi.

Milyen furcsa szemlélődés volt ez? Miszter Gulliver A. Phöbus, akinek Philoxena már a felesége halála óta, tehát öt esztendeje barátnője, eddig pusztán az emberi lakások halmazának tekintette

a várost. Jelentőséget szemében csupán a beépített terület, a lakosság száma, az ipar és a forgalom adott a városnak, melyet lényegében nem tartott egyébként a vétel és eladás lehetőségénél, vagyis olyan helynek, ahol pénz nyerhető, vagy veszíthető, ahol vagy teremtenek, vagy lerombolnak valamit. A számtani tényeknek ez a feltétlen elismerője most egyszeribe lerázta magáról a számjegyeket és képekben beszélt. Hova tűntek az üzleti vonatkozások? Philoxena előre hajolt és a férfi arcába nézve, lassan leemelte Gulliver kalapját. A homloka hideg volt és párás, láthatatlan pórusokból csillogó verejtékgöngyöök permeteztek.

— Megteázol még nálam? — kérdezte Philoxena, amikor az autó megállt.

Magas vaskerítés tűnt fel, kavics csikorgott és nyilegyenes vonalban sötét fák sorakoztak a nem tulságosan távoli fehér fényfolt irányában. Philoxena királysága volt ez, miszter Gulliver kegyéből.

Mialatt Philoxena a kerek asztalka függő rész-üstje alatt felélesztette a kék lángot, Gulliver kitergette asztalán Bécs város térképét. Keményen felkönyökölt. Halántékának támasztott két keze között végigbarangolta tekintetével az utcákat, végig a köruton és Dunaparthosszat a Práterig. A térképből, mintha finom zümmögés szűrődne felfelé, nagyon elhalkult zsivaj, az utca élete sok-sok lezárt ajtó mögött.

— Harminc év előtt jártam utoljára Bécsben — mondta Gulliver. — Akkor olyasmit éreztem, mintha az ég itt magasabban domborulna, mint másutt a világon, az élet csupa zene volt, s a levegőt inni lehetett, akár a bort. Most hull a egész város. Kőtemető, mely napról-napra pusztul, romhalmaz, melyben már csak néhány száz koldus és rabló lakik. Az ember hajmeresztő dolgokat olvashat. Mintha pálcát törtek volna az egész

város felett, mint egykor Babylon és Ninive felett.

Philoxena közelebb huzta a kerek asztalkát, előrebillentette a rézüstöt és megtöltötte az átlátszó csészéket.

— Ilyen körülmények között elmegy az ember kedve a további látogatásoktól, — kacagott Philoxena kényelmes biztonságának tudatában.

Gulliver felemelte fejét:

— De nekem — mégis mennem kell! — mondta.

Philoxena keze lehanyatlott a teáscsészével:

— Ezt még sohasem emlitted!

Gulliver szinte fanatikusan pislogott.

— Még nem említettem? — csodálkozott bólogatva.

— Miért is nem szoltam még? De hiszen már... régesrég... elhatároztam.

Hirtelen elutazásokról az utolsó pillanatban értesülni, ezt már alaposan megszokta Philoxena. Gyakran már csak idegen városból, telefonon kapta az értesítést. Amerika szűkebb csatatere volt Gullivernek. Mint ahogyan a döntő pillanatban a tábornok felpattan haditervéről és autón a frontra rohan, úgy vetette magát Gulliver gyakran a veszedelembé. Ámde a teázó helyiséget mindenesetre hatalmas távolság választotta még el Bécsről.

Az állhatatossághoz nevelve, ezután már csak ennyit kérdezett Philoxena:

— És mi dolgod van Bécsben?

— Hát... ez! — Gulliver szemei befelé kuktak. Valami szomorúság gomolygott ekkor, mint a felhő — vagy talán csak kívülről tükrözött — és elhomályosította a ragyogást:

— Ez üzleti titok...

— Az én számomra is?

Philoxena nem volt Delila, hogy Sámson titkát ellophassa. Második csészével töltött, háziasz-

szonyosan érdeklődött Gulliver kívánságai iránt, mintha nem is az első csésze teától és az előző estéktől ismerné valamennyit és egy csókkal a homlokára elbucszuttatta barátját.

Odahaza Gulliver még ébren találta leányát, Zelinát. Egy raj fiatal leány járt itt, akik éjfélig végigbolyongták Zelina valamennyi szobáját, valamilyen jótékonyági ünnep hölgybizottsága, telve a legtarkább reményekkel és tervekkel. Zelina íróasztala előtt ült és különféle listákat vizsgált. Piros és kék tekercsekben neveket osztályozott. Amikor atyja belépett, egy pillanatra megfordult és kedvetlenül látta, hogy az öreg valami mondanivalót tartogat számára.

— Zavarlak? — kérdezte Gulliver.

— Éppenséggel nem!

— A szoba még tele volt a fiatal leányok légkörével, a kacagásukkal és elragadtatásuk kitöréseivel, melyekkel Fred Gregornak az ünnepre készített vázlatait szemlélték. Zelina sok mindenben különbözött rangjabeli kartársnőitől. A gazdagság neveltlenségeiből ugyszólván semmit sem öltött magára, hiuságát nem ösztönözte, hogy új divatokat kreáljon, nem gyűjtött se képet, se porcelánt, még kevésbé gyűjtötte az európai hadseregek egyenruhagombjait és nem tűnt fel tulságos szellemi tulajdonságaival sem. Szobáit sem a Biedermeier, vagy a rokokó stílusában rendeztette be. Valamennyit csupán józan célszerűség jellemezte. De azért helytelen volna, ha mindebből szűkösködő és sivár kedélyre következtetnénk. Gulliver Zelina csupán az az ember volt, aki a dolgok lényegét nézte és nem törődött a külsőségekkel. Nem vágyódott arra, hogy szerepet játszó a társaságban és ha mégis az ünnepi bizottság élén állott, ez nem azért történt, mert atyjának a leánya volt és kikönyökölte ezt a meg-

tiszteltető állást, hanem mindenekelőtt, mert józan megfontoltsága révén hivatottnak bizonyult rá. Egyik bámulója találóan jegyezte meg, hogy Zelina nem egy megíratlan levél, hanem készen ki-nyomtatott könyv, melynek olvasói azonban még csak a második fejezet elejénél tartanak.

Misztér Gulliver A. Phöbus szemközt ült leányával; sima állát mélyen gallérjába huzta. Sebtiben közölte a leánnyal, hogy haladéktalanul utra kelnek Európába és mindenekelőtt Bécs romjait keresik fel.

Zelina szürke szeme bölcsességet sugárzott:

— Üzletek?

Misztér Gulliver megvakarta állát gallérvájára fölött. Most semmiféle titokra sem hivatkozhatott.

— Nagy dolog! — felelte habozva.

Zelina könnyű ujjakkal dobolni kezdett a piros és kék listatekerceken. Ellenvetésekkel lépett fel. Már kibérelték a Pidge-féle nagy cirkuszt, tizenkét zenekar már javában próbált az élőképekhez, melyeket háromezer szereplő ábrázolna. A mechanikusok már építették a gépezetet „A nyugat tündérei” című balletthez, mely a nézők feje felett a levegőben játszódna le.

— Annál jobb, — vélte misztér Gulliver, — ha az előkészületekkel már ennyire előrehaladtatok, legalább még kevesebb szükségük van rád. Biztosan tudom, hogy missz Longfellow szívesen veszi át tőled a fáradtságot és a sikernek járó elismerést. Amugy is majd megpukkad a féltékenységtől. Nem izgat, hogy megláthatod Bécsset, ezt a haldokló várost? Egy várost, mely az utolsó perceit éli? Egy év múlva, egy fél év múlva már késő. Akkor már halott lesz. Az utolsó emberek is elpusztultak. Akkorra Bécs épp olyan közönséges romváros lesz, mint a többi. Itt az egyetlen alkalom.

Missz Zelina mosolygott. Ámulva hallgatta aty-

ját, milyen szokatlanul peregetek ajkán a mondatok, mintha egészen más motortól erednének és már nem is a régen ismert, kissé egyhangu kattogással. Utolsó szavainál Gulliver ismét megtalálta önmagát, az üzletember stílusát, mellyel vevőinek a rendkívüli „occasiót” ajánlja.

— Alig hiszem, hogy csak azért utaznál Bécsbe, hogy lásd, miként hal meg egy város?

Zelina kérdése éles volt, mint az acél.

Gulliver tekintetében pedig újból felcsillant az ismeretlen zavar. Az imént már kiemelte gallérjából állát, most megint visszasüllyesztette és ideoda sétáltatta a szegélyén. A szája egy szót keresett, de abbahagyta, helyett felemelte karját és két hatalmas félkört irt le a levegőben, mintha csak azt kívánná jelezni, milyen nagy dolog is az, amely őt Bécsbe szólítja.

Zelina tulajdonságaihoz tartozott, hogy minden fájdalom nélkül tudta az egyik tervet felcserélni a másikkal. Véré már is a rendkívüliség előérzete, kalandok illata nyugtalanította. Már látta a paloták romjait égneek meredni, a nagyszerűségek elmulását, a pusztulás romantikáját.

— Mikor utazunk? — kérdezte azután.

— Azt hiszem egy nap elegendő az előkészületekre.

— A gőzösünket már értesítetted?

Gulliver szájaszéléről ravaszság kuszott fel, a szemét körülrajzó szarkalábakhoz.

— A mi gőzösünket? Nem, ezt csak hagyjuk nyugodtan horgonyán. Talán, hogy miszter Mac Kinley a szándékaink mögé lászon? Ez a ravasz kópé, aki mindent kiszimatoltat a kopóival és folyton a sarkamban jár? Eszem ágában sincs, hogy tipjeimet átengedjem neki. Mit gondolsz, mi történne, ha megtudja, hogy utasítást adtunk az utazásra? Már pedig ő ezt lehetőleg előbb tudná

meg, mint a saját embereink. Maga is fütetne és a nyomunkba szegődne. Azután folyton a hátunk mögött éreznők varangyhasát, meg vicsorgását és az utolsó pillanatban még arra is kész volna, hogy felborítsa egész tervünket. Nem... ha szabadulni akarunk tőle, le kell tagadnunk magunkat.

Belső kabátzsebéből kis füzetet vett elő és Zelina piros-kék tekercseire tette. Óriási szivárvány alatt, mely egy cilindrikusan hengerelt térkép fölött ivelt, hétemeletes gőzös uszott. Fedélzetén az amerikai lobogó lengett. Oldalán nagy betűk hirdették: „Az északi sarktól a déli sarkig.” Négy szegletén a gizehi pyramisok, egy tigrisvadászat a Dzsungelben, egy kínai teaház és a délsarki kontinens tengeröblének két tűzhányója, a Terror és az Erebus látszottak. A Struggle utazási cég meghívója volt, azé a cégé, mely annak idején Cookot megölte és felfalta. Maga a szabadság, melyet a newyorki kikötő szobra személyesített, mint egy portásnő állott az első belső oldalon és a következőre hívta fel a figyelmet. A következő egy európai utazásra vonatkozott, összekötve a fogoly Vilmos császár látogatásával, aki kilencvenesztendős korában a nyugati Shetland-szigeten, Foulában ült, továbbá egy fogadással III. Pollák jeruzsálemi királynál és az 1919. évi bolsevikiveteránok nagy diszfelvonulásával a szentpétervári Hyppodromban. Bécs nem szerepel a műsorsoron, de miszter Gulliver úgy vélte, hogy nem lesz nehéz a céget utiprogrammjának kibővítésére rábírní.

Missz Zelina megnézte, mikorra jelzi a füzet az utazás kezdetét.

— Holnaputánra! mondta. — És azt hiszed, ha Struggle-vel utazunk, elkerülheted Mac Kinleyt?

— Még álmában sem fog eszébe jutni, — bólintott Gulliver elégedetten.

— Van ám itt még valami, — mondta missz Zelina tévován összezsapva a füzetet: — Fred Gregor ugyanis az arcképemet festi és szeretné a képet még az idei kiállításon . . .

— Azt a kiállítást az ő képe nélkül is megnyitják.

— Tudod, hogy művész. S, ha az ember őt hallgatja, azt hihetné, hogy a világ sorsa is attól függ, hogy az a kép elkészül-e, vagy sem.

— Majd elkészítheti, amikor visszajössz.

— Csakhogy ezzel ő nem fogja beérni.

— Majd a bucsuüdvözetünket, meg a bocsátnatkérést is csekk-lapra írjuk neki.

Miután miszter Gulliver bucsut vett leányától, — a feje tele lassan hömpölygő gondolatokkal — egyenesen hálóhelyiségeibe ment. Meleg fürdőbe ringatta testét, a márványfalakról aranycirádák üdvözölték, melyek a hímáló hullámokból kaptak reszkető életet. A szelelőkből a nyári tenger sós illata áradt le rá. A kis mulatt leány buzgón dörgölte Gulliver ur tagjait, egy kendővel, melyet a kordillerák hómezőin található wilsoni birkák ritka gyapjából készítettek. Tom Jenkins némán, mint az oszlop állott az ágy mellett és átnyujtotta urának a villamossággal töltött öveket, melyek ifjui ruganyosságot kölcsönöztek az ötven éves Gullivernek. Lábára, térdig, emberbőrből készült harisnyát huzott. Ezután a fél világ ura végig heveredett az acélrugós takarón és arra gondolt:

— Mit is akartam még?

Tekintete egy papírlapon akadt meg, az ébenfából és elefántcsontból készült éjjeli szekrényen, mely fehér volt és fekete, mint az álom. A haladkló Bécs térképe volt. Nem emlékezett, hogy ő tette-e oda? Azután arra gondolt:

— Nyilván ez az, amit még akartam, — és szétteregette a térképet.

A fehér matringok és idegcsomók élettelenül feküdtek a vörös izomrostok között, a folyam ere kéken huzódott keresztül az egészen. Nem tulságosan lelkesítő kép, ha az ember a város bőrfelületére gondolt, mely a tetőktől vedlett, a templom kupoláktól ragyás volt és pupos s a tornyok huscafajjai borították; és ha a földalatti emésztés processzusára gondolt, a csatornákra, melyekben a szennykása, a város büzös hulladéka hömpölygött.

A térkép alig láthatóan reszketett Gulliver kezében, mintha még mindig az autó ritmusai táncoltatnák, mint imént az uton. Vagy talán csak a vér feltolulása és leszállása volt az egész okozója, egy idegen élet érverése, tompa és elhaló érverés, melyen Gulliver ujjai pihentek?

Ezek az ujjak, melyek a térképet tartották, most pirosak voltak, mintha vérben áztak volna, nedves huskocsonya tapadt a papírra. A fehér utszalagok, mint a drótrugók pattantak ki az izomcsomóból, eleven kukacfonalak idegekből, melyek Gulliver csuklóira csavarodtak. A terek idegcsomói vizesen folytak széjjel, nehéz csöppekben hullottak a szőnyegre, a folyó kék ere ritmikus görcsöktől vonaglott.

Gulliver felemelte pelyhűdt szempilláját, s egy fáradt pillantást vetett a szoba közepére. Egy idegen, testetlen szempár nézett onnan feléje kérdően és szomorúan, a hálószoa ámpolnájáról kimondhatatlan kétségbeesés fénykévéje reszketett és nyöszörgés permetezett egy tragikusan megmerevedett maszkl effentyüire. Hirtelen éles sikoltás tört Gulliverre. Egyetlen, hosszú, vékony, éles szigonyhajítás. Gulliver elámult: — Ki kiáltozik így házában? Azután ismét leszállt a csend, sebében letört a vékony dárda, csak a sajgó fájdalom maradt vissza.

Sokáig, nagyon sokáig tartott ez a csend, melynek mélyén tompán sajgó bugyborékolás forrt. S

a csend egyre tovább tartott, mely kiterjedésének lehetőségét, fizikai szempontból, már réges-rég tul-
lépte.

Azután egy távoli, kihalt téren találta magát Gulliver, ijesztő idegenségben és várt. A házakat, melyek a teret körülállták, lehetetlenség volt szem-
ügyre venni. Az élesen rájuk irányított tekintet elől nyomban visszavonultak és eltűntek, mint amikor a látcsövet nem tudják a szükséges távol-
ságra beigazítani. Csellel lehetett csak megközele-
teni őket és úgy tenni, mintha nem is látnók, hogy ott vannak. Gulliver sok emberrel együtt várakozott, idegen, bosszus, hallgatag emberekkel. A kihalt téren, melyet ilyen álnok házak keretez-
tek, valamennyien a közuti kocsira vártak.

— Mikor jön már? — kérdezte Gulliver.

De senki sem felelt. Valamennyien tompán és rosszindulattal meredtek maguk elé. Gulliver hir-
telen elmosolyodott, most tudta, hogy a fojtott
dübörgés az iménti hallgatás mélyén, a villamos
volt. Már látta is közeledni a nagy, otromba szek-
rényt, mely szemmel láthatóan az emberek feje
fölé nőtt. De mialatt a szem igazolta a kocsi kö-
zeledését, a fül tagadta, mivel a motor berregése
nem erősödött egyenlő arányban, hanem halkult,
mintha a villamos egyre távolodna. Mialatt a vára-
kozó tömegbe furakodott, dübörgése halk zümmö-
gésbe vészett. Végül mégis megállt Gulliver előtt,
közvetlenül előtte, aki látta, hogy ez a jármű egé-
szén más, mint a többi közuti kocsi, egy furcsa
épület, mely inkább magas, mint széles és fekete,
akár a koporsó.

Gulliver beszállt a kocsiba és elrobogott. Külvá-
rosi utcák egyes omladozó kunyhókra töredezték,
agyasos földek kusztak a sinek felé, a vidék egyre
kietlenebb és vigasztalanabb képet tárt elé.

— Hová megyünk? — kérdezte Gulliver.

De senki sem felelt. Fakó fény felé futott a sinszalag, felágaskodva, mintha amott nagy, meredek utat kellene leküzdenie. A világ széle! — zokogott a kopáran heverő mezőkön, melyeken zöld színben csillogó hinár-szemek düledtek. A zöld szemek egyre szűkebb térre torlódtak, egymásba folytak, kétoldalt a végtelen mocsár, melyet csupán a sinek szeltek keresztül. A felülete ennek az iszapterületnek, mely tisztára rothadt dolgokból rétegeződött, megfeszült a fekete kocsi terhe alatt, jobbra és balra feldudorodott és, mint a megmerevedő nyálka remegett a rohanás dübörgése alatt. Elöl, az ég peremének fakó fényében nagy tömeg ember volt látható, a kezét tördelve, görcsösen egymásba kapaszkodva, jajveszékelve, a legszörnyűbb nyomoruság minden vonaglásával.

— Mi történt? — kérdezte Gulliver.

De senki sem felelt. A villamos egyre nehezebben folytatta útját, mély iszapon vergődött keresztül. Súlyával az iszapba nyomta a sineket, két oldalt feltőlult a zöldcsillogásu kocsonyatömeg és előttük csapott össze. Szakadatlan zöldesszürke máz vont be a földet. A fakó ég alatt aztán, nem messze a jajveszékélő embercsoporttól, nagy döccenéssel és halkán, de a megerőltetéstől reszketve megrekedt a kocsi. Mindenki szálljon ki, hallatszott.

— Mi történt? — kérdezte Gulliver.

— Talán megtalálták a holttestét annak az embernek, — felelte valaki Gulliver mellett és feléje fordította arcát: szem és száj nélkül. Gulliver látta, amint az emberek, akik a kocsiból kiszálltak, a fakó égi tűz felé indultak és amikor a zokogó és a kezüket tördelő embereket elérték, maguk is sirni és jajveszékélni kezdtek.

Valaki ezt mondta:

— Most mindenkinek segíteni kell!

Azután megindultak a fakó ég felé és Gulliver velük. Itt elől az emberek valamennyien egy meredek sziklaszakadék szélén állottak és lebámultak a feneketlen mélységbe. A sziklafal lábánál, partján a mocsárnak, mely, mint a tenger a végtelenségbe terpeszkedett, egy holttest feküdt, borzalmasan felpuffadva, szétfuzott koponyával.

Valaki ismét szólt:

— Most mindenkinek segíteni kell, hogy hozzuk a holttestet.

De senki sem felelt. Itt a szerencsétlenség csilagzata alatt és ezen a nyomorúsággal teli föld-darabon az emberek szófukar idegenséggel és fenyegető zárkózottsággal viseltettek egymás iránt. Senki sem tudta, mi a teendője. Mindenki csak önmagáért tudott sirni, panaszkodni és a kezét tördelni.

2. TALÁLKOZÁS A TENGEREN.

Ami Fred Gregort illeti, ránézve Zelina közlése fölötté kinos meglepetés volt. Az, hogy megérett munkáját az utolsó ecsetvonások előtt abba hagyja, dühvel töltötte el a lelkét. Három ecsetet is összetört és valamennyit az üvegablakhoz vágta. Elővette zsebkését és a vászonnak szegezte, mintha képromboló kedvében szét akarná hasogatni, vagy legalább is kívágni a keretéből.

— Mérsékelje magát, — mondta Zelina neheztelően, felfogva a festőnek veszéllyel fenyegető öklét.

A műterem, melyben Zelina együtt ült a festővel, a tizenhetedik emeletén volt annak az üvegtoronynak, mely Gulliver palotájáról a felhőkbe furódott. Művészember részére az elképzelhetően legkivánatosabb műhely volt. Mert a légköri erők itt, mint vendégek szabadon jártak-keltek. Szemünk

a legválogatottabb napfelkeltében és naplementében gyönyörködhetett, az ember első kézből kaphatta a legcsodálatosabb felhőképződéseket, s ha esett, a nedves vigasztalanság köpenyébe burkolózkodhatott a látogató. Ilyen körülmények között az ember itt mindenkor nyugodtan élvezhette a levegő és az időjárás hangulatait, jólábon napfénnel és sötétséggel. Az üveg vakító tükröződései, síkjainak visszfénye, a szivárványok, melyek csiszolt éleiről omlottak, állandóan versenyre keltek az ég természeti jelenségeivel. Amellett a fény szeszélyének sem volt az ember védtelenül kitéve; mert a villanyerőre működő redőnyök megszelidítették a vakító világosságot, félretolták a tulságosan tolakodó sugarakat, vagy teljesen kizárták. Tetszés szerint üveges padlón lehetett járni, melyen keresztül tizenhat emelet üvegmélyébe lehetett lenézni. Ez ugy hatott, mintha a tengerbe néznénk, melyben e ritka mélylakók határozatlan mozgásait szemléljük. Ezenkívül azonban egyetlen nyomás egy sokszínű emelőre elegendő volt, hogy át nem látszó padló tolódjék az üveglap fölé, melynek színe mindig megfelelt a felhők és az égbolt tónusainak.

A hivatlan kíváncsiságtól azonban redőnyök nélkül sem kellett félni ebben az átlátszó házban. A Gulliver-féle üvegtorony tizenhetedik emeletének sehol sem volt szomszédsága. Néha-néha egy kotnyeles repülőgép kelepelt el az ablak előtt és szélesen kifeszített szárnyaival árnyékot borított a szabad ég elé.

Fred Gregor eldobta kését és fejét a kezére hajtotta.

— Ugy viselkedik, mint egy nevetlen gyerek,
— mondotta Zelina.

A festő szemrehányásokat tett. Hogy Zelina se külömb a többenél és, hogy neki sincs szíve a művészetért. Különben meg kellett volna, hogy

értse, mennyire fontos, hogy az ilyen művet egyszerre fejezhesse be alkotója. És most közvetlenül a befejezés előtt megy és itt hagyja az egészet.

— Fejezze be emlékezetből, — tanácsolta Zelina.

— De nekem ön kell, nekem ön kell, — tájékozott Fred Gregor, — az emlékezetből semmi sem lesz, csupán szelid, szegényes hasonlóság. Magam előtt kell látnom a modellt, hogy tudjam, miként győzzem le. Az én művészetem drámai, szükségem van a harcra kettőnk között. Nem tudok édeskés giccset festeni a természet után. Én egy robbanó motor vagyok.

Kezével hevesen a képállvány felé mutatott. A képen, mely ott állt, Zelina tetszetős természeti adományai valóban alaposan legyőzöttnek látszóttak. Ott állott a mértani formák, háromszögek, prizmák, pyramidok, golyó-csonkok, kockák hullámverésében, mint egy emberré vált kristály. Lassan, mint ahogyan a levegő-gyöngyök szállnak fel a pohárban, házak, az utcai élet töredékei, autók, lovasok és emberdarabok kusztak a lába elé. Feje fölött az egész mértani környezet örvénybe sodródott át, melyben a szemek végtelen tömege uszott. A lélekig lefokozva ég és föld között állott Zelina, egy kristálylélek teljesen földöntuli derékszögelésben és a szféráktól elvont szinharmonióban.

— A meg nem oldott nő! — mondta Fred Gregor a fogait vicsorítva.

— Elkényeztettem magát és most már követelő. Várjon nyugodtan, amig hazajövök. Akkor aztán újból megkezdheti a harcot velem.

A festő két térde közt a föld felé lökte kezét, melyet egyre kétségbeesetten tördelt.

— Hogy beszél ön, Zelina! Mint valami akadémiai tanár. Hát tudhatom én, hogy miként fog visszatérni? Tudom én, hogy mi minden történhet önnel Európában, olyasmi, ami a régi énjen meg-

változtatva fog hatást gyakorolni lényére? Tudom én, hogy miként változik meg majd addig az én lényem? És, hogy a kettőnk új összeütközésénél miféle lelki események adódhatnak, melyek mai lényünket talán teljesen megváltoztatják? Nem kevesebbről van szó, minthogy előről kezdjem az egészet.

Balról, ibolyaszínű felhők mögül rikitva tűzött be a nap. Zelina hegyes ujjal megnyomott egy gombot, mire rövid, dallamos hanggal egy almazöld fal futott le a baloldali ablaktábla elé. Ujja még a gombon pihent, Fred Gregor mohón szivta magába a leány tartásának vonalát és megkereste annak legrövidebb geometriai formuláját.

— Tudja, Fred Gregor, — mondta Zelina, — a legokosabban tenné, ha egyszerűen velünk jönne Európába.

De, mert erre a festő égő arccal emelkedett fel az árnyék mélységéből, Zelina jéghidegen villant el felette:

— Természetesen csak a művészet javára gondolom, ha már úgy érzi, hogy a halhatatlanság útjára lépett. Legyen meg az alkalma, hogy tovább is legyőzhesse modelljét. Nekem semmi kifogásom sincs az ellen, hogy a benső harcot tovább folytassam magával. Azonkívül meglátja Bécs városát... ez is valami.

— Romantikus gics! — dünnyögte Fred Gregor megvetéssel.

— Tehát beleegyezett? — mosolygott Zelina egész pici diadalmas fölénnel.

De mielőtt még Gregor felelhetett volna, megcsörrent egy ajtó és rózsás kedvvel belépett miszter Gulliver, vidáman, aranyos napfény burájában, két vállán a mennyország kék derűjével. A csekk! A csekk! — zuhant Zelina szívére a rémület lavínája. Elöntötte lélekjelenlétét és megdermesztette

józanságát. Megmerevedve állott az elháríthatatlan előtt. Most tehát majd a maga módján intézi el atyja az ügyet, a csekkfüzettel, melyet Zelina barnán és hosszukásan a kezében látott; erre természetesen Fred Gregor, a robbanó motor, szó nélkül a levegőbe fog repülni.

Csekkfüzetét lobogtatva, Gulliver most egyenesen a nyakas festőhöz lépett.

— Azt hiszem, így lesz a legjobb, — mondta.

Végre Zelina is annyira magához tért, hogy igyekezett kezét a merevségből feloldani. Fred mögé lépve mindent elkövetett, hogy heves integéssel magára vonja atyja figyelmét. De Gulliver tisztességtelenül lobogtatta csekkfüzetét Fred Gregor orra előtt és megismételte:

— Azt hiszem, így lesz a legjobb.

— Azt hiszi?

Fred kérdése bizonytalan volt és ingadozó.

— Ahogy számítom, mégis az lesz a legjobb, ha velünk utazik.

Zelina elöntött szive erre nekirugaszkodva vetette magát a felszínre:

— Hallgatóztál...?

— Anélkül is gondolhattam. Szóval, semmi kifogásom, ha miszter Gregor is velünk jön. Legalább lesz elég anyaga az óriásképekhez: „Miszter Gulliver Bécs város romjain.” Vagy festői elégiához: „Missz Gulliver Zelina a schönbrunni kastély parkjában”... tudja, ugy, hogy minden földi mulandósága érezhető legyen... sors, a történelmi szükségszerűség! Vagy legalább apró vázlatok az utcáról. Pusztuló paloták...

Fred Gregor töprengett:

— Nem lenne okosabb, ha fényképészt vinne magával?

Vékony füst borította el az eget az üvegtorony felett. A nap olyannak látszott, mintha egy óriásszi-

var tüzes vége izzana keresztül átlátszó papiroson. Gulliver, a fejét rázva így védekezett:

— Ön, ugyebár, mindenekelőtt modelljét szeretné legyőzni? Vagy nem? Semmi kifogásom ez ellen. Én rólam senki se mondhatta, hogy egy mester-műtől fosztottam meg a művészetet. Csupán arról lehet szó, elkészül-e? Holnap utazunk.

— Ó, ami azt illeti . . . — mondta Fred Gregor hévvel. Lehajolt, a festékszekrény szinzürzavarára rácsapta a fedelet, megfordította az egész szekrényt és újból felnyitotta. Ekkor látszott, hogy nem is festékszekrény, hanem apró utibörönd, melynek lapos mélyén egy halom fehérnemű fekdült szép sorjában.

— Láthatja, uraságod, — mondta büszke mosollyal a festő: — készenlétben voltam! Egy tucating, két tucat zsebkendő . . . és így tovább.

— Vigyen egy tucat zsebkendővel többet — ajánlotta Gulliver aggályosan, — ha esetleg náthát kapna . . .

Zelina a börönd fölé hajolt és megcsodálta annak fehérre tömött belsejét:

— Meglepő.

— Robbanó motor vagyok, — felelte Fred Gregor meghajolva.

A veszély tehát elmúlt.

— Akkor már a csekkfüzet sem kell, — fordult Zelina atyjához.

— Csekkfüzet? — csodálkozott miszter Gulliver, kezébe csettintve a keskeny, barna könyvecskével.

— Hiszen ez a hármunk menetjegyfüzete, — és, mint a kártyabűvész, ujjai között csörrentette a füzet papirlapjait.

Most tehát minden akadály megszűnt már és másnap reggel miszter Gulliver a lányával együtt a „Liberty“ gőzös fedélzetére lépett, melynek

Struggle utasait kellett Európába vinni. Gulliver oly elővigyázatos volt, hogy podgyászát már egy nappal előbb bérelt auton küldte a hajóra és ma sem a saját kocsiját vette igénybe. A gőzöst előzőnlőtték az emberek. Közülök magasan nyult ki Fred Gregor karja, mely ujjongó jelzéseket adott le.

— Majd még ránk tereli az emberek kíváncsiságát, — morogta Gulliver.

De köröskörül csupa ismeretlen és egykedvű arc övezte őket, s azonkívül valamennyien annyira önmagukkal voltak elfoglalva, hogy miszter Gulliver azzal a jóleső érzéssel mehetett el soraik között, hogy senki sem veszi észre.

Az első ismerős, akit miszter Gulliver lent a hajófülkében egy üveg portói bor és két pohár mellett talált, miszter Mac Kinley volt.

— Halló, miszter Gulliver, csakhogy itt van, — mondta a kövér ember a második poharat is megtöltve. — Foglaljon helyet. Átkozottan jó borra akadtam. Ezerkilencszáztizenhatos! Hiszen tudja, hogy azok az évek, melyekben sok vér folyt, a legjobbak voltak a borra.

Szuszogott és széles orrlyukain két hatalmas légoszlopot fújt ki tüdejéből.

— Szintén Európába? — kérdezte Gulliver dühtől remegve, ujjait görcsösen Mac Kinley nyaka felé görbitve.

— Egy uton! — vicsorgott Mac Kinley kedélyesen. — Bécs romjai! Elsőrendű uti cél. Igazán hálát érezek pompás eszméjéért. Na . . . igyék csak. Ért a portói borhoz, ugy-e? Nem mondhat rá semmi rosszat.

Az első pohárban az élet minden keserüségét érezte miszter Gulliver, timsóval keverve. A második pohár tartalma már sokkal inkább megfelelt ínyének. A harmadik pedig már úgy csuszott, mint a barna bársony. Ez a Mac Kinley, ez az ellen-

szenves fickó, ez a mindent kiszimatoló és eszme-rabló, ami a portói bort illeti, elsőrangú szám volt az élet műsorán. A két férfi feje felett dübörgött az indulás robaja. Ládák mennydörögve zuhantak a fedélzetekre, vastag kötélkigyók csavarodtak le a tompa cövektestekről, s mindehez ezer és ezer láb topogta a sokhangu kísérőkórust.

Amikor a hajópincér a második üveget bontotta, a kapitány is lejött az ebédlőbe és tekintetében a tiszteletteljes megismerés sugaraival, szerényen odaköszönt a két férfi asztalához.

— Indulnánk, miszter Gulliver. Már csak önre várunk. Itt van az a doktor Beatty...

— Az orvosom? — kérdezte Gulliver, csakugy félvállról vetve a szót.

— Az orvosa... Gulliver urat keresi. Azt mondja, hogy egykönnyen nem engedi uraságodat utra kelni...

A doktor ekkor már befelé botorkált a kajüt-lépcsőn és hevesen evezett be az ebédlőbe.

— Hallja, miszter Gulliver, maga szép dolgokat mivel. Minden további nélkül el akar utazni Európába, Bécsbe...

— Miért ne utaznék? — kérdezte Gulliver szorongva, a lelkiismeretfurdalás egy nemével; mert, ha valakivel szemben nem volt ura mindig a helyzetnek, akkor az doktor Beatty volt, a Fluidor nevű villamos egészségi övnek, a Panydol életelixirnek és az emberbőrharisnyának félszemű feltalálója. Ez a doktor Beatty most gömbölyded kezét, melyen, mint a lekötött hurkák csüngtek ujjacskái, a két üveg portói közlé tette és félszemével közlelő Gulliver arcába pislogott:

— Mert — Bécs — életveszedelem, — mérte ki a szavakat az óraketyegés szédítő jelentőségével.

Gulliver kissé hátradőlt székén. Vállai megfeszültek.

— Életveszedelem, — heveskedett tovább a kövér doktor. — Hát már teljesen elfelejtette a *morbus Viennensis*-t?

Mac Kinley téveteg tekintettel ült közöttük és azzal az igyekezettel, hogy harcsaszáját füttyülésre csücsöritse.

— Igenis, a *morbus Viennensis*, öregem! A *morbus Viennensis*, vagy a tüdővész, érti! Ez . . . annakidején, évtizedek előtt . . . még ártatlan betegség volt mai formájához viszonyítva. Nem több, mint egy kis nagyvárosi kényelmetlenség. Van egy ilyen állatfajta, tüdővész bacillus, s ez benne nyüzsög az utca porában, nedves lakások falán gubbaszt és a levegő áramlásaiban garázdálkodik. És így alkalomadtán a szép, puha, meleg tüdőbe is utat talál. Ilyenkor úgy érzi magát, mint a moly a szőrmebundában. Eszik és szaporodik és megszorodva tovább zabál. És mindezt, hogy ugyanodjam, a legkedélyesebben. S ez így tarthat évekig, amíg csak a korcsmáros tönkre nem megy vendégeitől. Néha-néha az egész úgy elposványosodott. A betegség elmúlt, akadt egy sereg ember, aki fél tüdővel szaladgált és még hálát adott Istennek, hogy legalább ennyi maradt. Ámde most ez is megváltozott. Amikor Bécs pusztulása megkezdődött és jött az éhség, meg a hideg s az emberek elvesztették ellentállóképességüket, szépséges csoda történt. A járvány keletkezésének olyan pompás példája, amelyet azelőtt bizony sohasem figyelhetünk meg. Az ártatlan tüdővész nagyszerűen kialakult. Kivételesen! Szédtően! Ragyogó járvánnyá nőtt. Elsőrangúvá, mint a pestis, a kolera legjobb pótléka, mely sajnos, már teljesen kihalt Villámgyors lefolyással és feltétlenül halálos kimenetellel. Ha egyszer ön is megkapja a *morbus Viennensis*-t, huszonnégy órát se adok az életének. Egész darabokban köhögi ki a tüdejét, úgy hányja

ki, mint mások a túltömött gyomrukat, huszonnégy óra alatt zöld iszappá oldódnak fel . . .

— Átkozottan barátságos betegség, — mondta miszter Mac Kinley.

— Ugy van, — sóhajtotta doktor Beatty nagy meglepődéssel, mintha ő lenne ennek a betegségnek a feltalálója.

— És nem szabad csodálni, ha a kormány megtiltja a Bécsbe való kirándulásokat és, ha mindazokat, akik ott voltak, egy évre szigorú megfigyelés alá helyez. Mert ennek a járványnak meg van az szeretetreméltó tulajdonsága, hogy csiráit egy esztendeig életképesen tartja. A kormány nyilván Gulliver urral sem fog kivételt tenni.

Miszter Gulliver szemében mély megfontoltság tükröződött.

— De nekem okvetlenül Bécsbe kell mennem — mondta.

— Lehetetlenség lenne, ha . . .

Doktor Beatty elégedett lehetett hallgatósága rémületével, megdermedtek, mintha az előadó gondolatkopjája a hátgerincükön keresztül nyársalta volna fel őket. Doktor Beatty kidülsztette mellét, kicsi, kopasz golyókoponyája villogott.

. . . nem találom fel a feltétlen hatásu, egyedülálló, felülmulhatatlan, utánozhatatlan Philantropint. Ez a legnagyobb orvosi tett a szív-varrás felfedezése óta. Philantropin, mivel a legtisztább emberszeretet terméke és szabadalmazva valamennyi államban. Utánzása törvényileg büntetendő. Csak a Salamander védjeggyel és doktor Beatty név-aláírásával ellátva valódi. Használat előtt felrázandó. A kormány a bécsi utat csupán a doktor Beatty féle Philantropinnal történt előzetes beoltás után engedélyezi. Biztos védelmet a *morbus Viennensis* járványveszedelme ellen egyedül a doktor Beatty-féle Philantropin nyújt. Három évi tartós-

ságért mindennemű jótállás. A határon mindenkinek oltási bizonyítvánnyal kell igazolni magát.

Doktor Beatty elégedetten dörzsölte kezeit és egészséges szeme körül pislogás táncolt, míg a halott szemüreg beesett és, mint egy apró szemétköddör: tátongott arcában.

— Így, uraim! Most pedig utazzanak doktor Beatty Philantropinja nélkül Bécsbe!

— Pompás vén fickó! — morogta Mac Kinley, — ilyen körülmények között, mit tehetünk egyebet: alávetjük magunkat az oltásnak.

— Nagyon helyes, — mondta miszter Gulliver mindkét kezével a szék karfájára csapva és egy szökkenéssel felpattanva helyéről, — hiszen a kapitány is csak erre vár. Nem értem, hol késett így sokáig.

Doktor Beatty kidüllesztette mellét és ekkor látható lett, hogy ugynevezett csirkemelle van, vagyis egy némileg élesszegéllyel kidudorodó mellcsontja.

— A praxis, uraim! — mentegetőzött szerény büszkeséggel. — A praxis! Szeretnék valamit mondani az uraknak.

Közeledett miszter Gulliverhez, kezét tenyérrel, oldalt a szájához tőltá és a rövidre kötött hurkák alatt a fülébe sugta:

— Az én praxisom — végtelen.

Mosolygott:

— Igen!

A végtelen jelzéseül kezével egy fekvő nyolcast irt le.

— De kérem, uraim... számítok a hallgatóságukra. Az adókvető hatóságok miatt, ugyebár.

Kövér, gyapjas négerkoponya bukkant fel az ajtónyílásban.

— Kész? — kérdezte doktor Beatty és amikor a koponya igenlően bólintott;

— Jöjjenek, uraim!

Egyik mellékhelyiségben már minden elő volt készítve. Egy mosdótálban rózsaszínű szublimát-oldat fodrosodott. Finom, acélkék műszerek csillogtak, egy kicsiny üvegfecskendőből hajszálvékony tücső görbült. A néger a sarokban állt és teljes erejével rázta a kezében szorongatott nagy üveg Philantropint Missz Zelina és Fred Gregor már ott voltak és Fred úgy vélte, hogy sorsolni kellene, mert nem kellemes ott kezdeni, ahol az ember azt se tudja, mi vár rá.

— Hogy mi vár önre? — kacagott a kis doktor, aki műszerei között ugrált. — Egy picinyke szúrás a husba, egy kis muló, alig érezhető fájdalom, melyet abban a pillanatban, amint a Philantropin a vérbe jut, a legcsodálatosabb jóérzés követ.

A barackszínű bőrön ekkor már fűgén csuszott fel a zöldselyem bluz-ujj. Karcsu kar nyult előre áldozatra kézen.

— Én kezdem, — mondta missz Zelina nyugodtan

— Látják! Látják! — motyogta a doktor. — Korunk hőse a nő!

Megragadta Zelina karját, egy vattacsomót a szublimátba mártott és féluton a csukló és a könyök között dörzsölni kezdte az édesen dudorodó izompárnát.

— Csak egy pillanat... nyomban elkészülünk.

Az üvegfecskendőt a sötét palackorokba merítette, mire ibolyaszínű folyadék nyomult az engedelmes dugattyu után. Azután nekiugrott a karnak, melyet Zelina mereven kinyujtva tartott maga előtt a levegőben. A tüfok belefuródott a barackszínű bőrbe, a dugattyu nyomása a vérbe kényszerítette az ibolyaszínű folyadékot. Zelina meg se szíszszent. Doktor Beatty félszemét az ég felé ve-

tette, a másik üres ürege árnyékban pihent. Hangja tapadó ünnepélyességgel telt meg:

— A nyakad elefántcsonttorony. A szemeid, mint a hesboni tavak Bathirab-buns kapui előtt. Az orrod olyan akár Libanon tornya, mely Damaszkus felé néz.

A tűfok visszahúzódott. Tapasz fedte el a finoman szurt sebhelyet.

— Na? — kérdezte a doktor.

— Semmi, — mondta Zelina visszatürve karján a zöldselyem ujját.

Erre már Fred Gregor bátorsága is megjött. Hősi lendülettel lekapta kabátját és előre nyújtotta barna karját:

— Most én!

— Csak semmi tolongás, — kedélyeskedett doktor Beatty elégedetten, — szépen, egyik a másik után. Mindnyájukra sor kerül.

Ismét meglóbálta a frissen töltött fecskendőt, beszúrta a tűt, lenyomta a dugattyut és ünnepélyesen szavalta:

Ne kinozd az állatokat,
Mint te, az is szenved sokat.

— Mindnyájan kapunk egy szónoklatot? — kérdezte miszter Gulliver.

— Persze, persze: ennek meg kell lenni, az növeli a hatást a kor lelki része ellen, — felelte a doktor. — Rázzad! — kiáltott aztán segédjére, akinek a fekete mancsában közben eltűnt a palack.

— Hallja, — sugta Gulliver Beatty vállán keresztül, mialatt a fecskendő uj tartalmát szívott fel a palack nyakából, — nincs valami méreg féléje Mac Kinley részére? Legalább valami altatószer három hónapra, vagy ehhez hasonló.

A kis doktor félszemével Gulliverre sandított:

— Hagyja csak. Ez is hozzá tartozik...

Azután beleszurt miszter Gulliver karjába és kenetteljesen hullatta a szavakat:

— És én új szívet és új lelket öntök belétek, husotokból kiveszem kösziveteket és husszívet adok helyette.

— Nagyon szép, — mondta Mac Kinley és egy könnyet morzsolt el a bal szemén.

— Majd ön is kap valami szépet, — ígérte doktor Beatty és fecskendőjét Mac Kinley szőrös majomkarjába mártva, így köszöntötte:

Légy hü, amíg érted jön a halál.
Derék emberre Isten rátalál.

— Nagyon szép! — mondta Mac Kinley és elégedetten bólogatott maga elé, miközben közelőjét begombolta. Beatty most csörögve hajigálta a műszereket táskájába, a Philantropinos flakót belegyömöszölte egy bőrtokba, melyet a néger nyakába akasztott.

— Most pedig szerencsés utat és viszontlátásra a nagy cselekedet után!

Hajlongások tördelték meg gömbölyűségét, hurka-ujjacskáival csókokat hintett minden irányban. azután felszaladt a lépcsőn, a néger súlyos léptekkel poroszkált a nyomában. A lábszárai még látszottak a felső lépcsőfokról, amikor a vasmacska csörögve indult fel a mélyből. A kapitány nyilván csak a doktor távozását várta. Mélyen, lent a hajó testében szuszogva mozdult meg a gépszörnyeteg, nagyokat lélegzett, azután ismét csendesen pihent, újból nekigyürkőzött, elnémult, megint dohogni kezdett, lassan ütembe jött, zugás, sistergés tört fel és amikor Fred Gregor és Zelina a fedélzetre értek, hajójuk éppen a szabadság-szobor kinyújtott karja alatt surrant ki a kikötőből.

A teljesen változatlan, egyenletesen szürke ég alatt nyugodtan haladt hajójuk. A mennybolt, mint

a redőtlen kendő feszült az Oceán fölött, színe sohasem sűrűsödött felhőárnyalatokba és még csak egy napfoltnyi helyen sem villant fel. És a tenger tükörképe volt az égnek, ismétlése más, szilárdabb anyagban, melybe a Liberty-gőzös mély barázdát szántott.

Fred Gregor és Zelina hamarosan meghódították a hajót, minden részen megkedveltették magukat, Golf-játékban mérköztek a hajó utasaival, elheveredtek a fekvőszékeken, körülvéve langyos, sós levegővel, melyben a gondolatok könnyen és buján váltak szavakká, talán csak azért, hogy lehunytt szemhéjak és lehült halántékok alatt hirtelen álomba merüljenek. Miszter Gulliver és miszter Mac Kinley a sakkáblán birkóztak egymással, amihez portói bort ittak csendesen.

A harmadik napon, fáradtan, a fekete-fehér csatamezőn vivott heves harctól, éppen, amikor — a változatosság kedvéért, — egy palack Lacrimae Christit bontattak, feljött a kapitány:

— Talán érdekli az urakat... előttünk egy hajóroncs... két fokkal északnyugattól nyugatra... ha talán felfáradnának a fedélzetre.

Az utasok valamennyien sűrű rajokban gyülekeztek a hátsó fedélzeten. Feltévések csipogtak, fogadások röppentek szerteszéjjel. A Libertytől nem messze szürke hajó uszott a mozdulatlan tengeren, egy gőzös, ugyanakkora, mint a Liberty, tehát elég tekintélyes méretű szekrény. A sérülésnek nyoma sem volt látható rajta, árbocai és kürtői ferdeszög alatt hajoltak hátrafelé, szerkezete teljesen ép volt. Sétafedélzetén a fekvőszékek ugyanolyan rendetlensége látszott, mint a saját hajójukén. A hasonlóság, legkisebb részleteiben is, oly feltűnő volt, eltekintve attól, hogy egyetlen élő lényt felfedezni nem lehetett, mintha csak a saját hajójuk tükörképét látnák. Az idegen hajó, mint a halott testvérük uszott áramukban.

— Csak olyan hajó lehet, — mondta valaki Gulliver mellett, — melyet a nagy háboruban sülyesztettek el.

— El tudja olvasni a nevét? — kérdezte Gulliver.

— Nincs neve, — a kapitány levette szeméről a távcsövet. — Névtelen hajó.

Csónak lendült el hajójuktól, mely köteleken ereszkedett a vizre.

— Tartson velünk, — invitálta a kapitány Gullivert, aki a kapitány mögött felkapaszkodott a hajólépcsőkön és belépett a ringó csónakba. Az evezők az izmok ütemére csapkodták a víz tükrét.

— A hajó léke a vízvonál alatt fekszik, — mondta a kapitány. — A torpedó egész oldalát felhasította.

— Gondolja? — mondta miszter Gulliver, azután hirtelen gyanuval hozzáfűzte:

De akkor hogyan tudja magát a víz színén tartani?

A kapitány kis fekete bőr könyvecskét tartott kezében, ujjai alatt aranyba préselt betűk sorakoztak.

— Hajókatasztrófák, — olvasta miszter Gulliver.

— Bizonyára tudja, miszter Gulliver, hogy mi történik a vízbefultak holttestével. Elmerülnek, amikor vízzel telnek meg, azután egyideig csendesen, horgonyoznak a vízfenekén. Amíg a feloszlás kezdődik. Azután gázok fejlődnek a hasüregben, megbillentik a holttestet, mintha négykézláb mászkálna a vizinövények között, vagy kényelmesen és jóleső érzéssel a hátára hemperedne. A gázok aztán tovább fejlődnek, felpuffasztják a testet és pukkadásig tágitják, végül felemelik és megszabadítják a tengerfenéktől. A hulla lassu himbálással és buborékoktól körülveve, melyek viszik, emelkedni kezd, jön, jön, áttöri a vizet, a víz színére száll. Amikor aztán gázlelkét a levegőn

kileheli, ismét elmerül. És ezuttal örökre . . . Így van ez ezzel a hajóval is.

— Lehetetlen! — vélte Gulliver.

— Bizony! ez a hajó évtizedekig feküdt a tenger fenekén, ahol halak szaglászta és rákok mászták meg. Ámde a testében valami vegyi terhet hordhatott, mely a vízben lassan feloldódott és gázokat fejlesztett. Ezek megbillentették a hajót, felemelték, a víz színére hozták, amelyen most szörnyű sebével is fenntartja magát.

— Ez lehetséges, — mondta Gulliver.

— Biztos, — mondta a kapitány hevesen.

Célhoz értek, csónakjuk a hajó oldalánál siklott el.

— Látja, — mutatott fel a kapitány. — Egy szó nincs itt, ahol egyébként a hajó nevét és hazáját jelzik.

Csak egy pipa fityegett a hajó farán, egy nagy pipa cifra rojtokkal, amilyenek a régi diákipák az illusztrált lapokban.

— Talán: „A nagy pipa“ a neve, — vélte miszter Gulliver.

— Lehetséges, — mondta most habozva a kapitány.

— Biztos, — kiáltotta miszter Gulliver hevesen.

A halott fedélzetről vendégszeretően csüngött a hajólépcső, hívogatva, hogy felmenjenek rajta. Felkapaszkodtak, de egyetlen jelére sem bukkantak annak, hogy a hajó oly sokáig feküdt a tenger fenekén, kagyló-penésznek, maszatos lerakódásnak, vagy a sós pörje hosszú, nyálkás szakállának még csak nyomára sem leltek. A hajó minden alkatrésze tisztán és csendesen pihent. Zelina és Fred Gregor szintén itt voltak.

— Különös, — mondták és egymásra néztek.

Szükségtelen volt, hogy azt is hozzá tegyék, hogy különösnek a feltűnő hasonlóságot tartották

a saját hajójukkal. Jól ismerték ezt a hajót, melyre most léptek először, ezt a holttestet, melyet a mélység rövid időre szabadon bocsátott. Nagy és apró részletek, melyeket felkutattak, a fedélzetszerkezet arányai, a lépcsők különös jellege, a gépház, az árbóckosarak, minden a legjelentéktelenebb árnyalatig egyezett. Két fekvőszék közvetlen szomszédságban állott pontosan abban a helyzetben, mint azok, amelyekről az imént odaát felkeltek.

A kapitány a fülkelépcsőn vezette fel őket, melyet ugyanaz a piros futószőnyeg borított, mint a Libertyét. Kezét a kilincsre téve, megállt a szalon előtt, megnézte mögötte vannak-e valamennyien, azután levette sapkáját. Ritka haját végigsimogatta, keskeny ajkán elharapta borzalmát és belépett.

A helyiség tele volt emberekkel. Lépcsőzetesen egymás mögött ültek a székek sűrű sorain. Valamennyien *egy* férfi felé fordultak, aki szemben ült velük a kisasztalnál, kezében papiros, melyre, mintha magyarázva mutatna. Az egész, az utolsó széksorok mögött lévő állóhelyekről nézve, előadóteremnek látszott, figyelmes hallgatóságnak, mely a lebilincselő szónok szavain csüng. Nyakszirtek, barna férfinyakak, göndör hajak, régies női frizurák, vállak látszottak. Csupán az előadói emelvényen ülő férfi arca fordult a belépő felé. Ott ült drága télikabátjában, nyakán széles szörme-gallérral, mintha fázna. Magyarázó mozdulata még ott lebegett a papir felett, mely — kék csikkal átszelve, — a piros és fehér foltok tönikelege volt.

És ezek az emberek mind halottak voltak.

Hirtelen aludhatott ki az életük, olyan gyorsasággal, hogy egyikük sem sejtette a megsemmisülést és még arra sem maradt idejük, hogy utolsót lobbanó életösztonúkkal a menekülésre gondoljanak...

Mert az fel nem tételezhető, hogy utólag gyülekeztek volna az előadásra!

Percekig szorongó élet zihált most a halottak utolsó széksorai mögött. Valamennyien levették kalapjaikat. A kapitány felemelte kezét, mire az egész társaság, mely mögötte szorongott, némán kisompolygott a teremből. Legutolsónak maga a kapitány távozott. Bezárta az ajtót és háttal nekidült. Noteszét kirántotta zsebéből, reszkető kezével kitépett egy lapot és az ajtóra ragasztotta. A papir úgy tapadt, mintha a légnyomás szegezte volna oda. Fred Gregor a kapitány ujjai alatt arany betűket látott a notesz fedelén: „Hajókatasztrófák“ állott a fekete bőrkötésen.

Felmenetkor Fred vállán érezte a kapitány kezét:

— Gyorsan! Gyorsan! Vissza!

Megrohanták a csónakokat. Visszatértükkor szilárdabbnak érezték a tengert, mint errejövet. A víz csomósan, mint a tészta hullott az evezőkről. Az evezősök nyöszörögtek. A lidércnyomástól csak akkor szabadultak, amikor kötélhágcsón a saját hajójuk fedélzetére másztak. Fred Gregor görcsösen kapaszkodott a mellvédbe, tekintetével fájdalmasan követte a hajóroncsot, mely most lassan elmaradt a Liberty vízsodra mögött.

Egy kéz érintette. Misztér Gullivernek borzadálytól marcangolt arca meredt feléje a vállá fölött, a hangja hörgött a torka mélyén:

— Fred ... Fred Gregor ... hallja! Az az ember odaát az előadóasztalnál ... a térképpel ... az az ember ... az én felöltőmben ül ott.

Ebben a pillanatban különös morgás vonta Fred tekintetét a tengerre. A hajóroncs gyorsan és hangtalanul süllyedni kezdett, mint ahogyan az árnyék elsuhan és mielőtt Fred arra fordította volna fejét, már el is merült a tengerben, mely örvény és háborgás nélkül simult el felette.

3. A HALOTT VÁROS.

Alkonyatkor pöffékelve közeledtek az autók a város határához, szuszogva lökték ki magukból tüdejük féken tartott erejét. Az utat széles és mély árok tépte fel. A fenekén már folyékony sötétség halmozódott. Egyik széléről a másikra fagerendahid vezetett. De az utat vasalkatrészek keresztezték, a tüskés drótok gubancából fenyegető nyársak nyultak ki. És tüskés drót feszült a hidtól jobbra-balra, az ut tulsó szegélyén is, mélyen a sűrűségbe.

Jobbra a meztelen dombhát felett keskeny hold-sarló lebegett, szürke árnyékre ragasztott lapda, mint a csirahólyag embriója. A motorberregéstől halkan reszkető fénykévék mellett, melyeket az autók lámpásai szórtak előre, árnyékok settenkedtek. Az utat kereső fény, mintha türelmetlenségében reszketne a várakozás miatt.

Egy utszéli deszkakunyhóból emberek kusztak elő, egy halom züllött figura, mely a kocsi mellett állt fel, mialatt egyikük a legelső jármű elé lépett. Csillagos és sávós kendő lebegett a szeme előtt. A keze tisztelettudón indult fel rojtos sapkaellenzőjéhez:

— A határőrség parancsnoka!

Misztér Davis a férfi arcának irányította autója fényoszlopját. A régi katonabluz foltos, foszló szürkeségére vöröskés szakállrengeteg borult, mely két halványkék, riadt, kutyaszerű, megvert szeméből indult.

— Ez itt egy Struggle-féle utazó társaság, — mondta miszter Davis, — én vagyok a vezető. Ez miszter Gulliver, Gulliver A. Phöbus. A hölgy pedig missz Gulliver Zelina.

A határőrség parancsnoka ismét a sapkaellenzőjéhez emelte kezét és a vakító fénykévétől jobbra és balra a sötétségbe hunyorított.

— Alázattal kérem a beutazási engedélyt. Miszter Davis fekete aktatáskájából egy köteg okirat omlott a parancsnok kezébe. A vörösszakállu találomra lapozgatott.

— Bevannak oltva? — kérdezte, tekintetét fel-emelve a lebélyegzett és pecsételt okirathalomról.

— Természetesen! — nevetett miszter Davis.
— Semmi kedvünk, hogy pompás betegségüket magunkkal vigyük.

Gyenge szélroham kapott Vörösszakáll bozótjába, s a papirok egyikét Zelina ölbe sodorta. A leány felvette és odanyújtotta a férfinak. A parancsnok látta, amint a fehér, karcsu leánykéz feléje indul a sötétből és rámeresztette a szemét, mint valami csodára. Ez a kéz a fényhatáron túl a karban folytatódott, azután a gömbölyű váll következett és egy lény, porköpenyben, bőrsapkával, utifátyollal, a kocsi mélyének határozatlan árnyékában, egy darabja a természet alkotó csodájának, az asszony, az elérhetetlen.

— Ezek az emberek, akiknek itt kell szolgálatot teljesíteniök, igazán nem irigylésreméltók, — sugta miszter Davis Zelinának, — itt állnak a bécsi romok elveszettjei és a lakható világ között. Nem tartoznak se ide, se oda. Ez egy közbenső birodalom. Az a dolguk, hogy a kulturát megmentseék a pusztulás fertőzésétől és mégis úgy félnek tőlük, mintha valamennyien jegyben járnának a veszedelemmel. Nem engedik őket vissza Európába. Őt esztendei szolgálatra kell kötelezniök magukat és ezalatt itt élnek számüzötten ezen a keskeny határőrvezeten. A társadalom elveszettjei, kitzsítottjai ők, az emberiség desperadói.

Missz Zelina kezén tétován lebegett a Vörösszakáll ráncos, kerges, viharedzett husképződménye: a keze. Végül habozva bár, de mégis csak elvette a napfénycsókos ujjak közül a feléje nyújtott papírlapot.

— Ellátás! — folytatta a parancsnok dadogva az előírással kérdezősködést.

— Ne legyen arra gondja. Hat teherautomobilt hoztunk magunkkal és ebből három hónapra is telik.

A papírköteg megreccsent és visszamerült a fekete aktatáskába.

— Azt tudják, uraim, hogy mielőtt a város területére lépnek, egy reverzalist kell kitölteniök. A beutazást Bécsbe csak a saját veszélyükre vállalhatják és a reverzális aláírásával lemondanak minden kártérítésről úgy betegség, mint mindennemű pénz- és értékvesztésről, sőt elhalálozás esetére is. Továbbá le kell mondaniuk minden néven nevezendő politikai állásfoglalásról, melyek esetleg nem a legrokonszenvesebb esetekből...

— Jó, jó, — vágott közbe miszter Davis, — ez már a tizenkettedik utam Bécsbe.

Az árok sötéttségéből egy második ember nőtt a Vörösszakáll mellé, aki egy irománytömböt tölt a fénykéve elé. Miszter Davis olvasás nélkül pompás névaláírást vetett a nyomtatvány végére.

— Mehetnek! — mondta a Vörösszakáll egy utolsó kísérletet téve, hogy a női árnyék sötéttségét áttörje. A legénység nyomban nekifogott, hogy a spanyol lovackákat eltakarítsa a hidról. A legelső autó éles sikolyt hallatott, a lámpák fénykévéje erősebben vetődött a szabaddá tett utra, a kerekek alatt dübörögve rengett a fahíd.

A második kocsiban Mac Kinley egy tréfát tartogatott. Amikor az utszélén szorongó züllött egyenruha halom mellett elrobogtak, félig felemelkedett ültéből és ökölbe szoritott kezét dobásra emelte. Egy maréknyi csillogó dollár hullott az ut porába, egy kis eső kemény ezüstből, vetés jó pénzzel: a pénz jegyében a mámor megmérhetetlen lehetőségei.

Vadul egymásba gyurt embertestek zuhantak a lehullott aranyra, meghemperegtek a homokban, fogak vájtak a görcsös ujjakba, melyek nem akartak kinyilni, emberkarmok tépték a szövetet, mint a keselyük estek egymás torkának, térdek vágódtak a gyomrokba és köves öklök kalapáltak a szárcson-tonkon. Az egész birkozó embergombolyag, kapzsi vágyában, vakon hömpölygött a feltarióztathat-lanul rohanó gépkocsik mindent szétzúzókerekei elé.

— Nézze ezt, — mondta miszter Davis Zelinához hátrafordulva.

A leány megborzadt az irtózatától.

Éles sikoly furódott a levegőbe, amit nyöszörgő hörgés követett. Azután egy harsány üvöltés, mint a gőzsirénáé.

— Valami történt, — remegte Zelina.

— Előre! — mondta miszter Davis, aki most ismét visszafordult Zelinától.

A gépkocsik hosszú sora folytatta útját, kocsi kocsi után, egyik a másik fényében, buján csillogó, simulékonyan ruganyos szörnyetegek, melyeknek a színe hosszú fénysugárkötegekben ömlött végig az uton. Legvégén a teherautók dübörgő, himbáló tornyai, rettentőek, mint a hadigépek, a hadsereg-oszlopokra, emlékeztetők, melyek egész országokat gázoltak le és szántottak fel. Egyik a másik után robogva egy véres embervakarcs mellett huzott el, egy vonagló, széttépett embertest mellett, mely felsőtestével az árokba zuhant, lábának szétzúzott csonkjaival pedig az ég felé meredt. Egy megmerevedett öklöl fenyegetve lobogott az oldalt vetett reflektorfényben.

Egy dollárért harcolt szegény görcsösen.

A kocsik folytatták útjukat. Kopár dombláncok között haladtak tovább, melyek szeliden hullámozottak az ifju hold alatt. A befejezetlen égi jelenség ezüstcsillámló kötött hálót vetett le, melyet a

hosszu, lármás kocsisor otrombán tépett széjjel, s amely unosuntalan egybekötődött előtte.

— Ez a bécsi erdő volt, — mondta miszter Davis felélénkült mozdulattal a törpe dombok felé.

Az uttól jobbra és balra már házmaradékok sápadoztak, fakó falak ajkai, tetők satnya bordái tüntek fel; üres, fekete lyukak foltozták a villák csontvázait. Használható alkatrészeit lehordták, elhurcolták, másutt használták fel, ami megmaradt, arra por és piszok hullott felülről, a nedves földből iszap borította el. A sörtés téglafalakban ferde rácsosajtók csüngtek, a kocsik fényszórói kovácsolt vastörmeléket, betük aranyozott tartókapcsait, esővájta kutfigurákat, süllyedt, vad növényektől fojtogatott kerítéseket vontak sugárkörükbe, amiket rendre elnyeltek, majd megint visszavetettek maguk mögé a megfoghatatlan feketeségbe. Két alacsony ház sor kóválygott el a szemük előtt. Futólag az volt a benyomásuk, mintha összezuzott kapukat látnának, mögöttük sötét támasztókkal, kiáltó ablakokat, tépett, zöld redőnyök meredt, segélykérő gesztusával, előre hajló erkélyeket, öngyilkos ábrázattal, erkélyeket, melyek készek arra, hogy a semmibe vessék magukat.

Közeledett a város holtteste. Rőt fénytől övezve látlák maguk előtt, mintha a feloszlás párájának felhői lebegnének felette, rothadó beleinek és porhanyos csontjainak kigőzölgései. Hirtelen egy nagy ház ugrott a sötétségből az autólámpások sugárkévéjébe, egy sor üres ablakszemmel és egy széles, fekete kapuszájával vicsorgó ház, melynek a felső pereme olyan csorba volt, mint a várromok önkoronája. Az egész kép, mint a tébolyult kacagás, örvényszerűen pörgött el mellettük, mialatt, lát-szatra, egy sereg eleven árnyék menekült lyukaiba. Ismét egy ház ugrott az előtérbe, hasonlóan zürzavaros életjelenségekkel, mint az előbbi és

alig telt el néhány pillanat, egy utcában állottak meg, kopár, agg, réveteg, fogatlan romok utcasorán.

A első kocsi előtt keresztben árnyékok suhantak el a tapogatózó fényben, kutyanagyságu állatok, hegyes állatszájak törtek előre, hátul pedig hosszú, csupasz, nedvesfényű állatfarkok sepertek a nyomokban. Dühös malacok éles nyivákolása fröccsent szerteszéjjel a sötétségbe.

Zelina némán mutatott erre a látványra.

— Patkányok! — mondta miszter Davis. — A romok nyüzsögnek a patkányoktól és ez ugyan csak tekintélyes fajtája a patkányoknak.

— Olyan nagyok, mint a kutyák, — borzongta Zelina.

— Ugy van. Pompásan fejlődött állatok. Általában itt minden féreg rendkívüli fejlődést mutat. Olyan buja talajra találtak, amilyen sehol sincs a világon. És egyesek olyan ragadozó bestiákká lettek, hogy óvakodni kell tőlük. Bizonyos körülmények között tényleg életveszedelmessé válhatnak. Éppen ezért nagyon megkérném missz Gullivert, hogy sohase hagyja el szállodáját kíséret nélkül.

Missz Zelina nem felelt és még mélyebben húzódott be a kocsi szegletébe. Arcát elárasztotta a rőt fény, mely a fekete házhalom csipkés körvonalai mögül áradt.

— Nyilván ég valahol a romok között, — magyarázta miszter Davis és az utirány megváltoztatására utasította soffőrijét.

Igaza volt, egyre mélyebben kerültek a vörös fénybe és amikor az egyik hosszú utcába fordultak, az ut tulsó végén meglátták a lángokat. Az autók rohantak a lobogó tüznelvek felé. Kialvó tűz volt. A lángok már kimerülten, jóllakva, unva a saját mohóságukat visszalankadtak a fekete pernyehalom füstfellegébe. Végeláthatatlan égő terület szélén állottak, egy lángtenger partján, mely-

nek izzó láváján fekete salak hömpölygött, mely még büzös füstoszlopokat eregetett az ég felé. De ember itt se volt látható, senki sem szállott szembe a lángokkal, melyek egy egész városnegyedét martalékul ejtettek, egy egész kerület ezer és ezer házát hamvasztották el, amíg végre önmagukba rogyva kimultak. Vörös parázs szegélyezte az autók útját, a mélységben még fehéren izzó olvatag tömeg bugyborékolt, gépek feketére égett bordázata értelmetlen görbületekben ágaskodott. Törött kerekek lógtak a faltörmelékeken. Az üszökszagu vörös égbolt alatt egy sértetlen kályha apró felhőkoszorút tartott oromzata felett.

Az égő terület átkutatása véget ért, a sötétség ismét átvette uralmát s elől a fénykévék újból szuszogni kezdtek. Miszter Davis felemelkedett és megmutatta kocsisának az utirányt, mely most sokhelyütt csipkésen áttörve tűnt fel. Széles utra kanyarodtak, melynek partjai olyan sötétben szunyadtak, hogy a nagy fakó háztömböket alig lehetett kihámozni. Facsonkok keresztelkedtek az utat, egyizben balfelől, mint valami alacsony, háromnyílású kapu.

— Azonnal ott vagyunk — mondta miszter Davis, talán csak, hogy a fokozódó türelmetlenséget csitítsa. És valóban, egy fekete háztömeg, s balról egy utca sötét torkolata után, fény szelte keresztbe utjukat. Az első gépkocsi harsány üdvözlétet tülkölt és hápogva megállt. Mögötte megtorpanva sorakozott a többi kocsi, lassan a teherautók távoli dübörgése is elrobajlott. Egy széles kapualjból a világosság zuhataga tört rájuk s a kapu szájától jobbra-balra emberek állottak. Az első emberek, mióta a város határát átlépték. Fialat, bátor arcok felett városi sisakok, egyenruhák, fegyverbíró legénység, hazai üdvözlét. A küszöbön fekete kabátban egy ur fénylett fehér ingmellével,

Mögötte egy embertorony, kékben és aranyban, fenséges pálcát emelt a magosba. Felülről zene zuhant le, mintha valahol egy hangfolyam zsillipjei nyitlak volna meg. Rikítóan és gögös kihívással harsogott az új amerikai himnusz: milliós városok és sziklás hegyvidékek, a Niagara ordítása és a prárik napvilága, a prémvadászok tábortüzei és a csillagvizsgálók, melyek a Marsnak és többi testvéreinek küldik üdvözleteiket a világűrbe, két Óceán hullámmévere és muzeumok roskadásig megrakva kihalt állatok rokkant csontvázaival, vágóhidak a gőzölgő hus kazánjaival és gőzösök a Panama-csatorna lagunáiban... egy nép, egységes erőben, célban és útjaiban.

Misztér Gulliver A. Phöbus, karján Zelinával, szőnyegekkel borított lépcsőn ment felfelé a zengő teremben, mialatt balkeze könnyedén siklott a csupasz sárgaréz korláton. Itt ezen a darab amerikai rögön, a pusztuló romok vadonában, nyugalom volt, tisztaság, biztonság és rend. Az első emelet széles folyosóján két sorban állott a zenekar.

— Már az új ormánytrombitákon játszanak, — mondta miszter Davis, aki kalauzolván ment Zelina jobbja felé. Az amerikai hangszerművészet legújabb vívmánya volt ez, ruganyos tömlők a régebben használatos merev rézcsövek helyett. Minden hang felkunkorította ezt a tömlőt, megnyújtotta és megdagasztotta, a halkuló lélegzet lelohasztotta, elgyöngítette, míg begöngyölődött. Misztér Gulliver tisztelegve lépett el a sorfal előtt és az induló, melyet játszottak, oly művészettel volt rendezve, hogy ott, ahol Gulliver ur elhaladt, valamennyi ormánytrombita begöngyölve maradt, előtte és utána pedig teljes hosszában megnyult. A hangszerek hullámmévere úgy kísérte miszter Gulliver lépteit, mint a kalászkák hajladozása a rozsföldön járó embert. Az indulót természetesen nem ugyanígy

idomitották a hátrább lépkedő Mac Kinley személyéhez is. A kövér embernek lépten-nyomon le kellett hajolni az előreleendő hangcsövek alatt, görnyedten kellett elsurranni alattuk, különben bevárhatta volna, amíg a zenedarab véget ér. A zenészek frontja szokatlanul hosszú volt, a végig deffilrozás oly sokáig tartott Gulliver urnak, hogy ahhoz képest az egész átkelés Amerikából Európába csak rövid pillanatoknak tetszett. Ha valami mégis megbékítette ebben az érdemen felül erőltetett tiszteletadásban, az a gyönyörűsége volt, hogy amíg ő egyenes derékkel folytathatta útját, mögötte Mac Kinley, kitagadva a zene ritmusából, csak szynkopás léptekkel, le-leguggolva sompolyoghatott a nyomában. Az ormánytrombiták apályán és dagályán tul, jó messze, mint valami apró pontot, egy fekete alakot pillantott meg Gulliver. Közeledve, az alak nagyon tekintélyes lelkesszé növekedett, egy tiszteletreméltó urrá, négyszögletes fejfel és vörös kézzel, melyet most a miszter Gullivernek szánt lakosztály küszöbéről áldólag terjesztett ki :

Ajkam e házra áldást kér,
S mindenkire, aki betér.

Távolról orgona kísérte halkan a pap szavait.
— Igen, — mondta miszter Davis, miközben zsebkendője csücskével egy könnycseppet halászott ki a szeme szögletéből, — igen... isten szem-melláthatóan megáldott bennünket!

Amikor Zelina szobájába lépett, szívélyes meglepetés mosolygott feléje. Ez nem volt a nagy szállodák hideg, személytelen, nagyvilági előkelős-ködése, hanem szeretett, meleg, énjét átjáró tárgyilagosság. A szobák, melyek most feltárultak előtte, egytől egyig pontos hasonmásai voltak newyorki lakása helyiségeinek. De, amikor a berendezési tárgyakat megnézte, kitűnt, hogy azok

nem hű utánzatok, hanem maguk az eredeti butorok. Fiókokat huzott ki s ott találta mind a sok holmit, amelyről azt hitte, hogy odahaza maradt. Egy pillantást vetett az öltözőbe, a tégelyek és üvegcsék ugyanabban a rendben állotta, mint otthon. Az éjjeli szekrényről felvette a könyvet, Mulford Prentice „A halál illetlensége“ volt, az a könyv, mely odahaza mindig az álom küszöbéig kísérte őt. Az olvasójel most is a rendes helyén volt. Mindennél gyengédebb figyelmesség, hódolás volt ez; az atyai gondosság otthon kiemelte leánya életének megszokott kereteit és áthozatta ide, még pedig olyan gyorsasággal, hogy még megérkezésük előtt be is rendezhették a lakosztályt. Vajjon Fred Gregor képes lenne-e a szeretet ekkora fantáziájára? A benső hivatás iránt érzett ugynevezett kötelesség, a halhatatlanságnak tett templomi szolgálat, gyakran nem-e csupán csak köpenyege az önzésnek és a szív renyheségének?

Zelina boldog hálaérzettel járkált fel s alá szobáiban, hozzá-hozzá nyult mindennap a csecsebecseihez, amiket az ember csak akkor tud megbecsülni, amikor hiányoznak. A viszontlátás örömeinek egész sorát ünnepelte. Kinyitotta az ablakot. Ekkor olyasmit érzett, mintha kívülről ellenséges, acsarkodó és ádáz gyűlölettel teli világ rohanná meg. Mintha finoman szitáló eső permegetné az arcát. Az égen csillagok ragyogtak, a fellegekből semmi nedvesség sem párolgott. A haját, homlokát és ajkait mégis finom szivárgás nedvesítette. Kezét végighuzta az állán s az száraz maradt, a vízcsöppnek még csak a csillámlása sem tapadt fehér bőréhez. Amde a nedvesség érzése tovább tartott, hűvös, vékony bizsergés, jeges tüszurások csillogása-villogása. Talán az átkok láthatatlan ködfátyola, a sirámok és a kétségbeesés testi fellegzete volt, ami most ellene tört?

A Bristol-szálló ablakai előtt némán és holtan feküdt a nagy körut, a szemközt álló házak úgy hordták a szállóból kiáradó villanyfényt, mint a nyütt szövet a penész rétegeit, mint az idegen életet, mely a sajátja maradékait felhabzsolja és összezuzza. Az omladékok tüzijátéka volt ez, a fakó, foszforeszkáló penészgombák szikrázó nyüzsgése. Ahol a szálló fénytakarója végződött ott mindjárt erős hullámverésekkel közeledett az éj sötétje. Valahol távoli háztetők felett utolsókat villant a haldokló tűz komor-rött színe.

Emberek! Emberek!

Zelina hirtelen örült, tomboló vágyat érzett magában, hogy emberek után kiáltson. Hát lehetséges, hogy e romok között, szemben a szálló kényelmes, kultúrával teli fényes derűjével nem élnek emberek? A kiáltás oly hangos volt benne, hogy Zelina kívülről vélte hallani, mintha a pusztuló utcák komor, dühös zürzavarából tódulna a fülébe. Ezt azután nyerítés, vad, állatiasan vidám nyivákolás követte. A széles fényhid, mely a nyitott és jól őrzött szálló-bejárából indult, szilárdan ivelte keresztül az utat. Ahol a sötétség tulsó partját érte, Zelina szorgos árnyékokat látott hevesen hintázva. A patkányok hegyes orra, fakó, ezüstszürke teste és csatakosan csillogó farka át-átvillogott a fényen. Patkányok sűrögtek ott, a földalattiak, csatornák meneküljei, melyek itt a pusztulás tömkelegében apróragadozókká hiztak és most éjszakai ünnepüket ülték. De az elégedett nyivákolás hirtelen fülharsogató, átható félelemmé változott. A zsidongásban egyszerre egy másik árnyék tűnt fel, egy hatalmas, izmos test, magas, karcsu lábakon, mely hangtalan léptekkel nyomult előre. Hirtelen kis csomó képződött a küzdelemre, ahonnan aztán küllőszertűen indult a rémült menekülés a sötétség sáncai felé. Elkese-rédés vicsorgott hörögve, csontok ropogtak szárazon.

A szálló kapubejárójából éles puskalövés csattant a szuszogó árnyéktömeg felé. Üvöltés hömpölygött vissza, mély ugatás visszhangzott fenyegetve. A karcsu lábu nagy állat azután elugrott a harctérről, fogai között egy vinnyogó patkány testével, két lépéssel már túl volt a sarkon. A fényhid tulsó felén halványszürke szőrmék reszkettek.

Másnap reggel miszter Davis nyomban megkezdte az idegenvezetést Bécs városán keresztül. A tekintélyes utazótársaság három nagy páncélos autóban oszlott el. A kocsivezető mellé géppuskát erősítettek, oldalt lángszórók torka meredt kifelé és minden kocsit katonai erősítéssel láttak el. Az utasok a fedélzet üllőhelyeiről tekintették meg a halott várost.

Az első kikocsizás csak a futólagos megismerést és beállítást célozta. A nehéz kocsik dübörögve járták körül a körutat és cirkáltak végig a belvárost. Amikor ismét visszatértek a körutra, miszter Davis megállást parancsolt egy hatalmas méretű rom előtt, mely oszlopaival és oromzataival a klasszikus korra emlékeztetett. A tető peremét vihartépett szobrok szegélyezték, a feljáró előtt egy óriás istennő szobra emelkedett a szökőkút romjai közül. Keze és feje letört, a sisakos fej formátlan kötőrmelékeken hevert a lába előtt.

A feljárón miszter Davis maga köré gyűjtötte az utasok raját, felkuszott az egyik meztelen ember-test torzójára és meglengette feketeszürke kockás utisapkáját.

— Ladies and Gentlemen, — kezdte, — van szerencsém Bécs romjain üdvözölhetni önöket. Azt hiszem nem tehetek jobbat, mintha arra kérem önöket, hogy kiáltsanak velem együtt háromszoros hurrát Amerikára!

A köruton végig és be az épület romjaiba három hurrá zugott el Amerikára. A hódolást követő rövid

csendben egy kő hullott le valahol, mely valamelyik falról válhatott le.

— Ladies and Gentlemen, — folytatta Davis, a hazafiaknak ez a mintaképe, — van szerencsém ezennel megmagyarázhatni önöknek Bécs romjait és felhívni a figyelmüket minden érdekességükre. Mai első körutazásunkon már fölületes impressziót nyerhettek a romlás, az elhagyottság és a pusztulás városáról, egy elveszett és a megsemmisülésnek áldozatul vetett városról. Pedig ez a város még nem is olyan régen milliós főváros volt, az örömek, a gyönyörűségek és a könnyelműségek városa, a dalok városa, miként a költő mondotta.

Misztér Davis arca őszinte elborulás jeleit mutatta, amit minden földi dolgok mulása felett érzett, s amit még megerősített különös fájdalma, éppen ennek a városnak pusztulása miatt.

— Azt hiszem nem is kell elmondanom, hogy miként kezdődött. Mindnyájan emlékezhetnek még fiatalságukból, vagy talán a könyvekből és történetekből, a nagy háborúra, mely itt kezdődött. És, ha felhagynánk a keresztényi és emberi gondolattal, azt kellene mondani, hogy isten ítélete nem sujtott ártatlant. Először, mert ez a város megérett a büntetésre, mert eltávolodott istentől és bálványimádásra adta a lelkét. Mint ahogyan a régi egyiptomiak ibisszeket, krokodilusokat, macskákat és szent bikákat imádtak, úgy estek a régi bécsiek is állatok bálványimádásába, amennyiben leborultak a baromfi előtt, a közönséges baromfi előtt, melynek isteni képességeket tulajdonítottak, sült csirkének nevezvén őket. De még rosszabbul, mint a régi egyiptomiak, ők nem mumiákká dolgozták fel ezeket az állatokat, hanem megették őket, amit akkor úgy hívtak, hogy: sült csirke ugorkasalátával. Ez még békében volt. De, hogy a háborút ők kezdték, amit, megrémülve a saját

elvetemültségüktől, maguktól bevallottak, ha eleinte nem is akarták elhinni nekik, később annyit erősítették, míg végül mindenki elhitte. Igen — és ezért szabad elmondani: „Ime, akik nem vétkeztek, mégis inniok kell, hogy kénytelenek legyenek a serleget kiüríteni; és te maradnál büntetlenül? Ne maradj büntetlenül te sem, mert neked is innod kell.“ A megdönthetetlen erkölcs prófétái magaslatáról büszkén kiegyenesedve mondotta ezt most miszter Davis, önmagában megnövekedve hivatása tudatától. Meglobogtatta kockás sapkáját: — Ladies and Gentlemen! Nyugodtan átengedhetjük volna őket sorsuknak. Ámde Amerika az ember-szeretet földje és nem érdeklődik a vétkek méretei iránt. Mi igenis segítettünk. Ámde ezzel is az történt, ami a históriában Niobe leányaival, az ugynevezett Niobidákkal, akik lyukas hordóba akartak vizet meríteni. Mindenki láthatja, hogy lehetetlenség volt ezt a hordót megtölteni. Béccsel tehát az történt, aminek történni kellett. Mi merítettünk és mégsem tudtunk segíteni. És miért nem? Ezt is megmondhatom, Ladies and Gentlemen: mert senki sem akadt, aki a lyukakat betömje. Mert minden lyukra egy cső volt erősítve, mely idegen zsebbe vezetett.

Egy ur, aki olyan kövér volt, hogy csupasz arca szemérmetlen meztelenségnek látszott, két tenyerét a szájának támasztva, magából kikelve ordította a hustölcserből:

— Kolduscsöcselék!

Miszter Davis lábát a márvány Apollóra téve, ismét maglobogtatta kockás sapkáját, mintha labdaként akarná elkapni az elhangzott közbeszólást. Mosolygott. Meghajolt:

— Miszter Nelsonnak, a csikágói „Igazság mérlegé“-től, igaza van. Sajnos, ennek a szerencsétlen és szájalomra méltó városnak a lakossága jótékony-

ságunk folytán hozzászokott a kolduláshoz. Mi támogattuk őket inségükben, gyűjtöttünk a részükre ruhát és élelmiszert adtunk nekik és eközben megfeledkeztek egyről, amit tenniök kellett volna: . . .

Egy kancsal ur szegletes vállakkal és meredek, kendőbe bugyolált nyakkal a szájához illesztette két kezét és belekiáltotta a kagylóba:

— Dolgozni!

Misztter Davis ezt a közbeszólást is elkapta sapkájával. Mosolygott és meghajolt:

— Miszter Robinsonnak, a Robinson és Társa, springfieldi robbantóolajkészítő cég beltagjának, igaza van. Dolgozni, azt elfelejtettek ezek a szegény, szájalomra méltó emberek. Itt volt a kormány, mely azt mondta: adjatok munkát, dolgozni akarunk, de ti tegyétek lehetővé, hogy tudjunk is dolgozni. Ámde itt volt a nép, mely rettegett a munkától és végül még meg is sértődött, amikor feltételezni merték róla, hogy megmozdítja a kezét. Azokra hallgatott, akik azt mondták neki: most vége a rabszolgaságnak, az ember nem azért jött a világra, hogy dolgozzon. Minden mindenkié. Így szokták meg a koldulást és kinyújtott, nyitott tenyérrel álltak fel az utszélén, lesve, hogy mikor vetünk valamit a markukba. Oh, akkoriban sok könny folyt Amerikában a szegény, szerencsétlen Bécsért és a szegény, szájalomra méltó bécsiekért.

Beszédének ezen a részén szünetet tartott miszter Davis, gyűjtőedényt a megindított érzelmeknek. És valóban hátulról valahonnan halk zokogás és részvét-könnyes krákogás csepegett a szünetes csendbe.

Sapkája meglobogtatásával újból nekilendette magát a szónok:

— Azt hiszem, Ladies and Gentlemen, mondanom se kell, hogy és mint ment azután! Néha az volt a látszat, hogy Bécs városa ismét fellendül. Az emberek feltápáskodtak és rövid ideig javulás,

fellendülés volt észlelhető. Tévedtünk. Mindig jött valaki, aki valamilyen ostobasággal áltatta a bécsi-eket, ostobasággal, amit el is hittek neki. A bécsi ember olyan volt, hogy annak is hitt, aki a csillagokat leigérte neki az égről. Ez a ma már csaknem kihalt nép tele volt tehetséggel és ügyességgel, meg szívvel, de olyan könnyen hívő volt, mint senki más ezen a földön. Egyre-másra elhitte az ostobaságokat, amiket a világtörténelem folyamán kitaláltak. Csak egyben nem tanult meg hinni...

Egy fiatalember széles szalmakalappal, felmászott a márványpadra, ahol egy ülő férfialak szármalmas maradványa mellett foglalt helyet. Balkezevel a boldogult görög bölcshoz nyakacsontjába kapaszkodva, jobbjának szétterpesztett ujjait pedig az ég felé vetve, így kiáltott:

— Önmagában!

Misztér Davis megdermedt a rosszalástól.

— Kérem kell misztér Howet, ha beszélni akar, tegye a kezét a szájához.

Hangos derűltség táncolta körül a jól megérdemelt rendreutasítást. A fiatalember, aki ily durván vétett az illendőség ellen, zavarba jött. Két kezét sietve a szájához emelte és most már így tutulta:

— Önmagában!

De mivel ennél a műveletnél balkezevel kénytelen volt misztér Thukidides nyakát elbocsátani, elvesztette tartását a márványpadon és simán, de feltarthatatlanul vízszacsuszott a tömegbe. A derűltség fellege újból vidáman gomolygott felfelé, hangos kacagás borzolta az arcok kicsiny tavát. Három néger gentleman New-Orleansból lelkesedve tapsolt.

Misztér Davis kockás sapkájával cikornyásan vágott a levegőbe.

— Misztér Howenek, a Howe és Fia cégtől — tyukszemtapaszgyár Utahban, — nagyon igaza

van. Ez a szegény szájalomraméltó nép mindenre gondolt, csak önmagára nem. S így ez a szegény, jobbsorsra érdemes város már a háboru előtt is sulyos beteg volt. De elmondom tüstént azt is, Ladies and Gentlemen, hogy mi történt azután. Misztér Lincoln, nagy amerikai költőnk, a lefejezett ember fejéhez hasonlította ezt a várost. A test elveszett, de a fejben még van némi élet, az agyveleje még meleg a vértől, a szeme még lát, a szája még szólásra nyílik, de tüdeje már nincs. Ilyen volt Bécs halálküzdeme. Csak éppen, hogy tovább tartott, mint ahogy a levágott fejek utolsó pillanataiban megszoktuk. Bécs az a város volt, mely nem élhetett sokáig, s a halála nem késhetett.

Misztér Davis beszédének ezen a pontján is szünetet szokott tartani, hogy a jóltevő borzadálynak időt engedjen az elpárolgásra. Meglóbálta sapkáját és folytatta:

— Ladies und Gentlemen! Hogy azután mi történt: tudják. Az egész világot elmebetegség lepte meg akkorában. Miként az ember agyvelejének sejtjein keresztül gondolkozik, úgy gondolkozik a föld az emberen keresztül. A földnek, miként az eleven lénynek, szintén meg van a maga csontváza és pedig hegységekből, husa a föld talajából, vére vízből, szintén a bőrén át lélegzik, miként az embernek, neki is vannak kigőzölgései: a légburok, villamos és delejes idegerők áramlanak rajta keresztül — és az emberiségen keresztül gondolkozik. S a földnek ezt az agyvelejét akkorában betegség lepte meg. Ámde a többi népek, akik hittek önmagukban, ismét meggyógyultak, csak ebben a szegény, szerencsétlen városban, mely minden önbizalmát elveszítette, sulyosbodott egyre a betegség és okozott szörnyű pusztulást. Önök jól tudják, hogy miként történt. A betegség őrgésszé fajult, mely rablással és fosztogatással, az

erőszak és gyilkosság minden nemével önmaga ellen kezdett dühöngeni. Borzalmas dolgok történtek itt, amelyekről, azt hiszem, nem kell bővebb felvilágosítást adnom önöknek. Tudják. A föld minden betegsége végül erre az egy pontra központosult és itt tombolta ki magát. Erre, nehogy ez a kettős betegség, a testi járvány, a *morbus Viennensis* és a lelki, az egész földön elterjedjen, szükség mutatkozott a cselekvésre. Hogy a kultúrát megmentsük, szükséges volt magára hagyni ezt a várost és miként az orvos a beteg tagot leoperálja, vagy az üszkös helyet a testből kivágja, úgy kellett ezt a szegény, szerencsétlen várost a körüllevő emberiség testéből kiszelni, nehogy az egészséges részeket is megfertőzze. A *morbus Viennensist* még csak le lehetett volna valahogyan gyűrni, de az erkölcsi járvány gyógyíthatatlan volt. El kellett őket különíteni az egészséges emberiségtől, magukra kellett őket hagyni. Oh, emiatt is sok könny hullott akkor Amerikában.

A zokogás és a meghatottság náthája az itt tartott rövid szünetbe is belecsepegett. Miszter Davis most az érzelmek magaslatán állott.

— Tagadhatatlanul halálos ítélet volt, de olyan halálos ítélet, melyet az egész emberiség mondott ki azért, hogy megmentse önmagát. Ezt a kegyetlenséget az emberiségnek önmaga iránt érzett kötelessége diktálta. Ámde, Ladies and Gentlemen, ekkor megint csak Amerika volt az, aki ezt az ítéletet enyhítette. Ennek a városnak szegény, szájalomraméltó lakói, elzárva a világtól, mindnyájan éhen haltak volna. Mi gondoskodtunk azonban róluk, hogy élelmiszerral ellátassanak. Intézkedtünk, hogy a város határáról hetenként egy élelmiszerral megrakott tutajt bocsássanak le, melyet hosszú hajókötélen vontatnak a Dunától közvetlenül a városig. Az életbenmaradottak innen viszik élelmisze-

reiket, mi azután a hajókötéllel megint visszavontatjuk a tutajt és nyolc nap múlva újból leeresztjük. Hogy hány ember él még e romok között, nem tudjuk. Csak nagyritkán kerül egy is közülük a szemünk elé . . . de Amerika folytatja megkezdett művét, hogy emberi kötelességét mindaddig teljesítse, amíg az utolsó bécsi is kilehelte lelkét.

4. MAGYARÁZAT.

Missz Zelina, Gulliver és Fred Gregor, mielőtt még miszter Davis eddig ért volna beszédében, kézjelekkel cserélték ki gondolataikat és odébb álltak. Lementek a feljárón és jobbra kanyarodtak. A széles körutat árkok tépték fel, facsonkok torlaszai kusza gyökérsövényeket fontak egymásba. Az út közepén két villamos vonat kocsí-romjai torlódtak egymással szemben. Az egyik motoros-kocsija félig felágaskodott és nekiesett a másiknak. Üvegcsempék csikorogtak a járókelők léptei alatt, vasrudak kétes formákat görbitettek egymáson keresztül-kasul, feltépett kocsíoldalakon ülőhelyek látszóttak. A leszaggatott vezetékdírótok bágyadtan hullottak a felkunkorodó sinekre.

Zelina és a festő mögött háromszoros hurrá harsant fel . . .

Visszafordulva, látták, amint az egész utazótársaság a feljáróról az alul várakozó gépkocsikhoz özönlik. Hirtelen nagy térre kanyarodtak, amelyen két hosszú, teljesen egyforma épület állott szemközt egymással. Pontosan a kettő között köztörmelékek alaktalan romhalmaz, tornyosodott. Fred Gregor felvett egy kődarabot a földről: patkó volt:

— Hm, — mondta, — ez nyilván annak a Mária Teréziának a szobráról lehet, melyet ágyulövésekkel döntöttek le.

Felnézett:

— Akkor ez nem lehet más, mint a két muzeum, — és egy-egy gúnyos mozdulattal jobbra-balra mutatott, — a művészettörténelmi és a természet-tani muzeum!

— Milyen jártas maga itt, Fred! Persze, hiszen a családja Bécsből származik.

Fred Gregor sürgősen tartotta, hogy feleljen erre. A himlőhelyes mező vakondturásai között a baloldalt álló épület felé botorkált és maga mögött vonszolta Zelinát. A lépcsőkön megállt és öklével a puszkagolyóktól hasogatott oszlopok felén fejegetett:

— Oh... ezek a művészettemetők! Ezek a lomták! A festett sonkáknak ezek a husfüstöldéi!

Göröcsösen vágta ujjait valami láthatatlanba, a semmibe markolt, félrerántotta és a világűrbe hajította, miközben szemének szikraesőjével árasztotta el Zelina arcát:

— Az eleven... tudja! Mindent megérezni, ami keresztül lüktet a világon! Részt venni az idők órájának minden másodpercében. Szakadékok felett is megőrizni a léptek holdkórosan eltéveszthetetlen biztonságát. A legmélyebb álomból felriasztva nyomban ecsettel folytatni és befejezni valamennyi álmot. Oh!... De ez itt: a művészet éremszedése. Nem kár érte.

A belső ember azonban Fred Gegerban korántsem volt oly ijesztően tomboló, mint amilyenek pillanatnyi magatartásával gyanította. Alkalomadtán extázisokkal és szómámorításokkal vélt művésztének tartozni, s az, hogy Zelina keresztül látott rajta és mosolygó türelmet gyakorolt, még tájékozóbbá korbácsolta kitöréseit, mintha saját magának s a lánynak is életveteműlségét kellene igazolnia. De, amikor az épületbe lépett, hirtelen minden vad, felforgató kedve elmúlt és akarata ellenére is valami hódoló tisztelet féle fakadt a lelkében. Az

előcsarnok kőpadmalyán szalmahulladékok hevertek, száradt ganajlé és állati szeméthalmok jelezték: itt az utolsó harcok idején istálló lehetett. Egy felborított abrakvályu ferdén nyújtogatta íxlábait, kötőfék himbált az egyik fali szögön. A hatalmas oszlopok egyike előtt Zelina és Gregor ugyanegy lelki okból megálltak.

— Botok és ernyők a ruhatárba adandók, — állott egy megbarnult papiron. Megható volt olvasni. A papír lágyan simult az oszlop kerekdedségéhez, arca volt ennek a papírnak és két szorongva könnyörgő szeme: „ne tépj el!”

Fred Gregor hurákkolt, elindult a széles lépcsőn felfelé, elég nevetlenül, mindig két fokkal Zelina előtt. A lépcsőplateau-n visszafordult:

— Valamikor itt is egy olyan márványszörnyeteg állott, Thezeus a kentaurokkal, valami klasszikusan nyárspolgári sokszoros életnagyságban. Most nincs! Eltűnt! Elrabolták, mint Ganymedet a sors, hogy klasszikus stílusban fejezzem ki magam.

Kezével egy mozdulatot tett a levegőben, vi-gyorgott:

— Nyomtalanul eltűnt!

Mindez csak utolsó védekezése volt érzésének, mely egyre sürgetőbben tolakodott fel benne, s melynek, ha még nem is volt neve, de veszedelmesen közeledett.

Tétován mentek tovább; a falak világos márvány-tábláit: Scrancolinból és Macchia vecchiából, bal-ták és csákányok repesztették, a bronzarany dísz-tések kitépve eresztékeikből. Lépteik éles nyomokat rajzoltak a por, vakolat és lehullott stukkó vastag rétegeibe. Az első emelet jobb oldalán, a hosszú szobasor küszöbén habozva álltak meg. Fred Gregorban hirtelen nevet kapott utálatos érzése: ami most a szívében égett és a lélegzetét is el-állította, félelem volt.

Kezét Zelina karjára tette:

— Nem hall semmit?

Feszült előrehajlással, mint a szakadék szélén:

— Semmit! — mondotta Zelina, letompítva, világos hangját. Ő lépett be elsőnek. A terem sivár elhagyottsága üvegvetők alatt dermedt. A falak visszhangozva lökték egymás felé a léptek kongását. Ezeket a falakat mindenféle vásott, rombolókedvű csőcselék gyerekes gonoszsága nevekkal és durva jelmondatokkal szennyezte. Az egyik nagy terem falán óriási rajz diszelgett a sexuális geometria köréből, a felhasított dült négyszög, benne a cylinderrel. Alatta pedig, minden világosabb vonatkozás nélkül a fenti műalkotásra, ez állott: „Zsidók ki!”

Mindennel, amit Fred Gregor eddig a halott városban látott, a művészet kincsházának ez a lezüllöttsége volt a legkellemetlenebb és a legkisértetiesebb. A fenyegetettség fekete felhője gomolygott körülötte. A meggyalázott falak veszedelmről suttoztak. Susogás, végtelenbe nyult hangok halk sóhaja szállt teremről-teremre és mint a hideg lehellet áradt a nyitott ajtókból. Mindez úgy hatott, mint a halott színek, elnémult hangszerek kísérteties felzendülése, mint a fantomok, akik a láthatatlanságból móhon törtetnek túl a szemlélhetőség határain. Mint a halott szellemiség kísértetjárása. Fred lábai úgy vonszolták testét, mintha sűrű iszapban járna, ingoványon, melynek felszálló gőzfelhőit láthatatlan szelek hajítják.

Hirtelen haraggal fordult Zelina felé:

— Menjünk! Itt már amugy sincs látni való.

Zelina nem felelt. Kíváncsiság hajtotta tovább, melynek nem ismerte a célját. Az ostoba és gonosz irkafirkáknak a falon, a szemérmertlenségek és éretlenségek, hirtelen, mintha titokzatos, még fel nem fedezett értelmet kaptak volna. Olyan titkos

írás volt ez, melynek a kulcsát még fel kellett, hogy fedezze. Kinzó feladat volt, mely elől azonban nem lehetett kitérni és minden lépéssel egyre inkább érezte, hogy csakis ezért kelt át az Oceánon.

Fred Gregor ismét visszarántotta:

— Nem hallja?

Tompa hang suhant el előttük, hasonló ahhoz, amikor puha lapdát dobnak a falhoz. Egy pillanatig rendkívül finom csörrenés hallatszott felettük. Egymásra néztek. Zelina szemében félreismeretlenség csillogott. Fred Gregor fürkészve kutatott külső lényének acélos tükre mögött. A lapda ismét az üvegszerűen csörrenő falhoz ütdött. Zelina szemének szikrái, tekintetének csillaghullása parancsot osztottak. A nagy termék mellett apró szobák sorakoztak, egykor a belső, kecsesen festett, vagy vidáman derűs drágaságok szekrényei. Most ezek felé tartottak. Három vagy négy ilyen apró helyiségen mentek végig, amikor a nagy oldalsó ablak felől valami lobogva feketéllett a szemük előtt, az ablaküveghez csapódott és otrombán lehullott a földre. Tévedt madár, egy riadt, agyonkinzott állat volt, mely a szabadságot kereste. Oldalt feküdt, petyhüdt szemhéjai félig elborították tompafekete szemgolyóit, hosszú csőre nyitva volt. Zelina lehajolt hozzá, gyengéden felemelte. A szíve megtelt szánalommal.

— Hogy miféle madár? — mondta Fred Gregor, — nem ismerem. Olyan nagy, mint a rigó és teljesen fekete, de ez a furcsa fehér maszk az arcán . . . tudja? . . .

A fekete madár hirtelen felszökkent, csőrét végighuzta Zelina kezén és teljes erejével neki repült az ablaknak. Szárnyai meghajoltak az összeütközés erejétől, a feje félrebillent, azután vonagló szárnyakkal ismét Zelina lába elé zuhant. A lány könnyörülettől gyötörten, felemelte az állatot.

— Hogy miféle madár? — ötlött ismét Fred Gregor eszébe, — a fehér foltoknak ez a rendszere a fején... ez a maszk...

— Segítsen hát, — mondta Zelina elkeseredve, — jobban tenné, ha természetrajzi magyarázatai helyett, kinyitná az ablakot.

De Fred Gregor hiába fáradozott azon, hogy Zelina kívánságát teljesítse. A megszuvasodott ablakkeretek és rozsdás závarok ellentállottak minden erőfeszítésének. Ökleivel úgy dőngette az ablakot, mintha csak arról lenne szó, hogy izmainak munkát adjon. De a gyalázatos ablakszerkezet nem engedett.

— Verje hát be az ablakot, — fortyant fel Zelina, — az már itt igazán nem változtat a dolgokon.

Fred Gregor maga körül nézett. A szoba egyik szegletében valamelyik aranykeret tört darabja hevert. Felkapta és beverte az ablakot, hogy az üveg ezerfelé fröccsent széjjel és hamarosan még a hegyes szilánkokat is kikalapálta a kittből.

— Már késő, — mondta Zelina. A kezében tartott madár az oldaláról a hátára billent, lábait felhuzta s a szárnyait leszegte. A szájából, mint valami kukac kuszott ki a hegyes, ibolyakék nyelve. Zelina reszketve terítette kezét a kis holttestre és határozatlan tekintettel nézett Fred Gregorra. Hirtelen felsikított és elkapta a kezét. A fekete állat tulvilági küzdelmében, az utolsó vonaglással Zelina hüvelykujjába furta éles csőrét és most élettelenül himbált a rémülten felrántott kézen.

— Dobja el, — kiáltotta Fred Gregor irtózáttal, — dobja el! Most már tudom, hogy miféle madár. A halálmadár. Látja azt a fehér maszkot... az a halálkoponya rajza...

Heves rángatással igyekezett Zelina kiszabadítani a kezét. A fekete madárhulla, mint a harang

nyelve lendült ide-oda. Fred Gregor Zelinához ugrott, csuklónál ragadta és kétségbeesett erővel megrázta. A fekete hulla nagy ivben tompa loccsanással hullott a földre. Fred Gregor fogva tartotta Zelina kezét.

— Itt már nincs mit néznünk, — mondta.

Csak apró piros folt jelezte Zelina kezén a harapás nyomát.

Amikor a nagy termek felé indultak, Zelina ismét mosolygott már. Minden furcsán megváltozott, de hogy miként, azt maga Zelina tudta legkevésbé. Az üvegtetőről más fény áradt be, a falak pacsmagolásai szép sorjában huzódtak végig a falon, akár a legértelmesebb írás jelek és Zelina érezte, hogy most érkezett el a megfejtés pillanatához.

— És az emberek, — mondta hirtelen, a rémület egy pillantását vetve Fred Gregorra, — tudtommal e romok között még élnek emberek.

— Ugy van, — mormolta Fred Gregor elgondolkozva, — néhány száz még nyilván akad.

— Érti maga ezt, Fred Gregor: emberek!

És magánkívül kapott a fejéhez.

Fred Gregor csodálkozva vont a Zelina kezét:

— No jó . . . de hiszen itt van még az a tutaj az élelmiszerekkel . . .

— És türik, hogy mindnyájan elpusztuljanak, tönkremenjenek.

— Hallja Zelina, — mondta Fred Gregor bosszusan, — maradjunk csak az igazságnál. Azt hiszi, hogy ezek az emberek talán jobb sorsot érdemeltek volna? Vajjon ki az oka pusztulásuknak, ha nem ők maguk? Régi igazság, hogy mindenki a maga szerencséjének kovácsa. De a szerencsétlenségének is.

— Önkényes bölcsesség, sziv nélkül! — mondta Zelina kezét a szájára téve és Fred Gregor mellett mereven nézett a távolba.

— Mért szolgáltatták ki magukat a hazugoknak és csalóknak, ezeknek a becstelen és lelkiismeretlen embereknek, akik a vadállatiasságot életre hívták és valamennyi tulajdonságot: a tiszteletet, a szerénységet, a kötelességtudást gunnyal árasztották el. Bécs nem érdemelt egyéb sorsot, mint-hogy tönkre menjen.

— És maga beszél így, Fred Gregor, akinek atyja Bécsből vándorolt be Amerikába, s a szívével félig mindig Bécsben volt otthon? Nem maga mesélte-e, hogy egy szobája tele volt Bécs emlékeivel, amelyekkel az istentisztelet egy nemét gyakorolta?

— Igaz, — de akkor azt is el kell mondanom, hogy mi történt ezekkel az emlékekkel. Akkor, amikor itt azok a gyalázatos dolgok történtek, atyám csak dührohamok közben tudott ujságot olvasni. Néha dühösen kacagott fel, összegyúrte ujságját és a sarokba dobta. Néha elmerengett felette, a feje előre billent, a válla megvonaglott és láttuk, amikor nagy könnyeket hullatott a zizegő papírra. Gyakran az is megtörtént, hogy napokig csak ült az íróasztala mellett és teljesen mereven és részvétlenül nézett maga elé. Ez az állapota egyre gyakrabban ismétlődött és én még emlékszem, hogy anyám egyre növekvő aggodalommal gondolt arra, hogy atyámat komolyabb baj érheti. Ifjúságom perspektívájából nézve különösen veszedelmesnek látszott a dolog, melyet sehogysem tudtam megmagyarázni magamnak. Legutóbb teljes tizen-négig tartott a merevségnek ez az állapota és anyám orvost hivatott. Amikor a doktor kenőolajjal és lelki balzsammal kezdte kezelni atyámat, mintha magához tért volna, hosszú merengéssel nézett, az orvosra. Aztán felegyenesedett, mint a gyertya, hogy nagyobbna láttam, mint valaha és anélkül, hogy egy szót szólt volna, bement a szobába, emlékei közé. Sok régi családi kép, árnyképek

aranyrámban, hajból szőtt jelenetek, elefántcsont-miniaturák, könyvmaták és rézmetszetek városi látképekkel, azután egy sereg csésze és tányér mitológiai figurákkal, vagy mindennapi jelenetekkel voltak felhalmozva ebben a szobában. Azonkívül akadt még jó néhány metszett és csiszolt üveg-tárgy, könyvek, kapcsos kötetek, érmek, régi családi ereklyék, melyeket számos nemzedék őrzött meg hiven. Atyám bezárkózott ebbe a szobába és mi fájó szívvel hallgattuk az ajtónál, amikor a pusztítási szörnyű munkájához fogott. Üveg és porcellán zuhant csörömpölve a padlóra, fa recsegett, papír szakadt, szövet hasadt dühös kezei között. Égett szag áradt az ajtóréseken és pusztulást hirdetett. Órák múlva visszatért atyám, homloka és szeme tele volt keserű komolysággal és mély gyásszal. A rombolás munkája megmentette őt, de ezért egy darab élettel kellett fizetnie. Még csak hazája nevét se vette többé ajkára és soha nevetni se láttuk ezután. Láthatja, missz Gulliver, hogy szegény atyám alaposan leszámolt a dolgokkal és én csak az ő véleményét ismétlem, amikor azt mondom, hogy az a nép, mely ilyen méltatlanul dobta el magától legfőbb javait, nem érdemel szájalmat senkitől.

Zelina összekulcsolta ujjait és kezét arca elé emelte:

— Mert olyan ostobák és bizakodók voltak, éppen azért szolgálnak rá részvétünkre. Vajjon ki ügyelt arra, hogy a saját méltóságukat megőrizték? Vajjon ki nevelte őket szellemi szabadságra, arra a kritikai elmeélre, hogy a jót meg tudják különböztetni a rossztól? Vajjon ki világosította fel őket idején arról, hogy a szabadság nem abból áll, hogy féktelenül kövessük önző, vad ösztöneinket, hanem, hogy minden feladatok közt a legnehezebb elé állít: mérlegelni a magunk igazát másokéval szemben?

— Nevelés! — szuszogta Fred Gregor érdesen, — nevelés! A nevelés még soha sem tudott egy emberbe, vagy egy népbe valamit beléoltani. A nevelés legfőljebb csak kiváltani tudta azt, ami a növendékben már eleve benne volt, csak a magot tudta kicsiráztatni, a napfényre hozni . . . Ez a nép pedig nevelhetetlen volt. Egyetlen nép se alkalmas a nevelésre, mert a tömegben mindig csak az aljasság és a közönségesség összeszegeződik, soha sem a nemes és a magasztos.

Fred Gregor ezt hévvel vágta ki és olyan élvezettel szivta magába a visszhanggal visszatérő szavait, mint nézeteinek igazolását egy harmadik személy által. Zelina haragosan és elkeseredve nézett rá, küzdeni látszott a felelettel, de végül beérte azzal, hogy tagadóan megrázta a fejét. Azután megfordult és ott hagyta Fred Gregort, egyszerűen a faképnél hagyta. Helyes, gondolta magában a festő, amikor Zelina a legközelebbi szobában eltűnt, most legalább alaposan megtanulhatta. Most dacol. Hát csak dacoljon.

Fülevé kísérté a lány könnyű lépteit és állva maradt a helyén, meg se moccant. Csak ringatta magát lábujjhegyen és a sarkán és mosolygó ajkáról halk zümmögést hallatott. Meg kell mutatni neki, hogy ki az ur, gondolta, a legfőbb ideje már, hogy ezzel tisztába jöjjön. Pedig milyen szép volt az új gondolatoknak ebben a kitörésében; kemény küzdelem volt ez, ami a festőben csodás termékenységgel hatott. Most még magasabb fokon látta Zelina lelkének sokoldalúságát és még szférásabb átvilágításban. Vászon és festék után vágyódott, hogy lépéseit lefesse, hogy járása zengését fel-fogja . . .

A közelben, mintha fojtott kiáltás halt volna el. Apró nesz könnyed rezgése, azután néma csönd. Mosolyogva szerette volna ismét magába szivni a

lány lépteinek ritmikus muzsikáját, de a szomszéd teremben mozdulatlanul állott az a kis halom üveggel takart levegő. Fred Gregor mosolya megfagyott. Három ugrással az ajtónál termett. Magányosság bambult a szemébe, üresség szívárgott a levegőégen keresztül.

— Zelina, — kiáltotta.

Végig rohant a szobák hosszú során, valamennyi alsó helyiségen és tébolyító rémülettől ostorozva körülfutotta az egész épületet. Megpattanó tüdővel ordította:

— Zelina!

Tovább botorkált, a falak után kapott, melyek visszahúzódtak előle, megrogyott, lekuporodott valamelyik küszöbön és maga elé dohogta:

— Zelina . . .

5. SZÖVETSÉGESEK.

A Seitenstetten-utcai ház, szemben a zsinagógával, római falmaradványokon áll. A Hoffenstern felől mellvédfal hatalmas kőkockái látszottak. A szomszédos ház udvara jóval mélyebben feküdt, a hasas kőtorony újabbkori téglaeépület mögött rejtőzött. Széles lépcsők alacsony fokokkal, boltozatos folyosók sok-sok törpe szobába nyíló ajtóval — kolostori építkezési módra valloztak. Valamikor egy gazdag rend székháza, a rend vendégeinek szállása és fogadója volt ez az épület, melyet később bérjövédelmet fokozó átalakításnak vetettek alá, amennyiben a cellákat lakásokká vonták össze. A jámborság illatát konyhaszag és mosásgőz váltotta fel, most minden porba és szennybe fulladt.

Schembera Vince és Leib Seelenheil Moise az ötödik emeleten laktak. A pókhálók egész zónáját kellett volna átlépni annak, aki a meglátogatásukra vállalkozik. A pókok különleges fajtája, hatalmas

keresztes pókok voltak, akik itt ténykedtek. Akkorák, mint a teknősbékák, duzzadt, vörös testtel, hosszú kék lábakkal és a vágószerszámok olyan méreteivel, mint a kerti ollóé. A szemük, mint az ember-szemek, szemhéjjal és pillával voltak ellátva és pislogva fürkészték a zsákmány után. Sűrű, tartós fonalat fontak, aztán függönnyé szőtték, mely szőnyegszerűen csüngött a tetőről a padlóra. Ez a függöny szilárd szövetnek látszott, melynek a redői durván lengedeztek a huzatban, mely a tört ablaküvegen járt ki és be. A legyek és a szunyogok már nem elégitették ki a pókokat, mohó étvagyuk, mely gazdagabb táplálékot kívánt, már az egereket és patkányokat fenyegette a legkomolyabb veszedelemmel. Ha az állatok egyike, elég elővigyázatlanul, megkísérelte, hogy a fehérésszürke hálófűggyönön keresztül surranjon, hirtelen csillámlás járta át a szövetet, valami olyasmi, mint a foszforeszkálás, opálszinű fényjelzés, a fekete rojtok, melyek a hálófűggyönnyöket alul keretezték, begörcbültek és nekiugrottak az állatnak. Megragadták és fogva tartották. Szívókészülékek voltak ezek, melyek egyszerre száz felől tapadtak a testre és megbénították tagjait. A tető egyik szegletéről a pók pislogó ember-szemmel figyelte a küzdelmet. Amikor az áldozat aztán már moccanni sem tudott kötelékeiben, lassan letornászott hálóján és cuppanosan a testébe vájta rágószerszámát.

Az ötödik emeleti lakás folyosója tele volt ilyen pókhálókkal és amikor Leib Seelenheil Moise görnyedt háttal átsurrant közöttük, a fekete rojtok belecsimpaszkodtak a csizmaszárába, mialatt mindenfelől pislogó szemek meredtek rá telve gyűlölettel és félelemmel.

De Moise szalonnás kabátujjaival félre tőlte a pókhálót és a kulcsot, a szavakra járó zár egyik betűjébe illesztette, a lakás ajtaján. A párnázott

ajtó feléje fordult, a zöld posztó sebeiből szalnamoszat kandikált ki, azután mély sóhajtás hallatszott, ami a második, egyszerű ajtó mögött lehetett elzárva, s ami a mosoly vékony vonalát rajzolta Moise ajkára. Az első szoba üres volt, a másodikban fájdalmas hörgés sűrű felhője szállott fel egy ember melléből. Ez az ember, magoslábu gyermekszékben ült. Arcának fehér foltja, mely mereven a tető felé fordult, az alkony színeiben bágyadtan hatott. Ebben a helyzetben maradt akkor is, amikor Seelenheil belépett, anélkül, hogy feléje fordulna, mintha a tekintetét nem merné elvonni a veszedelemtől, ami onnan felülről fenyegette. De a megkönnyebülés sóhaja után a hörgés suttogásba olvadt.

— Moise, — mondta az ember, — ott fenn...!

A tetőn, pontosan felette, egy nagy pók ült. Vörös hátán villogott a fehér kereszt. Az ember feje felett egy sereg hosszabb és rövidebb fonál csüngött, s a pók duzzadt hátsó feléből éppen egy ujat font, mely kacskaringósan csavarodott lefelé, mintha tubuszból nyomnák ki.

Leib Seelenheil Moise, néhány pillanatig a fejét rázva szemlélte ezt a szövő-fonó mesterkedést.

— Annyi baj legyen, — morogta, — hasztimer e veszedelem!

A sötétben végigtapogatta a falat, egy porhanyos szekrény mögött hosszunyelű seprűt talált. Sörtéjével a tetőhöz emelte és a pók felé bökött.

— Innen el! Innen el!

Görbe háta ferdén a válla irányába kényszerítette fejét és megakadályozta abban, hogy merőlegesen a tetőre nézzen. Seprűjével végig evezett a mészvizeken, a falról vakolatrétegek permeteztek le száraz zörrenéssel, a fehér kereszt a támadó fegyver elől a cserépkályha felé menekült és egy sötét lyukban el tűnt mögötte.

— Méssz ki! Méssz ki! — rikoltzott a pókot üldözve. Csontos ujjaival lecsavarta a seprőről a pókhálósálakat és a szekrény mögé dobta. Azután tovább rakosgatott a sötétben, fiókokat nyitogatott-csukogatott, csörrenve a földre ejtett egy kanalat, mereven lehajolt és nyögve felemelte. Kis vaskályhában, melyet a cserépkályha elé illesztettek, papiros lobogott, forgács sistergett s a pizkos, kitaposott padlón végig ömlött a láng izzó vörös színe. Közben Seelenheil krákogva énekelte:

Öreg izraelit,
Hideg izraelit
Hagyjál ott a meleg sarok!
Én hoztam neked
Én hoztam neked
Egy eladó fein kalapot!
„Én öreg vagyok
S én hideg vagyok,
S azt megvenni nem akarok.“

— Jaja! — morogta aztán, a kis vaskályha durrogása közben.

— Világosságot! — mondta Schembera gyermekszékében. — Moise gyujts világot!

Moise a kályhától az asztalhoz csoszogott, csörgő láncokon lehuzta a függőlámpát és az égő, kerek szája körül halvány fény villant fel. A csontos ujjak a kék nyelvecskéig srófolták fel a sárga lángocskát, mely a cylinder üvegdundorában aztán szelid világítássá erősödött. Moise visszatért a kályhához és a krákogáshoz.

Öreg izrelit
Hideg izraelit
Hagyjál ott a meleg sarok!
Én hoztam neked
Én hoztam neked
Egy kaftán fein, kit eladok!
„Én öreg vagyok,
S én hideg vagyok,
S azt megvenni nem akarok!“

— Moise! — mondta az ember a gyerekszékben — végy ki a székből.

Moise a kályhától Schemberához ódalgott. A szék két karját üveglap kötötte össze. Moise két maréknyi száraz, szikár anyag fölé hajolt, mely üveglap alatt egy porcelláncsészében állott.

— Hogy állunk? — kérdezte Moise.

Az ember szép arca az örjögés álarcává fagyott, jégfállá, belsejében tele lávával.

— Szivacs, — mondta az ember, — teleítatva a lényemmel. Ez a száz gramm száraz emberi agyvelő robbanószer, elég ahhoz, hogy egy földrész a levegőbe röptsen. Gondolataim töltik meg ezt az anyagot, egy szikra lángra lobbantja és száz-ezrek életét fröccsenti a felhők felé. A mesterművem, Moise! Olyan bosszu lesz ez, mely még az Isten trónját is megingatja és mindent gyerekjátékká fokoz le, ami eddig itt sikerült nekünk. Ordítását a legalsóbb pokolkörökig és az ég utolsó, legfelsőbb emeletéig hallani lehet majd. Az ordítás egyesülni fog kacagással és azután, Moise, azután elértem célomat.

Elhallgatott.

— Végy ki a székből.

Moise a szék üveglapját egy csap körül forgatta. Az ember válla megrándult, a háta mögött mozgás támadt, két acéllegyező nőtt ki a válla felett, mint két kurta szárny. A két kis szárny a levegőbe csapott, szelet kavart és zugva bugott heves forgásában. Az ember teste megbillent ültében, felemelkedett és hirtelen, otrombán a földre szökkent székéből.

Ennek a testnek nem volt se karja, se lába, puszta törzs volt, végtagok nélkül, semmi egyéb, mint egy ember testi töredéke. Az atléta vállak nagy vonaglásokkal hajtották a két acélszárny művészi gépezetét. A legyezők, mint a lendítő-

kerék kerge káprázata forogtak az ember válla felett. Valahányszor elég erőt gyűjtött, ilyen ügyetlen, apró ugrással haladt előre, szökdeléssel, mint a sebzett madár. Schembera esti sétáját végezte az asztal négy lába körül.

Moise a kályha mellett állott és kanálával egy nagy bádofazékban kavargatott. Ajka kóstolva csámcsogott a kanál vályuján.

— Moise, ne nyald le mindig a kanalat, — mondta Schembera. Arca Moise térdéig ért. Moise dühösen pillantott le a törzsre:

— Meg fogsz te ez enni ugyis, — mondta. Azután tovább kavargatott, éneke belekrárogott a fazék sisterségébe és bugyborékolásába:

Öreg izraelit,
Hideg izraelit,
Hagyjál ott a meleg sarok!
Én hoztam neked,
Én hoztam neked,
Egy lányka fein, kit eladok!
„Én ifju vagyok,
S ha kell felcsapok,
S ezt megvenni én akarok!”

Schembera fáradtan támaszkodott az asztal lábához.

— Moise . . . valami ujat.

— Amerikanerek gyűttek megint. Megint miszter Davis vezeti őket körül, megmutatja nekik Bécs és magyarázza, hogy miként történt, hogy így muszájt tönkre menni ennek a városnak.

Arcát Schembera törzse felé fordította, egyik szemöldökét magosan a homlokára rántotta fel, másik szeme hunyorítva pihent ráncai között. Fekete szakálláról, álla és szája körül élet áradt. Ajka hirtelen kacagásra pattant széjjel, végig hömpölygött a piszkos padlón és amikor Schemberát elérte, őt is elárasztotta és magával sodorta.

Schembera nevetése dübörögve vágott közbe, vad vidámsággal tört ki jómivü kovácsolt vas melléből, megrázta vállát és élesen ivelt homlokán vastag hurkákban düllesztette ki az eret.

— Ő magyarázza . . . hogyan gyűtt a dolog, — kiáltotta Moise magánkívül a gyönyörűségtől.

— Ő magyarázza . . . vinnyogta hangosan, a tenyerébe paskolt, topogott a lábával. Valami régi haditáncot járt el a vaskályha körül, mely most izzó Molochnak látszott, várva az ember-áldozatot. Moise kirántotta kanalát a bádagedényből, hogy tartalma sisteregve fröccsent szét a kályha tetején, mint egy csatabárdot forgatta a feje felett és vad kedéllyel ordította:

— Jaj, jaj?

Amikor jó kedve tobzódásából ismét magához tért, Schembera törzsét hátradülve az asztal alatt látta meg. Kacagásának hatalmas rengései ugyanis félretolták az asztalt és megfosztották testét támasztékától. Schembera nyugodtan feküdt a helyén és várta amíg Moise újból eszméletre tér. A szája széléről csurgott a nyál.

— Moise, — mondta bágyadtan, amikor a haditánc véget ért, — tégy vissza a székbe.

Moise hátát az asztal alá görbitette, kihuzta Schembera törzsét, cingár, ideges karjába emelte, s a kis emberhalmot a székbe ültette. Azután sóhajtozva visszatípegett a kályhához, megkavarta a bugyborékoló kását; a pók a cserépkályha mögül, a lyukból újra előmászott, kék lábán a lámpafény határáig vonszolta vörös testét a fehér keresztrel és pislogó emberszemeivel nyugodtan nézte Moise főzőmesterkedését.

— Hess! Hess! — mondta Moise és mindkét karjával a pók felé szárnyalt, hogy az ijedten menekült vissza lyukába.

— A parlament előtt mondott nekik egy beszéd

ez a miszter Davis, — folytatta Seelenheil Moise, — az volt egy csoda, ahogy ott állt a lépcsőféljáron és a fejükbe magyarázta nekik. És mind, hogy hallgatta űtet. Én vizavi a népkert bozótja mögül mindent nagyon jól láttam. Volt köztük egy pár egész prima ember: miszter Gulliver, a nagy acélkészítő és a konkurrens tüle, a Mac Kinley. Lehetséges, hogy most törik a fejüket.

— Bécs felett...? szíszegett a kérdés a gyerekszékből Moise háta felé, mint a felborzolt kigyóé.

— Lehetséges, hogy Bécs felett törik a fejüket, — bólogatott Moise a fejével. — Amerikanerek! Lehetséges, hogy aztat képzelik be maguknak, hogy itten is úgy megy, mint Amerikában. Ha a dollár felmegy, akkor minden kész.

Schembera nevetett:

— Lehet, hogy tévednek. Mi nem félünk a dollártól.

— Mi nem szoktunk félni.

Moise tekintete a válla felett ferdén hátracsuszott Schemberához.

Jól megértették egymást, szövetkezésük, mely valamikor azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a gyűlölet szilánkjaira esik szét, mindig bensőbben forrt össze, amikor közös művüket baj fenyegette. Hirtelen csodálatosan eggyé olvadtak megint, érezték, hogy véresen habzó idegerejük mind egy hullámban csap fel. Vágyaik összeölelkeztek, támogatták egymást, egyetlen mérges élő fegyverré kovácsolódtak, pengévé és markolatná egy darab-ból, legyőzhetetlenné. A dollár! A dollár! Gunyos kacagásban törtek ki efelett, mintha csak egy ostoba tréfa volna. Moise görbe ujjáival a levegőbe kapott és egy rongyot szakított ki. Láthatatlan zsákmányát a földre taposta. Schembera szemében, szikrázó sugarakkal, melyek majd szét vetették szemgolyóját, megismétlődött Moise gesztusa,

de csak azért a szemében, mert láb és kar nélkül nem duplázhatta meg taglejtésekkel közös gondolatukat. Néhány pillanatig mélyen a pupilláiban tükröződött az egész, ott, ahol a fekete fénypontot belső lángok kezdik gyújtogatni.

A vaskályhán sustorgó gőz csapta fel a fazék fedelét. Moise meghajolva fújt a kibuggyanó kásába, visszahuzta a fazekat és két fülénél az asztalhoz vitte. Csörös meritőkanállal hus- és főzelék-kását öntött a tányérba. Azután a gyermekszék asztaltáblájáról óvatosan leemelte az üveggel borított porcellán csészét és előre nyújtott két kezében átvitte a szomszéd szobába. Majd visszajött, tányért tölt Schembera felé, felkavarta a főzeléket, hogy forró gőzfelhők szálltak fel belőle, apróra vagdalta a húst, Schembera szemei falon átható tekintettel néztek a távolba, ügyet sem vetve a piszkos kezek táncára; zöld Práterfák csipkés kék égdarabokba tüzdelték csucsaikat, gesztenyefákon virággyertyák diszelegtek; a világ zümmögve és forrva pihent a nyári nap alatt. Az aranyhárs por csillogásában kocsí vágtatott a nagy fasor felé. Valaki nádpálcával ütögette tennisz nadrágba bujtatott jobb lábát és így szólt:

— Nézzétek, gyerekek! Nem Tinike? ...

— Miféle Tinike?

— No, az a józsefvárosi színházból.

Azután sziklák zsugorodtak össze keskeny kürtővé, kövek tolongása és zuhanása következett, valaki hátát, térdét a falnak támasztotta és övén kötéllel, apró nekirugaszkodásokkal, rettenthetetlenül kapaszkodott felfelé. Fenn azután, a keskeny köpallón, sziklának dülve, izmok ujjongtak a legyőzött magasság felett, szemében a legyűrt mélység boldog mámore és a vágy, hogy minden erejét összehyűjtve végső rohamot intézzon a legmagasabb csucs ellen. Azután havas téli este hazatérés a

színházból, fehérgyapjas uttakarón, végig fényözönben, utcahosszat kedves ismerős arcok, a kapuig, mely szeliden nyílt ki, homállyal tárulva, majd ismét nesztelenül bezáródott, védelmül a világ idegensége ellen, két ajak a sötétben, drága élet illatos telje erős karral magához öelve...

Hirtelen a fájdalmas megbélyegzettség szigonya karmolt a lelkébe. Üvöltve jajdult fel benne a kárhozat, a feltépett szakadékokból örvény ömlött, a démonok kezében ostor, mely a husába vágott. Schembera megvonaglott kötelekeiben, koponyája dübörgött a csapások sulya alatt.

— Jóétvágyat! — mondta Moise és asztalhoz ült.

A képek azután, mint a színházi kulisszák rendre eltűntek: először a sötét kapu, hazatérés a színházból, a kémény a Dachstam oldalán, a Práterfák. Megfosztva támaszuktól, alaktalan bukává zsugorodtak, szél fujt, belekapott ráncaiba, felkavarta valamennyit, porrá szórta szíjjel és, mint a hamut tovább söpörte. Schembera vékony oszlopocskákban látta tovább vándorolni őket, mint a homoktölcséreket, akár a mult számtalan, maga körül forgó kísértetét.

Székének asztaltábláján, Schembera, most vette észre Moise szakácművészetének eredményét. Régi utcák, szellőzetlen szobák verejték szaga volt az egész kotyvasztéknak, a főzés nem tartozott Moise tudományának legerősebb oldalához. Schembera fejét a tányér fölé hajtotta és ajkát a kásába mártotta. A falatokat a nyelvével a foga felé tolta, kutyamódra szétharapdálta a húst, s a forró darabokat mohó étvággyal nyelte le. Amikor tányérja megürült, felemelte fejét, a száját mártás csurogta körül, zsir folyt le az ajkára, s az arcára kétoldalt huscafatok ragadtak.

— Törölj le, Moise, — mondta.

Az öreg a szekrényben kotorászott, fellob-

bant az ezüst gyertyatartó hét karja és a lámpa egyetlen lángját ezer apró lángocskára bontotta. A hét világító kar egy köteg gyertyát osztott el. A gyertyafa most ott állt az asztalon, hét ágon lándzsaalakú fényvirágok nőttek magasan és mereven.

— Törölj le, Moise, — mondta Schembera mély mellhangon.

Moise a gyertyafa előtt állt, fejét ferdén a vállai közé huzva, a fény marón a szemébe folyt.

— Ma van a szent esténk, Schembera, — mondta szinte már egy más világból.

A gyerekszék felnyikorgott, a fojtott mellhang beleolvadt Moise elmerülésébe. Az öreg egy ferde pillantást vetett a válla felett, vicsorító fogakat látott, bemocskolt ajkak között egy ragadozó fogsorát.

— Törölj le, Moise, — mondta Schembera.

Egy vörössárgás, foltos kendő, mely az egyik szék támláján lógott, körültörülte Schembera száját és magába szivta az ételmaradékokat. A kézre, mely száját letörölte, fakó, gonosz fényt szórt Schembera tekintete. Hirtelen, amikor a kendő már eltávolodott az ajkaktól, a fogsor, tompa hangot adva, a visszavonuló ujjak után kapott. A fogak a kendő egyik csücskébe vájtak és csikorgva tartották fogva, a szemekből állati düh lövelt.

— Most egy pofon kellene, hogy én adjak neked, — mondta Moise, — de ma ünnepeljük az egy év, hogy Leib Seelenheil Moise, szegény, meghalt.

Visszalépett, a piszkos kendő lobogóként csüngött az ajkak között, Moise tekintete mereven szegződött Schembera orratövére. A dühöngő szemme megüvegesedett, nézése önmagába kuszott vissza, állkapcsa megszabadult a görccstől és hidegrázósan kezdett csattogni. A kendő a gyerekszék

mellé hullott és mint egy kis piszkos, vörössárga halom fekvé maradt a mocskos padlón.

A menorah előtt Moise egy székre hanyatlott, egyetlen tekintettel átfogta a hét lángot. Hangja mormogva emelkedett:

— Hét Szefiroth* áll Thifereth** körül, fény a kezekben és a szárnyakon. Ez a Leib Seelenheil Moise története... Háboru akart lenni, Massikimnak*** és Sedimnek**** minden hatalom megadatott az ember felett, vér zavarta meg a szívet és erőszak árasztotta el a városokat. Komorceben élt ekkorában Leib Seelenheil Moise, egy jó ember, aki volt, egy igaz ember, aki volt. Pontosan megtartotta a törvényeket és a nép tisztelte ütet, mint gazdag embert, akinek van szíve és van keze, hogy adjon. A szónak, amit kimondott, értéke volt a községben, a lépése döngött az utcán és nem kellett neki menni a házfalak mellett, hanem mehetett az utca közepén. A gójok a kezükkel köszöntöttek neki:

— Leib Seelenheil Moise, szükségem lenne két fuvar mészre! — és Leib Seelenheil Moise felelte:

— Szükséged van két fuvar mészre, akkor holnap reggelre prompt ott fog állani a te ajtód előtt. Vagy:

— Leib Seelenheil Moise, nekem szükséges lenne két egész marhabőrre! — és Leib Seelenheil Moise felelte:

— Szükséged van két egész marhabőrre, akkor holnap prompt ott fognak lógni a te műhelyedben.

És így járt el Leib Moise, ha tücsköt-bogarat, nyerssonkát, vagy mandulát kértek tőle. Sohasem

* Angyal.

** Mélység.

*** Támaszok (az ördögöké).

**** Ördögök.

volt igazságtalan, a község nézett rá és hallgatott rá. Mellette a mama, mint a jó Maloch* rótta az éveket, ő volt a csillag a házban, s a szegény embereknél és a betegszobákban ő volt a jó idő, meg a remény. Brillantok és régiségek nem tudták felüldíteni a szívét, de áldást gyűjtött a csüggedtek és szomorúak ajkáról. Mindig csak titokban járt el, nehogy az emberek beszéljenek róla, s ha azt a szót, hogy jótett meghallotta, azon nyomban elrejtőzött. Ötször énekelt a bölcső mellett, hogy két fiúcskát és három leánykát elaltasson. Áron Jankelet, a dacosat, Rifkelet, az okosat, Rebekkát, a cukros ajkut, Fancsikát, a fekete cseresznyeszeműt, Gittácskát, a kondor bársonyhajut. Isten áldása volt Leib Seelenheil Moisen és az ő házában...

Hallod, amit mondok, Schembera?

A háboru elkezdődött, a Jowon** jött Komoróczra. A kozákok beugrattak és az imaház körül állottak fel, mert éppen sabesz*** volt és a Menorah**** égett. Egyik közülük előre lépett, felemelte az ujját és körülmutatott:

— Ezt és ezt és ezt...

Ezeket megragadták a kozákok és ahogy voltak, vitték a börtönbe. És amikor Leib Seelenheil Moise a kapuban megjelent, rámutatott:

— Ez a legnagyobb szejnim***** az oroszoknak és — véletlenül — a leggazdagabb ember a községben

Erre megragadták ötet a kozákok és ostorral ütték a többiekhez. Következő nap kilenc zsidó lógott az erős gerendákon, hosszú nyakkal, három láb-

* Angyal.

** Csapás, átok.

*** Szombat.

**** Hétágu gyertyatartó.

***** Ellenség.

nyira a föld felett és Leib Seelenheil Moise ott állt az ezredes előtt:

— Igaz-e Leib Seelenheil Moise, hogy te vagy a mi cáruk egyik legnagyobb ellensége?

— Hogy lehetnék én ellensége a ti cárotoknak? Mi ő és mi vagyok én? Hogy lehet a szunyog ellensége az elefántnak?

Erre elvezették Leib Seelenheil Moiset, rácsatolták egy ágyra és a kozákok ostorral beszéltek rá, hogy beismerje, hogy ő igenis ellensége az ő cáruk-nak. Fejére sulyos követ téve, lábbal az ég felé felkötötték és a két talpán szurkot gyújtottak. Amikor abba hagyta az orditozást, levágták a kötélről, a szalmába dobták, ahol úgy feküdt, mint a halott. Jött a doktor:

— Az élete vékony fonálon függ, lehet, hogy tart, lehet, hogy elszakad.

Erre mentek a jóbarátok és beszéltek az ezredessel és bebizonyították neki kétezer rubellel, hogy Leib Moise nem lehet ellenség a mindenható cártól. Így került a szalmáról az ő ágyába és a száraz kenyér mellől a betegvirrasztóhoz. De a nehéz kötől a feje ferdén maradt a vállán...

Hallod, amit mondok, Schembera?

A háboru tovább folyt és a császár fölibe került a cárnak és kiűzte őt az országból, meg Komorócból. A Jowon elszaladt, de nem elég gyorsan, hogy el ne tudta volna vinni, ami megtetszett neki a városban. És nagyon sok megtetszett neki abból, ami a Leib Seelenheil Moise házában volt. Az ezredes, korbáccsal a kezében, a szoba közepén állt és mutatott ide, meg mutatott oda és ha Leib Moise felemelte a kezét, csak ennyit mondott:

— Csuti, Leib Moise, különben elvitetlek tusz-nak, mert te a mi cáruk szejnimeji közé tartozol.

És, amikor az oroszok már el voltak, Leib Moise megkérdezte:

— Mama, hol van Rebekka, az ő cukros szájacskájával?

— Hol lenne? Bizonyára ott lesz a kamrában.

A táti jött a kamrából:

— Mama, a kamrában van alma, meg körte, de hol van Rebekka, az ő cukros szájacskájával?

— Hol lenne? Akkor fenn lesz a padláson.

A táti jött a padlásról:

— Mama, a padláson van fehérnemű teregetve és üres üvegek, de hol van Rebekka, az ő cukros szájacskájával?

— Hol lenne? Akkor a kertben lesz.

A táti jött a kertből:

— Mama, a kertben nincs semmi, csak fák, meg fű, de hol van Rebekka, az ő cukros szájacskájával?

— Hol lenne? Akkor fenn lesz a pataknál, hogy kimossa az új ruháját.

A táti jött a pataktól:

— Mama, a patakban nincs más csak víz és kő, de hol van Rebekka, az ő cukros szájacskájával?

Ekkor bejött a szomszéd:

— Én láttam Rebekkát, a ti lányotokat, egy kocsiban két fehér lóval az oroszok háta mögött és ezt énekelte:

Kenyeret sóval akarok enni
Tátit és mámit elfeledni —
De veled maradni örökre,
De veled maradni örökre.

Erre Leib Seelenheil Moise megtépte ruháját, hamut hintett a fejére és a mamával, meg a gyerekekkel leült a földre, mivelhogy Rebekka meghalt.

Leib Moise a Menorah felé nyujtotta kezét, a külső balkar fényrózsájához nyult és görbe, csontos ujjai között szétnyomta a lángot.

Hallod, amit mondok, Schembera?

Másnap az ajtó előtt katonák topogtak és beléptek Leib Seelenheil Moisehez és a tiszt így szólt:

— Itt lakik Leib Seelenheil Moise?

És megint itt volt az ellenség, s az ujjával rámutatott:

— Ott áll ő, aki az oroszokkal tartott és a mi császáruknak Bécsben a legveszedelmesebb szemnimjei közé tartozik.

Erre a katonák elvitték Leib Moiset és a tömlőbe vetették, ahol már egyszer volt, mint a cár ellensége és a szalma sem lett puhább azóta. Gyenge, amilyen volt, beteg, amilyen volt, megint betegségbe esett és az ügy megint hónapról-hónapra huzódott és nem akart véget érni. Erre jött a doktor:

— Az élete egy vékony fonálon függ, lehet, hogy tart, lehet, hogy elszakad.

Es jöttek a jóbarátok és beszéltek a kommandánssal, aki egy lengyel volt és jótálltak Leib Seelenheil Moiseért. Így aztán a szalmáról megint az ágyába került és úgy feküdt, mint egy halott. Volt egy este, melyen Resama* már kiszállott Leib Moise testéből, de még Ruah** volt benne és látta, ami jönni fog és még nincs itt. A mama és a gyerekek már kiöntötték a vizet és megfordították a tükröt, akkor jött egy katona egy levéllel a kommandánstól, s abban az állott, amit Ruah látott: hogy a vád alaptalan volt és Leib Seelenheil Moise felmentetett. Erre Ruah ismét visszavonta Resamát és Leib Seelenheil Moise elüzte Massikim-et és felült ágyában és Bria kapujától visszakarta eszméletét...

Hallod, amit mondok, Schembera?

* Lélek.

** Élet.

A háboru tovább folyt és a cár megint fölibe került a császárnak Bécsből és erre Leib Seelenheil Moise két lovat fogott egy kocsi elé és ágyakat rakott fel és felültette rá a mamát, meg a négy gyereket. Amikor félőrára voltak a város előtt, Leib Moisa megállította a kocsit és lemászott:

— Várjatok rám holnap reggelig által az erdőben. Ha visszajövök, együtt megyünk tovább Lembergbe, ha nem jövök vissza, akkor nélkülem mentek tovább és ott vártok rám, amíg jövök.

Nagy sirás kezdődött:

— Miért akarsz te visszamenni, nem látod, hogy Komorócz két helyen ég?

— Hadd égjen, nekem vissza kell menni, hogy lássam, nem jött-e vissza a Rebekka. Nem így szól-e az ének:

Amilyen keserű, édes anyám
Ajtó nélkül a szoba,
Olyan keserű, édes anyám,
Ha nem látlak soha.

Nagy sirás-rivás maradt Leib Seelenheil Moise mögött, de ő csak ment és nem törődött Komorócczal. A család várt reggelig, várt estig és azután elindultak Lembergbe, a keserű nyomoruságba. Keserű volt a nyomoruság és száraz a kenyér, mert mindenük ott maradt Komoróczban. Minden napot könnyeikkel öntözték, napot nap után, mert Leib Seelenheil Moise tusznak maradt az oroszoknál és elhurcolták Szibériába.

A háboru tovább folyt és végét járta, elkezdtek békét csinálni. Lemberget megkapták az ukrainaiak és a lengyelek megint háborút kezdtek Lembergért. Ágyukat hoztak és beelőtték a városba. Egy bomba repült a levegőn keresztül bele egy házba, a háztetőn keresztül, egy mennyezeten át egy szobába és abban a szobában volt a mama és Rifkele, az

okos. A bomba dalolt, a bomba szétpattant és a mama, meg a Rifkele ezer darab morzsára voltak tépve.

Leib Moise mereven állt a karos gyertyatartó előtt, a keze felemelkedett, a lángokba kapott és jobbról és balról eloltott egyet-egyet.

Hallod, amit mondok, Schembera?

Fancsika éppen kenyeret hozott haza és Jankele, a dacos vele. A robbanásra végig futottak az utcán egyenesen a kapu alá, fel a lépcsőn egészen a nagy lyukig, mely a szobájuk volt. Az ablakon egy kéz ragadt a mamától, Fancsika a fekete cseresznyeszemével elveszítette az esztét, elkezdett nevetni, meglibbentette szoknyácskáját, az ablakhoz táncolt, letáncolt az utcára, a kövezetre, a kemény kövezetre. Jankele, hogy visszatartsa, az ablakhoz ugrik, a szoknyácska után kap, elveszti egyensúlyát — le a kövezetre, a kemény kövezetre... Az emberek összefutottak, összeszedték, ami volt, egy maréknyi csontot, húst és ruhát. Néhány pillanattal később meghalt a Fancsika, Fancsika az ő fekete cseresznyeszemével.

Leib Moise görbe keze most jobbról a második lángba markolt és kemény ujjával szétnyomta.

Hallod, amit mondok, Schembera?

Jankele tört lábával a kórházban feküdt és Gittácska, a kondor bársonyhajával jó emberekhez ment.

— *Aw horahamim*, Jankele tört lábbal fekszik a kórházban, én vinni akarok neki ennivalót, hogy meggyógyuljon.

A jó emberek adtak erre ennivalót és Gittácska elvitte Jankelenak. Ekkor az ukrainaiak kitakarodtak Lembergől és bejöttek a lengyelek, rettenetes haraggal a zsidókra. Elkezdtek lödözni, meg szurkálni és amikor Gittácska jött a Jankele ennivalójával, egyikük így kiáltott:

— Odanézz, micsoda haja van ennek a leánynak, olyan, mint a kondor bársony.

És egy kapu alá hurcolták, erőszakot követtek el rajta, azután agyonverték.

Balról a harmadik láng is elaludt Leib Moise kérges ujjai között.

Hallod, amit mondok, Schembera?

Jankele pedig várt a kórházban a Gittácskára. Várt egy napig, két napig, a harmadik napon jött a doktor:

— Hiába vársz, Jankele, Gittácska, a kondor bársonyhajával agyonverve fekszik az utcán.

— Akkor én is meghalok, — mondta Jankele, — senkim sincs már, akiért itt maradjak.

Ekkor egy ember lépett elő a doktor mögül:

— Hát nincs-e mamád, Jankele, hogy nála maradhass?

— A mamát széttépte egy ágyu, — mondta Jankele.

— Hát nincs-e Rifkele, hogy nála maradhass?

— A Rifkelét is széttépte egy ágyu, mint a mamát, — mondta Jankele.

— Hát nincs-e Fancsika, hogy nála maradhass?

— Fancsika összetörve fekszik a kemény kövezeten, — mondta Jankele.

— Hát akkor itt van atyád, hogy nála maradhass.

— Atyám, — mondta Jankele, — én nem maradhatok nálad, az én lábam össze van törve egész végig és jött az üszög és én meghalok, mielőtt felkel a nap.

Moise keze sulyosan nehezedett jobbról a harmadik lángra, mely vékonyan és hegyesen nyelvelt az ujjai között, azután sötétségbe mállott. A hétágu gyertyatartónak most már csak a középső lángja égett. Ez is riadtan reszketett az árnyéktól, mely alatta és a Menorah törzse között táncolt.

Ének buggyant fel Moise torkából:

Hol vagytok ifju éveim,
 Hová illantatok?
 A tűz vitt el, avagy a víz?
 Be itten hagytatok!

Hallod-e, amit mondok, Schembera?

Aznap, amikor Jankelet, a dacosat a földbe tették, meghalt Leib Seelenheil Moise.

A kéz most az utolsó láng felett kóválygott. A tűznyelv a kéz felé kapkodott, megpörkölte tenyerét, mely bekormozódott és olyan szagot kapott, akár az égett szaru. Mint a malomkő zuhant le azután a kéz és szétmorzsolta az utolsó lángot is.

Némaság borult a szobára, a vaskályhában végsőket hörgött a haldokló tűz. A pókfészekből, a cserépkályha mögül, két ravasz, mohó emberszem pislogott a vörös harapófogók felett.

Feltápáskodva az asztaltól, Moise a gyerek-székhez sompolygott. Ujjával felemelte Schembera szempilláját, mely alatt szeme ferde tengellyel feküdt üregében, befelé és felfelé forgatva, a görcs ficamában. Schembera nem aludt és mégsem volt jelen, egy közbenső birodalomban járt, a saját mesgyéjén bandukolva, ahová nem követhette senki. A teste megremegett Moise kezének érintésétől, s a szemszögletében véres habbuborékok jelentek meg halk sziszegéssel.

Leib Seelenheil Moise bólintott, ismét letolta a szempillákat és egyenesen a sarokban álló ágyszállványhoz ment, amelyen egy csomó piszkos takaró hevert rendetlen összevisszaságban...

6. AZ UTOLSÓ BÉCSIEK.

Egy aktacsomaggal lihegve jött Taddeus Gratias a rideg folyosón. A XII. előadóterem ajtaját lábával kirugta, hátul a lábujjai és sarka horgával utána kapott és ismét becsapta maga mögött. A sulyos

aktacsomót az íróasztalra dobta, hogy csak úgy porzott.

Mint ebben az időben mindig, Stix Ferenc, a koporsókereskedő, most is az ügyfelek székén ült. Mint mindig, amikor a porfelhő felfelé gomolygott, most is megkérdezte:

— Voltaképen, mért veszed magadra ezt a munkát?

És, mint mindig, Taddeus Gratiás, az adótiszt, aszkéta fejét visszavetve, a költőnek ezekkel a szavaival felelt:

Munka a polgárok éke,
Aldást hoz a fáradság,
Fényt, mi trónok büszkesége
Kezünknek a munka ád.

És, mint mindig, erre Stix Ferenc, a koporsókereskedő, így felelt:

— De minden munkának kell, hogy valami értelme is legyen.

Eddig az érvek és ellenérvek mindig jól lecövekelte vágányon haladtak. Állandó formulák voltak; mint egyéb üdvözléseknél és viszontüdvözléseknél, amikor jóreggelt, vagy jóestét kívánnak egymásnak, vagy amikor kölcsönösen hogylétük iránt érdeklődnek, anélkül, hogy különösebben kíváncsiak lennének arra, vagy egyáltalán sokat gondolkoznának a dolgon. Ma azonban különösebb eset történt. Taddeus Gratiás még egy feleletet adott:

— Nagy gond, — mondta, — szakadatlan munkát szerezni a kezünknek és pihenőt nem hagyni szellemi tevékenységünknek, nehogy renyhén teljenek a napok, melyeken az angyal a mélység kutját felnyitja és gázfelhőiből a sáskákat kiengedi, a sáskákat, melyek mint a paripák, mindig készek a háborura és olyan az arcuk, mint az emberé, hajuk, mint az asszonyhaja és foguk, mint az oroszláné.

Ez teljes ujitás volt szokásos társalgásuk lefolyásában. Stix Ferenc méltóságteljes csodálkozással vette tudomásul.

— Haja! — mondta elgondolkozva, — de én... kinek készítek én koporsókat? A raktáram teljesen tele van. Nem kevesebb, mint 2307 koporsóm van raktáron felnőttek részére és 5007 gyermekkoporsóm. Beleestem, Taddeus; óriási készletet szereztem be magamnak és most általában koporsó nélkül halnak meg az emberek.

Taddeus bólintott:

— Ahogyan írva vagyon... holttesteik heverni fognak a város utcáin, a nagy városokban, melyeket papi nyelven úgy hívnak, hogy Szodoma és Egyptom... és a népek és nemzetségek és nyelvek egynémelyike három napig és még egy fél napig fogja holttesteiket látni és nem fogják megengedni, hogy sirba tegyék holttesteiket.

— Így vagyon írva?

— Írva vagyon.

— Akkor ezt ki kellene nyomtatni és kiragasztatni minden utcasarokra, de sajnos, senki sincs, aki el is olvasná. Soha, sehol oly kulturátlanul nem haltak az emberek, mint most itt. Az indusoknál legalább elégetik a holttesteket, a régi kaldeusok, ha koporsóba nem is, de legalább agyagkorsókba dugták halottaikat, még a perzsák is, akik egyébként pedig az ég madarainak engedték át eleségül a holttesteket, tornyokba vitték őket és körülfalazott térségekbe, melyeket Dakhmának hívnak. De itt hanyat-homlok halnak meg az emberek, tekintet nélkül arra, hol vannak és anélkül, hogy bárkinek is a lelkére kötnék a felelősséget önmagukért és elföldelésükért. A drága hátramaradottakkal egyszerűen felbontottak minden rokon kapcsolatát, anélkül, hogy a megfelelő pótlásról gondoskodtak volna. Ez sajnos és szánalmas állapot.

Stix Ferencnek határozottan jó áttekintése volt minden idők és népek szokásos temetkezése terén. Ugyszólván tudományosította és szellemi magaslatra emelte foglalkozását, amennyiben alaposan áttanulmányozta a kulturhistória idevonatkozó fejezeteit. Amilyen keveset tudott a keresztelezés és házasság szokásairól, olyannyira tájékozott volt minden csinyjáról-binjáról annak, ami a halálra vonatkozott és arról, ami azután következett. Ilyen tudomány birtokában nyugodtan elmondhatta, hogy mesterségét se kedvezőtlenebb időben, sem pedig kevésbé vendégszerető helyen nem űzhette, mint itt. És valóban nem lehet vigasztalanabbat elképzelni, mint itt állni egy raktárral, 7314, mondd hétezerháromszáztizennégy koporsóval, (beleértve a különböző nagyságu gyermekkoporsókat is) amikor a temetkezés szokása teljesen kiment a divatból.

Közben Gratias, adótiszt, kivett egy aktát a csomóból és felbontotta a szürke irodapapirborítékot. Száraz papírlapok recsegték a kezében. Ajkával megnedvesítette a jobb mutatóujját és pettyezni kezdte az iratok jobb alsó sarkát ott, ahol barnás pizsoknyomok jelezték a régebbi nedvezés és pettyezés helyét.

Stix Ferenc előre hajolt, alulról fürkészve nézett Taddeus Gratias arcába és jobb kezét az íróasztal szélére támasztotta. Ezen a kezén régi rongyokból csomózott, formátlan kötést hordott, védelmére annak a szurt sebnek, melyet az élelmiszer-tutaj körül lezajlott legutóbbi csatában egyik táp-testvérétől kapott:

— Bizony, egy ideig nagyon jól ment . . . akkor még a Morgenstern-köztársaság után, amikor a *morbus Viennensis* első nagy hullámát kaptuk. De később azután már nagyonis sok lett a jóból, már nem is tudtunk eleget tenni a sok megrendelésnek, így aztán lassan teljesen leszoktak a temetkezésről.

Az tüzletet a patkányok vették át. Ők lettek a sirások és egyúttal a koporsók is. Négylábu koporsók! Oh, aztán meg ezek a kutyák. Mondhatom, nem nagyon kellemes a találkozás, ezekkel a fenevadakkal . . .

Taddeus Gratias feldolgozta Kész Alajos ur, a Kész és Mérték, férfiszabó cég tulajdonosának jövedelmi adóaktáit. Kétrét hajtott, nyűtt fogalmazó-papírra ezt írta: „Tisztelt Cím, az idevonatkozó törvény értelmében felhivatik annak ismertetése céljából, hogy milyen uton-módon mutatta ki a közelmúlt három esztendő átlagjövedelmét . . .” A rövid sorok egymás alatt torlódtak, a keskeny féliven tornyai nőttek az irásnak, csak éppen más-ként, mint ahogyan a tornyok általában nőni szoktak, nem fölfelé, hanem fölülről lefelé. Taddeus Gratias, mint hivatalos személy, egyáltalán nem vett tudomást arról, hogy Bécs kihalt. Ámbár teljesen tisztában volt a dolgok valódi állásával, aszkéta koponyájában mégis volt egy kerület, ahol egyszerűen nem ismerte el a meglévő helyzetet. Visszahajló homloka mögött, kuposan csucsosodó gondolateteje alatt volt egy szeglet, ahol a hivatalosan szabályozott világról alkotott fogalma nyugodtan élt tovább. Az a világ volt ez, mely az adófizetés polgári alapjain épült fel s amely tagadás esetén minden átmenet és minden további nélkül megérett az ítélet napjára. Taddeus Gratias ur önfentartási ösztöne tiltakozott az ellen, hogy a lét ősi tényeit feladja: a személyes jövedelmi adókat, kereseti adókat, házbéradókat, tőkeadókat, földbirtokadókat, hadinyereségadókat . . . Ült a helyén és legalább a maga ügykörének aktáit példás rendben tartotta, óvásokat bocsátott ki, jegyzékeket durrogott az adózókra, bevallásokat követelt, jövedelmi adóügyekben bizottsági üléseket tartott, melyeken ő játszott minden szerepet, referá-

tumokat adott le, véleményezéseket és végül a feltételezhető jövedelmekről és bérértékekről előírásokat bocsátott ki. Egy törött, ócska írógépen magatisztázta le az iratokat és mint fogalmazó, irodatiszt és hivatalszolga egyszemélyben, maga hordta szét az adózóknak. Rég elhunyt, elporladt adóköteleseknek is pontosan kikézbcsítette a fizetési meghagyásokat; a szent büntetőjelek módjára egyszerűen kitűzte az illetők utolsó, ismert lakhelyének ajtajára. Abban az időben, amikor minden megingott és romokba dült, ő megőrizte hidegvérét és lelki nyugalmát, anélkül, hogy erre felülről ösztönöznék, megőrizte az elismerés minden reménye nélkül, nem tartva felsőbb korholástól sem, nem számítva sem újévi renumerációra, sem előléptetésre a következő rangosztályba. Miközben, mint Taddeus Gratias, mint mulandó magánember, teljes tudatában volt annak, hogy ezen a városon már nem lehet segíteni, adóügyi minőségében egy egész képzelt város adózó polgárságát remületbe ejtette szörnyű szigorával. Mivel a felek az adóintézeteket kivétel nélkül válasz nélkül hagyták, az adótörvények értelmében Taddeus Gratias teljesen szabad kezét nyert arra, hogy a jövedelmeket, a vállalatok nyereségeit és a bérösszegeket maga becsülje fel; s ő élt is ezzel a jogával, amennyiben évről-évre lavina módjára növelte a jövedelmeket és az eleső adótételeket a pótkivetésekkel együtt derűs elégtétellel számítgatta ki. Különös meglepődésére szolgált, hogy egyik referátumában annakidején nem kevesebb, mint kétszáztizzenhét személyről mutatta ki, hogy jövedelmük meghaladja az egymilliót. Nem is szólva azokról a roppant összegekről, melyeket a folytatólágos hadinyereség-törvények értelmében rótt ki.

Hivatalos buzgalma az utóbbi időben ezenfelül még jámbor színezetet is kapott. Egy amerikai

misszionárius, aki Isten nevével akarta Bécs városát hamvaiból feltámasztani és egy halom bibliával botorkált végig a romok között, egyet valahogyan elveszített a szent könyvek közül. De Taddeus Gratias a Mariahilfer ut és a Neubau-utca sarkán levő földalatti illemhely előtt megtalálta, a mult esőzésektől ugyan némileg átázva, de mégis elég használható állapotban. Annak rendje és módja szerint felemelte a könyvet, hazavitte, megszáritotta és egy darab szivós amerikai szalonna bőrébe újra bekötötte. Sok vigaszt meritett a könyvből. Szépen odatette íróasztalára az adótörvénykönyvek közé. Amíg egy szép napon a patkányok a fél fedőlapot megették. Erre bádoggal borította be a könyvet, bádoggal, melyet egy elgörbült ereszről szedett le és Stix Ferenc koporsóműhelyében kalapált egyenesre. A patkányfogaktól már teljesen megvédett szentkönyvben ezután napról-napra tovább kutatott és olvasgatott. Főként Szent János megnyilatkozásaiból meritett sok figyelmeztetést a világ közeli végére, ami buzgó adóügyi tevékenysége ellenére is elkerülhetetlennek látszott. De legalább elodázni mégis lehet általa a dolgot; s ha a nagy nap eljövend és ugyanazok az angyalok kiűritik az isteni harag edényeit, Taddeus Gratias azok közé akart tartozni, akiről a mennyei hang így szólna:

— Boldogok a holtak, akik az Urban halnak meg. Mert a Szellem szólja, hogy pihenjenek ők meg az ő munkájuktól; mivel az ő műveik követni fogják őket.

A Kész Alajos urhoz intézett betűtorony egyre nőtt lefelé. Taddeus Gratias adótiszt, kimondhatatlan ügyvédi finomságokat undált ki félrecsapott aszkétakoponyájából. Eközben Stix Ferenc levetette nadrágját és toldó-foldó munkával töltötte idejét. Ez a nadrág fehér-piros sávós vászonból állott,

a Reitmeyr Jenny női kézimunka cég kirakata fölé feszített ponyva földi maradványaiból. Hátul, ahol a nadrág gömbölydedsége vékony foszlányokba ritkult, egy zöld posztódarabot toldott be Stix Ferenc ur, aki ezt a foltot a Währinger-utca egyik kávéházának billiard-asztaláról szerezte. A sok beszéd, mellyel munkáját kísérte, süket fülekre talált Gratiasnál. Az írás buzgalmában Gratias nyelve kikuszott ajkai közül és sápadtan pihent meg bal szája szögletében. Végül is Stix Ferenc, megunva felelet nélkül hagyott beszédkisérleteit, áttért a pipára és széles, vörös arcából kék színben ki-dülledő, rövidlátó szeme előtt ide-oda lóbálta varrótűjét a zöld folt körül.

Valamelyik törött szemközti ablakból idevillant a délutáni nap egy sugara. Amikor ez a visszfény a szobában jelentkezett, véget ért a hivatalos idő. A két barát csaknem egyidőben készült el. Tad-deus Gratias a betük tornya alatt, melybe most már menthetetlenül elfalazta a szerencsétlen Kész Alajos urat, elhelyezte a zárókövet, illetve nevének világos aláírását. Stix Ferenc is pontos helyére illesztette a foltot, mely miként a zöld mező pihent a fehér és vörös csikos tájon. Nekidült a falnak és előbb a jobb lábával, majd a ballábával belebujt a nadrágba. Azután levette köpenyét a szögről, fehér nyári felöltőjét, egy ágyhuzatot, pom-pompás zsákmányt a Dietrichstein palotából, ahol legutóbb egy munkástanács tanyázott és ahol még sok mindent lehetett találni, ami sehol másutt nem volt. A köpenyt vállára vetette, elől a nyaknál egy bros harapta egygyüvé a köpeny két szegélyét, egy tojásdad alaku melltü forrásközből, ezzel a fel-írással: „Emlék Karlsbadból“. Taddeus Gratias ruhája kevésbé volt pompás. Fejével egy kitapo-sított konyhaszőnyeg hasadékán hatolt keresztül, mely elől és hátul, mint a valódi Ponchó omlott

végig némileg a hiányos hálóingén. A vékony szála rendszere és egy sereg feloldódott szem rácsolta mellét és hátát a szőnyeg alatt. Két karja fedetlen maradt és a kissé keskeny konyhaponchó azt az előnyt nyújtotta, hogy karja oldalt, jobb- és balról akadálytalanul bujhatott ki a lebernyegből.

Az omladozó lépcsőkön óvatosan lépkedtek lefelé és Taddeus Gratias napról-napra jogosultabb bizalmatlansággal kancsított fel a folyosó megrepesztett mennyezetére. Valahonnan egy asztalt, kerevetet és két zölden párnázott támlásszéket raktak ki az egyik ház kapuja elé, ahol tanácstalanul állottak egymás mellett; néhány törtnyaku borospalack busongott közöttük. Egy tollkással az asztallapjához szegezett coeur ász a szabad ég alatt mállott a rozsdás penge körül. Utcasarkok nyomultak előre és hátráltak, egy feltört kirakat doboz- és fiókhegyén valami emberforma feküdt sötétségbe burkolva. Az egyik ablakból kötélén félkezytü himbált a levegőben.

„A hársfához“ címzett vendéglő nagy tüköralaka mögül Gamauf Cyrill fehér francia feje bólogatott, amikor a két jóbarát megjelent az utcában.

— Kérés nélkül persze nem megy a dolog, — dünnyögte az ajtó nyikorgása közben. Kis bádogdobozt rázogatót, melyből szarukoppanás, csontocskák és ólom csengése hallatszott. Becsületes nyárspolgári felháborodás keserítette szájaizét.

— Ma legalább korábban jöhettek volna.

Bádogdobozával tovább járatta a vitustáncot. Taddeus Gratias, adótiszt szomorúan nézte a vendéglős kezeit de azután — rendnek muszáj lenni — — kezével fegyelmezetten végigkuszott a combján, nadrághosszant a varráson le, azután nagyot sóhajtván, a dereka körül, végig a nadrágja szegé-

lyén. Egészen hátul, a tompora felett még egy gombot fedezett fel. Némán hátat fordított a zsörlődő vendéglősnek és ponchójának hátul lecsüngő részét előre lendítette. Gamauf Cyrill abbahagyta a perselyrázást, felkapta zsebollóját és levágta az utolsó szálon csüngő bádoggombot. Néhány pillanatig gyanakodva nézte az apró ruhakelléket, de azután mégis jónak találta, a persely nyílásán a többi gomb mellé csusztatta a bádoggombot és ezzel ismét szabályszerűen elég tétetett a rend követelményeinek, a késedelem bünbocsánatot nyert. Mert szabály szerint minden rendellenességért egy gombnyi büntetés járt és, hogy ez a jelentéktelen tárgy milyen fontos és nélkülözhetetlen volt, csak az új gombvédelmi törvény behozatala után tűnt ki.

— A kis dolgok megnövekednek, a nagyok megfogyatkoznak, — mondta Gratias biblikus hangsúlyozással, amikor először értette meg ezeket az összefüggéseket.

Mialatt Gratias a rendnek megfelelően jóvá tette a szabálysérelmet, Stix mester hiába keresgélt egy gomb után. Pirosfehér csikos ponyvanadrágját új mezőfoltjával csupán egy zsinagdarab erősítette köröskörül a testére, nyári ágyhuzat-köpenyét pedig csak a karlsbadi emlék és két kalapkapocs tartotta. A derék mester képtelen volt arra, hogy a maga részéről szintén eleget tegyen a szabályzatnak. Mint az izzó rostélyon úgy ült most a nadrágja gombhiányán. Gamauf Cyrill, mint egy adósságcsinálót, vagy szélhámost, egyszerűen megsemmisítette őt előljárói tekintetével. Stix Ferenc végül is ellentámadásra határozta el magát, hogy elvesztett pozícióját visszaszerezze, körülnézett a szobában, hideg borzongást színlelt és megszólalt:

— Itt huzat van.

És tényleg, az utcai ablak felső részének részé-

ből erős légáramlat áradt a szobán keresztül, s az egykori söntésasztal romjai mellett, a hátsó szoba repedt falain távozott. A tükörüvegen tátongó lyukat ugyanis, mely, mint a felrobbant üstökös, cikcakkos sugarakban futott széjjel, régi újságpapírtapaszt fedte. A multvasárnapi jégeső azonban szétdobolta ezt a tapaszt, mely laza rongyokban lógott az üvegszilánkok között.

Stix Ferenc mester felemelkedett, a karlsbadi emléket és a két kalapkapcsot is leoldotta magáról és nyári köpenyével betömte a lyukat. Ezzel jelezni kívánta, hogy Gamauf Cyrill, az elnök és gazdasági főnök, akinek az egyesületi helyiségek jókarbantartásáról kellett gondoskodni, szintén nem kerülhette el a szemrehányást. A visszavert támadó fehér franciaszakálla reszketni kezdett ugyan, de izgalma a föld alatt vezetődött le. Gamauf ur magasabb és fontosabb dolgok felé fordult.

Nem ok nélkül történt, hogy mára a kinszenvedés virágának indájával futtatták körül az asztalt, ezzel a csodanövénnnyel, idegen világ gyermekével, mely olyan otthonos lett Bécs romjai között, mint a borostyán, vagy a repkény, melyek derűsen kuszták keresztül-kasul a romokat. A nagy virágok, melyeknek kelyhében Krisztus megkinoztatásának eszközei voltak másolatban elhelyezve, kis deszka felett bólogattak, melyek egy hajdanvaló gyertyatartóra voltak erősítve. Ez a remekmű Stix mester koporsó műhelyéből származott. Egyik oldalán vörös tintával ez a felírás volt olvasható:

— Törzsasztal! Fenntartva!

A másikon:

— Az utolsó bécsiek társasköre.

Az alapszabályszerű cél a kedélyes elmulás volt, s e cél elérésének alapszabályszerű eszközei: a barátság ápolása, pajtáskodás és humor.

Gamauf Cyrill, az elnök, a háznagy, a persely-

főnök és jegyző parancsoló tekintettel és méltóság-teljesen állott helyén. A mai alkalomra felöltötte ünneplőjét, világoskék tábornoki nadrágot két ujj széles piros csikkal egészen le pappendekli szandáljáig. Felül azután a flanell-bluz, kék és fekete pöttyökkel, a megboldogult Gamaufné hagyatékából. A csipőjét fókabőr-öv futotta körül, melyet egy télisport üzlet pultja alól kotort elő. Harciasan, mint ahogyan ünneplője alul a tábornoki nadrággal kezdődött, felül a lövészárk-idők rohamsisakjában végződött. De a látvány katonai jellegét erősen enyhítette a sisak, mely a Morgenstern-köztársaság korszakának nagyszámu bélyegével volt telergasztva. A bélyegek, a háromfillérestől az egykoronásokig, mind a diktátornak, Morgensternnek szelid, de mégis erőteljes arcképét tüntették fel tölgyfalevél és ugorka keretben.

A mérlegjelentésről volt szó, melyet a gyűlés egyhanguan tudomásul vett. Tetszéssel és megelégedéssel fogadták a közlést, hogy a bádogperselyben elhelyezett egyesületi vagyon ötvenhárom különböző fajtájú gombra szaporodott. „Dacára annak, hogy a tagok némelyike kötelezettségével hátralékban maradt” — fűzte hozzá Gamauf Cyrill, aki nem tudott elzárkózni attól, hogy egy rosszindulatu oldalpillantást ne vessen Stix mesterre. Az egyesületi vagyomból már tíz gomb osztalékot fizethettek minden tagnak, a maradék pedig, mint tartalék a perselynek maradt. Stix mester megkönnyebbülten sóhajtott fel és ruházatának várható gombellátása, valamint gazdasági helyzetének megjavulása felett érzett örömeiben inainak feszültsége kellemesen engedett.

Napirendre került még az új választmány megválasztása is. Gamauf Cyrillt a közbizalom újból elnöknek, háznagynak, perselyfőnöknek és jegyzőnek hívta meg, Taddeus Gratiast elnök-helyettes-

nek, Stix mestert, a koporsókereskedőt pedig könyvtárosnak, ünneprendezőnek és énekmesternek. A választást egyhanguan ejtették meg. Ezzel a gyűlés üzleti része elintéztést nyert és nyomban áttértek a kedélyesre. Stix megkezdte újból rábizott hivatalát, amennyiben a helyiség háttérébe surrant, ahol titokzatos tevékenységhez látott. Bádoglapok csatogtak, azután valami felhuzott óramű csavart magába új erőket. A törzsasztal hátramaradottjai készülve nem vettek tudomást az ünneprendező bizottság előkészületeiről. Csakhamar csörgés-zörgés kezdődött, nyikorgás és krákogás, majd pedig reszkető, rozoga, a hengerek között széttöredező hangok törtek ki egy grammofon feltátott trombitaszáján:

Ide süss, pajtás: vasárnap van ám,
Egy kis ricsajra felcsapnánk talán...

Az énektöredékek között néhány rég elhunyt zongora-hangfoszlány tévelygett. Stix mester, az ünneprendező boldog mosolyt vitt vissza a törzsasztalhoz. Az ünnepi lakomát valamennyien a zsebükből tálták fel: szürkére füstölt hosszú kolbászt, egy hullagyalázásra emlékeztető szalonnadarabot, és valami kimondhatatlant, ami bádogdobozokból került elő: zsákmány az utolsó élelmiszer tujáról. Hirtelen abbahagyták rágóműveletüket. Könnybe borult szemmel egymásra néztek, együtt énekeltek a grammofonnal:

Nem un bele Gríncíngben senki torka
A borba, borba, borba,
A csillagok nevetnek ott le sorba
A borba, borba, borba.

Amikor a grammofon dala üres horkolásba ment át, Taddeus Gratias egy darab matróz kétszersültre

* Hires borvidék Bécs mellett.

tette a kezét. Ez azonban ellentállt öklének, mire teljes erejével az asztal széléhez verte. A sülttel behorpasztotta a fát. Végül is szétkalapálta egy tégladarabbal, mely a mennyezetről törött le. A kétszersült száraz recsegéssel darabokra hullott széjjel. Az egyiket zöldesszürke kolbászszelettel terhelte meg. Megnézte a falatot és ezt mondta:

— És szólt vala hozzám: Vedd magadnak és nyeld le! és csikarni fogja hasadat; ámde a szádban édes lészen, miként a méz.

És ezzel a szájába tolta.

Gamauf Cyrill, a kis tábla mellett, melyen az egyesület neve díszlett, az asztalra tette könyökét. Azután mély elmerüléssel mondta:

— Bécsi szelet burgonyával!

Stix Ferenc egy darab szalonnán rágódott, mely az elmulás előzét érezttette inyével. Felpillantott, mondván:

— Gulyás csipetkével!

Taddeus Gratiás, homokot és kevéske tégiaport morzsolva még a foga között, erre valami pokolian nagyot mondott. Azt mondta:

— Sült csirke ugorkasalátával!

Egymásra néztek, megdicsőülés szállt le rájuk, ismét felgomolygott, magával ragadta őket. Stix Ferenc újból a háttérbe osont. A grammofoonak kéjesen nyiladozó trombitavirágából egy őskorszakbeli dal fakadt:

Bécsi legény iszik, mulat,
Zsákjába nem dugja a pap...

Gamauf Cyrill fehér francia szakállá reszketett:

— Egyért kár. Notyon naty kár!

Barátai ismerték bánatát és megértették.

— A világ, ha asztat tudná. Kőgazdag lehetett volna belőlem. Dehát minálunk soha nem volt

talaj a seninek. A külföldre kellett szaladgálni nekik, ha el akarták érni valamit.

A feltaláló elkeseredése árnyékolta a szemét. Mert Gamauf, aki cukrász volt, egyszer óriási dologba keveredett. Annak idején találta ki, amikor a tolvajlás alapvető feltétele volt minden emberi létnek. Találmánya saját üzemének tapasztalataiból fogant. Jöttek a vevők, körülseglették a süteményes polcot és mialatt egy dolgot megvettek, egy tucát másikat elloptak. Ekkor eszébe ötlött, hogy apró csengőkkel lássa el áruját, csengőkkel, melyek, elrejtve a mit sem sejtő vevő szemei elől, nyomban megszólalnak, amint megérintik őket. Elvégre nem volt Argus, nem lehetett mindenütt ott a szeme. De, ha a tolvaj ezek után lopva nyúlt a mákospatkó, vagy a mandulás szelet után, a csengők nyomban riadó-jelt adtak, felhívták figyelmét és védelemre szólították. Ez volt a csengő-cukrászda, Gamauf mester legsajáttabb találmánya. Ehető, izletes csengők minden süteményben, minden bonbonban, ezüstös csengés, élvezet a becsületes vevőnek, a tolvajnak ijedség és borzalóm. A tolvajlás halála! Nagyban alkalmazva és az egész kereskedelem és ipar terére átültetve, a magántulajdon védelme és a bűnözés leghatásosabb leküzdése. De mielőtt a szabadalmakat megszerezte, a szükséges tőkét összehozta, s a világot találmányáról értesíthette volna, a világ a várostól és lakóitól is elfordult, feláldozta és átléphetetlen határokkal zárta el őket.

Stix Ferenc a fogaival és a bal kezével megragadta a kötést jobb kezén és szorosabbra húzta. Azután eleresztette szája a piszkos csücsköt és elgondolkozva megnézte:

— Az emberiség megváltása lehetett volna és az erkölcsök helyreállítása!

Matrózkétszersültje porából és morzsáiból Tad-

deus Gratias, adótiszt egyenletes réteget kent fel az asztaltetejére, amelybe az adótörvények írásjegyeit rajzolta be az ujjával.

— Asz van uty! — csapott az asztalra lapos tenyerével Gamauf Cyrill, aki az erkölcsök helyreállítását a maga csengetyüsüteményeire értette.

Taddeus Gratias mély pillantást vetett a szemközt álló ház tetejére:

— Kérdés, hogy nem okosabb-e kiharangozni az elvetemültséget, mint eltakarni és eltitkolni. A te csengőd, Cyrill...

Elhallgatott. Látszott, hogy most valami nagyon fontos folyamat játszódik le benne.

— Mit jelent az egész világ összeomlásában egyetlen ember munkája? Az átok visszatérésének előadását. Vajjon nem a harag edényeivel és a kinok angyalaival jött reánk a büntetés? Nem így áll-e: „Fizessetek, amiként néktek fizettek és végezték kétszeresen az ő munkájukat és amelyik serleget ők megtöltöttek vala, töltsd te kétszeresen meg. Amennyi nagyszerűséget és örömet szereztek maguknak, annyi kint és gyötrelmet tölts nekik! Kinjaik: a halál, a szenvedés és az éhség egy napon fognak rájuk szakadni; tüzzel fognak elégettetni; mert erős a mi Urunk, Istennünk, aki ítéletet mond majd felettük.”

Megnővekedve és parancsoló tekintettel állott helyén, meztelen karja kétoldalt vízszintesen meredt ki szőnyegponchojából. A háttérben a grammofon megnyugtatóan recsegett:

A kültelken ismerek egy kis hotelt
Zeg-zugos utca során...

— Mert erős a mi Urunk, — ismételte Taddeus Gratias, — nem halkan jön és nem kishitűen, hanem földrengéssel és mennydörgéssel jön a mélységből.

Az elnök helyettes részéről, akinek célja, hogy kedélyt vigyen az egyesületbe, mindenestre alapszabályellenes magatartás volt, amit ezuttal mivelt.

A grammofon elfulladt. Stix mester nem mert új lemezt tenni korongjára. Láta, hogy Taddeus Gratias úgy omlik össze, mint a játékbaba, melynek a felhasított testéből kihull a kenderkóc. Ernyedten lógott a székén.

Ebben a pillanatban a felfoghatóság határa felől valami váratlan ujság hatolt a tudatukba. Egy hang, a felvert csend harsogása furódott az agyukba. Lépések topogtak ütemesen az utca felől, egy sereg egyenruha közeledett egy fiatal ember mögött, aki revolvert tartott a kezében.

— Emberek! — mondta Stix Ferenc.

— Amerikaiak! — mondta Gamauf Cyrill.

Három elcsodálkozott, sápadt arc bambult ki a nagy tükörlablakon. Megfeledkeztek a rendeletről, hogy elrejtőzzenek, amikor amerikaiak jönnek, az egészséges, délceg férfiasság láttára elvesztették lelki egyensúlyukat. Kívül a tiszt visszatántorodott az ámulattól, amikor az üveg mögött a romok lakóit meglátta. A legénység soraiban felbomlott a rend, s a menetelő oszlop nyüzsgő gombolyagba torlódott. A tiszt kezében fehér zsebkendő villant fel, melyet a revolver fekete csőszája körül csavart.

— Jelt adtak, — suttogta Stix mester, — azt, hogy nem akarnak bántani.

— Akkor kék zsebkendővel kellett volna, — sugta vissza Gamauf ur.

— Nem, — makacskodott Stix mester, — az új előírás szerint, elég a fehér zsebkendő is.

Az ajtóban ekkor már ott állott a tiszt, mögötte három ember. A többiek egymás mellett laposra nyomták orrukat az üveglablakon, Stix mester tizenhat fehér pöttyöt számolt meg az alkonytól bágyadt üvegfalón.

A tiszt úgy tisztelgett a bekötözött revolverrel, miként a karddal szokásos.

— Önök bécsi lakosok? — kérdezte elfogadható németiséggel.

Gamauf Cyrill, akit elnöki minőségében első-sorban kötelezett a felvilágosítást nyújtás, kezét Morgenstern-bélyegekkal borított sisakjához emelte.

— Mi „Az utolsó bécsiekhez” címzett társaskör vagyunk.

A tiszt ismét szalutált:

— Egy hölgy eltűnt. Egy fiatal hölgy utazótársaságunkból. Egy amerikai hölgy.

— Sajnos, ez nagyon sajnálatraméltó, — mondta Stix Ferenc szomorúan.

— Talán eltévedt? — vélte Gamauf Cyrill.

— Mi azt a hölgyet keressük. Reméljük, hogy kellő utbaigazítással szolgálhatnak nekünk. Lennének szívesek követni bennünket.

Stix Ferenc bekötözött kezével az amerikaiba karolt, bizalmasan félrevonta:

— Mondja kérem, tizenhat pötty az ott az üvegablakon?

— Tizenhat, természetesen tizenhat, — felelte a tiszt.

— Helyes, akkor megyünk, — döntött a koporsókereskedő.

A látszatra teljesen vérét vesztett Taddeus Gratiast karonfogták, felemelték és maguk között kitolták az ajtón, be a gépkocsiba, mely reszketve és pöfögve állt a vendéglő ajtaja előtt.

7. A KATAKOMBÁK.

Az állapotot, melyben Fred Gregor Zelina eltűnése után magára maradt, semmiféle élmény sem előzte meg. Fred Gregor, az amerikai, sok sporttal, sok tréninggel, sok izmos önérzettel, sok diadallal

a mindennapiakban, a legjobb faji tulajdonságok pompás kereszteződése most hirtelen megbénult. Ideig-óráig hasonlított ama hernyóhoz, melyet egy rosszindulatu rovar úgy szurt meg idegszálainak egy bizonyos helyén, hogy teljesen megfosztotta mozgékonyásától. Valamelyik falnak támaszkodott, a magánosság, mint mérges nedvesség járta át ruháit, égette a bőrét. Ez azonban személyesen oly kevésbé érdekelte őt, mint akár a világűr légköri viszonyai, vagy a bolygócsillagok járása.

Sokáig tartott, amíg mindenről általános képet alkotott magának. Megroggyant térdel, hátát valamilyen szilárd tömeghez ragasztva állt a falnak dülve most, felfoghatatlan erővel tartva fenn magát: egy agyagtömb, érdes, száraz föld, ketté tépve, felturva, mérges nedvességgel permetezve, mely a magányból verejtékezett. Egy elátkozott örökkévalóság után a külsőségek lassan befelé hidaltak. Az agyagos, a töredező, a mérgesen nedvezett ő volt, Fred Gregor.

En!

Énjének érzése kábitóan áradt vissza, mintha hirtelen megnyitott csapból eresztenék. Mint a felugró paripa vetette magát az idegeire. Az elővigyázat kocsisa azonban megfékezte olyannyira, hogy már-már az a veszély fenyegetett, hogy ez a töredező, szakadó és otromba agyagtest az első heves mozdulattól szétesik, romokba dől. A parancsnoki öntudatfelettség szörnyű erőfeszítéssel gátolta életérzését a visszatérésben, egyre finomabban szerteágazó csatornába vezette, míg a hirtelen rémülettől megürült rekeszek újból megteltek, alkalmazkodtak és megduzzadtak. Lassan-lassan magához tért Fred Gregor és csak most érezte át teljesen a viszonyt önmaga és a világ között. Tétován tapogatózni kezdett a történetek

emlékei között. Nem volt szükség az újabb keresgélésre. Egészen világosan állott előtte minden, szinte földöntúli fényben, Zelina haragos távozása, mellette léptek neszének halk zizegése, azután a teljes üresség, mely megrohanta, s amelyben még csak nyomát se lelte Zelinának.

Fred Gregor hosszú sor rideg szobán ment keresztül. Most sokkal több volt, mint azelőtt. Mint az eleven cellák, új hajtások, részreoszlások révén sokasodtak, a helyiségek végtelen fonalává nőttek. Ez a szobasor aztán még további szobákat szült, melyeknek mindegyike hasonlított a másikhoz. Fred Gregor úgy érezte, hogy a termeknek ez a hosszú csöve csavarrá görbül, oly naggyá, hogy görbülete szinte észrevehetetlenné válik és a végelátható szobasor egyenes irányban fut tovább.

Végre is megtalálta a kijáratot. Kívül szél táncolt az utcasarkok körül és mint a szájharmonikán dudolt a törött ablaküvegeken. Végig cirógatta Fred Gregor homlokának széles síkjait és a valóság új érzésével ajándékozta meg. Fred hírével a Bristol-szállóba ment. Egy szempillantás alatt az egész ház remegett a szörnyű izgalomtól. Abba hagyták az étkezést, miszter Gulliver elsápadt, keze a csekkönyv után kapott, mintha ott megtalálhatná a mentés eszközeit.

Miszter Davist kínosan érintette a hír, bár ő nyomatékosan figyelmeztetett a veszedelemre. Tekintete a baj okozójaként büntette Fred Gregort, aki most, újból visszanyerve önuralmát, egyenesen állott Gulliver, az igazságos bíró előtt. Ámde Gulliverben mindennél nagyobb félelem dult, nem is gondolt arra, hogy számadást kérjen.

— Mi történhetett vele? — kérdezte mindegyre.

A legénység felsorakozott, azután csoportokba osztották őket és mindegyiket más-más irányba küldték. Önkéntes csapatok alakultak, hire kelt,

hogy Gulliver ötvenezer dollárra szóló csekket töltött ki a megmentő részére. Amikor a csapatok elindultak, fuvóhangszerek szólaltak meg a fejük felett. A szállodai zenekar emberei az erkélyen állottak és vadászkürtszerűen használt ormánytrombitákon fújták a harsonát.

A Muzeumban valamennyi csoport annál a teremnél kezdte a kutatást, ahol utoljára látták Zelinát. Gulliver és Fred Gregor az ajtóban állottak, egyenként bocsátották be a vadászlegénységeket és mindegyiket számmal látták el. A kivonulókat a négyszögletes fejű és vörös kezű szállodai lelkész megáldotta.

Távoli orgona játszott hozzá nagyon halkan.

Amikor aztán minden lebonyolódott, Gulliver és Fred Gregor magukra maradtak.

— Itt hagyott el, — mondta Fred Gregor panaszosan, — vitába elegyedtünk egymással, ami felbőszítette Zelinát. Átment abba a szobába. Én hagytam, hadd menjen... vártam néhány pillanatig. Halk zőrej támadt. Amikor követtem Zelinát, már eltűnt. Értse meg, most az életem függ attól, hogy megtaláljuk.

Gulliver a zsebéhez kapott, melyben a csekkönyvét tartotta. De nem a csekkönyvet vette ki, hanem Bécs városának térképét, melyet széttergetett maga előtt.

— Legyen szives, tartsa, — mondta. Gulliver és Fred kifeszítették maguk között a papirlapot és reszkető tekintettel futottak végig az utcák tömkelegén.

— Itt belül valahot... dadogta Fred magánkívül az izgalomtól.

De semmi sem történt, a tarka papirlap néma maradt.

— A természettudomány szerint vannak anyagok, melyek akkora energiával esnek széjjel, hogy

egyetlenegy gramm belőlük egész világűröket kitölt. Szeretném, ha így tudnék szétesni én is és eloszlanék e romváros felett, hogy Zelinát megtaláljam.

Fred Gregor hirtelen a levegőbe kapott, valami láthatatlan után, ami elsurrant mellette, azután kifeszített ujjakkal kinyílt a keze . . . üresen. Gulliver sóhajtva hajtogatta össze a térképet és a zsebébe rejtette.

— Tudja, Fred Gregor, — mondta, — amióta itt vagyunk, úgy érzem, hogy valami női és női körülöttünk . . . szívós, ruganyos hurkok, melyek egyre szorosabbra húzódnak tagjaink körül. Valami fenyeget bennünket, valami ellenséges, akit megfogni nem tudunk, vicsorgás függ a levegőben . . . ismeri ezt?

Fred Gregor bólintott:

— Én Brightonnel jártam Afrikában, a híres Brightonnel, aki Középafrikában ismét felfedezte Herodot egylábu embereit, az árnyéklábuakat, tudja, akik a kezükön járnak és a lábukat napernyőként tartják a testük felett. Én, mint rajzoló vettem részt expedíciójában. Elértünk a Kalalugához, forró nap volt, ledobtam ruháimat, s a vízbe ugrottam. Néhány percnyi uszás után simogatást éreztem a lábamon. Növények voltak, melyek a folyó fenekéről nőttek fel és a víz alatt halk ringással indákat himbáltak. Erősebb tempót vettem, de a lábam egy ilyen növényhurokba akadt. Igyekeztem kirántani, a másik lábammal hevesen bele-gázoltam a vizalatti csapdába, mely most ezt a lábamat is fogva tartotta. Kapálóztam, az indák tapogatózva kusztak fel a testemre, körül ölelték a hasamat, láttam, amikor egy ilyen növény-ág hajlékony csápjaival utánam nyult, minden mozdulatom közelebb vitt a romláshoz . . . nincs rémület, ehhez hasonló, teljes öntudattal kiszolgáltatta lenni

az iszapos, tapadó csápok kuszaságának, mely a mélységbe huz . . . kivéve azt, melyet itt átéltem és amely annyira felette áll minden egyéb félelemnek, mint a pusztulás árnyéka a nyugodt ebéd utáni szendérgésnek.

Az utóbbi szavakat furcsán elnyújtotta. Mialatt ezeket mondotta, sötét foltot vett észre a falon, mely eddig elkerülte a figyelmét. Meg-megbotolva, lenyügözött tekintettel indult a folt felé, megnézte, ujjával megkopogtatta.

— Mit talált ott? — kérdezte Gulliver.

Fred Gregor nem felelt. Még mindig a folt körül kopogtatott, valamit morgott és elgondolkozva csóválta a fejét.

— Kalapácsra lenne szükségem! — mondta.

Végig tapogatta a zsebeit, a nadrágzsebéből kidudorodó tárgy jó ötletet adott neki. A késnek, melyet elővett, dugóhuzója is volt, mely a tok közepébe volt beleillesztve. Ezt az acélos csavar-meneténél fogta meg és ezzel meg volt a keresett kalapácsa. A könnyed kopogtatástól levelesen hullott a falról a vakolat, mélyebb alap sötétedett színesen. Rétegek váltak le, porrá töredezték Fred talpa alatt. Egyre hevesebben kalapált, lihegve fordult vissza Gulliverhez:

— Nézze csak!

Gulliver Fred válla felett a jelzett helyre nézett, ahol egy formátlan folt tünt fel, egy kevéske festékszin, hosszukásan odakenve.

— Nézze, lihegte Gregor követelőn, apró, hegyes lángokkal a szemében, — egy kéz. Egy kéz, a Zelináé.

Gulliver csupán sötét foltot látott maga előtt, melyen Fred tapogatva jártatta ujjait.

— Zelina keze! Jól ismerem, hiszen én festettem. Minden vonalát, ujjának hajlatait, körmének sarlóját, az átmenetet tenyeréből a csuklójához . . .

— Legyen esze, Fred Gregor . . .

— Zelina keze, ha mondom! Ezek itt bőrének szinei, csontjainak szelid hullámvonalai, a proporciók karcsúsága . . .

Gulliver keze Fred vállán pihent:

— Legyen esze! Hogyan került Zelina kézenyomata a vakolat alá? A festők itt próbálták ki színeiket, egyszer valaki egy kocát ejtett a falra . . .

A kis lángok lelohadtak Fred szemében, apró pontokká zsugorodtak, kialudtak.

— A vakolat, — dadogta. — Igaza van, a vakolat. Az arca hamuszürkévé vált.

— Értse meg, a természet törvényeivel nem lehet tréfálni, nem szabad elfelejteni, hogy van logika. Ezt mindenesetre szögezzük le.

A dugóhúzós visszacsattant a zsebkész tokjába.

— Jó kés, ugye?

— Fred csüngő karral állott helyén, valami, mint a füst, elszállt belőle, egy pillanatilag vékony ködréteg vette körül. Formái azután ismét szilárd körvonalat kaptak.

— Mégis meg fogjuk találni, — mondta bizakodó tekintettel Gulliver szemébe, aki érthetetlenül maga is hitelt adott ennek a tekintetnek.

Időközben több nap múlt el minden eredmény nélkül. Az amerikaiak csüggedés nélkül kutattak tovább, feltúrták a romokat, minden lyukba belemásztak, végül zenével járták körbe a várost, nyilvános tereken játszottak, hogy kicsalogassák az embereket. Ámde ők maguk adták ki a rendeletet; hogy a lakosság mindenütt vonuljon vissza, ahol ők megjelennek. Mig végül az őrzőpatrok egyike három bécsit hozott be, három furcsa figurát, akiket elámulva sereglettek körül. Nyomban kihallgatták őket, teljesen ártatlanoknak bizonyultak, sejtelmük se volt a dologról. Az a néhány ember, aki még a városban lakott, csak akkor került egymás

szeme elé, amikor az élelmiszer tutaj körül a verekedés kezdődött. Bécs romjai elég nagy kiterjedésűek voltak, hogy minden fajta menedéket nyujtsanak és érthetővé tegyék akárki nyomtalan eltűnését.

Gulliver és Fred Gregor a szállóigazgató irodájában hallgatták ki a három bécsit. Gamauf Cyrillből és Stix Ferencből nagynéha lehetett csak egy-egy dadogó szót feleletként kierőszakolni. A harmadikkal azonban nem boldogultak, ez aléltan ült a székén, mintha gutaütés érte volna. Fred Gregor, aki olyan könnyen beszélt németül, mint angolul, lefordította Gulliver kérdéseit.

Vajjon miféle magyarázatát tudják adni, hogy hova tűnhetett Zelina?

Gamauf és Stix Ferenc a fejüket rázták, nyomoruságos életromjaikon lesujtva érezték az idegen hatalom fenyegető erejét, mintha valamennyiüket fejbeverték volna, gondolataik összekuszálódtak. Gulliver egy acélvonalzóval, melyet az igazgató asztaláról vett el, állandóan a bal tenyerét csapkodta. Ez a mozdulat teljesen kihozta sodrából a három bécsit, akik riadtan meredtek a türelmetlen kézre.

Hogy kívülök hol laktak még emberek?

Stix Ferenc rémült tekintettel nézett fel a vonalzó ur arcába.

— Amikor a tutaj jön... akkor mind itt vannak...

— Mikor jön megint az a tutaj?

Stix Ferenc felemelte a kezét, szétterpesztette ujjait és leolvasta:

— Holnapután.

Többet nem lehetett kivenni belőlük. Gulliver lemondott a további vallatásról, elbocsátotta őket és utasítást adott, hogy valamelyik hátsó szobában bőségesen megvendégeljék mindhármukat. Az össze-

omló adótisztet jobbról-balról felkarolták és elvezették. Az ajtóban hirtelen kihuzta magát, görbe hátgerince kiegyenesedett, fejét, mely nyütt kötelekben csüngött a mellére, felemelte. Ugy hatott ez a látvány, mintha Taddeus Gratias elveszett énje most hirtelen visszatérne beléje és ismét betöltené szokott lakóhelyét. Taddeus Gratias ismét a saját tartalmával telt meg és Fred Gregor, akivel nemrég hasonló eset történt, mély rokonságot érzett ezzel a folyamattal. Gratias karjának egy rövid mozdulatával kiszabadította magát veze ői kezéből, megfordult és izzó szemmel, kemény hangon így szólt:

— És mivel valaki nem találtatott, mint az Élet könyvében írva vagyon, nyilvánvalóan a tüzes pocsolyába dobott.

— Mi van ezzel az emberrel? — kérdezte Fred Gregor.

— Nem tudjuk!

Stix Ferenc vállat vont.

— Hirtelen jött rá...

Künn az ajtó előtt Mac Kinley mélyen bele-süppedve ült a puha, barna klubszékben. A szájából ferdén ágaskodott fekete szivarja.

— Micsoda furcsa sisakot hord a fején? — kérdezte, amikor a három bécsi elhaladt előtte.

Gamauf Cyrill meglapult és tovább akart osonni.

— Várjon csak! Megvenném ezt a sisakot.

A cukrász mindkét kezével fejevédője után kapott, zavarodottan vicsorgott és odébb tolta magát. De az amerikai felállt és utját állta, reszketve megtorpant. Minden bátorsága és feltaláló gőgje egy szempillantás alatt elillant, „Az utolsó bécsiekhez” címzett társaság elnöke egérlyukat keresett. Tehetetlenül tűrte, hogy az idegen fejről levegye sisakját és a Morgenstern - köztársaságból származó bélyeggyűjteményt tüzetesen megtekintse.

— Száz dollár, — mondta Mac Kinley a szivarját táncoltatva szájában, — nos, vén fickó! Beéred? Mi? Elég tisztességes ár. Száz dollár... ezüstben! Mi?

Üvegrekeszből kihivta az üzletvezetőt:

— Adjon ennek az embernek száz dollárt ezüstben.

Kerek ezüst csengett a márványon, tiszta fémhangja telecsilingelte a helyiséget. Gamauf Cyrill csak most eszmélt rá a dolgokra. Keze reszketve járt a pénzsorok között, mohón felnyalábolta és két kézzel tömködté tele tábornoknadrágja zsebeit. Támolyogva, félig kábultan ment a simára borotvált főpincérrel a hátsó szobába, ahol már Gulliver terített asztala várta őket.

Fred Gregor fáradtan ment fel a szobájához vezető lépcsőn. A három bécsi kihallgatásából semmi vigaszt sem meritett. A szörnyű kérdések most még hevesebben szorongatták. Hol van Zelina? Hogyan tűnt el és hol tartozkodik most? Valami kikiváncozott belőle, a legveszedelmesebb aggodalom, melyet eddig erőszakkal tartott vissza. Érezte, hogy ez most jön, elfordult tőle, mert borzalmas volt az arca, megkövesedett, mint a Meduzáé.

A kép szobája egyik szögletében állott. Leemelte a takarót, a színekből és vonalakból új értelmet igyekezett kiolvasni. A kép élettelenül meredt feléje, mint egy lárva, gunyosan eltorzítva, feloldott formák árama örvénylett a lelkében. Hogy gondolatait rendezze, egy eddig még ki nem próbált eszközhöz nyult. Az utazóböröndjében egy könyv volt üres lapokkal, egy naplókönyv; azzal a tervvel foglalkozott, hogy uti élményeit és benyomásait feljegyzi, talán visszatérése után, kellő vázlatokkal és képekkel felszerelve valódi könyv lehet ebből a naplóból, érdemes arra, hogy a nyilvánosságnak átadja. Ebben a pillanatban az

oldalak még fehéren és szüzen állottak a bőrkötés védelmében.

Most kivette lemezpapir tokjából a kötetet, felapozta, elébe ült. Azután kézhez igazította, fogta a töltőtollat, s a csőből kicsavarta a fakó aranytollat. Szemét rámeresztette az enyhe csillogásra, vajjon hipnotikusan csillapítani tudná-e gondolatainak vad toporzékolását? Érezte, hogy ezek a gondolatok most tájékozva ágaskodtak, mintha a mélység iszonyata korbácsolta volna fel őket, egy tengeri sárkány, mely szétvetve bilincseit a víz felszínére törekszik. A toll hegyét a tiszta, fehér papirosnak szegezte. Ebben a pillanatban sulyos, fekete tintacsöpp hullott ki a szárból, lomhán csöppent le, remegve, feszült, fénylő bőrréteggel dudorodott a papíron.

Fred Gregor önkéntelenül összezsápta a könyvet. Ellenséges légkör vette körül, mely elzárta a mentő elhatározásoktól. Az ablakhoz lépett, kinyitotta, látta a patkányvadászatot az utcán. Nem-e kiáltás hangja röppent el a háztetők felett, egy távoli hang halkán elvibráló csengése? Fred Gregor ismét becsapta az ablakot és ajkába harapva, körmeit husába vájva, állva maradt.

A könyv! A könyv! Az asztalon feküdt, barna bőrét enyhén árasztotta el a villamos körte fénye. Parancsolta: idejer! Tétován követte a felszólítást, ujját lankadtan végig huzta az asztal szélén, határozatlanul, hogy felnyissa-e a kezét. Valami ellenállhatatlan kényszert, titokzatos vonzalmat, bűvös iszonyatot érzett ezzel a könyvvel szemben, önmagával, ennek az órának hatalmaival, minden elkerülhetetlennel szemben. Jéghideg, éles kést érzett maga felett lebegni. A kés éle, melyről mérges, gonosz erők áradtak szikrázva, leereszkedett, bőrét érintette, s homlokától a nyakáig, a koponyája körül, addig, ahol a haja kezdődik,

kerek darabot vágott ki. Egy láthatatlan kéz lassan leskalpolta bőrét vonagló husáról.

Egy arc meredt most rája, egy vad arc, konok és gyűlölettől izzó. Felfoghatatlanul mély szemek lobogtak perzselve az agyába, mely lüktető sebtől vonaglott. Mit akart ez az arc tőle? Mi történt? Lenézett önmagára, karjának rajzát végig követte a könyökhajlástól a kezefejéig, mely a fellapozott könyv szélén imbolygott.

A tintafolt, mely tollából csöppent ki, szétmálva feküdt a papírlapon. Szertefolyva alakot nyert, egy arc képévé terpeszkedett, azzá a vad, gyűlöletes arccá, mely rámeredt és elevenebb volt és irtózatossabb, mint amelyet valaha látott. Emellett ijesztően különös volt, amit most borzalmas világossággal vett észre: hogy a folt a papírlapnak csak egyik oldalát tintázta be, míg a szemközt lévő oldal teljesen tiszta és érintetlen maradt...

A lelkében hirtelen rés támadt, egy fal beszakadt, hideg áramlott be, éjszakai huzat, melyet eddig elhárított magától, vékonyan rikoltó hangok cirpelése, bőrszerű szárnyak csapkodása... Valami burkolt sóhajtott be hosszan, megsűrűsödött, mozdulatlanul állott, mint a kérdés, mely a mélységből jön.

Vajjon Fred Gregor szája volt-e, vagy azé az arcé, mely most a kérdést feltette?!

— Életben van-e még Zelina?

Kopogtak.

Fred Gregor összerezzen, becsapta könyvét.

Misztér Gulliver belépett, a homloka telerajzolódott ráncokkal, szája körül a gondok szarkalábai.

— Még mindig reménykedik, Fred Gregor?

Fred felelet nélkül egy székre mutatott. A hangja, mint az iszap feküdt valahol egy mély szakadékban.

— Tudja, Fred Gregor... hogy elveszítettem a térképemet?

— A térképet?

— Bécs város térképét. Eltűnt. Folyton magamnál hordtam. És úgy éreztem, hogy mindaddig, amíg nálam van, valahogyan Zelina is biztonságban van. Most pedig eltűnt és én nagy nyugtalanságot érzek, nagy nyugtalanságot. Érti ezt? Érti, mennyire lehet ragaszkodni az ilyen dolgokhoz? Valaki valamit elfogad tőlünk, hogy akkor majd, ha bajban vagyunk, visszaadja. Ez a térkép, tudja... az volt a fontos rajta, hogy az a hely is rajta volt, ahol Zelina található!

Fred Gregor Gullivertől távol a kandallónak dűlt és lassan beszélt a szobán keresztül:

— Tehát most már ön is elhiszi, hogy Zelina keze volt?

— Zelina keze volt!

— A vakolat alatt is?

— A vakolat alatt is.

— Vajjon mért ne hatolhatott volna Zelina kezének képmása a vakolaton keresztül? Gondoljon csak a sugarakra, melyek huson és fán is keresztül verődnek. Nem is kell, hogy valószínűtlenségekbe tévedjünk. Mért volna az lehetetlen, hogy testünk nagy lelki izgalmakban sugarakat áraszt, melyek hasonló hatást eredményeznek? Így keletkezhetett kezének képmása is azon a helyen, melyet érintett... akkor... amikor elragadták tőlünk. Mit tudunk mi a természetről... őszintén szólva? Itt állunk a parton, s a titkok tengere terjeng előttünk. Kavicsokat és kagylókat gyűjtünk és vitrinekben őrizzük meg valamennyit. Még nem építettünk hajót, elég uszóképeset, hogy bejárjuk a tengert és felkutassuk, vajjon van-e tulsó partja? Mi magunk vagyunk ez a tenger, tudatunk kavicsokat és kagylókat gyűjt, mialatt öntudatlanságunkban viharok kerekednek és rohanó ár indul.

Fred Gregor hangja elmélyült.

— Mikor Krisztust a Golgotára vitték és arcát elborította a vér és verejték, a zokogó asszonyok egyike kendőjével szárította fel a szent arcot. És Isten fiának arcképmása ott maradt a vásznon...

Nem volt több mondanivalójuk egymásnak. Ámde a hallgatásuk olyan volt, hogy egyik a másik lelkében érezte magát. Az öreg óra ezüstös hangon tizenegyet ütött a kandallón.

Gulliver kezét nyújtott Fred Gregornak és távozott. Az ajtónál megállt és félig visszafordulva így szólt:

— Gondolhattam volna... maga szereti a lányomat.

És mivel nem kapott feleletet:

— A mesében úgy van... a lovag, aki megszabadítja a királykisasszonyt, megkapja a kezét, s a fele királyságot.

Fred Gregor hallotta az ajtócsattanást, körülnézett a szobában, a szomszédszobából idelátta az ágya csillanását és hirtelen olyan végtelen fáradtságot érzett, mintha kimerítő harc után lenne. Megszűnt gondolkozni, a feje sulyosan pihent a vállán. Kissé támolygó léptekkel ment hálószobájába, álomkórosan hullaita le testéről a ruhákat. Amikor nadrágtartóját a vállán keresztül vetette, a poharat a vastag szőnyegre borította az éjjeli szekrényről. Puha fonalak fogták fel az üveget, mely nem törött össze. Fred Gregor egy csillogó pontra meredt, mely hegyesen tűzött az üvegben. A fényszikra hajszálfinom utat furt magának Fred szemén keresztül az agyába, ahol hirtelen vakító fényt szórt a sötét vidékekre...

Ujból felvette nadrágtartóját, ismét felgombolta, ruhadarabjait is, rendre, mintahogyan levetette, újból magára öltötte és elhagyta szobáját. A lépcső feleutján egy ember támaszkodott a korlátnak kísértetiesen fehér köpenyben. Stix Ferenc volt, fel-

tüzelve a bortól, hirtelen ötlettől noszogatva és lenyügözve a megfontoltságtól. Kezét Fred Gregor legfelsőbb mellénycsontja után nyújtotta:

— Tudja . . . kedves amerikai . . . éppen önhöz igyekeztem . . . én most . . .

Előre nyújtotta a kezét és az ujjain számolta:

— Tizenhét esztendeje egyetlen csepp bort se ittam. Az utolsó palackot . . . az utolsót . . .

Hevesen dörgölte a homlokát, hogy emlékébe idézze a dolgokat:

— A fővámon találtam . . . egy ládában . . . kegyed olyan bort adott . . . olyan bort . . .

— Tehát jól esett, — mondta Fred és türelmetlenül lépett még egy lépcsőfokot lefelé.

— Jól esett? — dadogta Stix Ferenc boldogan, miközben vörös arca egyre Fred válla felé hajlongott. Kiugró kék szemét nedvesség borította el a lelkesedéstől. — Taddeus Gratias, az adótiszt . . . már kész . . . a sarokban fekszik és horkol . . . de nekem eszembe jutott, hogy valamit mondanom kell uraságnak . . .

De úgy látszik elfelejtette, megint a homlokát dörgölte és úgy legyezte a két halántékát, mintha a felszálló gőzöket akarná elhesegetni.

Hirtelen nekidurálta magát:

— Az ur megvette Gamauf sisakját . . . az most ott ül és dollárokat olvas egyik kezéből a másikba . . . és énekel . . . énekel . . . Jukjuk nábob, kit küldött Jukheiraszassassza . . .

Még közelebb furakodott Fredhez:

— Kedves amerikai ur, nekem 7324 koporsóm van raktáron, egy egész lerakat tele, minden fajtából, uram, Bécs legjobban felszerelt raktára . . . csupán gyermekkoporsóban 5007 darab . . .

— Sajnálom, de nincs szükségem koporsókra! Aludja előbb jól ki magát, — mondta Fred, miközben ismét lefelé indult a lépcsőn, — holnap

talán majd megint az eszébe jut, amit elfelejtett. Már a legalsó lépcsőfokhoz ért, amikor felette Stix kiáltozni kezdett:

— Hallja... kedves amerikai... hallja...!

Fred után botorkált a lépcsőn, kabátgallérjánál ragadta és a szájához vonta az amerikai arcát:

... Ugyanis amiatt az... amerikai nő miatt... ha jól tudom, maguknak eltűnt egy ilyen amerikai nő, hát emiatt szólnék... itt ugyanis emberek laknak valahol, akik más embereket elcsipnek és leölnék... ezekre nagyon vigyázni kell... hurrkot vetnek a mit sem sejtőkre...

— Tudom, — mondta Fred Gregor teljesen nyugodtan, — már nyomon vagyok magam is. Köszönöm szépen, menjen csak vissza borospalackjához...

Fred Gregor csendesen járta az utcákat, furcsán összehuzódva, minden erejét maga körül gyűjtve, mintha köpenybe burkolózna. Az utkeresztvezéseknél kétség nélkül követte az irányt, megjelölt utakra kanyarodott, melyek nem hozhattak meglepetést a számára. Lépései felett a szétmálló házak sok-sok kőarca lebegett, mögötte tatóngó kapuk suttogtak, az ablakok fakó tekintetük felett erkélyszemöldökeiket ráncolták. A falak szűk szorongással állották útját, a keskeny utcacsövek felszívták őt, Fred végig surrant az utcákon, s egy zezugos sikátorhoz ért. Aggon és porhanyosan ősrégi templomocska, szent omladék gubbasztott itt a romok között, Fred széttört kapu-boltívek között, törmelék-buckákon botorkált és megállt egy ház előtt. Zseblámpása éles sugárral tüzött az ajtószámra. De a hosszukás táblán számok helyett a következő egyenletet találta: $X + Y = V - i$

Valami, mint a hegyes madárcsőre furódott Fred Gregorba.

Itt már voltam egyszer, gondolta. Talán álma-

imban, szötte tovább a gondolatot, az ember azt hihetné, hogy ami irracionális: formátlan, mint a köd, de nem: hegyes, mint a madárcsőre. Eközben zseblámpájának sugara a lába elé csusszant a földre, egy négyszögletesen összehajtott papírlapot vett észre az aszfalton. Fred Gregor lehajolt, felvette, szétbontotta a zörgő ivet.

— Miszter Gulliver térképe Bécs városáról, — mondta hangosan maga elé és a sötétség felé bólogatott.

Hirtelen éles sikoltás zuhant le rá. Valahonnan a levegőből jöhetett, fojtogatva rohanta meg a torkát. A sikolyt azután embertelenül harsogó rikácsolás követte, egy kétségbeesésbe hajszolt lélek tépettsége. Fred Gregor felemelte tekintetét. Egy ablakból halvány fény szuródott feléje az éjszakában és szétfolyt a szemközti falon. Csattogó zaj töltötte be Fred lényét, mely, mintha ütésektől eredne és attól az embertelen orditástól, mely neki-nekibuggyanva fakadt, mint a megfurt kut üvöltése.

Fred Gregor a mellső kabátzsebébe rejtette a térképet és belépett a házba. Itt már voltam egyszer, gondolta. Lámpásának fénye kutatva járt előtte a kitaposott lépcsőkön, a tágas, boltíves folyosókon, melyeknek faláról már lepattogzott a vakolat. Több emeleten ment fel, a hangtalan sötétségbe, mely az elnémult orditáson túl, mint a halál és a pusztulás tengere pihent. Gyakran úgy érezte, mintha ezer szem nézne utána a mennyezet sötét szegleteiből, hunyoritva settenkedő szemek, melyek, amikor a lámpás sugara rájuk esett, gyorsan lehunyódtak.

Szürke fonalak szövedéke előtt, mely valahol elfüggönyözte a folyosót, megállt egy pillanatra. Már felemelte a kezét, hogy maga előtt ketté tölja a függönyt, amikor az belülről magától kettévált.

Egy ember állt Fred előtt, görnyedten, fejét fél-oldalt a vállára hajtva, piszkos, hosszú kabátban, mely redőivel a csizmaszárára hullott.

— Látogatás, — vinyogta fejét bólogatva, — nézzél csak, látogató gyött.

— Ugy van, — mondta Fred Gregor, — Zelina miatt.

Az ember megtörölte vaksi szemeit:

— Tegye el a lámpa... a sötétségben jobban lehet beszélni.

Fred Gregor oldalt hajtotta a sugarat, mely a függöny alsó szegélyére esett, ahol a rojtok olyan lágyan ringatóztak, mintha szellő lengetné valamennyit.

— Zelina miatt? — folytatta az ember, — ez az a hölgy, aki elveszett. Jól tudtam, hogy uraságod gyönni fog hozzám.

— Már jártam itt egyszer, — mondta Fred.

Mosolygást érzett a sötétségből:

— Mit mesél maga nekem, fiatal barátom? Mi már mindnyájan voltunk mindenhol. Mindnyájan mindenhol! Értse meg, ez nem egy bizonyíték nekem. De mondja csak, nem talált a kapu előtt egy papirost... egy térképet?

Fred most, mintha hirtelen nyilalás érte volna, fülelni kezdett. Az egész ház lélegzetfójtó hatást gyakorolt rá, egy pillanat alatt megértette, hogy itt valami fülnek hallhatatlan történt, kövek élete, falak suttogása, a sötétség érverése — ez most mind egyszerre megszűnt és a feleletére várt. A legszörnyűbb felelősség tudata, mint valami gránitlap nehezedett rá. A gránitlap tulsó oldala írásjelekkel volt tele rajzolva, csak annak megoldhatók, aki megtekinti. Fred a kőtábla egész vastagságán keresztül érezte a titkos írást, ismerte minden jegyét, de nem talált eszközt és módot, hogy hozzájuk férhessen. A kőlap borzalmas nyó-

mása alatt és tudva a másik oldal betürejtvényéről, lehorgasztotta a fejét.

Vakon kapott a felelet után:

Nem.

— Hát persze, — mondta az ember, — hát persze. Egy ilyen darabka papiros könnyen elvész, könnyebben, mint egy ember. Mii?

Fred Gregor a lámpa félrehajló fénykévéjében látta, amint a függöny himbáló rojtjai feléje öltögették nyelveiket, apró, sötét kigyófejek kapkodtak utána mohón és telve gonoszsággal.

Az ember kezét a karján érezte:

— Jöjjön beljebb, — mondta az ember. — No és ... folytatta, — kegyed talán még mindig azt gondolja, hogy az amerikai hölgy itt van nálam? Mi vagyok én, egy leánykereskedő?

— Nem!

— Látja. Azt tetszik hinni tehát, hogy a missz Zelinát lehet itt találni nálam?

Ujból az a bizonyos „nem“ hagyta el Fred ajkát.

— Na látja! Akkor kegyed saját magának kell tudni, hol lehet megtalálni ez a miszz Zel'na. Akkor mit akar itt nálam?

Lépésről-lépésre szorította vissza Fredet.

— Ha szabad nekem tanácsot adni, vigyázzon a hangra. A hang ... az mindent a legjobban tud. A lépcső ... ez itt a lépcső! Mi közöm nekem a kegyed dolgaihoz. Ne tessék leesni a lépcsőn! Kegyed egy szépreményű fiatalember. Csak keresséjen tovább, isten hírével!

Fred Gregor lement a lépcsőn. „Isten hírével!“ — visszhangzott utána, mint az istenkáromlás. Előre irányította lámpása sugarát, a lépcsőkorlát felett, sötét keretben, mint egy fantóm csüngött az ember arca. A lámpafény sárgásan öntötte el arcvonásait, melynek a kifejezése alulról nézve

olyan megfajthetetlennek látszott, akár a gránitlap felirata.

Az eszeveszettek látomásának ezzel az utolsó képével érkezett meg Fred alul, s a kapu felé tartott. Lámpása kopár falakra világított, amerre csak fordult. Nyilván tévedett, bizonyára balról jött. Visszament a lépcsőaljáig, a másik oldalt kereste. Itt, félmagasságig penésszel borítva, düledező fal szögelt az útjába. Egy sötét ablaküregen rozsdás vasrudak vigyorogtak. Fred bevilágította a teret, először egy ódon ládát pillantott meg, valamilyen ruhadarab cafrangjai közül egy kéz lógott ki szuvas keretben. Végül ismét ajtónyílástalan falak előtt állott. Újból megfordult, ellenkező irány felé tartott. Apró fülkék befalazott nyílásokat jeleztek, egy lépcső pilléren nagy tábla függött az egykori lakók sárgult névjegyeivel. A folyosó törött kőlapokon sima fal felé vezetett.

Hirtelen ráeszmélt a dolgokra: ennek a háznak már nem volt kijárata.

Mi lesz? Visszamenni és megkérdezni azt az embert a legfelsőbb emeleten, minden lehetőség között a leghetetlenebbnek látszott. A lépcső, mint a megmérhetetlen magasságba nyúló fal emelkedett előtte, jegesen, mint a gleccservidék legmagasabb hegycsúcsa, telve a lélek veszedelmeivel. De ő ügyet sem vetve az észleltekre, lábát az első lépcsőfokra tette. De ez megbénította őt, nem vitte tovább.

Körüljártatta lámpása fénykévéjét, a sötétségben a lépcsőboltozat alá mászott, ahol lefelé csavarodó folytatásra bukkant. Nedves falak mentén kanyargott Fred a sikos lépcsőkön. Vasveretű pinceajtó meredt előtte. Rajta alig olvasható krétairás: $C+M+B$, három királyok napjának jámbor formula-maradványa. És alatta az egyenlet: $x+y=V-z$.

Fred Gregor lenyomta a kilincset, az ajtó csi-

korogva fordult sarkán. Moha, pincék nedves párája hullott le édeskésen. Fred Gregor salétromkristálytól csillogó falak között botorkált egyre mélyebbre, elmallott hulladékok között tapogatózott tovább, fölösleges törmelékek felett, egykori emberi lakások földi maradványain, melyek mint az iszap borultak az egész ház alapjára.

Hosszúakasan hátrafelé nyulva feküdt a pince. Fred hosszában végig járta, egy pillanatra simára faragott kötőmbök előtt állott, bevéselt betűket olvasott: P. C. Saturninus L. XIII. Előtte az egyik sötétségből folyosó futott ferdén a másik sötétségbe. Második pince nyílt meg előtte. Oldalsó helyiségek torkoltak ide, bezuhanó sötétséggel. Valamibe megkapaszkodott, ami önmagában volt és egyuttal előtte haladt. Azután egy harmadik pincébe jutott és még egybe... és egyre uj és uj sötétségekbe, melyek mindig utolsóknak tündek és valahol mindig folytatódtak. Egy második földalatti város volt, melyet keresztül-kasul barangolt, egy város, mely mit sem változott, mialatt a másik tönkre ment felette, egy száraz múmia alul, mely fenn a napfényen elkorhadt. A lámpafény táncolva surrant Fred előtt, végig a házak alapfalain, melyeknek homlokzatai szétrepedeztek, tetői félrecsapódtak, szobáikba eső hatolt és üvöltött a szél.

Bolthajtások iveltek fel, fahulladékok recsegték-ropogtak Fred lábai alatt, korhadt fa, puha, mint a kanóc, koporsó-roncsok. Mindenfelé a folyosók tömkelege kuszálódott. Megzöldült sárgaréz-cirádák hevertek szerte-széjjel a málladék-dombokon, melyek, mintha fekete rongyokból puposodnának. Valahol egy emberi lábszárcsont fénylett ijesztően, Fred cipője orra egy fakó koponyába botlott, mely vicsorogva gurult tovább. Egyre szaporodtak az emberi test-maradványok, melyek dombokba tornyosultak, fülkékben hevertek, sűrűn rétegezve és

falakká emelkedtek az uton, amelyen Fred haladt. A sötét oldaltüregekből néha merev csontkarok nyultak az idegen után, aki a fényt vitte. Csontvázak, kíváncsi utonálló csőcselék gubbasztott a sugár fényében, valamennyit az örök éjszaka hirtelen megszakítása csalogatta ki odujából. Szakadék szélén állott most Fred, a halál pöcegödre előtt, döngyuzó helyen, telistele az össze nem tartozó csontok guláival.

Száraz levegőben bandukolt a vándor. Itt szinte bebalzsamozva pihent a pusztulás, összezsugorodott hus ölelte a csontokat és vicsorító fogak körül aszalódott. Megrepedt ruhákból duzzadt gyomrok bőrszerszényei lógtak ki, valamelyik koporsóban egy asszony feküdt, karcsu és szép, szelíden boltozott keblekkel, féllábát keresztülvetve a koporsó szélén, mintha fel akarna kelni fekhelyéről. Sovány lábáról rancos, fekete harisnya csüngött le. A térde hegyes szögben meredt a tető felé. Egy hevenyészve felhuzott téglafal, mely a katakombák egyik mellék-helyiségét zárta el, beomlott, az így támadt résen koporsók gurultak ki és holttesteket szórtak szerte-széjjel. Ezek most a legfurcsább helyzetekben heverték a földön, bukfencre készültek, négykézláb kuszta, vagy pedig uszótempóban nyújtóztak a hasukon fekve. Egyesek a fal mentén kuporodtak, akár a nézők a saját koporsóik romjain. Egy ösztö-vér holttest barna bársonykabátban, térdnadrággal és a vándorprédikálók tincseivel, a falnak támaszkodott és összetette kezét, mintha valamilyen előadásnak tapsolna. A falrésből, a tetőig halmozott koporsók torlaszából emberfejek kandikáltak ki a figyelmesség merev vonásával.

Fred Gregor áthaladt ezen a területen, boltozatot érzett a talpa alatt. A halálvárosnak is megvoltak az emeletei, isten tudja mennyi és pedig a mélység irányában. Nyomban ezután kerek nyiláshoz

ért, holmi kut-aknához, vagy a mélységbe vezető kürtőhöz. A közelében korhadt lajtorja-vége csábitotta a felszállásra. A lámpafény futólagos eltévelyedése a feketeség örvényét tárta fel, mely nyüzsgő holttestekkel volt tele. Fred egy ugrással keresztül vetette magát a nyíláson, a porhadt talajon megcsuszott, neki esett az egyik koporsónak, lámpásával a lakó bosszus arcába világított. Széles, hizott ember volt, szivacsosan puffadt testtel, mely kásaként töltötte meg a koporsót, aztán kiszáradva, a koporsó korhadt keretétől a közepe felé behorpadt.

Fred bocsánatot kért a megboldogult vizibetegőtől és felállt. Sok águ csillag közepén találta magát aztán, melynek ágai méter vastag falakban szögelt ki. Habozás nélkül választott utat, nyílegyenesen ment végig a jobb és baloldalt sorakozó fülkék között, melyek tömve voltak a halál aratásával. Ekkor ismét egy koporsó állotta útját. A teteje fel volt törve és faszilánkokon lógott le oldalt. Egy fekete selyemruhással asszony feküdt benne, az arca a tébolyult rémület egyetlen megmerevedett sikolya, a ruhája görcsöktől szakgatva, fedetlenül hagyta combját és ölét, a két keze feketére tépett ujjcsontokkal, melyek a feltámadt élet utolsó lobbanásával görcsösen dolgoztak a fabörtön ellen. A koporsót felnyitották — de későn, amikor a küzdelem már rég megszűnt.

A boltozatról mély, érces, burkolt hang láthatatlan szájjal, ünnepélyes békét dalolt. Fred felfigyelt. — Szent István katakombái, — mondta halkan.

Bóbiskolás élt köröskörül a sötétségben. Az orgona tompa robajjal bugott, most erős hangok áradata zuhant le és távoli angyalkarok lehelletfinom aranyzenéjét árasztotta, melyből emberi lelkek zokogása fakadt.

Emitt lépcsőfokok emelkedtek, egyik a másik

után, egy kölejtő felfelé. Fred megindult, a falak csillogtak a gránit fényszikráitól. Szuvas ajtó nyílt valahol egy helyiségre, mely tele volt mindenféle szerszámmal, törékeny kötelekkel, hurokként odavetve, deszkák és rudak a rothadás barna foltjaival, hordágyak, melyeknek a hevederjei rongyosan lógtak a földre. A másik sulyos tölgyajtó volt. Fred csak ügyyel bajjal tudta kinyitni. Egy óriási szekrény barokk lim-lommal, hevesen a falnak dült. Ajtók, melyeket csákánnyal zúztak szét, recsegve ropogtak, egy értéktelen fémfeszület elől a törmelékdombra zuhant. Egy felismerhetetlen kép sötét komolyságot árnyékol a falra. Középpütt megszenesedett tűzhely állott, felette három lábon függő, kormos vaskazánnal.

Az orgona keresztülzugott a helyiségen s a hangokat, mint a nehéz posztógöngyölegeket vágta a falhoz. Lámpásának lankadó világa mellett, tapogatózva tartott Fred a templomajtó felé. A fény homályosan megtörve folyt előtte és már csak mindenféle felismerhetetlenséget vitt magával. Fred a lámpa üvegszemébe nézett. A villamos drót már csak, mint egy vörösen izzó, apró giliszta feküdt az üveggolyóban. Közel a metszett ajtórámához kítapogatta a závárt, lenyomta a hideg, vascsörkilincset.

A domban volt.

A lámpás vörös gilisztája elaludt. A sötétség a hangok aknája volt, melyet a hangok szele járt át a legnagyobb magosságok és mélységek birodalmából. A magányos, üres templomban az orgona játszott. Fred kivette óráját. A világító óralap tizenkét óra, egy percet mutatott. Az éjfél magányában az orgona az óriás törzsek erdejét emelte, oly magosságokat, mint a padmalytól a boltozat tetejéig, a templom pillérei. Ezenközben néha ezüstös hangok csendültek, apró melódia-ágak a

terebélyes basszusokon, tiszta, világos szőlőszemek az aranyfürtökön.

Eleinte annyira tele volt sötétséggel Fred szeme, hogy semmit sem látott. Azután lassan körvonalak bontakoztak ki a tekintete előtt, oszloptörzsek, feldöntött padok összevisszasága, tégladombok és a lehullott vakolat szürke hőcsillogása, egy kőszent könnyörögve nyújtotta fel csonka kezét a földről. Fred óvatosan lépkedett a romokon. Az orgona zugása megkomolyodott, halotti ének áradt a sipok bozótjából, a Mizerere fekete gyászruhát sétáltatott a pusztulás felett. Panaszcso hangjai zokogtak fel a hajóban.

Fred mellett csipkés köinda futott fel, tornyocskák, cirádák: a szentély.

Egészen elől a főoltáron piros pont ragyogott, egy lobogó rubin. Vajjon az örökéző volt-e? Ki tartotta ébren, ki táplálta, ki adott neki életet itt, a halál csarnokában? Fred arrafelé tartott, de lábai gyökeret vertek a kőpadmalyon. Akarata semmivé foszlott, egyszerűen feloldódott a hangok sötét tengerében.

A vékony, vérvörös fénykévében hirtelen embernyüzsgést vett észre a főoltár előtt. Először egy sereg emberalakot tömegbe gyurva. Azután szorosabban elkülönült formákat, köpenyeket, régi szabásu, lobogó ruhákat, sápadt arcfoltokat. Homlokpántok villogtak tompán, ékszerek csöppögtek, koponyák bólogattak és mindannyian hangtalanul tipegtek-topogtak.

Előttük egy főpap állott, mereven a rubin fátyolhullásában.

A dolgok lassan hömpölyögtek el Fred mellett, az orgona komor szellőjétől hajtva. A számtalanok végtelen sora, mereven előre szegzett tekintettel, mozdulatlan tagokkal lábujjhegyen húzott el a hajó közepén. A gözölgő embergombolyagban ismerősei

is voltak, a hosszú hitszónok-tincses férfi, a bársonymellű asszony, egy széles apát felmarkolhatóan összegörnyedve, a fekete selyemruhás hölgy, aki sirja ellen harcolt. Az egész templom uszott ebben a fehéren ringó hullámvásban, mely a falakból fakadt, az oszlopok során zuhant le és meghajolt az emberoszlop előtt. És minden ott zuhogott a főoltár előtt szakadatlanul, anélkül, hogy a csarnok megtelt volna. A duzzadó tömeg áradatában minden egyes különvalóság térszerűen állva maradt, csucok felfoghatatlan világossága, fintorok, ruhák és mozdulatok, minden hangtalanul. Csupán az orgona hangja dalolt.

Suttogó hang szólalt meg Fred mellett:

— Kegyes, jó uram!

Fred egy pillantást vetett oldalra. A szentély alatt egy ember könyökölt ki féltettel a kőablakon. Arcán szomoru mosollyal Fred felé bólogatott. De mivel Fred visszahökölt, feljebb tolta magát, féllábát átvette a párkányon, a másikat maga után húzta és kilépett az ablakon. Most ott állott Fred mellett, ujjasban, főveggel, térdnadrággal, szomoru mosolyával még egyet bólintott és belépett a sorba. Az ablak szárnya üresen csattant, az egyik kőtábla hangtalanul fordult meg ablaksarkán.

Az oltár előtt egy ember a lépcsőre omlott. Arany-rokát borult a vállára, valaki bársonypárnán pihenő kardot tartott mögötte, egy másik ember vörös kendőn almát ringatott. A főpap méltóság-teljesen kiegyenesedve állt a térdeplő felett és csillogó fejpántott tett a mélyen meghajló koponyára.

Az orgona élesen süvöltött, akár a tuba. A térdeplő válláról egy göngyöleg pattant le, legurult a hátán, a tömeg kettős sora között, végig a középső uton Fred felé, végtelen futással, mint egy a beláthatatlanságig elnyult kuglizóban. Fred lába előtt

hirtelen megtorpant az áradat... üres szemgödörökkel, homlokán koronával, egy emberi koponya hevert ott előtte.

Fred kezében zseblámpásából, mely újból fellobbant, hirtelen fény lövelt a földre. Sívár, nedves utcai aszfaltra ömlött ez a fénysáv. Fred a magasba irányította sugarat, s ez egy felfelé kerekedő, hosszukás nyílásra esett, melynek bordái között fáradtan tapadó figuraroncok állottak. Mögötte egy kapu teljesen bezárult. Fred a székesegyház óriás kapuja előtt állt, fölötte az este szürke égboltozata, amelyről vékony eső szitált.

Az árnyékból Fred mellett köpenybe burkolt alak emelkedett fel, kezében egy cédulát csuszta-tott feléje és eltűnt, mielőtt Fred utánanyulhatott, vagy kérdést intézhetett volna az illetőhöz. Fred a világozság felé tartotta a papírszeletet.

Ezt olvasta:

— „Add tudtukra, hogyha vissza akarják kapni missz Gulliver Zelinát, három napon belül tegyenek le ötszázezer dollárt a Tegethoff-szobor mellé.
A vörös kéz.”

8. AZ UT, MELY A VILÁGBA VEZET.

A zöld park-kuszaságban egy ház fulladozott az indák és repkények ölelésében. Hietzing* villatelepéről már réges-rég elköltözött az emberi mosoly derüje. A végzet, mely rászakadt, letarolta vidám verandáit, az üvegeket szilánkokban szórta fel a kavicsos utakon, a tornyocskákat letörte és bogáncsok közé dobta a szélkakasokat és zászlócskákat. A kutmedrek kiszáradtak, cementkáváikat megrágtá a fagy, a halattartó gyermek, ledöntve talpazatáról, sárga, fonnyadt levélhalmon hevert.

* Bécs külvárosa, félig nyaralóhely.

A hatalmas kerti terebélyeseket tüzelőfa-gulákba rakták, törzseiken még ott fénylett a májusi esték holdsugara, a fanőstények könnycsillogása. A fű és a gaz annál bujábban burjánzott. A cserje magasra tört fel. A tisztásokon karcsuan álltak a fiatal fák suhángjai, készen arra, hogy az elesett hősök örökségét átvegyék. Fattyuhajtások már nem fenyegettek. Az emberi kéz fegyelme alól ez a világ itt lassan visszamerült a hamisítatlan természetbe, új és tisztább szépségek felé virágzott,

Ott, ahol a régi, vadnövésű orgonabokrok közé szorult utból egy még keskenyebb gyalogösvény kanyarodott a repkénnyel borított ház felé, tüskés dróisövényekkel fenyegető ágtorlasz zárta el a bejáratot. Odébb, a kut mögött, melynek a medrében az ezüstthalattartó fiu hevert, csapdák és önriasztók rejtőztek. A növényház előtt, melynek vasbordázatát persze már nem fedte üveg, ott ahol a gyalogösvény utolsót kanyarodott, farkasverem furódott a földbe.

A verem fenekén Lachnit doktor állott. Ledobta a csalóka rőzsetakarót és letördelte a félemler magasságnyi vastüskéket.

— Már fölősegesek! — mosolygott az asszonyra, aki a verem szélén állt.

A feleletet adó száj nyájas mosolya boldogsággal árasztotta el a férfit.

— Te jó! Félsz, hogy valaki beleesik és megsérül.

A doktor az utolsó vascsöveket verte ki baltájával a földből:

— Nem kellene többé fegyverek.

Az utolsó este volt. Az orgonabokrok felől violaszínű illatfelhők usztak a meleg égbolt alatt. Ének szállt a langyos sötétségből. Mindketten a kut felé tartottak. A doktor kiűritette az önriasztókat és kitépte a földből a csapdákat. Gundisz valamennyit

a levélágyra dobta, melyen a halattartó gyermek aludt. Konok dühvel haraptak a puha takaróba.

Egymást átölelve mentek Flora istennő felé, aki az egyik borostyán fülkében állt, még gyengédebbek voltak, mint egyébkor. Az istennő lebegő járással jött feléjük, mintha dombtetőről jönne le, lenge ruhája jártában gazdag redőkben lobogott mögötte, kosarából lágy mozdulattal virágot szórt a világra, kipirulva és serényen közeledett, ámbár csupán terrakottából volt.

— Az utolsó este! — mondta Gundis.

Lachnit karja az istennő csipőjén pihent, hirtelen arra gondolt, hogy az évtizede tartó nyomoruság ellenére is milyen fiatalosak és rugékonyak még asszonyának az idomai.

— Az ám! — mondta, begörbitette ujját, hogy megkopogtassa az istennő csipőjét. A szobor üregesen és agyagszerűen kongott, elvégre az olympusi hölgy, aki szép volt, mint a tavasz, mégis csak terrakottából készült. Kissé bánatosan nevettek egymásra; sok-sok emlék suttogott itt a zöld fal mentén, s édesen tompítva zizegtek, az istennő körül.

— Nehezedre fog esni? — kérdezte az asszony, mélyen a férfi tekintetébe akaszkodva. Lachnit le-sütötte a szemét, s a tekintetét a durva kérgű fátönkre, az istennő talpazatára vetette. A lombok között egy fekete rigó zírgett, s a homokon két hangya-országut huzott végig. Nyüzsgő mozgás látszott mind a kettőn, az egyikén ide, a másikon oda. Egy eltévedt, vagy csökönyös hangya balról ellenkező irányba tört előre, szembetalálkozott egy hangyaóriással, mely minden teketória nélkül megragadta és csápjaival tapogatta. Erre a rendzavaró megfordult és visszafelé indult.

— Ez rendőr, — mondta doktor Lachnit, — feltartóztatta az engedetlen hangyapolgárt. Beszél-

gettek egymással. Hallja, tisztelt ur, — mondta a rendőr, — nem tudja, hogy itt csak jobb felé szabad közlekedni! Mivel, hogy a hangyaállamban röndnek muszály lenni.

Mindketten egyugyanarra gondoltak: széles, ki-világított utcákra, csillogó kirakatokra, sűrű, fekete emberáradat szünetlen vándorlására, kocsikra, az elébük vetett lótestekkel és a villamosok csilingelésére, ami mindent telehintett. Évtizedek porrétege mintegy varázslatra vált le a multak könyvének fakuló képeiről. A férfi karja a lecsüngő borostyán szürkésfekete ágai közé surrant, repkénybe kapott, a keskeny nyíláson mindketten az alkonyodó veteményeskertbe léptek. A laza talajon gondosan meg-vont sorokban zöld aprónövények álltak glédában, tiszta, tömött kukoricaszárak, szemtelenül hegyes kelviráglevelek, melyek éppen göndörödni kezdtek, világos salátafejek.

— Ki fog aratni? — kérdezte Gundis.

— Ki aratna?

A férfi fölemelte a horpadt öntözőkannát, s a maradék vízzel nyakon öntötte az egyik némileg el-hanyagolt parajcsemetét. Tekintete magába szívtá ezt a kis szigetét a munkának itt a vadon közepén. A tolakodó bozótokat széles fűsáv tartotta távol a veteménytől. Tipegteg-topogtak a főzelék-ágak között futó keskeny szőnyegeken, rengeteg fárad-ság volt itt a földbe témeitve. Hátral a törpegyü-mölcsfák nyújtogatták ágaikat, akár a karos gyer-tyatartók, a purvás fal mentén egy barackfa sö-vénysarjadzásokat ölelt magához. Lachnit egy her-nyót szedett le, mely, mint a fordított, eleven U, hátrálás közben előrenyulva mászott az egyik ágon. Rövid szemléletre kezében tartotta a rángatózó fér-get, azután áthajította a falon:

— Ez is egy élet! És többé már nem árthat senkinek. Most már intézze el ő maga a dolgát a

barackfával. Én, régi barátságból — mindenesetre a fa pártjára állok.

Istenesen igazságos kiegyezés volt ez növény és állat között. Bárha újra kezdhethnék mind a ketten, hogy ki az erősebb.

Tisztán csengő hang uszott feléjük:

— Zongorázik, — mondta Gundis.

A férfi belefüledt az alkonyba, melynek édessége kikristályodott a zongora hangjaitól. Az asszony halántékát a két tenyere között tartva, így szólt a doktor:

— Megöregedtünk! De ő...

Az ut a gyümölcsösből a fal mentén kanyarodott a ház felé. Csibék futkároztak a homokban, a nyulakrecben puha orrocskák szaglászta a drótkerítésen, egy zöldszemű kecske mekegve nyujtotta ki óljából ördögfejét. Gundis kezének egyetlen mozdulatával, anyás szomorúsággal ölelte át mindezt:

— És ezek itt...

— Majd emlékezniök kell, hogy miként volt, mielőtt őseik feláldozták a szabadságot. Ősztőneik vannak. Vajjon az emberek nem tértek-e szintén vissza ősztőneikhez? A szabadság nagy dolog, Gundis.

— És a patkányok?

— A harc is nagy dolog. Könnyű megszokni a házat. Vagy meg kell maradni a harcnál: mindenki ellen mindenki.

A repkényvirágok kehelycsillogásából, ott ahol helyet vágtak az ablaknak, egy Schubert-szonáta melódiája hangzott. Az asszony és a férfi fülelve hallgatták.

— Sohasem szerette a modern muzsikát, — mondta Gundis, — emlékszem, amikor kis gyerek volt, már Debussynél sirva fakadt és Blumenbach Frigyesztől elszomorodott.

Lachnit kinyitotta az istállóajtókat. Fehér és szürke prémek meghökkenve borzolódtak a kitárt ajtó felé, vörös szemek meredtek bámészan, a kecske, ebben a szokatlan esti órában, lassan a szárnyasok közé lépett, oldalát a ládikája falához dörgölte. Lachnit öntözőkannáját gondosan szöggre akasztotta az istálló teteje alatt, a nyílással lefelé, mint illik.

A ház tele volt Schubert napsugarával, mely kívül, a bearanyozott ablaküvegeken találkozott a másik nap visszfényével. Amata a zongoránál ült, most felkapta a fejét és mosolygott. Már utrakész volt, szürke, durva vászonruhában, melyet maga varrt. Még csak Schubertől bucsuzott és a zongorától.

— Megtalálod őt majd odakünn is! — mondta az anyja és megcsókolta a lány tiszta homlokát.

— Vajjon ugyanaz lesz-e, mint aki a mienk volt? — kérdezte Amata szomoruan.

— Talán félsz a világtól?

Amata a karjába zárta anyját és a szívére borulva zokogott. A kicsike valóban félt a világtól; tizenhat éves korára még nem látott más embert, mint apját és anyját. Ami künn a romok között történt, sohasem jutott el hozzá. Csak azt tudta, hogy apja néha piszkos és tépett ruhákban, véresen és sebesülten jött haza titokzatos kirándulásairól, mindenféle ennivalóval hátizsákjában, de, hogy ilyenkor éppenséggel nem volt jókedvű, se meglelgedett, hanem napokig elmerült a szomorúságban.

Az utolsó este volt. Már becsomagoltak és nehéz szívvél ültek le estebédjükhez, melynél mindenki vidám képet mutatott a másik kedvéért.

— Bizony, nehezemre esik, — mondta később Lachnit feleletként egy már távoli kérdésre, hirtelen leleplezve rejtett érzelmét, mint aki megunt

álarcát. Az ablaknál álltak, künn az udvaron Amata az Amalthea nevű kecske előtt térdelt és a fejét cirógatta. A nagy, ezüstszürke, házinyul lekonyított füllel nyujtózkodott a lány mögött és szandálja talpát szaglászta. Valamennyi állat egyetértett Amatóval, akinek a rigók is feleltek, amikor hívogatta őket, sőt még a gonosz patkányok rossz lelkiismerete is felébredt, amikor ő megjelent a kertben. Meghunyáskodva bujtak össze és nyomban elillantak, ha Amata a tilosban csípte őket.

— Annyira szereted Bécset?

— Szeretem, — Lachint karját az ablakrácsra tette, ajkát a kezére támasztotta, — még megalázottságában is szeretem. Szerettem a fénykorában, jó napjaiban is. De most, mintha még mélyebben szeretném. Gyermekkorom emlékei telitik a várost, a „Stock im Eisen“ előtt mindig némi borzongással gondoltam a monda tiszteletreméltó eredetére, azután megfordultam és fehér felhőket láttam a Szent István torony keresztvirága fölött. Anyám mondta, hogy ezek a mennybeli ablakok kárpitjai, és hogy az angyaloknak nagyon vigyázni kellett, nehogy a torony csúcsa lyukat szurjon azokba. Karácsony táján egész kis erdő nőtt az udvaron apró fácskákból. Közöttük ólomkatonák masiroztak, paprikajancsik topogtak, bozontos farku, vörös famókusok futottak fel villámgyorsan apró póznáikon, fehér bárányok bégettek a karácsonyi istálló előtt, mely felett csillagok ragyogtak az égen. Azután a fiatalos felháborodás boldogsága a tanárok zsarnokságával szemben, titkos összejövelelek a füstös udvari szobákban, végül a színes szabadság, a mámoros diáknapiak, ezeken is túl, kostoló az új szellemiekből, döngető filozófia a maradiság ellen, rőt árnyalatra festett világnézet. És mindenben túl: új kiküzdések, szintézis! közben pedig az ifjúság minden botorsága, éjszakák tele borral, dallal vi-

rágzó barackfák között, napkeltéig. Vagy mélyen lenni az Urbán pincében, vastag falak között, együtt a mult minden jó szellemével, komázva a kedves Augusztinnal és Abraham a Sancta Clara-val. Ó szent szerelem, szent harag, szent téboly! És karcsu csólnakon végig a csendes Duna-ágon, kikötes a parton, nyári pihenők meztelenül a bokorban, váltogatva nap és víz között. Kóborlások a szőlőkben, vagy keskeny, bátor hegymászások a Rax meredélyein. Bécs! Bécs! Akkorában egész Európa mosolyogni kezdett, amikor egy új keringő csendült fel Bécsben. De volt is tisztelet és munkástehetség a lelkében. Nem mindig volt vasárnap, mint odakünn gondolták, csak úgy volt, hogy ugyanazt, amit másutt kedvetlen és rigolyás ünneptélyességgel végeztek, Bécs ajkán tréfával, a szívében pedig háromnegyed taktussal intézte el. Sok visszaélés történt, a renyheség sem volt ismeretlen, az emberek ragaszkodtak a jóélethez és lebecsülték a szellemieket, a lényükben sok volt a déliekből, de ezt sem leplezték álszenteskedve, hanem nyíltan elismerték. És a világra nézve mindenekelőtt ez volt Bécs: az első kísérlet a különféle népek tulajdonságainak összeeszkabálása érdekében, a Nyugat és Kelet, az Észak és Dél első találkozása. A népismeretnek melyik lángelméje tudná megállapítani, hányféle elem keveredett itten? A szellemi emelkedettség csucsairól nézve, Bécs: Európa szíve. Miként Berlin a feje, Páris pedig az epehólyagja.

A férfi kipirult és belemelegedett a beszédbe. Amata felfüggesztve a nagy tilalmat, a nyullal és Amaltheával, a kecskével maga mögött, fel s alá szaladgált a veteményes kertben. Csúpasz fogak tépdesték a zamatos, friss zöldet.

Lachnit a háta mögött érezte az asszonyt, alakja kivált az alkonyatból, melegség járta át:

— Te szenvedsz ezért a városért!

— A többi nép martalékul dobta oda. Ezzel elárulták szívüket. Most ők maguk is satnyulnak, elkallódnak és még csodálkoznak is ezen.

— Bécs saját magát is elhagyta, — vetette közbe Gundis szelidítve, — vétkezett önmaga ellen.

Az ablak előtt szellő suhant el a bokrok felett, s az orgonailat egy hullámát dobta be a szobába. A sötétség vastag gömbölyegekben gurult házra és kertre. Közben a magasból, hegyes kristályokban fény szóródott le a csillagokból.

Lachnit kilógatta kezét az ablakból, mintha csónak széléről lógná langyos vízbe. Lassan mondta:

... Önmaga ellen vétett? ... Mert megmérgezték! Mérget adtak be neki, Gundis! A veszettség, hisztéria, epilepszia jelei léptek fel, a sztrihnimérgezettek izomgörcsei, a gondolkozás megszűnt, a vér feloszlott, pocsolává vált minden, minden szégyenérzés kiégett, a tisztelet meghalt! Méreg, Gundis! Méreg! Mintha egy gonosz démon bosszút esküdött volna, a Sátán műve ez, mint a régi mesékben, amikor a boldog alvónak forró mérget csöpögtettek a fülébe.

Az asszony most kezében tartotta a férfi kezét, ujjait belekulcsolta az övéibe:

— Akkor hát maradjunk!

Lachnit szabad kezével gyengéden végig cirógatta ennek a kis világnak sötétben burkolt formáit. Csillagok szóródtak szerte-széjjel:

— Mindezt itthagyni?! Amit magunk teremtetünk?

Amata alakja ellebegett az udvaron, aztán megjelent a lépcsőn. Látszott, hogy kitárja két karját:

— Ő érte tesszük, — mondta a doktor, — meg kell kockáztatnunk. És aztán, mi vagyok én itt? Robinson, aki mindent előlről kezd. Odakünn talán még segíthetek. Segélykiáltásomat beleharsogtam

a világba. Hogy felüvöltessem a lelkiismeretfurdalástól. Hogy megtöltsen bensejét a megbánás izzó gyújtó anyagával. Vagy, hogy ha ez is kevés lenne, tüzet-vasat furjak a torkába, aknát röpitsek a levegőbe ...

Rövid álmra ágyaztak maguknak. Lachnit előbb körüljárta a házat és az udvart, miként azt a szokás és az elővigyázat követelik. Egy eleven árnyékot vett észre, mely a sötétségbe hátrált, utána ugrott. A sötétség üresen vicsorgott rá, bokrok csapódtak feléje, a mélyükön recsegett-ropogott, mint a menekülő vad nyomán. Lachnit visszahúzódzott, keringett-fordult, de semmi. Csillagszikrák hullottak az ágak között és libegtek a szélben. De Lachnit mégis, mintha idegent érzett volna, aki állatian ellenséges szagot terjeszt.

Mikorra visszatért, fekvőhelye már kész volt, az asszony még föléje hajolva állt és simitgatta a szalmára terített posztótakarót. Sugva tudatta feleségével, hogy azt hiszi, valaki járt erre.

Az asszony elrémülése miatt azonban nyomban megbánta, hogy aggodalmának kifejezést adott. Ezekben a romokban az ember mindig ellensége volt az embernek. De most már elmérgesedett a dolog: jobb volt beszélni, mint kitérően hallgatni.

— Ha jól láttam, a zsidó volt ... a ...

Az asszony már a puszta szótól megdermedt.

— Az a vén zsidó, azzal — akivel összefogott!

— Az !

Tűzsugár futott végig az asszonyon tetőtől talpáig, amit a torkában, s a csontjaiban érzett. Amikor a tűzsugár megszűnt, hajszálvékony cső maradt benne vissza, melyben forró olaj futott le és fel.

— Valahányszor jelentkezett, mindig valami baj szakadt ránk, — mondta aztán az asszony, — emlékszel? Egyszer legutóbb vad horda tört a házukba, tört-zuzott, elhordott mindent, ami meg-

maradt, bennünket pedig az ajtófélfához kötözték. A patkányoknak kellett szétrágni kötelékeidet. Más-kor tűz ütött ki, mely elhamvasztotta házunkat. A harmadik esetben Amata megbetegedett, még a te tudományod se segített, csodának kellett történni.

Lachnit szeretettel cirogatta az asszony jég-hideg kezét.

— Nyilván tévedtem. Bizonyára nem is ő volt. Hiszen mielőtt ide költöztünk, minden nyomot eltüntettünk magunk mögött.

Két órát aludtak. Amikor felébredtek, már más csillagok álltak a tető felett, a vállukat keményen nyomta a hátizsák. A növényház előtt, melyre bucsupillantást vetettek, még szótlanul állottak mind a hárman. Aztán a doktor félhangon rágyújtott egy dalra, még a kéksapkás időkből:

Járja még egyszer a drága kehely
Ég veled, kedvesem, bucsuzni kell...

Gundis mosolygott, most újból megtanulta, hiszen az árnyék elmaradt mögötte. Lachnit minden ösvényt ismert végesvéig a vadonon. Távol mélyebb, nyomottabb sötétségek sejtődtek, a hegyek, amelyeknek csucsain itt-ott vörös pont lobbant fel, az örök tábortüzei. Most aztán már elfogytak az utak, már csak irányok voltak. Mentek, a homlokukról hullott a verejték, s a férfi nem akadályozhatta meg, hogy a fagyökereken és égett gerendákon a nők néha felbukjanak. Lebecsültem a távolságot, gondolta Lachnit és szemrehányást tett magának hiányos elővigyázatosságáért. A nap már letűnt mögöttük. A hegyek előtt egy völgy öblösödött. Lejtőjén durva lépcsők futottak agyagosan, a három ember csendesen botorkált le és valamelyik ház romjai mögött tüzfényt vettek észre, mely árnyék-táncot festett a szemközti omladozó falra.

A doktor kezüknél fogva vezette hölgyeit a talaj

sötétségébe, ahol megváratta őket, míg ő maga lassan előre kuszott. Egy ház törmelékei felett, a fűbe kapaszkodva, szennyes népséget látott maga alatt a tűz körül, anyákat, akik gyermekeiket tetvezték, egy fiút, aki hasán fekvé meredt a tűzbe és egy vékony nádvesszőt füstöltetett. Néha-néha kis lángot lopott a parázsról és a dohányzó élvezetébe ringatta magát. Egy öreg ember fehér sörénnyel agylágyultan ült a helyén és fadarabkával száraz agyagcsempéket kapargatott a lábujjairól.

Lachnit alatt a lejtőn jöttek-mentek az emberek, észrevette, hogy egy nagy üreg nyílása fölött fekszik, melyet az agyagtalajba vágtak. Félmeztelen gyerekek sikongva futkároztak fel-alá, egy asszony elfogta az egyiket, s a tenyerével alaposan megdolgozta annak hátsó felét, hogy úgy visitott, akár a malac. Olyan nyelven kurjantgattak egymás között, amely távolról még ismerősként hangzott, félig-meddig azonban már érthetetlen volt. Miután Lachnit már jóideje feküdt a fűben, egy vén csoroszlya, lelógó hajtincsekkel a homlokán, nagy tálat hozott az üregből. A zöldmázos tál csorba szélén hatalmas mellzacskók lomposodtak. Az edényben valami porhanyós, laza, szürkésfehér földmassza volt felhalmozva.

— Ezek a földevők, — tudta Lachnit, mintha valaki megmondta volna neki.

— Körülguggolták a zöld tálat, a kezükkel bekapkodtak, marokszám tépdesték ki táplálékukat és teletömték a szájukat. Csámcsogtak és rágtak, egymásra vakkantottak, a gyerekek, akiket kiszorítottak, bőgtek, s az orruk piszkát könnyeikkel keverve, végig kenték az egész arcukon. Erre anyák rohantak elő, nekiestek a többinek, ütlegeket osztogattak és üvöltő magzatjaiknak kiverekedték helyöket a közös zöldmázos tápedénynél. Az üregszáj fölött fekvő embert kinok gyötörték, keserű

szégyen, hogy ezekkel egyszármazásu, ez valósággal eltaszította őt helyéről, visszariasztotta a szánalom, melyet az Istentől származottság megsemmisülése fölött érzett. Volt valami egy-egy tekintetükben, mozdulatukban, hirtelen fel-felcsendülő hangjukban, ami lehetetlenné tette, hogy teljesen az állatok közé számítsák őket, ahová pedig kilenctized részben tartoztak. És mégis: az emberek, akik először lépnek Amata elé, nem lehetnek ilyenek. Mert Amata az első találkozás várakozásának nagyszerű félénkségét hordta a lelkében, fajtájáról ragyogó fogalmakat szőtt magának. Amikor atyja azon fáradozott, hogy szertelen elgondolásait szerényebb méretek közé terelje, ő csak mosolygott: az álmai egészen mást mondtak neki. Valahol a közeli jövőben már ott settenkededett a csalódás, de előszörre még se kapja fájának torzképét a szemei elé.

Doktor Lachnit elheveredve feküdt a zöld, sűrű fűbozotban, mely, mint a szakáll állott az üregszáj felett és várt, míg a horda nagy gágogás közben felkerekedett. Néhány hordabeli egy deszkatetővel fedett szekeret vont elő, megrakták kézi szekercékkel, két asszonyt fogtak eléje, két másik hátulról tölta, a férfiak nyugodtan követték, szájukban füstölő nádszárral, miközben a kezükkel kihivóan hadonáztak. A hamvadó tűz mellett egyedül az öreg maradt, aki újból felvette fadarabkáját és korlátoltan tovább vakarta lábujjait.

Doktor Lachnit visszatért asszonyaihoz, akik már majdnem sirva fakadtak az aggodalomtól.

— Várnom kellett, amig ott lenn elmentek, — mondta.

— Emberek? — kérdezte Amata lélegzetfojtva.

— Igen... de olyanok... még nem voltak az igazi emberek, — kerülgette valahogyan az igazságot. Azután sietve hozzátette:

— De most mennünk kell. Sok időt vesztettünk. Még majd elmulik az este anélkül, hogy átjutnánk az őrszemeken.

Gyorsan nekiindultak tehát, nagy ivben elkerülték a vörösen lobogó tüzhelyeket, előttük a sötéten guggoló alakokkal. Mögöttük átlátszó zölden feszült már a hajnal iva. A nappal tüzte őket előre, a madarak első zokogó hangjukat vetették a reggelbe. A tájék sok sötét hullámmal dagadt a messzeség felé, ahol az emberek voltak. Az emberek! A bokorból vad tört ki, s ijedten és ijesztően elillant a dombtetőről. Kietlen helyre kusztak most előre, mely fent mocsaras rétre torkolt; anélkül, hogy hátranéztek volna, tudták, hogy messzi, szabad látóhatár van már mögöttük. A reggelt égés szaga árasztotta el.

Amata, aki néhány lépést hátramaradt, lehajolt szandáljára és szorosra fűzte a meglazult szíjját. Az ut a mocsaras réten átnedvesítette meztelen lábát, érezte a pitymallat hűvös frissességét. Amikor felegyenesedett, tekintete a magaslatról a város területére esett. A távolban felhők gomolyogtak és rózsás színeket szívtak fel a föld fakó zöldjéből. Végtelen ür fedte az elveszett várost. A közelség vadonából néhol egy-egy ház csontváza viczorított, távolabb összefüggő romhalmazok csipkézete futott, tompa tornyok álltak elárvultan. A folyó szalagja mindezt a legmesszebb távolságokkal is összekötötte és része volt az ezüstös, friss reggeli szépségnek, s egy csoda révén mégis mindentől elkülönült és elszakadt. A harmatfényes zöldben valahol visszahagyott ház már felismerhetetlen volt.

Ekkor a fiatalság érzése fogta el Amatát, a sohasem sejtett érzések túlulása, felpattant a földről, mely a testét eddig magához láncolta és egyetlen lendülettel a levegőbe szökött. Kezét kinyújtotta az

utolsó csillag után, mely amott az ibolyaszínű hegy felett hunyorított. A föld elsurrant alatta, Amata felfoghatatlan boldogságban uszott, egy Schubert-melódia szállt fel aranyban és biborban a nappal együtt. Ifju keble megdagadt, nedves lábáról üde frissesség áradt testébe, két karját, melyet az ujjá hegyéig forró vágy feszített, kitérte.

Hirtelen félrekapta tekintetét. Egy ember sötét körvonala nyomult látókörébe annak széléről, idegen, aki a bokorból lépett ki. Most ott állt előtte kötött, földesszürke ruhában, ernyős sapkával a fején, az övéről szijjon, hosszú kés lógott. Keskeny, csontos homloka alól apró szemekkel kancsalított a leányra, aki ezüstös fényben és rózsásan állott a hajnalban. Sulyos öklei lehúzták a vállát. Forrón szuszogott, a szemében fajtalan kéjvágy lobogott, körülszimatolta zsákmányát és lassan a közelébe kuszott.

De Amata csak a fajtájának arcát és alakját látta, a követet, az embert, aki elküldetett hozzá. Ez ujjongott most benne. A két karját még mindig kitérve tartotta, virághajlással fordult az idegen, a fény, a boldogság felé. Az ember meggörbülve közeledett hozzá, fürkészőn lesve a menekülés első ugrására, voltaképpen elképedve a leány mozdulatlanágától, csupán attól az ösztöntől hajtva, mely tompán betöltötte a lényét. Jobb szeretne volna, ha a leány elszalad, így legalább hátulról a földre teperhette volna. De elragadó mozdulatlanágában volt valami megmagyarázhatatlan és kényelmetlen. Hangosan szuszogott az orrán, alsó állkapcsa vigyorogva ugrott előre, erre minden gátat ledöntve, a leányra vetette magát, átkarolta, a ruhájába markolt...

A leány ölen érezte az idegen öklét. Kiáltott!

Egy kéz betömte a száját, kezdődő ájulásába tüzek és ételek szaga szállingott. Toporzékolását

főlényes erő fékezte meg, a testét hátrahajlította a föld felé. Mielőtt teljes öntudatlanságba alkonyult, lehanyatlott testét zsibongás, két hatalom összeütközésének lüktetése járta át, heves ütések érték, melyek világok összeomlásaként dübörögtek agyában. A kéz, mely ágyékát és torkát szorongatta, lassan visszavonult, Amata ismét lélegzethez jutott és a sötétség is elmúlt szeméről. Könyökére támaszkodva, meglátta atyját és az idegent egymásnak gyürkőzve. A szemüket forgatva és a fogukat csattogtatva viaskodtak, míg egy hirtelen ütés időt adott atyjának, hogy ellenfelét újból és ügyesen derékon kapja. Így még sohasem látta Amata az atyját. Felemelte ellenségét, megrázta és úgy vágta a földhöz, hogy csak úgy nyekkent. A fickó egy pillanatig, mint egy halom rendetlenség, szertelendült végtagokkal hevert a földön, azután emelgetni kezdte hátsó részét, egy ideig négykézláb állt, míg végül feltápaszkodott.

Amata alig vette észre, hogy anyja mellette térdel és szelíd becézéssel árasztja el; csak atyját látta, aki még mindig ökölbe szorított kezekkel, diadalmasan állott helyén. Ebben a pillanatban önmaga fölé emelkedett, a hajnali levegő ritkább és sugárzóbb volt körülötte, lepermetezte keményre kalapált halántékát. Erő és fény volt most egyben. Megfordult, Amata hevesen felsikoltott.

Mögötte az idegen hirtelen lekapta kését az oldaláról és hátba támadta a doktort. A sikoly által figyelmeztetve, Lachnit félreugrott, s az acél elsüvöltött mellette. A két ember, szemtől-szembe, marcangolta egymást, az idegen tompa vicsorgással, mint a ragadozó új támadásra görbitette karmait.

Amata, anyja reszkető karjával a vállán és valami vad ájtatossággal a szívében, térdén állva meredt a viaskodókra.

Az idegen támadott. Ámde Lachnit már felemelte

lábát és belerugott ellenfelébe. Ő maga is megtáncorodott, de valahogyan mégis két lábon maradt, a másik elvágódott és nyöszörögve tartotta a gyomrát.

Lachnit magára rántotta eldobott hátizsákját:

— Gyorsan, gyorsan!

Amata, aki atyja kezén tápázkodott fel, kissé még támolgott, idegennek érezte lábait. A reggel, mint az acélharang zugott bele az agyába. Közte és a tett között feneketlen mélység tátongott. Mintha az első lépés, mely mozdulatlanságából eredt, a szégyen mélyére kergetné. Tehetetlenül nézett fel atyjára.

Éles fütyöntés hallatszott, mintha szárnyas furó hasitaná a levegőt. A gazfickó magához tért, térdre ereszkedett és a szájába gyömszőlt ujjai között élesen sívító levegőt fújt ki. Lachnit megzavarva, a félelemtől sápadt homlokkal, tehetetlenül megállt. Végül is Amata kapott észbe és átugrotta a feneketlent. Futottak. A hegy csalitokat tölt eléjük, görbe, keskeny utakat a vizerek barázdái között. Mögöttük nem szűnt meg a fütyöntés sívítása, melyre itt is, ott is felelet érkezett. Eközben pusztuló vadászlakhoz értek, a sárga virágos rét apró szakadékbba horpadt. A virágszárok végigcirogatták Amata térdeit. Amikor a bokrokhoz értek, melyek kerítésként fogták körül a rétet, az ágak szétnyíltak, három ember ugrott elő és a vállukhoz kapták fegyverüket.

— Allj!

Az őrszemek lánca felébredt, egy agyaggödörben, melynek a rongyos szélei élesen rágódtak a reggel kristályába, két, vagy három ember állt. Mögöttük recsegett az ágazat.

— Vissza! Háromra lövünk. Egy! Kettő!...

Lachnitnak nyelvén volt a szó, de a „három“ okvetlenül megelőzte volna, mivel ezek nem olyan

embereknek látszottak, akik nagy sulyt helyeznének a tárgyalásokra és magyarázatokra. Egyikük, akinek a halántékáról vörös hajcsomó csüngött a sapkája alól, Amata testének közepére célzott.

Nehezen vitték vissza hátizsákjaikat a réten, a virág-száraz lépéseik felé csapkodták sárga csillagaikat, közben kék harangvirágok csöngettek a térdeiken. Amikor a magaslatra értek, ahonnan a romok városát áttekinthették, Lachnit egy nagy, kerek mozdulatot tett a mélység felett. A Duna már nem látszott végtelen utnak, hanem láncnak, mely a várost körülfogta, a hegyek pedig a világ felbátyázott szélének a megátkozottság e birodalma ellen.

— Minden elveszett! — mondta a doktor és csüggedten leeresztette a karját.

Hallgatás gubbasztott a hátizsákokon, akár a lidérc és minden lépésüket a puha talajba nyomta. Ha Amata elmaradt a szülei mögött, hirtelen rémület kergette mindig előre. A hegytetőről mégis megkockáztatott egy riadt, gyors visszapillantást. A környék halmain ragyogott a déli nap, a sok-sok patakmeder, fékezhetetlen esőzéseknek martalékul vetett földbe vájva, izzott a vöröses agyagtól. Az emlékezések hirtelen rohama utálatot és hányingert keltett Amatában. Keserű érzés ülededett az ajkára, szorongatta a torkát; amikor atyja a leánya sóhajtasát meghallotta és feléje fordulva, nagy bánatát is észrevette, hozzá ugrott. Amata, aki még szájában érezte az ételmaradékokat, most könnyek között, hálásan mosolygott az atyjára.

Többé nem is engedte el atyja kezét; Gundis boldogan látta ezt az új benső kapcsolatot.

Már estére járt, amikor hazaértek, az udvaron egy sereg nyivákoló árnyék futott széjjel a lyukakba. Vértől borítva és megtépázva egy szürke irha hevert a földön, mely még vonaglott. A nagy

ezüst nőstény volt. Megtört szemeivel lehunytt szempillái alól bávészán meredt a semmibe. Prémek rongyai heverték az udvaron, tollak rőpködtek itt is, ott is, a veteményes kertben, széttaposott ágyakon groteszk, nagy, véres csontváz feküdt, a kecske, Amalthea földi maradványai. A patkányok azalatt, amíg a háziak távol voltak, urrá növekedtek. A bokorból kihallatszott szemtelen fütyülésük.

Lachnit leemelte a hátizsákot Amata keskeny, fáradt vállairól. A leány csak hagyta, keserűség hullámozott körülötte, ami valahogyan a bőrén keresztül a legbensőbb életébe hatolt. Hirtelen hátra vetette a fejét, források kitörésén keresztül csillagok ragyogását vette észre, mely hamarosan az éjszaka örvényébe olvadt át. Lachnit, aki megfigyelte leányát, most a karjába zárta és Amata zokogva az atyja keblén, két karját a nyaka köré fonva, ismét meglelte önmagát. A történetek egész lényét megtörték. Sokáig így sirdogált, amíg a megrázkodások szeliden elsimultak.

— Nos . . . nos, — mondta Lachnit, kezét Amata fejére téve, — mi hárman! Mi hárman! . . . Nem igaz? . . .

A szobába vezette lányát, s a sötétben a zongorához ültette. Mialatt a szomszédos konyhában háziasszonyi tevékenység kezdődött, Amata, a bársónyos sötétség ellenére, a billentyűk előtt ült, s kezét az ölében pihentette.

Lachnit a szobájába ment és meggyújtotta az íróasztalán álló gyantagyertyáját. A tükör, a láng mögött, összegyűjtötte a fényt és az íróasztal fedelére szórta. A mikroszkóp mellett, papírok és írószerek között, egy porcellán csésze állt, melyet üveglap takart és két maréknyi száraz, durva port rejtegetett. Lachnit félre tolta az üveglapot, alóla furcsa, idegenszerű szag csapott fel, Mi ez? — gondolta Lachnit, — hogyan kerül ez ide? Nem

emlékezett, hogy ilyesmi valaha is birtokában lett volna. Első ösztöne az volt, kimenni és megkérdezni, hogy az indulás izgalmában nem a konyhából került-e a szobába. Az ismeretlen valami azonban éppenséggel nem látszott konyhaszerűnek, még kevésbé pedig olyasminak, ami a vegyész, vagy orvos műhelyéből származnék.

Lachnit a csésze fölé hajolt, felemelte és vizsgálva szivta fel a szagot.

— Hogyan kerül ez ide? — kérdezte ismét önmagától, de már csökkentett ellentállással. Hirtelen nem is tartotta lehetetlenségnek, hogy a csészét, meg a bort is ő maga tette ide, de az anyagnak azért se nevét, se jelentőségét nem tudta.

A falakon keresztül, mint a vigasz és a boldogság sóhaja, egy Schubert-melódia szállt feléje. Amata keze megtalálta a billentyűket.

Doktor Lachnit semmit sem halott ebből, ő a porcellán csésze fölött görnyedt, melyre a gyertyatűkőr teljes fényét ráirányította.

Erről egy szót se árulhatok el nekik, — mormolta félhangon, — ez egyedül csak én rám tartozik, — és tompán érezte, hogy valami, mint a fehér felhőzet lassan leszáll az agyára.

9. A VÖRÖS KÉZ.

Amikor Zelina Freddel folytatott kis párbaja után a szomszédos helyiségbe lépett, futólagosan egy arcot vett észre, mely nyomban eltűnt. De nem egyszerre tűnt el, hanem ugyyszólván vonalanként, valahogyan, mint egy rajz a palatáblán, melyet szivaccsal törölnek le. Zelina nyomban azt magyarázta magának, hogy ez nem lehet egyéb káprázatnál, a saját kitalálásának kómius színjátéka, grotteszk visszaemlékezés valamelyik egykor látott filmre. Abban, hogy a düledező épület széltében-

hosszában más élő lény nem lehet, mint ő és Fred, egészen bizonyos volt. Mindenestre elég kíváncsi volt, hogy tévedésének előfeltételeit megismerje és egyenesen a kis szoba felé tartott, melynek ajtajában a titokzatos arc megjelent.

Abban a pillanatban, amikor a küszöböt átlépte, egy hang szólalt meg mellette:

— Megengedi! — és a meglepetés első hangjának gyökerénél, tapasz ragadt a szájára, mely borzalmas izével, de természetfeletti szilárdságával is tökéletes egységbe kötötte ajkait. Mielőtt még tekintetével segítséget, vagy tanukat kereshetett volna, gyapjas éjszaka borult az arcára felülről egészen álla alá és itt puhán simult a nyakára. Vakon és szavaitól megrabolva, lelkének minden buzgalmával kiáltott most segítségért Fred Gregorhoz. Keze támpontot keresett, egy falhoz ért és körmeit belevágta a vakolatba. Erőtlen mozdulatát erőszak hárította el a faltól, hátrahajlitotta kezét, ott hozzáillesztette a másikhoz és hideg, de nagyon erős kötéllel egyesítette. Végül a teste közepe táján valahogyan megcsavarták, lábai elvesztették a talajt, egyuttal pedig a vállai lebiggyentek és mintha a hóna alatt hevedereken függesztették volna fel, merőlegesen csüngött a sötét semmiben. Emberi voltának alig maradtak külső jelei.

A leányrablásnak olyan tiszta és pontos műve volt ez, ami gyakorlatra és értelemre vallott. Zelina sokkal inkább volt amerikai nő, semhogy ezt a tettet teljes elismeréssel, sőt csodálattal ne méltányolná, amellet, mint miszter Gulliver A. Phöbus leánya, még benső énjének külső lefokozása mellett is megőrizte a tudatát annak, mellyel egy pillanatilag sem tulozta a veszedelmet. Csupán Fred Gregort, a visszamaradottat sajnálta. Mialatt ringó mozdulatokkal hullámozott előre, maga sem tudta hová, élénken elképzelte szegény Fredet, aki, mint a

naxosi férfi-Ariadne, örjögve üldözi végig az üres termeken. E mellett arra is gondolt, hogy valami fekete sapkát, vagy zsákot borítottak a fejére, ami a legkevésbé sem válhatott előnyére. Nyugodtan viselkedett, egyrészt, mert bár sem az elsötétedés, sem pedig a szuroktapasz nem okoztak részére tulságos gyönyörűséget, mégis kíváncsi volt, hogy vajjon hova is vezethet még ez a kaland?

Rövid ideig sik területen vitt az utjuk, azután süllyedni kezdtek lépteik, testének hátrafelé ringásán érezte Zelina, hogy most lépcsőn mennek lefelé. Ez hosszabb ideig tartott, testének hajlása, fejétől a lábáig, egyre merőlegesebb helyzetbe került, ebben a pillanatban csigalépcsőn vitték lefelé, alulról, felülről is lihegés vette körül. Nem minden káröröm nélkül gondolt most Zelina arra, hogy minden karcusága mellett is elég jól megtermett arra, hogy a szóban forgó leányszöktetőknek megnehezítse munkájuk kényelmét. Végül az ismeretlen út annyira meredekké lett, hogy felül a hóna alatt fogva Zelinát, alul csak nagy erőlkifetéssel tudták a rájuk nehezedeő testet egyensúlyban tartani. Olyan lehet ez, mint Krisztus levétele a keresztfáról, gondolta Zelina, s a sötétben viharos tájképet látott maga előtt, a látóhatár keskeny, vörös fényben lángoló szélével. A személyszállításnak ez a módja mindenesetre annyira kellemetlen volt, hogy Zelina valósággal megkönnyebbülést érzett, amikor az út végén a saját lábára állították.

— Megengedi, — mondta valaki mellette, — a hang tompán ütődött vissza a fülére borított lepelről. Érezte, hogy gyengéden karon fogják és előreviszik. Most már hangokat is hallott maga körül, kísérei már nyilván nem nagyon erőltették meg magukat a hallgatással. Hosszabb kóborlás után megálltak, levették fejéről a zsákot és Zelina ismét látott és hallott. Csak azt bánta, hogy

együttal a helyiség szagát is megérezte, mert, ami most az orrának támadt, mindennél kinosabban hatott rá. Olyasmit érzett, mintha mérges gázokkal telt helyiségben járna, ami kábitóan és marcangolóan hatolt a vérébe. Amit érzett emberi hulladék szaga volt, melyen a dög és ammoniak szaga uralkodott. Az iszapos és agyagos sárral telt pokoli csatorna partja hosszában, amelyből a már említett füstfellegek szállingóztak, kőkockákon mentek tovább a feketére penészedett boltozat alatt. Egyenletes távolságokban vaslapok alatt haladtak el, melyek a tetőbe voltak illesztve, s ahonnan egy-egy létra vezetett a pokolfolyó kikötőjébe. Öt, vagy hat ur vette körül Zelinát, valamennyien különböző szabásu, némileg elnyűtt és kopott fekete ruhában, melyek azonban haloványan emlékeztettek a szabóság régen elmúlt fénykorára. A különböző formájú kalapok, melyek az urak fején ékeskedtek, egytől-egyig fehér és vörös kokárdákkal voltak feldisztítve.

— Bocsánat, mondta a császárkabátos és hálósapkás ur, aki Zelinát a karjánál fogta: — Mi magunk is őszintén sajnáljuk, hogy nem szolgálhatunk egyébbel, mint ezzel az uttal, Pyriphlegeton... vagyis helyesebben a Kokythos mentén... nemdebár? Hehe!

Zelina szives udvariassággal mondott volna egy-két megbocsátó szót, de ajkán a szuroktapasszal úgy járt valahogyan, mint newyorki fogorvosával, aki szintén beszédbe elegyedett vele, anélkül, hogy kezét kivette volna szájából.

— Mi valóban minden lehető meg tettünk, — folytatta a hálósapkás ur, — nem is hinné az ember, de amióta a vízöblögetés nem működik, nem lehet a bajon segíteni...

— Amióta nincs üzemben, — vágott közbe az egyik előljáró ur, miközben arccal hátrafordult,

ugy, hogy Zelina két szemet láthatott, melyek közül az egyik szürkésfehér, a másik pedig barna volt.

Zelina kíséője hálásan emelte le hálósapkáját:

— ... Amióta nincs üzemben! Ez a privát viz-öblögetés, tetszik tudni! Az évek során egyre inkább romlik és dugul, semmit sem tehetünk ez ellen ... egy Herkules kellene, hogy ezt az Augias istállót ... a mi csatornahálózatunkat, tetszik tudni ... ez is még a Habsburgokról maradt ránk, ami bizony súlyosan nyomja vállainkat ... A Dunát ugyan bevezethetnénk, ez azután mindent magával vinne, de hát ez ellen meg az ármenti lakosság tiltakozna. Tartani lehet a politikai bonyodalmaktól ...

— Viszonyoktól, — vetette vissza a felemás szemű ember.

Hálósapkájának hálás szellöztetésével mondta a vezető:

— Tudja nagysád, a viszonyoktól! A politikai viszonyoktól, missz Gulliver.

Zelina sok sajnálkozó vállvonogatást látott maga körül. Csodálkozásának akart kifejezést adni, amiért a nevét tudták, de a szuroktapasz, még a fogorvosnál is makacsabban, csak halk morgást tett lehetővé.

— Most talán lehetséges lenne, — mondta egy fiatalember kerek kalappal, fekete tüzzel a szemében, heves mozdulatokkal, melyekkel szívesen támogatta szavait, — talán lehetséges lenne, hogy most már levegyük a bilincseket önagysága kezéről.

Általános beleegyezés felelt helyeslőleg az ajánlatra. Lakat csattant, a csuklókról egy rövid acél-lánc lendült el csörrenve, Zelina szabadon mozgatható karjaival. Első dolga volt, hogy a száján lévő tapaszra mutatott. Elvégre nő volt.

Az általános mosoly megértést fejezett ki, a kívánság méltánylásra talált. A vezető úr világpolgári

jártasságnak finom vonásával, anélkül, hogy nem-et mondana, úgy vélte, hogy most már amugyis nyomban helyben vannak.

És valóban alig száz lépéssel odébb egy vaslétrához értek, mely Kocythosból az egyik tetőlaphoz vezetett, és egyetlen kopogásra megnyílt. Zelina, szoknyáját felkapva követte az elől mászókat, míg az urak, utóvédet alkotva a létra lábánál, hiába erőlködtek azon, hogy a kilátást a térden fölül is terjesszék. Az ut fonala elfoszlott, bedőlt tetőkön és omladozó falakon tul feltűnt a földfelletti Bécs, napfény özönlött be, az urak eloltották lámpásaikat, rendetlen rajvonalba lépkedtek Zelina körül. Lim-lom buckákon tul a szabadba értek, Zelina csipkés felhőkkel szegélyezett égboltot pillantott meg a feje felett, kiégett raktárházikók álltak sorfalat az út mentén, ahonnan a rakpartok sokasága futott a vasuti vágányok utvesztőjébe. Egy személykocsiból, mely magányosan állott a pályatesten, fejek bukkantak ki és a hálósapkás ur egyetlen intésére eltűntek. Egy őrházat valósággal elborított a kerekek és emelők bozótja, a töltesen holtan, bezuzott oldalbordákkal hevert egy gyorsvonat mozdonya. Most egy üveg- és vascsarnokba értek. Magasan a boltozat felett vastag por- és pizokréteg fedte az üvegtetőt. Számptalan lőrésen keresztül fény áradt felülről, s ez, mint az égbolt pontatlan utánzata, nyüzsgő csillagképpé egyesült.

— Pályaudvar, — gondolta Zelina, — miért hozhattak ide?

Törött faládák egész hegyvidéken kellett, hogy átvágják magukat, egy beszáradt vörös tengeren keltek át, mely széttörött borospalackokból eredt. Az indóház falába furódva egy gőzmozdony ágaskodott, beomlott falakon idelátszottak a hivatal helyiségei aktapolcokkal a falak mentén, egy ferde

ingaóra mutató nélkül és egy Morse-készülék, melyet tömött papiroshurkák koszoruztak.

— Persze, hogy pappendekli, — mosolygott a hálósapkás ur, — de ugye, nagyon természetes?

Az ajtó mellett egy férfi állt. Kinyitotta, valamit bekiáltott, mire belül furcsa zsivaly támadt. A hat kísérő hármásával sorfalat állott, Zelina végig ment közöttük és nagy terembe jutott. Közvetlenül az ajtó mellett egy ur állott, aki szájharmonikán az amerikai himnuszot játszott. Sok ember a kenderőjét lengette, módfelett barátságos fogadás volt, az öröm igazi megnyilvánulása. Csupán négy ur, aki az egyik kis asztalnál kártyázott, nem zavartatta magát és nem csatlakozott az általános lelkesedéshez.

Egy széles vállu ur Zelina elé tornyosult és a tolongásban megállásra kényszerítette őt. Meglengette széles karimájú szalmakalapját, mire minden elcsendesült.

— Engedje meg, — mondta módfelett jócsen-gesű és minden lehető meggyőződéssel megkent hangon, — engedje meg tisztelt vendég, hogy a kormány nevében szívélyesen üdvözljem. Megtisztelés és kitüntetés részünkre, hogy elméltőztattott fáradni ide és kérjük, hogy látogatásáért fogadja legőszintébb örömünk biztosítását. Már régen hiába várjuk az alkalmat, hogy nagy hazájának egyik képviselőjét körünkben láthassuk és ime a sors most nem egy képviselőt, hanem a legrokonszenvesebb képviselőnőt küldötte el kö-zénk. Mély meghatottsággal és hálával fogadjuk a sorsnak ezt a különös kegyét és csupán arra kér-jük kegyedet, hogy hazatértekor közölje honfitár-saival, milyen szívélyes fogadtatásban részesült itt szerény otthonunkban.

Nagy és meggyőződések éljenzés helyeselte az üdvözlő beszédet, mely a Dachsteintől Arlbergig

visszhangzott, a festettől a festettig ugyanis, melyek köröskörül a többi festett természeti szépség mellett a falat diszítették. Rendkívül sokatigérő tájképek voltak ezek, részben kedvesek, részben fenséges jellegűek, tengerek és hegyek, erdőtakaróval és havas csucsokkal. Igéretes egy korból, melyek arra csábítottak volna, hogy a vasutra bizzuk magunkat és azzal a mellékelt tájakra szöktetessük magunkat. Az utolsó, görcsös erőlködések, az idegenforgalom növeléséért. Most persze a legkülönbébb szögek és kampók voltak a szebbnél szebb tájékokba verve és a Dachstein meg a Pasterzen-gletscher hosszában felöltök és köpenyek lógtak. A Traustein csucsán egy barna bársonykalap földi maradványai ékeskedtek. Az éljenzés így tehát csak egy szűk területen harsogott, de képiesen legalább a Dunától a Karwendel hegységig.

Zelina erre nem tehetett egyebet, minthogy köszönettel jártatta körbe a mosolyát és újból a szá-jára mutatott. Hatalmas csattanás volt a felelet erre, a szálmakalapos ur olyan hevesen ütött a homlokára:

— De . . . uraim, kérem . . . óh, bocsásson meg missz Gulliver, hogy teendőink . . . és örömünk hevében, az ilyen mindenekfelett szeretetreméltó vendéget . . . jó uraim! Jó uraim!!

A szemrehányó hang megbotránkozást váltott ki. Az urak, akik miss Gullivert hozták, feledékenysé-gük miatt kölcsönösen egymást okolták. Rá-ripakodtak egymásra, nagykomolyan szidalmakat is vágtak egymáshoz és egyik a másikra háritotta a felelősséget. Eközben Zelina még mindig betapasz-tott szájjal álldogált magában.

Végre a Kokythos partjáról egy hang, a kedé-lyes hálósapkás, vezetőjük hangja furódott keresz-tül a csödületen:

— Vízet! A zöld Mici hozzon vizet . . .

— Benzint! — kiáltotta a felemás szemü.

Zelina möst, az ember arcával maga előtt, látta, hogy a szürkés fehér fátyol a szemén a merővakság hályoga volt.

— Benzinünk ugyanis untig elég van, — magyarázta udvariasan, — künn az óriás keréknél egész tankokban hever. Ez volt az utolsó nagy pénzügyi operációnk; sajnos, akkorában vala mennyi motorunkat, gépünket és autónkat lefoglalták már. A benzin elkésett egy kicsit.

Ekkor már mosdótál volt Zelina előtt a széken. A víz fenekén a szép Salzburg városa volt látható, a német alpok gyöngye; úgy pihent itt a víz alatt, mint egy elszünyedt világ. Az asszonyszemély, aki a tálat hozta, kacér csípővel és kihívó tekintettel nézte, amint Zelina mosdáshoz fog. Jóformájú, csinos asszony volt, finom arccal, mely azonban némileg megviseltnek és elnyütnék látszott. Nevét, a Zöld Mici-t, teljes joggal viselte, mert a haja a zöld árnyalatnak elvitathatatlan természeti képét mutatta. Sulyos, sötét, tengerzöld hajfonat gömbölyödött a nyakán, a füle körül Nilus-zöld tincsek göndörödtek, füzöld hajacskák csüngtek a homlokára és a választéktól jobbra-balra omlottak. A szeme is, mely kissé fölfelé ferdült, az Iris borostyánsárga színének zöldes árnyalatában csillogott. Amikor Zelina felállt, még látta, amint ezek a zöld pillantások fürkészve és leplezetlen lebecsüléssel surrannak el meghajlott alakján. Nyomban tisztában volt azzal, hogy itt egy megbékíthetetlen ellenséggel került szembe, ellenséggel az ősidőkből és az emberi lény gyökeréből. Gunyos kacagás kísérte Zelina balsikerű kísérletét. Mert misz Gulliver a legjobb igyekezettel se tudta szájáról lemosni a tapaszt, prüszkölve emelte ki arcát a vízből és tanácstalanul nézett körül. A Zöld Mici gyűlölködő gunyja ebben a pillanatban érzé-

kenyen érintette őt. Zelina elvörösödött, megrázta a fejét, hogy a vízcseppek szertefröccsennek, nyomban ezután pedig olyan fenyegető arcot öltött, hogy az ellenséges nőnek elment a kedve a nevetéstől.

— Valóban nem járja, — mondta a göndörhaju és beszédes kezű fiatalember, — missz Gulliver elvégre nem csinálhat az egész világ előtt toalettet ..

— Nem öltözködhet, — javította ki a felemásszemű.

— ... Toalettet mondtam, — makacskodott a másik haragos szemforgatással, — okvetlenül szükséges, hogy valamennyien végignézzük? Amellett vagyok, adjunk alkalmat a hölgynek, hogy a mellék-helyiségben rendbehozhassa magát.

— Szavazni! — morogta a háttér és „szavazni!” harsogta a Zöld Mici.

De a fiatalember, nem várva a szavazásra, fogta a tálat, a felemásszemű kezébe nyomta a széket és a tömegen keresztül utat tört Zelinának. Erre a bucsujárás egy neme alakult ki, elől a fiatalember a tállal, azután a második a székkal, mint harmadik a hálósapkás, aki kék női kötényében a benzines tüveget vitte és legvégül Zelina. Az egész úgy hatott, mintha külön az ő részére rendezett egyházi szertartás kegyszereit vinnék előtte. Jól hallotta, amikor a Zöld Mici szemtelen röhögése orvul a nyakába zuhant.

A szomszédos fáskamrában éppen elég hely jutott a székek, Zelinának és asszisztenseinek. Itt is tobzódott a művészet. A fa, némileg rendetlenül és beomlással fenyegetve, a Rax csupasz sziklafalai előtt tornyosult. A lehullott hasábokat lábbal félrelokták, vagy újból a Rax szikláihoz hajították.

— Itt kérem! — mondta a fiatalember neptuni kézmozdulattal, mintha az egész tengert bocsátaná Zelina rendelkezésére.

Zelina egyelőre csak a tekintetével köszönetetett. Ismét a vízbe merítette arcát, cibálta, ráncigálta a rongydarabot, mely azonban el sem mozdult, mintha egygé nőtt volna az ajkával. Égő fájdalmat érzett a száján. A fejét felemelve, a három ur arcán a saját tanácsstalanságának tükröképét látta.

— Node, hogy ennyire ráragadt, — csóválta a fejét a felemásszemű.

— Máskor mindig a legkönnyebben vált le, — erősítgette a hálósapkás.

— Az enyvolvasztás államtitkára nyilván friss nyvet kent fel, — találgatta az első. A hálósapkás szükségességnek tartotta, hogy a kinos helyzetet egy vccel enyhítse:

— Még jó szerencse, hogy önagysága nem hord bajuszt.

Senki sem érezte, hogy az ügy ezáltal különösképen enyhült volna.

— Megengedi? — mondta a göndör fiatalember és kezét Zelina szájához emelte. Két végén fogta a tapaszt és szeliden, de ellenállhatatlanul huzni kezdte. Zelina úgy érezte, hogy arca orrmánnyá alakul át és valóban a szája és az arcpárnája is követte az eltávolítandó tapaszt, ami az eljárás folyamán nem bizonyult a legszebb látványnak. A fiatalember azonban nem engedett, kérlelhetetlenül huzta-vonta a tapaszt és végül is a száj is, az arcpárna is, eredeti helyükre zsugorodtak vissza.

— Pfuj! — volt Zelina első szava.

— Hogy tetszik érteni, kérem? — kérdezte a hálósapkás megdöbbenve.

— Ugy értem, hogy pfuj! — ismételte Zelina.

— Általában tetszik ezt érteni, vagy egyes esetre?

— Általában! Ebben azonban csak egyet mondhatok a kegyed tapasztára: gyalázatos.

A hálósapkás könnyörögve tartotta maga elé a benzines üveget. Zelina ajkán barnasárga nyomai

látszottak a tapasz förtelmességeinek, bemártogatva zsebkendőjét és csodálkozástól körülvéve, erőteljesen dörgölni kezdte a száját. Tapasz nélkül szebb volt, mint amilyennek sejtették. Ezután sor került végre a víz fenekén nyugvó Salzburg városra is. Zelina fesztelenül dörgölte száját, lubickolt, harmadik kiszolgálójának kezéből elvette a kék kötényt és leszárította magát.

— Rendelkezésükre állok! — mondta aztán legmegnyerőbb mosolyával. Majd a göndörhajuhoz fordult: — Köszönöm szépen!

Ezzel nyomatékosan az elsőnek nevezte ki a fiatalembert, aki nyomban melléje szegődött és vele együtt lépett a csarnokba. A gyülekezet helyet foglalt és most, amikor az emberek már nem álltak, észrevehette, hogy falhosszat, az alpesi vidékekbe és gleccser-világba egy sereg tábori ágyat állítottak be és szalmazsákokat fektettek.

— Micsoda emberek ezek? — kérdezte Zelina attól, aki tapaszától megszabadította.

— Államtitkárok! Csupa államtitkár. Az urak valamennyien államtitkárok, sőt — a zöld Micit kivéve, — a hölgyek is mind államtitkárok. Nézze ott azt a hölgyet a nagy tüvel a hajában, az a női kézímunkák államtitkára. A szomszédnője, a fekete bajuszkával, aki Carmennek stilizálja magát, az a turós dereljék államtitkára. De ne, hogy azt higgye, hogy a hölgyeknek a régente kizárólagosan női szakmákat engedtek át. Az a cvikkeres hölgy amott például a halottégetés államtitkára. Amint látja, ezért fekete selyem bluzt visel, amelyen elől gyöngyhímzésben ez olvasható: „Béke,“ hátul pedig: „hamvaira.“

A göndörhaju feltételezte, hogy a nőkérdés különösen közelről érinti Zelinát. De Zelina sokkal inkább csodálkozott az emberek száma felett, mint a férfiak és nők viszonyán,

— Csupa államtitkár? — csodálkozott Zelina.

— Mind. Mi ugyanis a kormány vagyunk, — mondta csendesen, de a kelleténél mégis több széllal bélelve vitorláit.

— A kormány? — csodálkozott Zelina még inkább... És a nép?

— A nép? — álmélkodott a göndörhaju. Mi csoda amerikai kérdés volt ez? Mindkét kezét felemelte, melyek egy pillanatig kérdőjeleként meredtek a levegőben: — A nép?

— A város kihalt. Én alaposan körülnéztem, a házak lakatlanok, a köruti palotákban árnyékok és patkányok tanyásznak. Hol van a nép?

A göndörhaju ismét levegőhöz jutott:

— A nép mi vagyunk, — mondta büszkén, — a szuverén nép önmagát kormányozza.

— Akkor persze... vélte Zelina elgondolkozva és megállt a kártyázók asztalánál. A négy játékos még mindig a kormány többi tagjai között ült és huzigálta ki a legyezőből a tarka lapokat, melyeket aztán buzgón csapkodott az asztalhoz. Annyira elmélyedtek, hogy észre sem vették, amikor a vendég az asztaluknál megállt.

— Salzburg, — kiáltott az egyik kivette egy kárót.

— Stájerország, — szólt a másik, aki egy piket tehetett le.

— Tirol, — süvöltött a harmadik, aki egy trefet takart fel és

— Felsőausztria, — ordította a negyedik egy coeur-rel csörtetve a kártyák közé. Erre vitába kezdtek, hogy kit illet meg az ütés. Hármán meg egyeztek a negyedik ellen, akinek ellentmondását jegyzőkönyvbe foglalták. A játék azután folytatódott, hogy a következő ütésnél ismét megakadjon. Ezuttal egy „bub” tulajdonosa, aki lapját „munkástanácsnak” nevezte, a világért sem akarta elis-

merni, hogy a király magasabb lap, amennyiben kijelentette, hogy valamennyi királyt lefokozták, tehát a kártyakirályokat is. Szavaztak. Hárman a király ellen és a tulajdonos ellentmondásait még csak nem is vették jegyzőkönyvbe.

— Miféle játék ez? — kérdezte Zelina.

— Ők maguk országosdi játéknak nevezik, — magyarázta a göndörhaju, — lelkesedéssel játszák. De még csak a kezdet-kezdetén vannak. Amint méltóztatik látni, még a játékszabályokban se állapodtak meg véglegesen.

— Az urak nagy buzgalmat fejtenek ki.

— Tudja, missz Gulliver, megkíséreljük, hogy, mint idegen várost finanszírozzuk magunkat...

— Gazdaságilag fellendíteni... — vetette közbe a felemás.

... Finanszírozni! — ragaszkodott a göndörhaju kimondott szavához, a szája elé emelte kezét, s amögött sugta a felemásnak címzett vállvonogatással: — Ez ugyanis Wotannak képzeli magát... mivel, hogy félszemű. Semmi sem elég germán neki. Legközelebb kirugjuk a kormányból.

Várta, hogy védence nyilatkozzék, de Zelina meg se mukkant, mert elhatározott szándéka volt, hogy a kormány dolgaiba nem avatkozik.

— Szóval... megkíséreltük, hogy, mint idegen város, finanszírozzuk magunkat. Monte Carlóval és Monacóval akartunk... mondjuk: versenyre kelni. Az egész várost játékbarlanggá akartuk átalakítani... Mindennel, ami hozzátartozik, barral és így tovább. Nem sikerült. Mi magunk azonban példátlan tökéletességre és kitartásra tettünk szert a játékban, vannak embereink, akik huszonnégy órát is elülnek a játékasztal mellett, minden megszakítás nélkül. A kártyajátékok államtitkáránál naponta husz szabadalmat jelentenek be az ujjonnan feltalált hazárdjátékokra. A lángelméjű játékosnak

persze már nem adhatunk állami szubvenciót, de a feltalálók buzgalmát, melyet felkeltettek, már nem lehet megfékezni. Most már becsületből is igyekeznek tultenni egymáson.

Egy kettős szárnyas ajtót, mely asztallapként feküdt néhány padon, tizenkét módfelett ünnepléses ur ült körül. A toronyember, a széles karimájú szalmakalappal, a középső helyet foglalta el és most szinte fenyegető méretekkel nőtt az asztalnál ülők feje fölé:

— Mélyen tisztelt gyülekezet, — dörögte a lába előtt ülő kis világnak, — tisztelt kor- és sorstársak, még egyszer bátorkodom szeretettel tisztelt vendégünket, missz Guliver Zelinát, szívélyesen üdvözölni körünkben.

Hátul, mintha egy vegyes kar verődött volna össze. Egyesült férfi- és női hangok zuhantak Zelina hátába:

„Ott, ahol égi fény honol magas hegyek felett,
S a naplángok a tengerekbe tüzet festenek,
Sziklaoltár felett trónol az áhitat...”

Valahol valakinek a válla felett idevillogott a zöld Mici gunyos vigyorgása. Zelina időközönként megnézegette rózsás körmeit és eliszonyodott a feldult jól ápoltságon. A csiszolás fénye eltompult, a körömszegély hűvös, parabólás kerekdedsége elcsorbult, beszakadozott. Mindez, összefüggésben a zöld Mici vigyorgásával és a háttér vegyes karával, haragos mozgalmat kavart a lelkében. Zelina előrelépett, kezével könnyedén feltámaszkodott a szárnyas ajtóra és — némiképpen fölényesen, — egyenesen az arcába mondta a toronyembernek:

— Most mondja, voltaképen mit jelent ez a sok bolondság?

A szalmakalapos torony levetette lelkesedését és száraz üzleti ábrázatot öltött:

- Ha mindenáron tudni kívánja, missz Gulliver
 — a váltságdíjról van szó! . . .
 — Végre az első okos szó, — mondta Zelina.

10. A SZÖRNYETEG.

De nyomban hatalmas vihar kerekedett a szárnyasajtós asztal körül. Az ülők nagy száma felpattant és összevissza kiabálni kezdett:

— Tévedés! Tévedés! Semmi váltságdíj . . . szó sincs váltságdíjról.

— Vagyonadóról van szó! — dörögte egy férfi szakállát panyókára vetve.

— Tévedés! Mert fénytüzési adóról lehet csak szó! — vijjogta egy madárfejú.

A szalmakalapos egyszerűen félretolta a kiáltozók egyikét és visszafoglalta helyét:

— Nevetséges, — süvöltötte, öklével csapkodva az asztalt, — ne hagyják magukat kinevetni uraim! Mi jut eszükbe: tisztára üzemköltség hozzájárulásról van szó, egyszerűen üzemköltség hozzájárulásról és semmi egyébről.

De valamennyi kitünő érveket tartott kéznél a maga álláspontja érdekében, rendkívül hatásos kivonatokat a nemzetgazdaság és létszámstatisztika köréből és mindezt élesen egymás ellen szegezték. Mintha új nyelvzavar kerekedett volna, melyben csak az egymás füle mellett orditoztak el. Zelina eleinte hallgatta ezt, aztán unatkozott, a körmeit nézegette, néhányszor leplezetlenül ásitott, majd éles mozdulattal hasított a tombolásba. Csend támadt.

— Végül mégis csak váltságdíjra lyukad ki a dolog, — mondta Zelina.

A torony meglendítette szalmakalapját, meghajolt:

— Rendkívül örülök, hogy missz Gulliver osztja az én véleményemet.

Zelina hüvös maradt:

— Egy dolgot meg kell gondolniok. Mindenesetre szükségük van az én beleegyezésemre. A váltságdíjat illetőleg igent kellene mondanom. Kegyeskednének talán bevárni, amíg kimondom ezt az igent. Egyelőre azonban semmi kedvem, hogy olyan hamarosan lemondjak vendégszeretetükről. Néhány napig még föltétlenül élni fogok azzal és csupán arra kérném önöket, értesítsék atyámat, hogy biztonságban vagyok.

Fogadkoztak, hogy elhatározása őszinte örömkre szolgál és, hogy értesíteni fogják miszter Phöbus A. Gullivert.

— De kegyed a becsületszavát adja, hogy értesítés nélkül nem hagy el bennünket.

A torony odanyújtotta Zelinának széles, szőrös mancsát.

Zelina belecsapott tenyerébe:

— Rendben van! Ellenben kérni fogom önöket, hogy ne zavartassák magukat miattam és maradjanak a szokott kerékvágásban.

Tisztában voltak, hogy a további lelkesedésektől és udvariasságoktól menten kell hagyni Zelinát. A kormány szokásainak és rendszerének megismérése céljából vezetőt adtak mellé, doktor Neu Ernőt, a továbbfejlesztés államtitkárát. A doktor azután végig kalauzolta Zelinát a pályaudvar birodalmán, ahol a kormány tanyázott.

— Ez az északi pályaudvar, — mondta, amikor meggyőződött, hogy Zelina ezt a tudományát nem fogja ellenségesen hasznára fordítani.

— Az északi pályaudvar? Hiszen ez idegen, északi országokba vezet. Akkor mit keresnek a falakon ezek a hatalmas déli tájképek?

Doktor Neu felemelte beszédes kezét:

— Varázslatos benyomás nyomban a megérkezésnél! Értse meg, nagysád! Amikor a szomszédos országok idegenjei megérkeznek, már itt a pályaudvaron szembe találják magukat hazánk minden szépségével és színpompájával. Mit meg nem tesz az ember a nép jólétéért? Intézkedtünk, hogy a megérkezők sorsjegyeket kapjanak, ezeket már a bejáratnál urnába dobták, mely mellett árva gyermek állt, aki mindjárt kihuzott egyet. A nyerő ezután ingyen vasuti jegyet és tizennégy napra szabad tartozkodási engedélyt kapott. Az illető már a falon kikereshette magának a megfelelő vidéket. Mit meg nem tesz az ember...

— És hiába? — kérdezte Zelina.

— Az idegenek elmaradtak. A *morbus Viennensis* és ... és ...

Néha Niedergezetz Ferenc, a hálósapkás, az esetlegességek államtitkára és Schmatlack Udo, a felemás, a tyukszemeltávolítás államtitkára is csatlakozott hozzájuk. Az utóbbit azonban a többiek oly hévvel mellőzték, hogy csakhamar teljesen elmaradt. Kellemetlen volt, hogy minden pillanatban egy-egy idegen szó-pótlékot vagdostassanak a fejükhöz.

Zelina mindent megnézett, ami látni való csak akadt. Megmutatták neki a csarnok nagy óráját, amelyen megrögzítették a forgalom utolsó óráját, valamint a vasuti sineket is, amelyeken a Morgenstern-köztársaság idején a vasutigazgató elrobogott. Messze künn a teherpályaudvaron, nagy, üres gabonafészer mellett, egy cementezett műtrágya-obeliszkre figyelmeztette Zelinát doktor Neu. Megjelölte a tiszteletet parancsoló helyet, ahol egy vagon gabonát, melyet a legcsekélyebb mértékben sem fosztottak ki, a címzettnek átadtak. Nedvesség rezgett a hangjában, amikor a szobor előtt állt és így szólt:

— Én hiszek az emberiségben.

Valahol a zöld Mici bukkant fel hirtelen. Nyilván leleselkedett, most, amikor rajtakapták, kiegyenesedett és csipőre tett kezekkel kihívó arcot vágott.

— Ki ez az asszonyszemély? — kérdezte Zelina.

— A zöld Mici, — mondta a doktor némi zavarral, mert az ő multja sem volt ment ettől a hölgytől, — a zöld Mici, aki „utolsó kísérlet“ néven is ismeretes. Nem tartozik ugyan ezidőtájt a kormányhoz — csak ugyszólván. Annak idején, amikor még az idegen forgalomért fáradoztunk, Loreleinek szerződtettük őt. A Kahlenberg alján Lorelei-sziklát építettünk a saját külön használatára. Műköből. A vizi utasok kedvéért. Ott kellett, hogy üljön és fésülje a haját, zöld haját természetesen. Az aranyfürtök Heinenél, ostobaságok. Mint sellőnek zöld haja kell, hogy legyen... a szint állandóan meg is tartotta. Rendkívül stilszerűen rendeztük be, Teschner Richárd tervei szerint, aki elvégre specialista a démoni mitológiában. Amint mondom, őnagysága ott ült a sziklán, fésülte zöld fürtjeit és egy dalt énekelt hozzá. Hihetetlenül hangulatos volt, de hiába. Ugyszólván az utolsó kísérlet. A kapitalista világrend már nem segíthetett rajtunk.

— Mondhatom őnagysága megtartott valami hableányszerűt, — vélte Zelina, — mindegyre felbukkan, felbukkan...

— Ez csupán rossz szokása, — mentegette doktor Neu. — De nincsenek rossz szándékai mögötte...

— Veszem észre: itt hatalmat gyakorol a szívek felett!

Többet aztán már nem is beszéltek a zöld Miciről, sokkal fontosabbat kellett megtárgyalniok. Doktor Neu, a továbbfejlődés államtitkára féllábával a multban, féllábával pedig a jövőben állott.

A két lábszára alatt ott volt a jelen, a semmitmondó pillanatok nyüzsgése, mint a rhodusi kolosszus alatt elfutó hajók. A jelenlegi állapotra semmit sem adott, ezt csak átmenetnek tekintette az ígért földjére. Érchromlokán egy új kor hajnalhasadása fénylett. A multak leégtek mögötte, a jelentéktelen ma felett pedig elnézett. Ábrándosan fordult az új emberiség felé.

— Már jön, már közelg, — mondta, — éppen most, amikor a legkevésbé látszik, a küszöbön áll. A népek, öntudatlanul, a nagy közösség felé fordulnak szívükkel. Látszatra, mintha mélyebben gyűlölnék egymást, mint valaha, holott ez az utolsó pillanat a nagy fordulat előtt.

Fellelkesült, a levegőbe kapott, magához ragadta a láthatatlant. Zelina csodálattal nézett rá és közös hangulatban ringatózott vele.

— Hogy gondolja ezt? — de ez már nem volt kétség, hanem kívánság, hogy a doktor pompás gondolatait mindenfelől megcsodálhassa.

Doktor Neunek nem esett nehezére, hogy órákig beszéljen témájáról...

A Práterben volt. Begyepesedett utakon jártak, sűrű bozótok között. Egy hosszú facsonkokkal szegélyezett fasor végén körépület romjai álltak. Omladozó lépcsőkön mentek fel, hatalmas ablakívek alatt álltak meg. Az égboltról hőség omlott a göndör, gyapjas bokrokra.

— Itt egykor vadaskert volt, császári vadászat, állathajszolás, később aztán filiszterek sétái, az elegáns világ kocsikorzója, megcsodálva az alázattal félreálló ezreitől, korlátolt vasárnapi élvezetek sör és körhinta mellett azok részére is, akik erejükkel nem tudtak mit kezdeni, a pofozó majom. Fák állottak itt, ősrégiek, büszkék, egyenként és csoportokként sudarasodók, szürke mohával fedettek, hosszú lelógó lombszakállal.

Kezét végig jártatta a lefestett vidéken.

— Vége, mindennek vége, minden letörve, kirtva. És látja, milyen üdén és zölden és buján és egyenletesen nő a cserje mindenfelé.

— Nagyon szép lehetett, — mélázott Zelina.

— Szép? Az új szellem más szépséget akar. Itt! Itt fog ez az új szellem megszületni. Most még szegény és sápadt, de megnő majd és kiterjeszti szárnyait a föld minden országa felett.

Néha hasonlít a rómaiakhoz, gondolta Zelina, a férfi arcélét nézve. Lágyan pihent a levegőben és szárnyakként érezte a doktor szavait maga alatt. Csendes vízfolyások mentén barangoltak, tarka kacsák gyakorlatoztak az ég és a bokrok tükörképein. A hőség kitágította Zelina pórusait, bőre hűvösség után sóvárgott. Ledobta cipőjét és harisnyáját és feltürve szoknyáját, térdig gázolt a meleg iszapba. Doktor Neu mosolyogva állt a parton és elnézte, amint Zelina egy kacsát fogott. Az állat fából volt, nagyon természetesen és tarkán festve.

— Szintén Teschner Richárd tervei szerint, — mondotta, — még az idegenforgalom idejéből. Az igaziakat természetesen már rég lelőtték és megették.

A zöld Mici ismét felbukkant valahol, az „utolsó kísérlet“, s az ágak között gunyos arcot vágott. Doktor Neu, kinosan érintve legyintett a kezével, mire a nő eltűnt.

— Idegessé tesz, — mondta Zelina.

— Ügyet se vessen rá . . .

Mialatt Zelina a part szegélyén újból felhuzta cipőjét és harisnyáját, a göndörhaju fel s alá járkált a háta mögött.

— Ami bennünket illet, — mondta — rajtunk még segíteni fognak. Még magam sem tudom, hogyan, de tudom, hogy segítség jön. Ha más nem, a csoda.

Zelina arccal feléje fordult.

— De közben asszonyokat támadnak meg és a szájukon szuroktapasszal a Kokythoson végig az északi pályaudvarra hurcolják.

Doktor Neu megsuhogtatta vesszőjét, melyet a mogoró bokorról tört:

— Ezt a kormány tette, — vélte kissé hüvösen.

— Egyszerűbben így is mondhatná: rablóbanda.

— Missz Gulliver, kegyed nagyon régimódin gondolkodik, — vesszőjével végighuzott a fakacsán, — mi vagyunk az utolsó kormány, e néven, mint *Vörös kéz* is ismeretes. Minden hatalom a népé.

Zelina most ismét erős uti cipőjében állt a kavicson, a cipője orrával a csendes vízbe rugott egy kis kavicsalmot, mely apró oszlopocskákban szökken fel és reszkető vízköröket kavart egymásba és szelt ketté.

Az este végtelenségében valahol nagy esemény eshetett, ami határozatlan érzésként szállt alá.

Az óriás kerék közelében, amikor már bealkonyult, benzin szag terjengett. A hajdan népmulatótató bódé romjai sötétben állottak, ami azokból megmaradt, ingyen látványosságul szolgált bárkinak, a pénztárakban nem ültek kifestett hölgyek és kikiáltók sem csalogatták a közönséget. Bebujtak a kísértet verembe, ahol iszappal és penésszel teli árokba zuhantak. Az árnyék mélyéről fehér kísértetek emelkedtek fel, doktor Neu meg-rántott egy zsineget, mire az éhségtoronyban fent egy csontig fogyott rab csörgetni kezdte a láncait. Egy bizonyos deszkára lépve gunyos kacagást szabadítottak fel maguk alatt és felett is.

Amikor a bódéból kiléptek, lépések döngése ütötte meg a fülüket. Kis csapat ember botorkált a feltépett deszkákon átkozódva, fegyveres amerikaiak voltak.

— Engem keresnek, — suttogta Zelina és kísé-

rőjét a nevető kamrába vonta félre. A tükrök sokasága két halászápadt arcot sokszorosított a végtelenségbe, egymás mögé sorakoztatta azokat, ami úgy hatott, mintha feszült ábrázatok felhőzete, tekintetek szövédéke szállongana ólomszürke mélységekből. A közeledő képet minden mozdulat eltorzította, szétmorzsolta, elnyújtotta és nevetséges görbületekbe tolta. Valaki dőngetni kezdte kívülről a bódé falát, dühösen morgott. Zelina és a doktor visszafojtották lélegzetüket és valamit magukba zártak, ami kikiváncozott belőlük. A morgás tovább tartott, egy kiáltás hullámozott fel s alá. A mélység ólomszürkeségéből arcok felhőzete meredt feléjük. Mivel mindketten az ajtó felé közeledtek, az alkonyos lárvák tömege is megindult, feléjük ringott, mintha a kijáratot akarná elzárni előlük. Zelina áttörte ezt a kordont és smaragdzöld égbolt alá került, melyet piros foltocskák pöttyöztek teli s tele, mint egy iromba hal oldalát, talán a Leviathanét, mely isten asztalára kerül és folytonosan felujítja önmagát.

— Köszönöm, missz, — mondta doktor Neu és megszorította Zelina kezét.

Valamit vinnyogott és maga körül fürkészett. Az őskorban nagy esernyőváz közepén óriási alak emelkedett fel, Calafatti kínaija, aki körül egykor vidám ringelspiel forgott, falovakkal, apró elefántokkal, kocsikkal és az idők jegyében: léghajókkal és repülőgépekkel. A kínai testéről siralmasan lógott elnyűtt ruhája, lelki nyugalma nem tudta elviselni a vesztett pozíció keservét, fekete bajusza szomoruan csüngött le a szájára és fejének disze, a copf, vakmerő, rabló kezeken sikkadt el. Benső hahotája, mint a téboly első rohama, alaptalanná vált és kinossá.

Doktor Neu a kínaihoz ugrott, felemelte viharfépelt ruhájának redőit és a zöld Micit huzta ki

alóluk. A leány rugkapálozott a beavatkozás ellen, tajtékzott:

— Hagyj! — és kiöltötte piros nyelvét.

Elbocsátva, nekiiramodott, átkokat szórva ordított és mielőtt a sötétség végleg elnyelné, harsogó nevetésben tört ki, mint a sakál.

— Valóban idegessé tesz, — mondta Zelina.

Az emberi faj jövőjéről beszélgetve mentek hazafelé. Az égi hal oldaláról ezüstös pikkelyek világítottak. Ahol lecsöppögte, halovány arcok fehérlettek a sötétben, egy sereg arc, mely mintha a nevető kamrából követné Zelinát és útja két oldalán csendes menetben kísérné a háta mögött.

Zelina szerette volna megismerni a környéket. Valami várakozás-féle reszketett a levegőben, de doktor Neu nem mert nagy kerülőkre vállalkozni, egyenesen a Lipótváros utcácskáiba vezette Zelinát, ahol még egy kevéske piszkos élet szunnyadt. Ezt a városrészt még mindig nem szellőztette ki teljesen az idő, még mindig szegénység és pusztulás szagán keresztül vitt az ut. A házakból kapuszárnyak lógtak ki ferdén, kitaposott lépcsőkön macska hullák heverték, melyeket patkányok végeztek ki és hagytak ott megvetéssel. A doktor kelletlenül engedelmeskedett a kíváncsi Zelina parancsának.

— Mit keres itt, missz Gulliver?

Zelina maga sem tudta. Valami huzta-vonta, hogy felturja a sötét sikátorokat és belépjen a lakásokba, amelyekben az utolsó butordarabok mállottak a szegényes elhagyatottságba veszte. Valami elmúlt, vagy leendő ékelődött itt a jelenbe. A hőség emelkedett és látványokkal töltötte meg az utcákat, az egész zeg-zug forrott és sustorgott a miazmáktól. A forróság beleszivódott a kövekbe és estére kibujt belőlük, a törött ablaküvegek olvadtan lógtak kereteikben. Egy gőzhajó roncsa renyhén hevert a Duna-csatornában,

Amikor Zelina és doktor Neu átmentek a hidon, nagy madarat láttak a város felett. Futottak. Repülőgép volt, mely a háztetőkig ereszkedett le és Zelinát kereste. Gírbegörbe utcákon rohantak végig, mögöttük a motor berregése. Száraz zakatolását ég és föld közé vetette a gép, örvényt kavart maga körül és, mint a pólyvát szórta szerte-széjjel, amit apróra vágott maga előtt. A levegő teljesen megtelt ettől és, mint a por borította el őket. A madár lecsapott az utcákra, csaknem szét-hasította a házakat, úgy röpdösött, akár egy éles, szárnyas szem. Egyszer annyira a közelükbe ért, hogy a propeller szelét érezték és mindeztideig csak zárt kapuk mellett menekültek. Előttük a falról egy cégtábla lógott ferdén az utcára, egyik végével még az ajtó felett a szögön, a másikkal a gyalogjárón. Vörös szegélyes fekete betűkben ezt olvasták:

— A Betty császárolaj hatáságilag engedélyezett rovarirtó eljárása.

Egy ajtónak nevezett lyuk tárult fel előttük, besurrantak. A madár elzugott felettük. Kettesben újból belesimultak a sötétségbe és hallották a levegőben kutató gép elhaló kattogását és ismét nekizuduló berregését. Hatalmas csigavonalakat rajzolt a látóhatár végtelenségébe és pályájáról szétfürészelt levegődarabok morzsolódtak le a földre.

Eközben Zelina és doktor Neu a Betty-féle császárolaj pinceboltjában húzódtak meg, ahol még mindig rovarellenes italocskák, esszenciák, kenőcsök és füstölők szaga terjengett. A kor, mely egyébként minden használható dologgal felszerelte önmagát, a rovarok ellen szegzett fegyverekkel nem tudott mit kezdeni és érintetlenül hagyta azokat.

— Az új emberiségnek is szüksége van me-

sékre és mondákra, — mosolygott doktor Neu, — mint a mult idők gyermekkorára, mely az óriások és sárkányok meséit költötte, talán emlékezéseket a sötét őszállapotokra, tengeri kigyók, rákszörnyetegek és egyéb fenevadak legendáit, a mai emberiség fantáziája is mindenféle vad alakkal népesíti tele ezeket a romokat. Bármennyire mentesek vagyunk minden előítéllettől, tudnunk kell, hogy elátkozott darab földön élünk.

Zelina komoly maradt.

— Ne becsülje le ennyire a fantáziát. Alakjait nem egészen a semmiből teremti. A fantázia az ismeretlenből származik, egyszerűen kiegészíti a természetet, amennyiben mindent szabadon hoz létre, amit az ugynevezett valóság, mint használhatalant, lehetetlent és céltalant elvetett. A természet mindig célt tűz ki maga elé és megköveteli ehhez az eszközöket is. Határa az, amit földünkön a lét föltételének neveznek. A fantázia révén azonban az egész világegyetemmel összekötetésben állunk, a föld fölé szárnyal velünk a mindenségbe, s amikor visszatér a földre, megmutatja a képeket mindarról, ami távoli csillagokon, más feltételek mellett ugynevezett valóság. Lehetséges, hogy viszont ama csillagok lakóinak, amikor fantáziába ringatják magukat, a mi világunk képei tűnnek agyrémeknek: a házak, a fák és a mi fajta embereink hatnak, mint lehetetlenségek az ő világuk feltételei között.

— Ön tehát hisz Fourier Fluidumos ormányában?

— Fourier ormányában?

— Nos igen, Fourier a mi filozófusunk, aki a fejlettebb emberiségnek, a legfejlettebbnek, egy ilyen ormányt ígér, s hozzá még egy nagyon szép farokcsóvát szemmel a végén, tehát egy láthatatlan, fluidumszerű ormányt, melynek révén majd

érintkezésbe léphetünk a távoli csillaglakókkal. Kegyed szerint azonban mi már eleve rendelkezhetünk ilyen ormánnyal: a fantáziával. Ha egyébként a fantázia szüleménye, melyet ideplántálnak, a csillagok valamelyikén valóság, akkor én jóétvágyat kívánok az illető csillagembereknek. Képzelje el az állatot, amelyből ez a városrész itt még lakottsága idején tulajókorá tömeget láthatott, gigantikusan megnagyobbítva. Egy poloskát bivalyméretekkkel, vagy még nagyobbnak, egy szörnyeteget, elképzelhetetlenül undorítót, vérszomjasnak, mint a tigris. Egy állatot, melyet egyébként az ember irtott és most az emberre vadászna, számtalan üldözött nemzetiség bosszuvágyával a bensejében. Itt állítólag már látták is. Áldozatokról beszélnék, akiket már megkövetelt volna. A minotaurósa lenne ennek a tömkelegnek.

— És miért ne lenne ez valahogyan lehetséges, — mondta Zelina.

— Köszönöm szépen! Kritikus szemmel valóban így fest a dolog. Patkányainknak tagadhatatlanul buja növekedése nyilván ebbe az irányba ösztönlözte a fantáziát. Mért ne fejlődhetett volna egyéb féreg is ilyen arányokban? Második elem: a meseszimbolizmus. Ennek a városrésznek különös jellege, elhanyagoltsága, az itt összesajtolt embertömegek szennye képszerű megtestesítést követeltek. Az óriáspoloska életre kelt és, mint házikisértet költözött a romok közé, mint ahogyan feudális időkben minden tisztességes lovagvárnak is megvolt a maga hazajáró lelke.

Végigmentek a Betty-császárolaj üzlethelyiségein, raktárpincéken, amelyeknek komor sötétjében fali polcok álltak megrakva számtalan tégellyel, tállal, üvegcsövecskével és dobozzal, mind-mind vastag porréteg alá temetve. A szürke réteg alól, s a keresztbe rakott szárcsontok felett néhol halálfejek

foszforeszkáltak. Ezenkívül a „méreg“ szó is óvatosságra intett. Az utolsó pince hátsó falán egy repedés piszkos világosságot bocsátott be valamelyik udvarról. A falak mentén palackok tornyosultak sok-sok sorban, valamennyin ez a felirat: „Poloskairtószér“. Cserepek csikorogtak Zelina és a doktor léptei alatt. Egymásra néztek, elviselhetetlen szag támadt a tüdejükre, savanykásan tompa valami, mint a megpenészedett szennyes fehérmű. Gyorsan a szabadba nyíló lyukhoz siettek, de itt valami nyálkásan csámcsogott, hörgött és nyelt mögöttük. Kivülök még valami élt itt a helyiségben. Doktor Neu csuklón ragadta Zelinát és a repedés felé vonszolta. De Zelina ellenkezett, körül nézett, valami mozgolódott a hátsó fal mellett. Lapos pajzs lógott a falról, erősen csorba széllel, melyet három pár láb tartott a föld felől. Irtózatosságot látott ott fejjel lefelé, ormányszerű szívócsövet egy törött üveg poloskairtószérbe mártotta és mohón szívta annak tartalmát. A szivattyuszerkezet hörögve működött az ormány belsejében és minden felemelkedésével egy-egy kis hullámmal folyadékot dobott az állat testébe. Az állat átlátszóan vékony bőre alatt a belsejében sötét oszlop vált láthatóvá.

— Nézze csak, — suttogta Zelina visszatartva kisérőjét.

A doktor most előítélettel telve lihegte:

— El innen! El!

Két simulékonyan ruganyos acélvessző tapogatózott végig a földön, s a szívó-csőtövében két gonosz, koromfekete szem émelygő tekintete kuszott utánuk. Az egyik csáp elkapta Zelina cipőjét, reszketve felcsapott, majd lekonyult, a másik nyálkás tapadással nyúlt Zelina csipője után.

Doktor Neu megrántotta Zelina karját, az ujjak, melyeket kezében tartott, nem husból és vérből

voltak, hanem agyagosan nehezek és esetlenek. Az állat a fal mellett, kihuzta szívótüskéjét az üvegből, melyet felborított, úgy, hogy az csörömpölve törött össze. Az ormány aztán egyet csettentve felkunkorodott, s az alsótest barázdájába vájt. A három lábpár elbocsátotta a faltámaszt, az állat csattanva hullott a földre, nyomban lábra kapott: egy vékony pajzs hat megroggyant végtagon.

Doktor Neu egyetlen szökkenéssel oldalt ugrott, a falrésen egyenesen az udvarra. A állat megragadta tehetetlen áldozatát. Csápjaival egészen Zelina nyakához tapintott, lábait jobbra-balra a lány teste fölé tolta, mely térdben megrogyott alatta. Zelina most maga fölött látta az állat testének petyhüdt, gyűrűs alsó részét, hallotta az emésztés közben bugyborékoló nedveket, a csőrében üresen működő szivattyu zakatolását. Elillanó akarateréje megegysszer életre kapott, övéből kirántotta kis ezüst revolverét és megnyomta a ravaszt. A golyó, mint a papíron ütött át, a tépett sebszájon sárgás válladék buggyant ki és nyomban szilárd maszszával vont be a sebhelyet. A szem fényes feketeje dühösen szikrázott, a melle ráncaiból kipattant szívócsőre, a borzalmas tüske egyenesen az alélt leány nyakának szegeződött. Zelina hallotta a szivattyut maga felett és lassan az eszméletét veszítve, tudta, hogy ez a szörnyü gépezet majd a vérét szivja testéből és sziszegő lökésekkel a szörnyeteg hasába önti át, amíg az megduzzad és a pukkadásig megtelik. A gyűrűk kitágulnak, a petyhüdt bőr megfeszül és helyet ad a nedveknek, melyek golyóvá változtatják a rubinszinü pajzslapot, a megpattanó bőrfelületen pedig majd a falrésen beáradó fény tükröződik.

De valaki így szólt:

— Nem.

Azt mondta;

— Nem!

Kézen fogta Zelinát, aki ebben a pillanatban felfakadó mélységes bizalmat és hiszékenységet érzett az elhangzott „nem” iránt. Hogy mi volt ebben a hangban? Leomló székesegyházak, léptek zengő üvegen, nagy idő, minden aggodalom nélkül, csupa jóság és tisztaság. Milyen végtelenül egyszerű volt mindez, jónak lenni, mindennél magától értetődőbb. Egy oszlopcsarnok végtelen kilátással a messze tájra, mely azonban nem pihent szilárd talajon, hanem lassan fel-alá hullámzott. Végig barangolták, s egy folyosóra értek, melynek végén egy egyszerű, fehérre festett ajtót láttak réz címtáblával, rajta név helyett ezzel az egyenlettel: $X + Y = V - i$.

Valaki ajtót nyitott. Valaki mondott valamit: bucsuzóul. Zelina kilépett, pincebolt hajolt föléje, rés tátongett a falon valamelyik udvar felé, valaki mellette térdelt és fogta a kezét.

Elcsodálkozott:

— Hogyan került az apám felöltője magára?

— Tessék? — kérdezte doktor Neu.

Amikor Zelina figyelmesebben nézett oda, nem is apja felöltője volt, hanem — ebben a hőségben! — a fekete lüszterkabát, melyet doktor Neu eddig is viselt. Valami feléje tartott és csápjai közé ragadta. A visszatérő emléktől Zelina felágaskodott s a könyökére támaszkodott. A szörnyeteg három darabban feküdt a lába előtt. A jó méter hosszú acélcsőr, a mellrészre egy pár lábbal s a hátsó fele, egy petyhüdt, összezsugorodott bőrszak, melynek redőiből a poloskairtószer csöpögött. Szemeinek fekete golyója, hályoggal borítva, tompán dülledt ki. Hátsó teste utolsókat vonaglott, ráncai között remegés futott, néha, mint a hólyag felfuvódott és nyomban összezsugorodott.

Zelina felállt, lesimitotta ruháját és megnézte a

rátapadó nyomokat. Tétovázott, hogy felvesse-e tekintetét? Végül, amikor már tulnyomasztónak érezte a helyzetet, felemelte a fejét.

— Szent György! — mondta mély hangon, de ezalatt rémült sikoly és reszketés érzett.

Doktor Neu valamivel viaskodott. Zelina észrevette ezt és hozzáadta mindahhoz, ami már amugy is felmagasztosította kísérlőjét. A hős szerénysége. Amikor valami fegyver után nézett, egy darab rozsdás vasat pillantott meg, az átszellemült, vékonydongájú emberke Herkules munkáját végezte, hiányos szerszámával egy szörnyeteget terített le. Zelina most kábult volt és egy mosoly mögött szedte rendbe magát. Doktor Neu hallgatott és néma maradt akkor is, amikor Zelina oldalán elhagyta a Betty-féle császárolaj pincehelyiségét és kilépett az éj árnyai közé.

Az igazság fuldokolva kívánczozott ki doktor Neu torkán. Adjon-e felvilágosítást a felfoghatatlanról, ami történt? Hogy a szörnyeteg hatalmas csapásai alatt három részre esett szét. Ez a világ, melyet ő utolsó alkatrészéig ismerni vélt, mélyebb volt a megismerés minden kutjánál. Tekintetével ekkor már ismét Zelinát kutatta, aki messze kalandozott, titokzatosságba burkolódzott és sokkal távolabbról izzott felé. Vajjon kinek a védelme alatt állott?

Szent György ezüsthényes vértetét adta Zelina a doktorra, akinek a husa, mint a méreg forrott a páncél alatt. De mindezzel nem törődve, az ajkába harapott és kurta parancsokat suttogott a bensejébe.

Amikor az északi pályaudvarra értek, a kormány kebelében nagy ellentétek merültek fel. Az egyik párt, nagyon is szabad a véleményeiben, az esetlegességek államtitkárának vezetése alatt, azon kardoskodott, hogy a trón szót, melyet a németek *ti*-val irnak, véglegesen számüzni kell a német

nyelvből. Használata írásban és szóban halállal büntettség. A másik párt Schmatlaks Udó, a felemás vezetésével, mérsékeltebb magatartást tanusított és mindössze annyit kívánt, hogy a *h* betű töröltessék a thrón szóból, amiből mindenki láthatja, hogy a régi írásmóddal ők sincsenek megelégedve.

Zelina a dühös embergombolyagból kihalásztá magának a szalmakalapos tornyot, aki a sárga fonatot a sétatálcája hegyén pörgette, mialatt jóakarattal hajolt le Zelinához, hogy meghallgassa őt.

— Fehérneműt váltanék, — mondta Zelina.

A torony meghajolt. Kopasz, fedetlen kupolája fényesen ivelt missz Gulliver felé:

— Kiadhatom tehát a felszólítást — a váltásdíj irányában...

Niedergesetz Ferenc, a hálósapkás, melléje lépett:

— Csak rezsiohózzájárujáról lehet szó.

A torony és a hálósapka között felvillant a zöld Mici gonosz vigyorgása.

— Ez a nő idegessé tesz, — mondta Zelina.

— Tehát... azt hiszem: ötszázezer dollár! — vélte a torony merengő áhitattal és csettintett a nyelvével.

Zelina doktor Neut, a továbbfejlésztés államtitkárát kereste. Kissé távol állott tőle, még mindig Szent Györgynek, a sárkányölőnek vértetében.

11. A KOPORSÓKERESKEDŐ.

Stix Ferenc a 7324 koporsó rengeteg raktárhelyiségében éppen egy fekete koporsón reggelizett, amikor Taddeus Gratias belépett a hatalmas épületbe. A koporsókereskedő az olajtól csepegő szardinia farkot gyorsan a szájába tolta, úgy tett, mintha tüsszentene és zsebkendőjét „véletlenül“

pont a szardiniás dobozra ejtette. Minek árulná el, hogy még két szardinia van benne!

— Haja! — mondta: — ki korán kel, aranyat nyel.

Nagyot kacagott a saját viccén, mert hiszen, amit lenyelt, nem arany volt, hanem a szardinia farka.

— De hiszen én nem is vagyok koránkelő, — tette azután hozzá némi megkönnyebbüléssel.

Taddeus Gratiának semmi kedve sem volt ahhoz, hogy érthetetlen tréfákba bocsátkozzék. Ő most nagy és súlyos gondok köpenyébe burkolózott. Fehér haja kuszán nőtt meredek aszkéta fejére, melynek kupjáról vad gubancban lengedezett. Még meztelen karjának szőreze is, ami a konyhaszőnyeg alól kandikált ki, teljesen megfehéredett és Stix Ferenc csendesen konstataulta, hogy a gondok fehérre festik a haját.

Taddeus Gratiás barátjával szemközt egy barna, fekete cirádás koporsón foglalt helyet, elővette a bibliát, melyet annak idején a földalatti illemhely bejárata előtt talált.

— A reggelimet mindig fekete koporsón, az ebédet sárga, a vacsorát pedig aranydiszes, fehér gyermekkoporsón költöm el. Így jobban lehet aludni és az ember olyan kedves, vidám és ártatlan dolgokról álmodik.

Stix Ferenc ugynevezett cipősarkával dobolni kezdett fekete ülőhelyén és várakozással nézett az adótisztre.

Időközben Taddeus Gratiás felnyitotta a könyvet és lapozni kezdett. Jeremiás könyvének tizenhetedik és tizennyolcadik fejezete között egy darab összehajtogatott papírlap feküdt. Amikor az adótiszt kibontotta és hüvelykujjával elsimitgatta a biblián, kiderült, hogy részben írott, részben nyomtatott papiros, egyszerű adófizetési felszólítás, mely Stix Ferenc, bécsi lakos, koporsókereskedőhöz

intéztetett. Az elfogadó most a háta mögé rejtette kezét, hirtelen nem volt átvevő szerve az irás elfogadásához. Erre Taddeus Gratias elővett egy kis doboz rajzszöget és a fizetési felszólítást oda-szögezte a koporsó fedelére a zsebkendő halmocská mellé, mely alá a két szardínia temetkezett.

— De ez az utolsó fizetési felszólítás! — mondta Taddeus Gratias.

Ez a kijelentés viharos csodálkozásba ejtette Stix Ferencet. Most hirtelen ismét megtalálta kezét és szívélyes mozdulattal nyujtotta barátja felé.

— Lehetséges?

A szíve ujjongott.

Taddeus Gratias bológatott:

— Rossz uton jártunk!

— Ugy van, — erősítette meg Stix Ferenc, — rossz uton.

— Mert ime irva vagyon: „És a kereskedők sirni fognak e földön és tengődni fognak, mivel senki sem leszen, ki áruikat megvásárolja.“ És tovább ez vagyon irva: „És egy erős angyal fel-emelt vala egy nagy követ, akkorát, miként a malomkő, a tengerbe hajította és így szólt vala: „Vihar fogja tehát elsöpörni Babylon nagy városát és ítéletnapig se fogják meglelni.“

— Hjaja! — mondta Stix Ferenc, miközben a koporsó fedelére szegezett fizetési meghagyásra kancsalított.

— Mi azonban, miután az ítéletet már kimondták a fejünk felett, azt hittük, hogy életben maradhatunk és megváltoztathatjuk az ítéletet azzal, hogy úgy teszünk, mintha nem is hallottuk volna. Káprázott a szemünk, amikor azt hittük, hogy a kezünk és szellemünk munkája elégtételt ad a harsónak órájában. Még mindig a földi dolgok felé irányult a tekintetünk, azzal a vak hittel, hogy az ítélet napján művünk megnyerendi az Ur tetszését.

Olyan kor ez, amikor minden munka haszontalan és árlás a saját lelkünk ellen, mert elvön attól, amiben most a legnagyobb szükségét látjuk. Le kell vetni piszkos kötényünket és tiszta ruhát kell, hogy öltözzön a lelkünk, amikor bekiváncozunk az Ur termébe, ahol a mi részünkre is terítve van. Én hallottam az Ur szavát, mellyel Góg és Magóg ellen vitába szállt. Ünnepeste lett, a kezeknek pihenniök kell és ettől megkönnyebbült a lelkem.

— Aha! — vélte a koporsókereskedő és nyomban azt is tudta, hogy mikor: akkor ugyanis, amikor Taddeus Gratias egyszerűen kicsurgott valamelyik rendi ünnepségen és azután új és józanabb tartalommal töltötte meg a bensejét.

— Isten mindenütt ránk talál! — erősítette meg az adótiszt barátja gondolatait.

— Ugy van! — mondta Stix Ferenc és a fizetési meghagyásra kancsalított.

— Láttad a tizenkét paripát is? — kérdezte Taddeus.

— Nem, — vallotta be Stix Ferenc megemelve az igazság kelyhét.

— Tizenkét paripát a világ minden tája felől. Három feketét északról, három fehéret délről, három sárgát keletről és három vöröset nyugatról. A föld megtelt nyerítésükkel, sörényük lobogott az ég alatt és a szűgyükből tűz csapott ki. Ahol patájuk földet ért, felpattant a föld kérge és gőzoszlopok szállottak fel. A középben valamennyi egymásba torlódtott és köralakban álltak fel fejfel és egyik a másiknak a titok szavait sugta a fülébe. Én láttam és hallottam. Nézz oda!

Taddeus Gratias egész hosszában felegyenesedett, aszkéta feje körül lobogott a fehér hajgubanc, a kezénél fogta Stix Ferencet és elvezette a koporsók fala mellett. Temérdek szobán mentek vé-

gig, a koporsófalak takaróját derüs színekkel festették tele, a szerelem isteneivel, allegórikus asszony-személyekkel és lábvértés hősökkel, csillogó páncélban és hullámos parókában. Fehér felhők felett nyüzsgő boldog élet volt ez a tenger napfényes színeiben ragyogó égbolt alatt. A hősök vakmerőek voltak, az asszonyok szeretetreméltóan virágoztak és az angyalok rózsaláncokat fűztek a párok körül. Természetesen a legyőzött ellenségek se hiányoztak, a megalázottan lehorgasztott fejek, turbánok és zsákmányolt fegyverhalmok. Közbe-közbe vakolat tátongott a színek bátor ölelésében, buja vegetáció, mint az isteni nemtörődomség kerete. A Belvedere volt, egykor egy harcias, diadalmas herceg kastélya, melyben most Stix Ferenc koporsóraktárát helyezték el.

A magas ablakból sülyedő kertiterrasszokra néztek le. Az előtér örvendetes kilátást biztosított a koporsókereskedőnek. A széttuzott szfinkszek között a kereszttel jelölt sirhalmok nagy sokasága sorakozott, még abból az időből, amikor eltemették a halottakat. Számos kereszt ferdén állott a földben, egyesek teljesen felborultak, a fel-dult halmokból csupasz embercsontok ágaskodtak. A halál tanyáján, a giz-gaz között meglapulva osont végig egy emberalak.

— Már megint itt van! — mondta Stix Ferenc. Felrántotta az ablakot, nem az egész magas ablak-ivet, csak egy a rácsozatba vágott apró négyszögletes üvegtáblát. Gyorsan a szájába tett ujjával élelet fűtyentett. Az ember felpillantott, az arca sápadtan fürkészett a fűtyszó irányába, azután furcsa, hullámos iramba kezdett, szalonnás kaftán lobogott utána fényesen, két csizmaszár taposott a puha gazba.

Taddeus Gratias minderről nem vett tudomást. Ujjával előre mutatott. Bécs városa romjaira, mely

innen szélesen elterülve látszott. Messze valahol sötét füstoszlop szállt fel, alul vastagon csavarva, tekervényes gombolyagokkal fejelve.

— Odanézz! — mondta Taddeus Gratias.

A füst hirtelen megállt, mintha bádogból vágták volna ki. Tűzfal lehet, gondolta Stix Ferenc, a lángok mögötte lobognak el.

— Tűzoszlop, — magyarázta Taddeus, — az én tűzoszlopom. Én gyújtottam az Ur tiszteletére. Az én kezem ünnepel és az én fejem. A lelkem mosakszik, tisztálkodik. A réginek vége. Nem mondhatom neked, hogy ítéletnapján az angyal mily keveset törődik a jövedelmi adókkal.

— Meghiszem azt, — mondta Stix Ferenc meggyőződéssel.

— Amott az én aktáim égnek, oszlopok, tornyok; a házbéradóval gyújtottam alá, ráraktam a kereseti adót, közöttük van a hentesekké is, ezek úgy égnek, mint a szalonna. Én szabad vagyok. Én magamba szállok, Isten kelyhévé leszek. Érzéseink csalók, meghamisítják az igazságot. Aki Istent magába akarja fogadni, el kell, hogy vesse azokat magától. Tudorrá lenni annyi, mint meghalni a világra nézve.

A távoli füstoszlop, mely Taddeus Gratias égő aktáiból szállt fel, megrövidült. Az eltérébélyesedett oszlopfej összenyomta a törzset. Stix Ferenc valami fájdalmasan ideillőt mondott:

— Minden csak hiuság!

Keze a meguntság egyetlen mozdulatával utasította el a falfreskó buja színpompáját és semmit se hagyott meg, mint a koporsók csupasz falait:

— Ez is csak hiuság, — vetette közbe Taddeus Gratias, — mire valók ezek az utolsó faházak? Nem okosabb, ha a szabad ég alatt mulunk el? De még most is ezzel várunk a halálra. A bűnbánó elébe vág, jámbor emberek évekig álltak az

oszlop tetején, az ég madarai fészkeltek hajukban, a körmük keresztül nőtt a kezükön, a csontjaik fabotokká változtak, a szemhéjuk pedig földdé. Hátralévő időm alatt őket akarom követni. Közeledik a vég, s én hirdetni akarom. Ugy van, az ég és a föld is a végsőre készülnek. Nem a hamis próféta jelent-e meg, ki az Ur arcát öltötte fel és jelt adott, hogy a népeket tévutra vezesse? Vajjon nem szelidséggel és magasztosan lépett-e közénk, szólván: az ember, az ember és mindig csak az ember, csupán, hogy megtévesztve bennünket, kövessük őt? Nem-e testvériségről beszélt és békéről és szabadságról és mégis csak a pokol fenevadja volt, az erőszak és az erőszak felszabadításának prófétája? Most ember és ember között nincs semmi hasonlóság, pedig úgy mondják, hogy valamennyien Isten gyerekei vagyunk. Ezért mondta az Ur Jézus Krisztus:

— Én vagyok a kard, — és fogta az ostort, hogy a templom pitvarából kiűzze a pénzváltókat és kalmárokat.

Mert embernek lenni, nem az, amit a születésünkkel kaptunk, hanem valami, amit az Isten színe előtt kell megszerezni. Aki azonban Isten képét meghamisította, a hazugság prófétája, dölyföt és fennhéjázást öntött az emberbe és rásütötte az állat bélyegét. Maga fölé emelte csak azért, hogy romlásba vigye. És mindazok, akik hisznek az antikrisztusban és azt hiszik, hogy mivel kétlábon járnak és emberi hangon beszélnek, hát már emberek és hogy a bensejükben napról-napra nem kell újból kiverelkedni az Istent, el fognak veszni. És ezért olvassuk az írásban róla, meg az övéiről: És megragadták vala az állatot és vele együtt a hamis prófétát, aki jelt adott az embernek, mellyel kísértésbe hozta őt, aki az állat jegyében kezdett élni és az állat képét imádta;

elevenen dobták őket az izzó mocsárba, mely kénesen égett. A többieket pedig karddal fojtotta meg az, aki a lovon ült; és a madarak jóllaktak az ő husukkal.

— Hjaja, — mondta Stix Ferenc és ágyterítő köpenyének csücskét festőien vetette a bal vállára: — Ez sajnos és szánalomra méltó! Főként a magunkfajta emberekre nézve.

Taddeus Gratias kifelé rázta a nagy üvegajtót, végül is kinyitotta, kilépett és haragos kétségbeesésének a romváros fölé terjesztett széles mozdulatával megállt a felső terrasszon.

— Aki menteni akarja a lelkét, kövessen!

Azután a sirok és keresztek között, anélkül, hogy körülnézne, elindult a város felé. Abban a mértékben, amint eltávolodott és egyre kisebb lett, fogyni kezdett a füstoszlop is; és amikor a Belvedere kertjének alsó végén a borostyán bokrok között eltűnt, az égő oszlop utolsó csonkja is összeomlott. Csak egy világos folt, melyet a füst pácolt volna a levegőbe, mutatta a tetők felett az aktágés helyét.

Stix Ferenc köpenyének festői csücskét ismét rendes helyére vetette és megdörzsölte a szemét. Lassan visszament, kétfelé vetve tekintetét, egyet a befestett tetőre, a másikat a falak mentén álló koporsó-sorra. A reggeliző helyiségben mindenk előtt levette a zsebkendőt a szardiniás dobozról és egy sanda pillantással a fizetési ivre, elfogyasztotta a két szardiniát. Majd hirtelen rávetette magát a hivatalos írásra, letépte a szögekről, beletörölte olajos ujjait, két tenyere között összegyömösölte és az egész csomót egy résen a koporsó fedele alá tolta. Miután a fedelet ismét lecsapta, teljes súlyával ráült és mélyen, megelégedetten fellélegzett. Letörölte arcáról a verejtéket és mély gondolkodásba merült. Eleinte lassan és

kéjesen járt körül egy külső képzetet, úgy téve, mintha oda se nézne. Ugyszólván, mint egy sétáló és kedélyes semmittévő kóválygott, akinek semmi egyben se jár az esze, minthogy agyonüsse idejét. Néha nagy szavakkal tolult a fülébe barátjának hangja az ítéletnapról és a harag edényeiről. De Stix Ferenc úgy zárkózott el mindettől, mint egy terhére lévő, ragadós ismerősétől, úgy tett, hogy: hess és kaszálva rugott ki, mintha kutya ugatna a lába felé. Azután megerősödve folytatta útját, ismét kedélyes élvezettel, mint a sétáló ember, de egyre szűkebb körben az említett képzet körül. Emellett új erőket gyűjtött és lemérte a távolságot. Utjának egyik fordulójánál aztán hirtelen macskaszerű ugrással rávetette magát és két kézzel magához ragadta. Egy halom ezüst darab volt, kerek száz dollár. Két másik kézzel viaskodott, mely nem akarta elengedni a zsákmányt, hevesen ráütött az ujjakra, melyek azt görcsösen tartották fogva. Végül azonban elragadta a kincset és tele-tömte zsebeit.

Száz dollár! Ez a szabadság volt, a tulsó partja egy világnak, ahol más ég domborult az ember feje felett, nem ez a nyomasztó gőz, mely a romokból szállt fel és még a legragyogóbb napot is elhomályosította. Egyáltalán sütött itt a nap? Stix Ferenc nem emlékezett, hogy az utóbbi esztendőben látta-e egyszer is. Ami itt az égbolton le és feljárt, csak egy seb volt, egy furunkulus, gyulladás, amelyből hig fénygenny csöpögött.

A hang, Taddeus Gratias hangja, az ítéletnapjának és végpusztulásnak igéivel újból közeledett.

— Helyes, — mondta Stix Ferenc, — akkor nincs is sok veszteni való idő.

Felállt, elsurrant a koporsófal mellett és begörbitve mutató ujját, itt-ott megkopogtatta a fekete ládákat. Valaminek történnie kellett, csak még nem

tudta biztosan, minek. A koporsók tompán feleltek gazdájuk kopogtatására. A hang mindegyiknél ugyanaz volt. A hetedik terem, hetedik sorának, hetedik koporsója így felelt: Itt! Fém hangja keveredett az üres fakongásba. Stix Ferenc azonnal hozzáfogott a koporsósor lebontásához, egy piramison mászott fel, leemelt hat koporsót, s a hetediket felnyitotta. Ebben egy kés volt elrejtve, gyilok, fanyéllel és behajtott pengével. Az istenben boldogult törvényszéki elnök, Prichistal Bohumil aján-déka, a tartományi törvényszék híres *corpus delicti* gyűjteményéből. Egy lakatostanonc ezzel ölte meg a mesterét. Stix Ferenc még emlékezett a legényre, fiatal, gyenge emberkére, a puposodás halvány jelével. Magához vette a kést, a koporsókat visszarakta helyükre, körülnézett, a készenlét és végrehajtás erejét érezte magában.

— A kés mindig a legjobb érv, — mondotta, — szuró ok, éles bizonyítás, ami elől nem lehet elzárkózni.

Az ut Gamauf Cyrill cukrászdájáig csak egy macskaugrásnak tűnt fel Stix Ferencnek. Nem emlékezett a közbeeső utcákra, holott a Belvedere- és a Stundl-utca között még jókora város feküdt. Amikor Stix Ferenc belépett, mindenfelől csilingelés fogadta, a csengőscukrászda megszólalt. Az üvegburák alatt mindenféle sütemény hevert, régi, kemény, megkövesedett, élvezhetetlen édesség, melynek már csak a belső hangjai mozogtak. A pult mögött lévő lakószobából kilépett a Mester:

— Na, csakhogy megint mutatkozol végre!

Szemközt ültek egy asztalnál, melynek két oldalán kártyák voltak kirakva, csomagok jobbra és csomagok balra, megszakítva növekedésükben.

— A káróbub mindig közbejön, mindig a káróbub, — panaszkodott a Mester,

— Igen, a káróbub! — mondta Stix Ferenc, — ez sajnos és szájalomra méltó.

Azután hirtelen mesélni kezdett Taddeus Gratiásról, aki az előrelátható végpusztulás okából oszlop-szentnek készül. Megjegyezte, hogy a körülmények között, kedvező lelki hangulatnál a fenyegető végromlás is érv lehet és nagyon nekimelegetett, amikor a pusztulás ijedelmeiről és a harag edényeiről beszélt. Felállt, visszavetette köpenyét és alaposan megdolgozta Gamauf Cyrill kedélyét és lelkiismeretét. Hogy így, meg úgy, nagyon fontos lenne végre megszabadulni a földi gondoktól, mint ahogyan Gratiás csinálta aktáival. Törekedni kell, hogy Isten edényévé legyünk és megmossuk lelkeinket. Pillanatnyilag nem lehet okosabbat tenni itt, ahol az antikrisztus már megjelent és a végső küzdelem előtt állunk.

Gamauf Cyrill a padlóra köpött:

— Ennek a Taddeusnak sohasem volt helyén az esze!

Barátjának további okfejtéseit is hajlíthatatlan józansággal ellenezte. Ő, mondotta, a kényelmes elmulás híve, hiszen éppen ezért alapították „az utolsó bécsiék” egyesületét; és, ha Taddeus Gratiás kitart amellett, hogy oszlop-szent legyen, a következő ülésen ő maga fogja kizárását ajánlani. Egyébként a pusztulást nem úgy kell érteni, hogy az egész világ egy csapásra menne tönkre, csupán Bécsről van szó, egyebüttl a legcsekélyebb baj sincsen a végromlással.

— Ez az éppen, — vélte a koporsókereskedő és a zsebében megmarkolta a kése nyelét.

— Egyebüttl! — ismételte a cukrász. Összenyalábolta a kártyákat, toronyba rakta és keverni kezdett.

— Játszunk? — kérdezte, de Stix Ferenc visszautasította ajánlatát, mert keze a kés nyelén pihent, melyet most nem akart elengedni.

— Hány darab süteményed van künn? — tudakozódott rövid hallgatás után.

— Mennyi? Pontosan száz.

— Száz? Különös szám? Nem? — nevetett Stix Ferenc. — Kerek szám. És mégis nagyon osztható, minden lehetővel osztható, kettővel, négyvel, ötten, tízzel, hússzal... mért kezdik a számolást egynél, mért nem száznál? És, hogy ez leírva, miként hat: mint egy kés és két szem, mi? Két halott szem, tekintet nélkül. Ha kettővel osztjuk, ami egy fordított ötös, megkapjuk az ötvenet, ami egy sarló és egy szem. Ilyenkor a százás behunyja egyik szemét...

Elragadtatta magát, valósággal ontotta a számtani bölcsességet és amellet ide-oda tologatta kését a zsebében a bizonyosság kedvéért, hogy a kellő pillanatban ki tudja ugy rántani, hogy a bélében meg ne akadjon. A zsebében ugyanis előre nem látható rendetlenség támadt, a rongyok bős kuszasággal és gubancolódva csavarodtak az ujjai körül.

A cukrászmester megkeverte a kártyákat és ügyet se vetett Stix Ferenc számtani elméletére. Ha tizszer belevágott a csomagba, hüvelykujját végig csusztatta egy játéklap szélén és egymásra csattogtatta a kártyákat. Egyet felütött. A káróbub volt, erre öklével az arc közepébe ütött, hogy az asztal is recsegett.

Künn az üvegkupolák alatt, mintha óvatos léptektől kezdene csilingelni a csengőcukrárszda.

— Ez a káróbub hasonlít hozzá, — mondta Stix Ferenc, nagy buzgalommal, hogy kését végre kiszabadítsa a zsebrongyok öleléséből.

— Kihez?

— A pupos tanonchoz, aki a mestert leszurta.

— De a káróbubnak nincsen pupja, — Gamauf Cyrill fehér francia szakála lekonyult, agyara fe-

héren vicsorgott. Megfordította a kártyát, s a hátlapján valóban nem látszott, hogy pupja lenne.

— Nem emlékszel, — mondta hévvel Stix Ferenc, — akkor mindketten az esküdtek padján ülünk. Egy pupos, kicsi legényke, csenevész, a mester pedig óriási, mint a fa. És mégis elvágta a nyakát. Árva gyerek volt, s a mester leütötte a derekát. Gyakran a padlás gerendájára kötötte fel, fejjel lefelé. A fiu a törvény előtt megmutatta pupját, látszott hogy a mester harapófogóval tépte ki husát. Amikor a mester elment hazulról, a fiu sajátkezüleg egy kést készített magának. Megkérdeztük, miért nem vett egyet, amelyik már készen volt. Erre a fejét rázta: olyan kés kellett, amit ő maga készített. Azután elvágta a mester nyakát, álmában ölte őt meg.

Gamauf Cyrill már emlékezni kezdett:

— Felmentettük.

— Fel! a fiu aztán mester lett, szintén egy árva fiut fogadott magához és ugyanazt tette vele, amit a mester tett övele.

— Hová is lett az a kés? — pislogott Gamauf mester.

Egy tulfeszített hur pattant meg Stix Ferenc agyában.

— Az ilyen késeket jól kell őrizni. Lakat alatt. Van bennük valami. A saját életüket élik, vérre szomjaznak, nem lehet őket szabadon hagyni.

Kissé előrehajolt, suttogta:

— Mondanék neked valamit, elnököm, én ugyanis azt hiszem: nem az emberek gyilkolnak, hanem a tárgyak. És, ha az egyik már ölt, mindig is azt akarja.

— Lehetséges, — helyeselt a cukrász, vicsorgott, a fogait csattogtatta, hátratámaszkodott széken, baltenyerét a károbub arcára tette.

Most valami szörnyűt vett észre Stix Ferenc.

Csak most vette észre, hogy Gamauf Cyrill már régen nem keveri a kártyákat, hanem, hogy jobb kezét éppen úgy, mint ő, tábornoknadrágja zsebébe csuszta. A cukrász úgy tett, mintha rá se nézne Stix Ferencre, lehunyta a szemét, tekintete az asztalon botorkált, vagy néha az üvegajtón keresztül a kirakatba vándorolt ki. De csak mimelte a dolgot, a valóságban szemhéja alól, átlátszó, üveges szemhéja alól fürkészve figyelte barátját. Olyan tekintet volt ez, mely előtt semmi sem maradt rejtve. Zsebébe temetett ökle, mint a felhuzott és elsütésre váró puska-ravaszon csüngött ezen a tekinteten.

A koporsókereskedő észrevette, hogy Gamauf mester mindent tud.

Mindent tud.

Égetően szükségesnek mutatkozott, hogy öklét a zsebéből kivegye és kedélyességet mimeljen. De az ujjait görcs tapasztotta a kés nyelére, zsebének bélésrongyai lefejtethetetlenül csavarodtak a kezére. Nem tudta az elfogulatlant adni.

— Hja... ha ez olyan egyszerű lenne, — mondta Gamauf szélesen és kedélyesen, — akkor már én is rég odalennék. De ezek lőnek, a kutyák, a nyomorultak, a bitangok.

Nem nézett Stixre és mégis üvegtiszta szemhéja alól látta, hogy a keze valamilyen ismeretlen tárgyat szorongat a zsebében. Ravasz haditervet eszelt ki, amikor meg akart szökni. Mivel tudta, hogy Bécs körül szoros gyűrűt vontak és sehol résre nem találhat, elhatározta, hogy vízi úton áll odébb. Megvárta az élelmiszertutaj megérkezését. Amikor az éhesek harca lezajlott, éjszakának idején a tutajra osont és laposan a gerendákra feküdt, takaróként zsákokat borítva magára. Terve volt, hogy a tutajjal felvonatja magát a Dunán és csak, ha a zárövön túl jutott, keres alkalmat a

végleges menekülésre. Remélte, hogy száz dollárját visszaviheti az emberek világába, anélkül, hogy megszabadulásáért bárkinek is adósa lenne. A teste alatt érezte a víz mormolását, s ha a zsákok közül felpillantott, a csillagok raját látta a feje felett. Meggyőződése volt, hogy tervével nem vallhat kudarcot. Hosszu ideig feküdt így. Végre a láncok csörgéséről észrevette, hogy megfeszülnek, az élesebb hangról, mely a mormolásba hasított, tudta, hogy az ár ellen rugaszkodnak. Zsákok alatt feküdt mozdulatlanul, minden emberi formát elvetett, laposan a gerendákhoz simult.

— De fényszórójuk volt a kutyáknak, — morogta fojtott dühvel.

A partról fénykévét vetettek a tutajra, mely élesen nyomult rejtekhelyére. Azután golyók süvítettek el felette, ráirányították a géppuskák tüzseprűjét. Egy rakéta óvást vetett az éjszakába: Vigyázat! Egy átkozott jön, egy bélpoklos menekül. Végül egy csólnak oldódott el a parttól, sötéten az emberektől és fegyverektől. Tudta, ha ráakadnak, mindennek vége és a száz dollárt egymás között osztják fel. Erre hátul kimászott a zsákok alól és a tutaj hátsó feléről lesurrant a vízbe. Vitette magát az árral, végül valamelyik parti bozótban kikötött. Itt a nád között, hosszu ideig feküdt az iszapban, átázva, mozdulatlanul, de száz dollárral a zsebében. Amikor hajnalodott, énekhangokat hallott a feje felett, egy sziklán, a Kahlenberg alatt zöld haju nőszemély ült. Fény ömlött a meztelen testére, a zöld haját fésülte és énekelt.

Gamauf mester lassan kihuzta a kezét zsebéből és nyíltan Stix Ferenc szemébe nézett.

— Tudod, Francikám, ki volt?

Ekkor a koporsókereskedő is kivette kezét a zsebéből. Ez a kéz most hideg volt és vértelen a görcestől.

— Ki volt?

— A te Mucid!

Egy sötét függöny hasadt meg egész hosszában, egy magaszótt függöny, mely mögött multak voltak eltemetve, borzalmas világosság áradt be. Stix Ferenc ismét tudatára ébredt veszteségének, annak, hogy elvesztette gyermekét. A jótékony fedés, amit maga keresett, romokba dőlt, csörömpölve hullott széjjel körülötte. Most hirtelen meglátta azokat a határokat, ahonnan gondolatait esztendőök óta visszakényszerítette, látta a lyukat, melyből még gyökereket téptek ki, emlékezett gyermeke játékaira, az első cipőkre, melyeket felesége a szekrényben őrzött, gyengéd gyermekkarokra a nyaka körül, s eszébe jutott a belefejlődés az elvadulásba, az asszonyi hiuságok egyre tébolyultabb feltolakodása, a félelme az asszonyért, a kísérletek, hogy ügyeskedésekkel megbékítse és a menekülésnek és a veszteségnek napja . . .

12. PÉNZÜGYI HADMIVELETEK.

Misztter Davis eleget tett megbízatásának és a Tegetthoff-szobornál letette a kívánt váltságdíjat. Felháborodva jött vissza a rablógazdaság miatt, amit a kormány folytat, mely rengeteg benzint raktározott fel, anélkül, hogy tovább is törődött volna azzal. A tankok megritkultak, a benzin ki-csurgott, az egész környék megtelt gőzével, egyetlen szikra rettenetes katasztrófát okozhatott volna.

A szálló-lelkész úgy vélekedett, hogy lényegében egészen mindegy erre a romvárosra, hogy több, vagy kevesebb romban hever-e.

Messziről orgona játszott ehhez a szólamhoz.

Misztter Davis a maga szempontjából nézte a dolgot. Az ő véleménye szerint a romszerűségnek

nem szabad tulmenni azon a mértéken, amelyen vonzóerejét és hasznát az utitársaságokra megtarthatja. A romantika határozott zóna a rend és pusztulás között, az égett romok formátlan, megfeketedett halmazával mítsem kezdhethének a helybeliek. Nagyon is jól tudta, hogy az amerikai lélekre semmi sem olyan vonzó, mint az a játék a lehetőségekkel, amit a pusztulásnak ennek a fajtájára lehet pazarolni és talán az az öntudatlan számítási probléma, hogy mekkora költségekkel lehetne ezeket a romokat ismét felépíteni. A szálloda-igazgató azt ajánlotta, hogy legjobb lenne, ha a benzint a saját autóihoz használják fel és fokozatosan fogyasztják el.

Erre miszter Davis csak egy lebecslő mosollyal felelt. Vajjon nem tudja-e az igazgató ur, hogy a benzint maga Amerika szállította és hogy nem gondolja-e, hogy a saját gépkocsijaik tulságosan drága és finom szerkezetűek ahhoz, hogy ilyen benzinnel tápláltassanak?

Fred Gregor elfogta a misztert. Hogy nem lelte Zelina nyomára és hogy nem tudná-e megmondani, mért éppen a Tegetthoff-szobornál kellett a váltságdíjat letenni. Talán Zelinát valahol itt a közelben tartják foglyul.

Davis ellentmondott ennek a feltevésnek. Ha a *Vörös kéz* a közelben tartaná fogságban Zelinát, nyilván nem a Tegetthoff-szobrot jelölte volna meg annak helyéül, ahol a váltságdíjat átvegye. Ez teljesen ellentmond a bandarendszer lélektanának, melynek sokkal inkább megfelel az, ha a figyelmet egészen más helyekre tereli.

Fred Gregor nyugtalanságával végig száguldott az egész szállodán, lépcsőkön le, lépcsőkön fel. Bolyongása közben egy sereg ismeretlen szegletre bukkant. Felfedezte, hogy a Bristol-szállót falrepedések kötik össze a szomszédos házakkal és hogy

ezek viszont a következő házakkal állnak összefüggésben. Felment a tetőig és egy vasajtó előtt állott meg, mely mögött állandóan ketyegő csend nyugtalankodott. Kinyitotta az ajtót, belépett, egy öszöreg ember, aki magas széken ült, lassan feléje fordította a fejét. Kopogó készülékek mozogtak körülötte, a fülére fém pántok hallgató-kagylókat szorítottak. A falon egy hosszú, vékony mutató lengett az óralap körül, mint az árnyék egyszer balra lendült, egy-egy pillanatra reszketve állt meg egy szám felett, aztán gyorsan jobbra lengett és mozdulatát egy másik szám felett reszketettette el.

— Kegyed sürgönyöz? — kérdezte Fred Gregor.

— Drót nélkül, ugye?

— Drót nélkül! — bólintott az emberke.

— És Amerikával is lehet beszélni?

— Az egész világgal!

— Az istennel is?

Furcsa kérdés, csodálkozott Fred Gregor felé, maga is meglepetten.

— Istennek azzal a részével, mely a világon található.

— És mi ez? — mutatott Fred Gregor az óralapra.

— Manometer. A vérnyomás lemerésére.

— A vérnyomás...?

— Vagy talán azt hiszi, hogy egy ilyen háznak, mint ez, tele emberekkel, vágyakkal, szenvedélyekkel és tervekkel, nincsen vérnyomása...

— Lehet, — mondta Fred Gregor elgondolkodva, — kegyed úgy ül itt fenn, mint... mint az agyvelő.

Mosolygott.

Az öreg ember visszamosolygott.

— Majd én idejében értesitem uraságodat. Most csak menjen le.

Fred Gregor lement. A szőnyeggel borított fő-

lépcsőn szembe találkozott miszter Gulliverrel, aki alulról jött.

Egymásra néztek, hirtelen a boldog sejtés lángja csapott fel közöttük. Mint két idegen anyag, mely érintkezve kigyullad, lángolva álltak szemközt egymással.

— Zelina megvan, — hörögte Fred.

— Ugy van, — kiáltotta miszter Gulliver, — honnan tudja?

Hogy Fred honnan tudta? Honnan tudta? Az egész háztól, a kövek suttogásától, az árnyékok suhanásától a lépcsőkön, a lépteinek könnyed hangjától, az atómok táncát és koppanását érezte a koponyáján. Ismét beleolvadt az eddig egykedvű és ellenséges világkeretbe, mely szeretettel fogadta és a kristály csengésével s a csillagokat fogamzó felhő fényével felelt.

Ez az érzés együtt kergette fel őket a lépcsőn. Amikor Zelina szobája elé értek, a teljesülés utolsó tétovázása előtt, felnyilt az ajtó és Zelina fekete szövetruhában, magos gallérral, lépett ki.

— Jónapot, apa! Jónapot, Fred! Hamarosan átöltözködtem. Ideje volt.

Miszter Gulliver nagyon meghiúsult. Visszalépett, kitárta karját, de már féllendületben ismét leejtette. Zelina ezt észrevette, két tenyere közé vette az öreg arcát és homlokra csókolta. Fred Gregor egyetlen hűvös, erős kézszorítást kapott.

— No, dehát milyen arcot vágtok? Mintha legalább is oroszlanbarlangból jönnék, vagy kannibálok között lettem volna. Becsületszavamra mondom, hogy egyáltalán nem ettek meg.

Kacagott, de ez most sötétebben csengett, mint a régebbi kacagása, új komolyságot tárt fel, miként a víz elsötétül, ha nehéz, fekete talajon folyik át.

— Nagyon aggódtunk önért! — mondta Fred

lehangoltan. Boldog fellendülése megakadt, félszárnján megbénult, valami idegenséget érzett.

Zelina keze apja vállán pihent, közte és Fred között fellegek gyűltek.

— Aggódtatok? Hiszen küldtem értesítést.

Misztér Gulliver csodálkozó szemeket vágott:

— Mi semmiféle értesítést se kaptunk. Oh... ha értesítésünk lett volna...

— Sőt azon nyomban.

Zelina belezavarodott, a friss események hirtelen rejtélyes arcot vágta; hogy az elmúltak megtagadták, bizonytalannak érezte magát és heveskedve mondta:

— Nyomban, amint céljukhoz értem! Biztosítottak, hogy értesítenek benneteket. Ez maradásom feltétele volt.

Gulliver és Fred a fejüket bólogatva egyetértettek:

— Semmit, egy szót se.

— Talán elfelejtették, — szabadkozott Zelina, — hiszen rettenetes, hogy mennyi a dolguk. Talán a hirszolgálat részére nincs is államtitkárunk. Mert az egy finom, de mód felett bonyolult szervezet.

Karének zengett végig a házon, a személyzet már jött le a lépcsőn, elől a szállódirektor, misztér Davis és a lelkész, mögöttük az alkalmazottak és az őrség legénysége. A zenekarból semmi sem látszott, csak, ha a lépcsőkorláton áthajoltak vált sejtethetővé, hogy lent a csarnokban egy sarokban helyezkedett el. A fal éles sarkán túl váltakozva vonaglottak előre az ormánytrombiták, s aztán ugyanígy összegöngyölödtek megint.

A szerencsét kívánók megálltak Zelina előtt, középtűt a lelkész, az igazgató és misztér Davis a két szárnyon. Misztér Davis hosszabb üdvözlő beszédet mondott, azután a szállodai lelkész áldólag tette kezét Zelina fejére.

Messzről orgona kísérte ezt a processzust.

Zelina barátságosan mosolygott, bár idegennek és furcsának találta ezt a világot, melyet egy-izben elhagyott és ahová már nem tudott egészen visszatérni. Egyetlen vágya volt a nyugalom és, hogy a ceremónia már véget érjen. Miszter Gulliver intett, hogy a társaság vonuljon el. Erre az egész tömeg sarkon fordult, és ismét lement a lépcsőn, most elől az őrség, azután az alkalmazottak, legvégül a három fekete hát, az igazgatóé, a lelkészé és miszter Davisé. Az ormánytrombiták lenn a csarnokban együttesen egy utolsó harsogó akkordban löködtek előre és végérvényesen begöngyölödték.

Ebédlőjükben terített asztalt találtak sok virággal, ezüsttel, metszett üveggel. Drága holmik az egykori Bécs kincseiből. Az asztalon négy teríték volt, ami Fred Gregorban élénk csodálkozást keltett. Zelina, némi zavarban, úgy vélte, ha már megtörtént, hát majd csak felhasználják valamire a negyedik terítéket is. Egy néger ezüst tállal surrant fel és alá, s az ezüst tál tartalmát a két ablak között elhelyezett táblán szikraírás jelezte fénylő betűkkel.

Nyilván az öreg sürgőnymester telegrafálja le mindezt, gondolta Fred.

Zelina ismét felvidult, (ragyogó kristály sötét alapon,) 1917-es Gumpoldskirchenivel koccintottak és Zelina poharát összeütötte azzal a pohárral is, mely az üres negyedik hely előtt állott. Az ezüstös csengés körülfutotta az asztalt.

— A legmélyebb tisztelettel bántak velem, — mondta, — tudnotok kell, hogy egy pillanatig sem tartottak fogságban. Szabad voltam és megismerkedhettem az egész kormánnyal. Egyszer, amikor az őrség arra vonult éppen egy neveltető kamrában voltunk. Egyik a sötétben neki rohant a bódénak, nem is sejtve, hogy én is benn vagyok. Kissé idegessé tett a dolog.

— Meghiszem, — helyeselt Gulliver. Minden pillanatban leeresztette kezét és megfedkezett az étkezésről, hogy meglelt leánya arcába nézhessen.

Fred Gregor azonban, igaza tudatában, kissé görcsösen nézett el a leány mellett. Aggodalma Zelináért nem talált méltánylásra, érdemei pedig nem hoztak elismerést.

— Dehát akkor mért rabolták el magát? — kérdezte érdesen. Megkeményítette a szívét, minden gyengédséget és puhaságot magába zárt, adta a fenegyereket.

Zelina tekintete helytelenítette ezt a hangot:

— Elraboltak? — nyujtotta a választ, — tévedés. Ez csupán pénzügyi hadmivelet volt!

De Fred Gregort nem egykönnyen lehetett megfélemlíteni:

— Szép kis pénzügyi hadmivelet!

Eközben azonban olyan szomorúság hatalmasodott el a lelkén, hogy a legszivesebben sirva borult volna az asztalra. Egy pillanatig küzdenie kellett a vággyal, hogy a kés széles hűsítő pengéjét a homlokára szorítsa, mint az édesanyja tette, amikor dagadtra ütötte a fejét. Már nem vagyok gyerek, mondta magának és ez használt is végül. De most mégis nagyon szerette volna, bárha az lenne és Zelináról azt se tudná, hogy a világon van. Azután megint őrjöngő érzés ragadta meg, hogy magához ölelje a leányt és, hogy fusson vele, meneküljön a sötétség leple alatt, amit a fejére borítana, hogy az egész világ elől eltakarja imádott lényét.

— Szép pénzügyi hadmivelet! — morogta összeszeszorított fogai között még egyszer.

De nem kapott feleletet, Zelina már messze kalandozott, elbeszélésének minden szavával egyre messzebb távolodott. Vegyes énekkarokról beszélt, melyek állítólag amott énekeltek és egy hálósapkás

urról. A néger új tálat hozott és a táblán az ablak között fényírással három kérdőjel jelent meg.

— A szakács figyelmeztetése mosolygott miszter Gulliver, — Egy étel, melynek neked kell, nevet adnod.

Zelina a tál fölé hajolva tanulmányozta az új ételt, azután visszavetette a fejét:

— Valóban ennél fontosabb dolgok is vannak!

— Jó, — mondta Gulliver derűs hangulatban, — nevezzük tehát „fontosabb dolognak.“

Zelina erre arcának futó mosolyával felelt, csak-hogy éppen meg ne bántsa édesapját. Újból koccintottak és Zelina ezuttal sem felejtette el, hogy poharát az üres helyen álló pohárhoz csörrentesse.

Fred Gregor eltolta székét:

— Annak az öreg embernek a tető alatt szintén illenék egy tállal felküldeni. Ott fenn ül és sürgönyöz ide . . .

És anélkül, hogy a helyeslést bevárná, megnyomta a csengő gombját az asztal alatt. Az éles csengőjelzés végig zugott az egész házon. De a néger, egyébként engedelmesen surranó árnyék az asztal körül, nem jött a hívásra. Hiába hajlította Fred Gregor a csengőgombon görbére az ujját, mintha a villamos batteria ereje gyorsan kimerülne, a csengő hangja lassan elhalt, végül halk, száraz berregésbe fulladt, mintha fakockákat szórának bádogserlegbe. De Fred Gregor nem engedett, ne higgye Zelina, hogy ő bármitől is visszariadna.

— Akkor magam viszem fel neki, — mondta, hátralökve székét. Fogta a tálat a „fontosabb dolgok“ nevű étellel és elindult a felső szoba felé.

Amikor miszter Gulliver Zelinával magára maradt, kezét a leánya karjára tette:

— Valami mondani valód van a számomra?

Zelina felemelt egy poharat az asztalról és csi-szolt síkjait megcsillogtatta a villanyfényben.

— Szép, régi üveg! — mondta.

Csillogó, fénytörő lapok keretébe illesztett mellkép egy tábornokot ábrázolt allonge-parókával és háromszögletű kalappal lovon, aki kardjával előre mutatott. A szivárvány színei alatt lovagolt el.

— Ez Savoyai Jenő herceg.

Atyjának kérdő keze még mindig a karján pihent. Hirtelen teljes erővel elébe vetette magát:

— Igen, atyám!

Kezével megcirogatta az üveget, a tányért a schönbrunni kastély festett kilátásával, a Ferenc József korából való ezüstneműt:

— Ez... és ez... és ez... Ám mindez csak élettelen holmi. E romok között azonban emberek is élnek atyám, emberek! Mi itt ülünk, ezüsből eszünk és neveket találunk ki új ételekhez. Csak azon csodálkozom, hogy a falatok nem válnak méreggá a torkunkon. Büntény ez atyám. Milliók nyomora a táplálékunk, milliók verejtéke az italunk. Nem csak itt, az egész világon. Én nem birom tovább.

— Hát mit akarsz? — kérdezte Gulliver gondterhelten.

Könyörgésre kulcsolt kezek emelkedtek fel hozzá.

— Ezek az emberek a csodára várnak. A megnyíló sziv csodájára. Új gondolatok születtek a világon, melyeket mi nem üthetünk agyon. Ezek a gondolatok védekeznek, erőszakhoz folyamodnak és az erőszak butit és rosszá tesz. Eléjük kell, hogy menjünk. Csak rajtunk mulik. Vissza kell adnunk nekik, amit elvettünk tőlük. A kommunizmusnak kezét kell fogni a kapitalizmussal, hogy megváltsa az emberiséget.

— Kapitalizmus, — kommunizmus — mondta Gulliver némi bosszúsággal, de minden szeretetét megőrizve Zelina iránt, — ezek pusztá szavak az

ujságokból. Csupán a jóhangulatából zökkentik ki az embert.

— El velük, — helyeselte Zelina minden további nélkül, — nem kellenek. Beszéljünk az emberiségről és a tulajdonról. A tulajdon a szerzett, a merev, a halott, az emberiség a mindörökké leendő. Most ütött az óra, amikor a halottat az idő és a gondolat nagy olvasztókályjába kell vetni, hogy a történetis lánvába zuhanjon. Néző körül: mindenütt vadon, pusztulás, züllés; de mi az életet akarjuk.

Még sohasem hallotta Gulliver így beszélni a lányát, most megadta magát támadásának. Az ujjai még keményen doboltak az asztalon, de az alulmaradottság érzésétől csodálatosan elfogultan már is elkerülte tekintetével leányát.

— Mit parancsolsz tehát? — kérdezte megfélemlítve.

— Nem sejtöd a szívedben? Ez a nyomorúság itt a mi lelkiismeretünkön nyugszik. A miénken és odakünn mindazokén, akik eddig hagyták jutni a dolgokat, akik nem ordítottak a felháborodástól, amikor ezt meglátták. Azt hitték, hogy könnyoradománnyal, ronggyal, meg hulladékkal segíteni lehet egy haldokló városon, a haldokló emberiségen. Hogy én mit akarok tőled? Te gazdag vagy atyám, megmérhetetlenül gazdag. Te uralkodol a vasutakon, a kohókon, gyárakon, hajóműveken, tűzsdéken. A te példád irányt szab és maga után vonja a többieket. Eltompult lelkük szárnyakat kap, te lendületbe hozhatod őket.

— Nagyon egyszerűen képezed el a dolgot, — mondta Gulliver. Mac Kinleyre gondolt, egy Mac Kinleyre lendülettel és az elképzelés kissé groteszken nevetséges színezetet kapott.

— Semmi sem egyszerűbb, mint jónak lenni és hinni az emberekben. Nincs magával ragadóbb a

nemeslelkűség cselekedeteinél és az önzés megtagadásánál. Nyomban versenyre kelnének a legönzетlenebb tettekben. A földből nőnének ki a becsületes gondolatok; aki a lélek új életéből kivonja magát, kiszolgáltatná az általános megvételnek. Új fiatalság fog fölénk kerekedni, az emberiség tavasza, az eddig lekötött erők felszabadítása.

— Tehát mit parancsolsz tőlem? — kérdezte Gulliver harmadszor, hogy a viharzó általánosból végre a könnyebben megbecsülhető különlegeshez érjen.

Zelina felállt és, mint egy próféta-nő, magosan állt apja előtt:

— Vess véget a nyomorúságnak. Fel kell hogy építsd Bécs városát és emberhez méltó életet kell biztosítanod az utolsó túlélőknek.

Gulliver kezei laposan feküdtek az asztalterítőn, akárcsak lesujtott szellemének szimbóluma.

— Más semmit?

— Ezt a régi, elhaló világ mondta belőled, atyám, ezt a hideg, gunyos: más semmit. A letűnő kor, a kétely-járvány, az önzés sötét szívtelensége, mely ellensége az új gondolat szentségének. Ez a kegyetlenség, a hitetlenség, embertársaink lebecsülésének hangja. Mi, a holnap emberei, tovább megyünk ezen, mi ezzel végeztünk, mi a jövő kapuján kopogtatunk...

A szemrehányások rohama előtt Gulliver lehajtotta a fejét, nyakában érezte a szavak zuhatagát.

— Hiszen csak mondom, — vetette közbe tétován, — kell, hogy az ember...

— Kell, hogy az ember minden kínálkozó alkalmat megragadjon, hogy az emberiség évezredek adósságát lerőjja.

Zelina nem állt itt meg:

— Te elég gazdag vagy, hogy megtedd. Fel

fogod építeni Bécs városát, ismét egészségessé teszed és derüssé és ajándékba adod mindenkinek. Ne álljon többé a föld népei között, mint a belpoklos. Ha majd te kiásod romjaiból és odaajándékozod lakóinak azzal a feltétellel, hogy minden mindenkié, akkor ez, mint az egyenlőség, szabadság és testvériség fényjele fog végig ragyogni a földön és magához vonza a többieket. Lemonnással kell az új gondolat nagyságát követni. Itt, ahol minden összeomlott, ahol az ember az ősállapotba zuhant vissza, elég alkalom kínálkozik az új kezdésre a mult szörnyű tévedései nélkül. Egy világot hívhatsz életre kapzsiság, hataloméhség, gonoszság, irigység és gyűlölet nélkül. Ugy állasz e romoknál, mint Isten a khaosz előtt, rajtad mulik, hogy olyan újat alkoss, ami megjavítaná Isten művét, alkotást folt nélkül, eredendő bűn és végzetes sors nélkül, kivéve, aminek az embert a természet menete aláveti. Mi talán elszegényedünk, de az emberiséget megváltottuk.

— Nem nagyon kellemes ám szegénynek lenni...

— mondta Gulliver utolsó kíséretet téve, hogy félreállhasson. De Zelina nem engedte el. Csodálatos beszélőképessége volt, a szavak könnyen és folyékonyan ömlöttek belőle, a legszebb fordulatok és legmeggyőzőbb észokok önként fakadtak értelméből. Agya alig érezte a gondolatok munkáját, a szavakat sulytalanul és mégis az eleven esés hevével hullatta magából. „Tüzes nyelvek“, — gondolta, — „tüzes nyelvek“, telve hálával a jó szellem iránt, akit gyámként érzett magában. Az egész lényét betöltötte ez a jó szellem, aki a lelke hátterén, mint göndörhaju római arcél világos körvonala rajzolódott ki.

Már Gulliver sem fogta fel a szavakat egyenként, külön értelmük szerint. Ugy érezte, hogy Zelina akarata közvetlenül beléárad lányából.

Beszélt-e még egyáltalán? Az ajkára nézett, de ez lezárult. Nyilván a szemével beszélt. Ekkor tudta, hogy ellentálló ereje megtört, hogy az erősebb vált urrá felette és gyűrte őt le. Felállt, meggyőződve, hogy rá nézve nem is maradt egyéb hátra. A csucsra ért, a lehetőséget teljesítette, most új feladat előtt állott.

— Jó, — mondta, — majd megkísérlem.

Zelina két kezével keményen kapta el apja jobb-ját, a szeméből kimondhatatlan boldogság tűzelt, a torkából kurta zokogás csuklott fel. Azután hirtelen lehajolt és kezét csókolt apjának. Gulliver elpirult, apai szeretetébe menekült.

— Ugyan . . . te! — mondta zavarában, — te . . .

És ment. Az ajtónál még megállt, néhány pillanatilag még egy utolsó ellenvetés körül tétovázott, de ezt is elnyomva, kiment.

Fred Gregor a lépcső piros futószőnyegén ült, térdén az ezüst tálcával. A „fontosabb dolgok” nevű ételből gyenge illat szállt fel.

— Nem találtam meg az öreget, — mondta szomorúan, — nem találom a szobát, ahonnan telegrafál.

— Adja vissza a tálat a szakácsnak, — mondta miszter Gulliver.

— Ezzel csak megsérteném a szakácsot, — vélte Fred.

Amikor Gulliver elhaladt mellette, elkapta a nadrágszáránál:

— És hogy is vagyunk most azzal a mesével? — nézett fel az arcába.

— Miféle mesével?

— A mesével a hercegnőről, aki elveszett és megtaláltatott.

Gulliver gondolkozott.

— Ez ellen nyugodtan azt hozhatnám fel, hogy nem ön volt az, aki megtalálta. De azért, gondo-

lom, mindenesetre kísérletet tehet. Csak egyet... a hercegnő, akiért sikra száll, szegény lesz.

Mialatt Fred Gregor, térdén a „fontosabb dolgok” ezüst tálcájával ülve maradt a piros futószőnyegen, mint egy rakás töprengő nyomorúság, Gulliver a szobájába lépett.

Beretteszelte az ajtót, az íróasztala elé ült és maga elé tette Bécs város térképét. Ceruzáját végigjártatta a város csupasz belsőrészein, követte az ereket, idegszálakat és körülsétálta a terek idegcsomóit. Egy papírlapra számokat vetett, melyeknek nem sok értelmük volt, megkísérelte, hogy feladatát, mint számtani problémát fogja fel. Az értelmetlenség hideg párája csapta meg, a lehetetlenség szava meredeken ágaskodott fel előtte, mint a kopár fal. De Gulliver A. Phöbust éppen ennek az akadálynak a legyőzése ingerelte.

— Csak éppen egy külön matematikát kellene ehhez föltalálnom, — mondta, — egy nemét a valószínűtlenségi számításnak.

Ekkor felnézett. Mac Kinley szeplős, sima arcán rejtélyes kifejezéssel, kinyújtott lábakkal, mélyen elmerülve ült klubszékeben, nem messze íróasztalától. Egy kis asztalon előtte egy palack portói bor állott két pohárral.

— Ne zavartassa magát, — mondta Mac Kinley.

Hatalmas állkapocsa örölte a szavakat:

— Nehéz dolog ez! Igyék egy pohárka portóit. Mondhatom, átkozottan tisztességes portói. Megint ezerkilencszázötvenes, mint a Libertyn.

Barna olajat öntött a pohárba, maga előtt tolta a kerek asztalkát és a klubszéket utána huzta. Gulliver ivott és arra gondolt, hogyan tehetné látogatóját az ajtó elé. Szemérmetlenség volt éjszakanak idején betolakodni ide és portói bort erőszakolni rá.

— Hiába, ezt az üveget velem kell, hogy kiüritse,
— vigyorgott Mac Kinley.

Gulliver egy ujságot borított Bécs város térképére és számításaira, de nem tudta elkerülni, hogy Mac Kinley csókaszemeivel észre ne vegye, hogy valamit el akart titkolni előle.

— Missz Zelina nyilván csodálatos dolgokat élt át, — mondta mellette Mac Kinley nagyvilági hangon.

— Minden tekintetben nagy tisztelettel bántak vele, — magyarázta Gulliver határozottan.

— Magától értetődik, — bólintott Mac Kinley, — természetes. Mindig izgató lehet megismerni egy világot, mely a mienktől teljesen idegen.

Kinyújtotta a karját, vastag szivarját a hamutálcába dobta, amelyben egy ezüst hableány kelt fel az üveghullámokból.

— Látja, — mondta, miközben figyelmesen meredt izzó szivarja végére, — látja, miszter Gulliver, én tudom, hogy maga miért kelt át az atlanti Óceánon.

— Talán megmondaná nekem is? — kérdezte miszter Gulliver némi gunnyal.

De Mac Kinleyt nem lehetett kihozni a sodrából. Nagyot szippantott a szivarjából, kéjesen szuszogott:

— Azért jött, hogy megtalálja a felöltőjét.

— Ez igaz, — mondta Gulliver halkan, képtelenül arra, hogy tagadjon.

Mac Kinley kissé hátratámaszkodott székén és Gulliver arcába nézett.

Tudom, bátorság kell hozzá, hogy ezt mondom önnek. De én a barátja vagyok és élek azzal a joggal, ami az ilyen embert megilleti. Be kell, hogy lássa, hogy mindezeknél csupán a tér jöhet számításba.

Most már aztán Gulliver is dühbe gurult ezen

az emberen, aki betolakodott az életébe és most egyszerűen a birtokába vette őt.

— Nálam csak az idő jöhet számításba. Nincs sok veszíteni való időm.

— Nem mondaná mindjárt azt is, hogy az idő pénz, csak hogy elhiggyem, hogy amerikai? Az istenre kérem, hagyjon fel ezzel a beszédmodorral. Éppen eleget ártottunk ezzel magunknak, üzleteink oly jól mennek, megengedhetjük magunknak a fényűzést, hogy filozófiai elméket termeljünk. Feltételeztem, hogy ön is tudja, mi az idő. Az idő a részekre bontott tér, ennek negyedik dimenziója, mely egyenes vonalban mozog tovább.

— Mondhatom, csodálatba ejt, hogy így halom önt beszélni, Mac Kinley.

— Csak mondja nyugodtan, kedves barátom, hogy eddig ostoba fráternek tartott, ugy-e? Pénzgyártónak, ugy-e és a portói bor barátjának? Ámde minden embernek meg van a maga mélysége, s ami a teret illeti, kedvesem, ezt csak azért találtuk ki, nehogy szabadságunkat teljesen elveszítsük. Ha ez nem volna, az életünk szakadatlan halál lenne, mert az időnek csupán egy a dimenziója.

Gulliver sohasem tételezett fel Mac Kinleynél gondolatokat és pedig olyanokat, amelyeknek a menete nem is egykönnyen követhető. Koccintott vele és maga is feltűzelve és lendületbe hozva így szólt:

— Ugy véli, hogy a térre azért van szükségünk, hogy a gondolataink valósággá válhassanak.

Megvető kézlegyintéssel utasította vissza Mac Kinley a feleslegeket:

— Valósággá! Ugyan kérem. Talán a nulla nem valóság? És mi is az a nulla? Semmi. És, ha a nulláról a negatív számok birodalmába száll le. Egy birodalomba, mely ép olyan mérhetetlenül

nagy, mint a másik, a nulla felett. Vajjon a mínusz egy, s a mínusz kettő nem valóságok-e? Vagy látott már gyülekezetet, mely 213 negatív emberből áll? A valóság mindig az időből származik. Ahol az idő és tér találkoznak, a matematikában, kettős lények keletkeznek, melyek valódiak, s egyúttal nem azok. Ép az démonikus az időben, hogy csak egy iránya van és a megtörténtek visszacsínálhatatlanok. Az idő hatalmasabb minden istennél, sőt magánál az Istennél is hatalmasabb. Az Isten se tud egy hajszálnyit változtatni azon, ami már megtörtént. Az egész emberiség eszét kellene, hogy elvegye, az eszét, ahol emlékeit őrzi. De ez is csupán félmunka lenne, mert künn, az emberi agyvelőn kívül adott történések megemészthetetlenek. Ami egyszer megtörtént, az merev változhatatlansággal halott, Istenkeztől elvont. Minden leendő a már meglévőbe torkollik, a visszaszivhatatlanba, a valóságok egyikébe. A valóságba lépni, a halál pillanatát jelenti, az idő lélegzete mérges lehelet, mely a másodpercek töredéke alatt megkövesít, megöl, melyben a jövő a szűkre szabott jelenen keresztül a jövőbe siklik. Ön nem fél a valóságtól? A valóságtól, mellyel az idő megöli a szabadságot. Elevenség csak abban van, ami nem valóság. Miben különbözik a pusztán elgondolt a valóságtól? Abban, hogy az elgondolt a térben van, a valóság pedig az időben. Szabadok csak a térben vagyunk, a még meg nem történtben. Valóság?

Talán te és én, mi mindnyájan és mind az események nem vagyunk egyebek, mint a haldokló agyvelő álma, mint a kialvó értelem utolsó szikrája a város egyik lakójában, aki félmeztelenül és kirabolva hever az utcán.

Ebben a pillanatban úgy érezte Gulliver, hogy egész lényét gyökerestől kitépték és sötétségek üvöltő viharába dobták. Jégtük korbácsolták per-

zselve, belelobogtak a csörrenésbe, egy óriási karom feltépte mellét és dühöngő fájdalmat öntött testébe, az agya tűz felett forgott, mintha sutorogva piritánák, forralnák.

— Csak azért jött, hogy ezeket elmondja nekem? — kérdezte.

Mac Kinley nagyot szürcsölt portói borából.

— Nem, — mondta szeliden, — voltaképen azért jöttem, hogy megmondjam, ne fáradjon tovább. Ezzel ni...?

A tervrajz felől elhuzta az ujságot és rátette a kezét, szőrös, szeplős mancsát, rövid körmeivel. A másik keze a szék párnaszegélyéről csaknem a földre lógott le. A perc olyan feszültséggel telt meg, hogy megpattanással fenyegetett. Azután Mac Kinley lassan megint visszavette kezét, balkezét a kabátja belső zsebébe sülyesztette, egy papírlapot vett ki és szétteregette.

— Látja... már elkésett. Ime a szerződéselem a kormánnyal a város ujjaépítése céljából. Bizonyos feltételek és körülmények között hajlandó vagyok erre. A kormány lekötöztettem és szabad kezem van... de, ha én építem fel, akkor a *saját* terveim és gondolataim szerint építem.

13. AZ AGY.

Amata egy Schubert-szonáta ezüstfényes ragyogásában ült a zongoránál. A fekete-fehér billentyűk szövédékeiből könnyed, derűs tavaszi színek sugároztak, napfény özönlött rájuk, virágzó cseresznyefák méhzümmögést ráztak le illatos ágaikról, a szelid lankáju réten, melyen minden virág finom ecsettel festődött, két hegylanc huzódott fehér csucsokkal, a pihenő állatetest lendületével, fehér és kék színekből pettyezve. A város romjai közül napok óta csunya, sárga köd kuszott fel, amit a

ház felett a muzsika sóhaja oszlatott szét. Erős, friss légáramlat volt ez, mely egyenesen égi rokonaihoz törekedett fel, a tiszta, acélos kékségbe, amit a nap nyomtalan, csodálatosan felosztott hasadékokba szelt.

A zongora ragyogóan fekete testén egy csokor vörös rózsza tükröződött. Ez a kép Amata ujjaiába is belesurranhatott, mert rózsásan virítottak a fehér-fekete billentyűk felett. A félig nyitott ajkak között apró, heves sóhajok röppentek, Amata ifju keble muzsikában uszott. Boldogság övezte, hitt az élet legyőzhetetlen pompájában, a világgal való összeütközés utálata a tudata alá süllyedt, mint az iszap feküdt a lelke mélyén, szent áradattal fedve, mely a szépség minden képét felfogta és hordta. A lét nagyságával összefüggésben minden idegszála megfeszült, megszűnt minden testisége, a szobát verőfényes, zöld színnel átsugárzott helyiségnak érezte, a házat erősnek, hűnek, szilárdnak, falakkal és megóvó tetővel, a kertet távolabbi kiterjedéssel, a földből a napfénybe szökkenő nyári növényekkel. És végül érezte a teremtésnek lágyan a végtelenbe futó, határtalan jóságát.

Édesanyja, hangjában mosollyal, keresztül ment a szobán. Amata a leggyöngédebb kívánt lenni, hogy szeretettel tudjon anyja lépteihez omlani. Schubert tavaszi tája még mélyebben és tisztábban zengett. Szél nyargalt a felhőbáránycákon, a harangvirágok finoman csilingeltek, az orgonabokorból egy madár az elragadtatás zokogását hallatta. Amata a föld illatát érezte szájában, piros eprek ízét, teljesen feloldódott a boldogság pompájában...

A madarak bokrában, mintha ellenség ijesztett volna rájuk, hirtelen vijjogás vágta el élesen a csipogás dalát. A mezőt zugó, jeges szél borzolta fel, a besötétült felhőkből a fák koronáiba ugrott és a viráglevelek kusza csokrait söpörte utján.

Amint a fület maga előtt kuszálta, az úgy megsürkült, lobogott és bogjasodott, mint a ló sörénye. A távoli hegyek ugrásra készen, gonosz szándékkal feküdtek, mint a fenevadak. A zenének már nem volt hatalma a sárga felhőkön, mindenfelől betörtek, összegöngyölödtek, nyelték a napot, hogy csak fakó fény maradt, egy kis beteg fénytócsa. Félelem áradt mindenből, a vizek busan és tompán pállottak. A talaj megmozdult, szorgos turás nagy halom sárga földeket vetett fel, a lukakból patkányfejek nyultak ki.

A rózsacsokorból egy virág hirtelen szirmait veszítve hullott le.

Amata ujjai megmerevedtek, már nem érezték a billentyűket, a hangok tompán és zürzavarosan hullottak a zongoráról, sötétben gyülekeztek lábtól, lendület nélkül, megtörve rejtőztek el a billentyűk között. Valami fenyegetve ágaskodott fel Amata előtt, bőszerű alaktalansággal meredt kis világának látóhatárán. Sápadt fényt tolt maga előtt, hatalmas homlokot domborított az elhagyott vidék felett, homlokot, mely redős volt a gondoktól, ezt a szemöldökök sötét fellege követte, mely alatt két szem tűnt fel. A két szem tekintete tüzelve irányult Amatára, szörnyű, leselkedő, gyilkos tekintet volt ez, mely jéggé dermesztette a leányt. A tekintet pályája a levegőben függött és Amata, mint a vadság és pusztulás hidját látta, mely messziről egyenesen a szívébe ivelt.

Két keze erőltlenül hanyatlott le a billentyűkről. Az érintetlen zongorában sikoltva pattant el egy hur. A sikolyra Amata megfordult.

Mögötte az ajtóban ott állt az apja hasonló tekintettel, mint az a rettenetes fej a mindenség szélén, a pusztulás hidja, mely egyenesen a szívébe ivelt. Ugy érezte, hogy védekezésül mindkét kezét a szívére kell, hogy szorítsa.

— Atyám! — kiáltott a rettegés lelkéből.

— No? — mondta Lachnit, mintha álmából ébredne.

— Atyám? — reszkette Amata bánatos kérdéssel, amikor észrevette, hogy atyja tekintete elfordul tőle.

Lachnit mosolyogni igyekezett, de nem sikerült, sarkon fordult és kiment. Amata úgy fordult utána, mintha csöbe nézne, mely a láthatárig nyulik el, az üres horizontig. Lezárta a zongorát, tetejéről levette a kopasz rózsákat és kidobta az ablakon. Még mindig reszkető lábakkal anyjához ment, aki a konyhában répát vágott. Amata nem akart szólni, felvett egy kést, hogy segítsen. Hirtelen az ujjába vágott, a vére kiserkent és amikor anyja be akarta kötni a sebet, Amata zokogva borult a mellére. Ereinek jelentéktelen tehermentesítése teljesen kihozta a sodrából.

— Anyám, mi van édesapával?

Gundis fájdalmasan bólintott:

— Oh... az apád.

— Én félek tőle. Olyan különös.

Gundis egy darabka vászonrongyot csavart Amata megsebzett ujjá köré és fejét a kötés fölé horgasztotta, mely nyomban rozsásan átnedvesedett:

— Azt hiszem nagyon is a szívére vette, hogy foglyok vagyunk. Reméltük, hogy az emberek közé vihetünk téged. Mi a szabadságot akartuk neked, nehogy ebben a börtönben kelljen elpusztulnod. Hiszen ezeken a romokon kívül még egy másik világ is van, városok, zöld faluk, nagy folyók, melyek a tengerbe futnak, s amelyeknek partjain hajók vesztegelnek. Ezek a hajók idegen kikötőket keresnek, ahol megint csak emberek élnek. Oda-künn még annyi nagyszerűség van. És mégis! Aztán ez: te asszony leszel, megtalálod a hivatásod, kiegészülsz a férfival, akit szeretsz. Valahol

künn a nagyvilágban van valaki, aki téged keres és nem talál rád soha. Elvesziti nyugalma és kétségbeesve jár az életben, más asszonyokat vesz el, akik nem teszik boldoggá. Te pedig majd haszontalanul hervasztozol el itt, ebben a börtönben fiatal szépségedet. Ez az, ami szegény atyádat fel-
dulja.

Amata a fejét rázta.

— Én nem akarok tudni ezekről a dolgokról. És te — hiszen te is itt találtad apát.

— Ez — akkor volt, — mondta Gundis halkan, — mielőtt a kapukat becsukták.

Amata ismét mosolygott, de most egyebet is sejtett, titokzatosat, fenyegetőt. Atyja már nem volt az a sugárzóan derűs kedély, aki annyi reménységgel kecseltette őket. Gyakran hirtelen felállt és a szobájába ment, bezárkózott. Furcsán megváltozott az egész lénye. Munkáját, amit mindig boldogan teregetett ki előttük, most sötét falak közé rejtette. Gyakran hallották őt hangosan magába beszélni, a hosszú éjszakákon, amikor az álom nem váltotta meg őket. Néha elhagyta a házat, napokig elmaradt és zsákmányt se hozott a tutajról. A homloka ráncos volt a gondoktól, mint az arcé, mely Amata látóhatáráról merengett. Néha viszont csavart, tekergő, idegenszerű eszmemeneteket tárt fel, amelyekben sehogysem tudtak eligazodni, vagy pedig az értelmetlenségek zür-zavarában ugrált ide, s oda.

Most odakünn a kertben dühösen munkálta földjét az ásóval, nem a rendes egyenes vonalban, hanem fejtellenül ide-oda és olyan elkeseredéssel, mintha ellenséggel harcolna. Doktor Lachnit harca a földdel most azonban jó megfontolással történt. A lány talájon ugyanis idegen lábnyomokat talált, azért vetette rájuk magát, hogy valamennyit kiírta. Valaki a ház körül ólálkodott. Valaki megfigyelte, mi történik itt és mert ő maga láthatatlan maradt, Lachnit minden

haragja jelenlétének látható jelei ellen fordult. Ásójával rájuk vetette magát, felturta a kis mélyedéseket, szétverte az apró buckákat és megint elsimitotta a talajt. A bokrokba is elkíserte a nyomokat, s ahol elhajlott vesszőket talált, egész ágakat tördelt ki, hogy az ellenséges érintésnek még a nyomait is eltüntesse.

Déltájban elkészült munkájával, az ásót a földre vágta és megnézte a kezeit.

— Tiz, — mondta az ujjait terpesztgetve, — miért osztják akkor a napot kétszer tizenkét órára? Mi közünk a régi babyloniakhoz?

Ezt a gondolatot az asztalhoz is magával vitte és megeredt a nyelve:

— Az órák, — mondta, — csak el kell tudni képzelní, hogy miként is van az. Az egész világon köröskörül tornyok állnak órákkal, melyek lemérik az időt. Lehet-e ennél borzalmasabbat elképzelní? Van egy műszer, mely hátralévő életünk minden pillanatát leméri. Minden ütése egy darab életünket vágja le. Nagyszerű és borzalmas egyetértés az, az órák összeesküvése az ember ellen. A toronyórák az elmulás kémei. Látszólag minden országban ártatlanul állanak és kiáltják egymásnak a jelszavakat. És minden órásboltban, tüveg mögött, villanyfényben, bársonysávokon, vörös szatyántokokban, égszínkék selyembe ágyazva az ellenségek ketyegő, fecsegő serege fekszik, drágakövek csillogásában és ragyogó tükrökbe sokszorosítva. Mi magunk diszítettük fel őket és öltöztettük drága köntösökbe. És hálából állandóan az életünkre törnek. A halálunk óráját époly nyugodtan mutatják, mint minden más órát. És mi mégis magunkkal hordjuk a halálnak ezt a kémjét, a zsebünkben ketyegtetjük, közel a szívünkhöz. Valamit mondanom kell, azt hiszem — a két egér, mely lggdrazil gyökerét megrágta, két óra volt. Így

tehát a németek sem kerülhették el sorsukat, hogy végül ők is feltalálják az órát.

Az asszonyok hagyták az öreget beszélni, néha csupán gyorsan és lopva néztek egymásra. Amata az asztal alatt megkereste anyja kezét és megszorította.

— Csak mi, — folytatta a doktor, villáját tompa végével az asztalnak támasztva, — csak mi vagyunk itt az időtlenség szigeteként. A halálnak itt nincsenek kémei. A mi tornyaink ledőltek. Az órák megálltak, szerkezetüket rozsdá ette, a varjak szalmát és tollat vittek kerekei közé, ahol fészket raktak maguknak. Ma már egy toronynak sincs hangja, a harangok némán lógnak székeiken, s nincsen kalapács, mely megkongatná bronzpotrohát. Mialatt a tornyok köröskörül az emberlakta földön a halál jelszavait kiáltják egymás felé, mi itt nyugodtan veszteglünk idő nélkül. Nekünk már nem is kell. És jaj nekünk — ha az idő itt egyszer ránk tör.

Mellényzsebéből diadalmasan huzta ki ezüst láncon függő óráját, néhányszor ingaszerűen meglobálta:

— Én már ártalmatlanná tettem halálkémemet.

Felpattantotta fedelét és ekkor meghallotta a másodpercmutató szorgos ketyegését, az időcsöpek szakadatlan permetezését. Láta, amint az apró nyilacska tengelye körül egykedvűen sétál vonaltól-vonalig, az apró ugrásokat, melyeknek az összessége lassan maga után huzza a percmutatót. Valami derengett Lachnit emlékezetében.

Az óra, melyet már napok előtt lejáratott, ismét jár. Magától megindult és mutatta az időt.

Doktor Lachnit felemelte fejét, kiegyenesedett és hangosan, mintha jelentést tenne, így szólt:

— Pont egy óra!

Az asszonyoknak minden érthetetlen volt, csu-

pán a félelem fakó kísértetét érezték és kölcsönös védelmükre szorosan összebujtak. Az asztalt leszedve, Gundis minden bátorságát összeszedte és követte urát a kertbe. Legyőzte félelmét és karját, mint egykor a férfi karjába füzte:

— Ne vedd annyira szivedre a dolgot. Nézd: Amata még fiatal, nem ismer még egyebet, mint ezt a mi életünket itt és mit sem tud arról, ami odakünn van. A vérének még minden vágya szendereg. A csalódást már elviselte, a világ felől szerzett első benyomása borzalom volt és most nem is kíván többet. Talán a segítség is előbb érkezik, mint gondoljuk. Ne adjuk fel a reményi.

Lachnit valamelyik körtefa alatt megállt, s egy ágat, melyről kicsi, zöld körték csüngtek, Gundis felé hajtotta. Karját kivonta az asszony karjából, gyengén átölelte a derekát, a hangjában kimondhatatlan jószág reszketett:

— A remény!

Az apró, zöld, fejletlen gyümölcsre mutatott:

— Igazad van. Ez is törvény. Egyszer majd nagy, illatos, aranyfényes gyönyörűségek lesznek ezekből. Édes hus, csodálatosan puha, simulékony bőrrel borítva, melyből a tü nedveket fakaszt. Semmi sem marad utközben állva. Ha az ember számára el is vész, még mindig itt vannak a méhek. Elvégre ezek is Isten teremtséi.

A boldogságtól elárasztva, Gundis az ág fölé hajolt. Amikor Lachnit elbocsátotta, visszapatant világos lombkoronájába és elfoglalta régi helyét testvérei között. Lachnit elsötétült hangon mondta:

— Kell, hogy segítség jöjjön. És a segítség jönni fog.

A nap jóra fordult. Lachnit késő estig hasznosan tevékenykedett a kertben. Rózsákat bontott, hernyókat szedett le a fákról és kannában vizet hordott a főzeléknek. Hűség és gondosság fény-

köre övezte alakját, a növények élete meghitten bólogatott feléje. Amata és édesanyja azon töprengtek, hogyan juthatnának megint tyukokhoz. Tétován álltak a kérdés előtt, Gundis már tréfára fordította a dolgot, hogy hát, mi is volt előbb, a tojás, vagy a tyuk, hogy erre pályázat lenne, s a pályadij, vagy a tojás, vagy a tyuk maga, aszerint. Az alkonyban Amata már a zongorához is elmerészkedett. Még nem régen játszott, amikor a diófa koronájából izgatott kotkodácsolást hallott. A magas ágon egy tyuk ült, a világos sárga, tojástadó, melyet Isten maga küldött és eldöntötte a pályázatot. Ez a tyuk nyilván megmenekült annak idején a patkányok tömeggyilkossága elől és most hosszú kalandos önállóság után visszatért a háziasságba. Amata és Gundis kirohantak a házból, édeskés hangon és felhintett magokkal csalogatták a megtért szárnyast. A világossárga mérlegelt, töprengett és nem tudott határozni. Végül rikácsolva és szárnyait csattogtatva egyenes az eleségszőnyeg közepére vetette magát a fáról és mohó étvággyal csipekedni kezdett.

— Éppen a legjobb kotlás, — mondta Gundis boldogan. Alapos volt a reményük, hogy a kakast nem régen nélkülözhetné.

Az apát szólították, akit sötétben láttak a gyümölcsöskertben. De nem jött, ellenkezőleg, tovább ment előlük.

— Hagyjad, — mondta Gundis telve reménységgel, — lassan teljesen magához tér.

A tyukot az ól felé terelték, engedelmeskedett, mintha lassan emlékezni kezdene arra, ami volt, felszökdelt a létrafokokon, s a rud tetején világos sárga tollgömbbé göngyölödött.

Vacsorára hiába várták Lachnitot. Még mindig a kertben bolyongott, a sötétség sima, nedves síkokban tapadt körülötte. Csupán egy keskeny ha-

sadékban vált ketté előtte, két fekete üvegfallá, mely mögötte ismét hiánytalanul csukódott össze. A parancs elment, de a doktor ellenszegült, komolyan a menekülésre gondolt. A vére sisteregve zugott a fülében, a fákról lombrongyok lógtak, melyek félelemben tartották. Fejek voltak ezek, hajjukkal az ágazatba akadva, sikamlós holttetem részek között botorkált. Engedetlenségéért borzadály volt a büntetés. Azután összeszedte magát, kiegyenesedett, mint a paripa, mely a mélység előtt megtorpan és tovább ment, egyre messzebb a háztól. Am ekkor hirtelen áttörhetetlen akadály elé került. Fal meredt fel előtte, olyan magas, hogy az orma se látszott és a világ egyik végétől a másikig nyult el. Kőcockáit vékony, hajszálfinom öltések tartották össze.

— Ezek őserzések vadhajtásai, — mondta doktor Lachnit megfontoltan. Itt már nem volt mit tenni, mint feladni minden ellentállást és visszafordulni. Hátról láthatatlan hurok hullott a nyakába és visszafelé húzta. Amikor megfordult, az ut egyetlen lejtő volt előtte. A talaj magától megindult alatta és meggyorsította lépteit; Lachnit a fény irányában kanyarodott, mely az udvar felől ömlött, s amikor a lépcsőn felfelé haladt, egyik lépcsőfok a másiknak továbbította lábát.

A dolgozószobájába ért, az asztala felett világosság gyülekezett. A fény középpontjában szürke szubsztancia domborodott üveg alatt a porcelláncsészében. A vegykísérletek maradékai üvegcsövekben szunnyadtak, a doktor most a mikroszkóp tükréje elé ült, mely éles fényt szórt a lencse alatt heverő kis sejthalomra. Lachnit az üveg fölé hajolt, tekintetét a csőbe mártotta, ahol rátalált a meggömbült, összezsugorodott, száraz plazmacsomókra, megaszalódott életre, mely mégis tele volt titokzatos erőkkal.

Kételynek nem volt helye, minden tévedés kizárva. Amit a kudarccal végződött menekülése után visszatérve, most az íróasztalán talált, egy ismeretlen módon kiszáritott agyvelő volt. Kísérleteit kínos tökéletességgel végezte, semmit el nem mulasztott, hogy bizonyosságot szerezzen magának. Végül is egy preparatum, mint a többi, mely egyetlen orvos előtt sem lehet rejtély. Két dolog persze még is talány maradt. Hogyan került ez a preparátum a dolgozósobájába? Aztán pedig, hogy miféle sugarakat árasztott magából? Mert ezek az eddig ismertek egyik fajtájához sem tartoztak, de még is itt voltak, tárgyilagosan bizonyíthatóak; áthatoltak fán, kövön és fémén, befolyásolták a fényérzékeny fémlapot, szétbontó hatást gyakoroltak a platinára és megváltoztatták a szerves substanciákat. Doktor Lachnit apró állatokat tett elébük, kukacokat, sőt nagyobb hernyókat is, a sugarak hatása alatt valamennyi megbénult. A víz, melyet ez az agyvelő befolyásolt, azt mutatta a mikroszkópban, hogy a baktérium-állatkák sorban elveszítették mozgási képességüket. A vizcsöpp élete megszűnt. Rövid idő múlva azonban, amikor az agyvelő hatása alól Lachnit elvonta, ismét életre kelt, de előbb teljesen megváltozott. Az állatkák sejtekké változtak, melyek a legnagyobb mértékben hasonlítottak az agyvelősejtekhez.

Doktor Lachnit egyre világosabban látta, hogy ezt a maréknyi száraz emberi agyvelőt valamiféle energia telíti. Amint így a mikroszkóp felé hajolt, újból indulat ragadta el, az a hatalmas indulat, mely nem ismer ellentállást. Hirtelen felugrott asztalától, fel s alá kezdett bolyongani, a két keze nyugtalan mozdulatokkal játszott teste körül. A nyitott ablakban függönyök táncoltak, mintha lobogásukkal kergetnék a szelet a szobába. Hirtelen haragra gyulva, Lachnit egyszerre csak a függöny

ráncaiba kapott, azzal a szándékkal, hogy lerántsa rudjáról. Azután visszatért eszmélete, mellyel az okot és a hatást összetévesztette, ismét megszeliült, egy kis szélrohamtól megtántorodott, betette az ablakot.

És most egyszeribe még intenzívebben érezte az agyvelőtömeg szagát. Sajátságos, vegyes szaga volt ennek, égett szarué, villamosság és csokoládéé együtt, ami egyben kellemesen és kellemetlenül hatott. Ez a szag ráakódott az orr nyálkahártyájára és kiszáritotta a torkát.

Lachnit azután megállt a szoba közepén és riadtan nézett dolgozóasztala felé. Tagjaiban és agyában szörnyű fáradtságot érzett és nem volt hőbb vágya, minthogy megadja magát ennek. Ha tőle függ, nem fekszik ágyba, hanem itt hosszában végig dől a padlón. De minden idegszálának ezt a vad vágyát valami meggátolta, valami gyalázatos földalatti hatalom, mely elüti álmát. Agyának minden fáradtsága ellenére, ébren kellett maradnia, mintha előbb az ellentálló erőt kellett volna megtörni, mely még ott székelt az agyában.

— Aludni szeretnék, — mondta hangoosan, a fáradtság ráncaival homlokán.

— Nem szabad, — ellenkezett valami.

Álltában lehunyta szemét, kockáztatva, hogy a földre zuhan, valami belülről dobolni kezdett a dobhártyáján. Igyekezett kikapcsolni hallását, szűrő fény surrant a lehunyt szemhéjja alá és fénytűket szurt a pupilláiba. Erre elhatározta, hogy csellel fog elbánni azzal, ami felrázza, felébreszti. A könyves polc jobb szárnyán hatalmas kötet állott, barna bőrben, vörös hátlapcimerrel, Klopstock: „Messiás”-a. Lankadt kézzel nyult a kötet után, melyet nehéznek érzett, akár a téglát, mégis fellapozta és állva olvasni kezdte:

— Halhatatlan lélek, dacolj a bűnös emberiség megváltásáért . . .

Abban a jóleső reményben futott végig a sorokon, hogy valamelyik hexameternél kábultan esik majd össze. A verssorok egyenlő ütemben nyargaltak el szeme előtt, ritmikus szavak sora, lovak végeleáthatatlan serege, hatosával egy sorban. Egyenletesen a látóhatárig hullámzó háta, bólogató fejek, sörényükkel mind egy irányba lobogva, az olvasó a prairik rengését érezte a lábai alatt, a patkók üteme a vérébe kalapált, a beleit leoldotta szalagjairól és ide oda ringatta testének üregében. Olvasott és azt érezte, hogy a csorda ősidők óta vágat a síkságon és a világ semmilyen hatalma sem tudja megállítani. Anélkül, hogy a kép megváltoznék, örökkévalóságokon olvasta keresztül magát, mindig csak új hullámai a száguldó lovaknak, egyenletesen lobogó sörények, feltátott szájak és dübörgő paták.

Hirtelen az egész eleven hullám derékon tört. Kétfelé omlott, mint ahogyan az agyag törik ketté, a paták dübörgése mélységekbe töredezett. Egyszeribe minden eltűnt és Lachnit élesen kiáltotta bele a visszhangos csendbe:

— Gondolkozik!

És ebben a pillanatban tudta, hogy egész idő alatt, a hexameter-csorda patái alatt, nem tett egyebet, mint ezt az egy gondolatot vajudta:

— Gondolkozik!

Amíg eddig sok álmatlan és, miként ma, küzdelmesen eltöltött éjszakái alatt fáradságosan és kitartóan keresett, ma egyszerre bizonyossággá vált: az anyag amott az asztalán, az a kis energiával töltött agyvelőhalom — *gondolkozik...*

Kötőszövetét kékes zöld csillogás borította el, görcsösen vonagló pupillái egy képet ragadtak magukhoz. A maréknyi száraz agyvelő felduzzadt és hosszában rendesen kettéválasztva girbe-görbe csavarodásokkal és véredényekkel feküdt a por-

cellán csészén. Ez az agyvelő most vonaglott és reszketett, megduzzadt a belső erőttől és eleven-ségtől, kékeszöld csillogás vonta be, mely a csavarmentek fészkeiből eredt. S ez, mint a fény ezer szilánkja szikrázott a vérrel borított két hemiszférán.

És amint a doktor ezt a jelenséget szemügyre vette, hirtelen megérezte, hogy mi az, aminek történnie kell.

Az egyetlennek!

Az agyvelőtől tudta ezt, melynek minden gondolatát közvetlenül észlelte, s amely most frissen és nedvesen, vérerekkel átszőve feküdt előtte a porcellán csészében. Mert, amit látott, a saját gondolatainak csillogása és lüktetése volt, az agyvelő, mely a csészében feküdt doktor Lachnit legsajátabb tulajdona volt. A Klopstock-kötet a földre hullott, egyik sarka begömbült. Két kezét a porcellán csészétől jobbra-balra az asztalra támasztva, az anyag-tömeg fölé hajolt. A sejtek izzása, s az atomok foszforfénye ekkor, mintha a szeme hátterén csillogott volna. Gondolatainak életét maga előtt látva, csodálatosan elfogódott.

— Hol a kapcsolat? — suttogta lélegzetfajtva.

A keze végig siklott az asztal szélén, amíg a sarkához ért. Itt megkapaszkodott, amíg térdben összerogyott. A koponya teteje vékony volt, mint a pergamen, ezen keresztül megpillantotta az éjszaka égboltját, amelyen egy óriási kéz csillogó gyűrűkkel az ujjain a tejút fátylába markolt és akkorát rántott azon, hogy mögötte a mélység feketesége tűnt fel. A sors keze, mondta magában. A kertből áradó zöld fényben Amatát látta a zongoránál. Látta a fogadalmi templom romhalmazát is, amelyen a vadkutyák egyike egy félig feloszlott holttesten rágódott. Látta a harcot a tutaj körül késekkel, s fogakkal. Minden megoldatlan összefüggésben volt, egyik a másikába szövődött, de valahol mégis csak

megkezdődött a fonál. A csillogás egyidőben számtalan képpel borította el Lachnit doktort, aki azokat mohón szivta be, mialatt két karját kitárva, arcával alig két tenyérnyi távolságban térdelt a dolgozó agyvelő felett.

Homlokával ekkor hirtelen az asztalra borult. A pergamenvékony csont megrepedt és a résen forró, sűrű folyadék ömlött a fejéből, mint a folyékony láva elöntött minden szegletet, a falakhoz és a boltozat redőihez tapadt. Hirtelen sötétség szakadt rá, melyben egy fémcső folyadék kellemetlenül komor-vörös fénye lobbant ki.

Reggel dolgozószobájának padlóján ébredt. Megmosakodott és arcán mindennapi mosolyával kilépett a szobából. Az asszonyok arcán még meglátszottak az éjszaka ijedelmének nyomai, melyek, mint a denevér a napfényen, szürkén csüngtek le szempilláik alatt. Sokáig hallották őt hangosan beszélni, valamilyen vers ritmusában, de azután hirtelen még egy hang elegyedett közbe, kemény és parancsoló hang, a Lachnité és mégis idegené. A borzalmas hörgés csaknem eszt vette a két nőnek. Tombolva rohanták meg az ajtót, melynek belső párnázata nem engedte tisztán keresztül a hangokat. Erre létrát támasztottak a külső falhoz, amikor Amata a harmadik fokhoz ért, összetört. Erre a diófára mászott fel a leány, hogy onnan nézhessen be az ablakon. Elfelejtette, hogy az ablakok tejüvegből valók. A tetőről egy palatábla csuszott le, s az udvar kövezetén darabokra törött. Amata lába előtt patkányok fütyürésztek, nagyobbak, mint amilyeneket valaha látott, szemtelenül tologdattak körülötte és minden engedelmességet megtagadtak. Gonoszság és ravaszság áradt belőlük, Lachnit szobájába nem tudtak befurakodni, nem tudták, mi történt, álmatlanul gyötörték magukat egyik óráról a másikra, amíg a hajnal rájuk köszöntött.

A reggelrel az éjszaka minden vadsága megszelídült, a ház olyan volt, mint máskor, a doktoron sem volt valami különösebb észrevehető. Nyugalom páncélozta körül, a szilárd komolyság még szórakozottabbá tette, mint amilyen az utóbbi napok alatt volt.

— Ne kérdezzünk semmit, — suttogta Gundis, — ha magától nem szól.

Reggeli után Lachnit ruganyos léptekkel ment a szobákon keresztül, s a konyha előtt, ahol Amata edényeket mosott az anyjával, beszólt, hogy az elmulasztottat pótolja: bemegy a városba és szeretné, ha Amata elkísérné.

— Menj vele, — mondta Gundis, — most ismét megtalálta az utat önmagához. Veled együtt biztosan teljesen magára lel.

Különös vágy volt ez: A romok közötti sétáiból azelőtt mindig kizárta Amatát, aki a házban és kertben növekedve, mindössze annyit tudott a városról, amennyit a mesékből hallott. Amikor Gundis az apa kívánságát mérlegelte, úgy találta, hogy most végre megadta magát az elkerülhetetlennek és elég érettnek tartotta Amatát arra, hogy a helyzet megismerését magára vegye.

Szomoru izgalommal ment Amata az atyjával. Volt valami megindultság benne, ami belevájt a szívébe és fájt. Érezte, hogy vannak fájdalmas világosságok, de nagy hajnali bátorságában könnyen rázta le magáról ezeket a gondolatokat. Ha áldozatot hozott, szükséges volt, mert hiszen apja kívánta. Hogy az utcák üresek és giz-gazzal borítottak, nem nagyon lepte meg Amatát. Csak, amikor mélyebben kerültek a belső városba, csodálta meg a meredek házsorokat, a szűk ösvényeket, amelyek maguk közé szorították:

— Hogy lakhattak itt emberek?

Lachnit keveset beszélt. Itt-ott a kezével muto-

gatott és egy-egy szóval adott jelt: Sinek: itt vasutak jártak az utcákon. Ivlámpák: este fényt szórtak a házakra, s az emberekre. Színház: itt emberek vetkőztek ki a lényükből és másokéba bujtak bele. Némely cégtáblát csak ügyyel-bajjal lehetett megmagyarázni: Veterán-egylet, butorbiztosítás. Néhány kérdés alig, hogy elhangzott, már is a visszájára fordult és visszakivánczozott.

Egyszer messze az utca végén egy kocsit láttak szélsébesen elrobogni, berregés kísérte. Lachnit a fal mellett egy kapu alá rántotta be Amatát.

— Emberek! — reszketett Amata.

— Ezek nem segítenek. Magunknak kell segíteni magunkon.

Útjuk most hosszú, sárga, vigasztalanul düledező fal mellett vezetett el, rozsdásan letöredezett vasrácscon keresztül egy udvarba léptek.

— Ez a népkórház, — mondta Lachnit.

A kövekből hideg áradt, Amata kopár termeket látott összezuzott vaságy alkatrészekkel és felhalmozott piszkos lim-lommal. A falak szivacsoként szívták be a fertőtlenítő szerek szagát, az orvosságok és nehézszagú kenőcsöket, a páciensek éjszakai verejtékét. Ezek a falak még évek múltán is tele voltak a haldoklók hörgésével és sóhajaival, a kétségbeesés sikolyaival. És mindezt most kiadták magukból és a belépő embereket rossz szagú párába burkolták.

— Mennyi szoba! — csodálkozott Amata. Hogy mi az betegnek lenni, magáról tudta, csak sok-szorozni nem tudta.

— Mindig kevés volt a hely, — mondta Lachnit, — túl nagy volt a kereslet.

Egyre új folyosók és szobák. Rokkant fákat udvarok öveztek, melyek még megtartották a fehér köpenyben gyógyuló betegek mosolygását. Lachnit kinyitotta az ajtót, mely egy kőpadmalyos, üveggel

fedett és fehér csempével falazott terembe vezetett. A doktor mosolygott, Amata dideregni kezdett ettől a mosolytól:

— Itt tanultam operálni.

— Te nagyon híres ember voltál, atyám. Anya mesélte, hogy a legcsodásabb módon tudtál embereket megmenteni. Embereket, akik már-már veszendőbe mentek...! Hogy a te tudásodnak itt kell elpusztulni!

Atyjától való félelme elől a szavakba menekült.

Atyja dohogva járta körül a termet, mintha a mult sarkába járna.

— Ha a végsőkhig merészkedtünk volna... De végül mindig ott volt: ezt nem szabad. Ha akkor mertük volna, most nem lennénk ennyire a dögrováson. De még mindig nem késő. Még mindig lehet segíteni. Még száz és száz embernek kell élni a romok között. Össze kell gyűjteni őket, meg kell gyógyítani őket!

Mellét kidüllesztette, dübörgött az öklei alatt:

— Nem a *morbus Viennensis* az oka! Ez csak nevetséges félelem. Ez magától is elmulik. De az agyak betegek. Ez a szörnyű és itt van szükség a mentőmunkára. Itt van valaki, aki megmérgezte az agyakat. Járvány fogta meg az embereket, egy neme a gondolatok feloszlásának. A gondolatok az agysejtek gépies munkájától függenek. A járvány megváltoztatta ezt a gépies munkát és most újból rendbe kell hozni. De ott van a tilalom: Ezt nem szabad. Ezt nem szabad? De igenis szabad, kell, ha segíteni akarunk rajtuk.

Kezénél fogta Amatát és suttogva mondta:

— Te meg fogsz érteni. Arról van szó, hogy a termoelektikus elemek pólusait belevezessük az agyba és hosszabb ideig az áram hatásának vesszük alá. Az állatok már meg merték próbálni, az embernél ott állt, hogy: ezt nem szabad. Ámde

az emberen csak az emberrel lehet segíteni. A megváltást mindig megelőzi egy feláldozott élet.

— Atyám! — mondta Amata üveges tekintettel. Már is elvesztette akaratát, az élete már csak a félelem egy szikrájával pislogott benne. A terem vér és karból szaga magához ölelték őt. A doktor ezután már nem engedte el a kezét, maga mögött huzta, kinyitotta az ajtót, mely az egyik kisebb mellékhelyiségbe vezetett: kő, üveg és fehér csempék.

— Igen! Itt! — mondta a doktor.

Az egyik üvegpolcra a tiszta műszerek acélcsillogást szórtak szerte-széjjel. Ollók, gépek, tűk és csipeszek és hosszú, vékony szondák. A széles ablakon át beáradó napfényt egy hosszukásan kerek asztal márványlapja fogta fel.

— Az ember a koponyatető egy kerek darabkáját kiveszi, üveget tesz a helyére, s ezen keresztül pontosan meg lehet figyelni, mi történik az agyban. Az exakt megfigyelések nem nélkülözhetők...

— Atyám!

Amata felkiáltott és az ablakhoz rohant. Lenézett. Az udvar szédítő mélységben terült el alatta, a törpefenyők egészen aprónak látszottak. Három ember fehér szoknyában úgy járt-kelt a fák között, hogy utjuk egy nyolcast irt le.

— De a fekvő nyolcas a végtelenség jele, — mondta Lachnit, miközben a kulcsot kivette a kulcslyukból. Az asztalhoz lépett, a kezét messze kinyújtotta. Beszélni kezdett, de a hangja nem az övé volt, hanem azé, akit Amata éjjel beszélni hallott a dolgozószobából. És így szólt:

— Fogd Izsák egyetlen fiadat, akit szeretsz és menj vele a hegyre, melyet én megmutatok neked és ott áldozd őt fel a tűznek.

Árnyékok ólálkodtak körülötte, a válláról csüngtek le bő redőkben, a nyelve vergődött a szájában:

— Jer ide !

Amata lába engedelmeskedett, teste a csipőjétől felfelé ellentállt, a keble megtelt maró tüzzel, de a lába engedelmeskedett. Most atyjához ért, aki kezét a vállára tette és rettenetes tekintetét belelángoltatta a szemébe :

— Sorsát minden ember a szemében hordja. Az irisze titkos írásjegyek vésődnek, rostokból és sávokból, völgyekből és domborulatokból betűk rovádnak, melyek megoldják a lét rejtélyét. Talán még Bertillon ujlenyomatainál is jobb lenne, ha a szemnek ezt a csodás írásmódját ismertető jelként használnák. Formius, a sebész egy fiatalemberről tesz említést, aki a balszemében a következő írást hordta : „*Loué soit Dieu*,“ és Napoleon korában egy tömeg gyermek élt Franciaországban ezzel a szemfelíráttal : „*Napoleon empereur*“ ... A test előbb tudja meg sorsát, mint a lélek maga és annak is megvannak a saját írásjegyei ...

Amata érezte, hogy apja tekintetének hatása alatt látóereje meggyöngült.

— Mit olvasol a szememben ? — hebegte félig világtalanul.

— A te szemedben az áll ... *Post mortem* !

Olvasása, mint kés hasított Amata szemgolyójába.

— Mit jelent ez ? — fáradozott még egy kérdés a sötétség széléről.

— Ez annyit jelent ... a halál után !

Amata ekkor még érezte, amint atyja két kezével hátrafelé szorítja a testét. Az ovális asztallap élet még a csipőjén érezte, amikor egy hegy sulya nyomta a sötét éjszakába, amelyben csupán három fehér szoknyás embert látott, akik két fixpont körül járták a nyolcasok útját. Végül még arra is ráeszmélt, hogy a két fixpont a két keze és, hogy a nyolcas két elszakíthatatlan szalagban hurkolódott azokra és valamilyen kemény tárgyhöz bilincselte őt.

14. AZ EMBER, AKI A NAPLÓBA IRT.

Zelina Mac Kinley körül ólálkodott. Komoly arcot és elmélyedést mutatott, csakhogy megfontolt-sága iránt bizalmat keltsen; Mac Kinley közelében hangosan és szakszerűen beszélt az üzletekről — hadd lássák, hogy nem riad vissza a pénzügyektől; macskaszzerűséget színészkedett és lágyan keringett Mac Kinley körül; talán csak hogy érzelmeinek maradékát megszólaltassa benne és, hogy közelebb hozza őt magához. Nem volt válogatós az eszközökben. Mac Kinley atyai jóakarattal ült portói bora mellett, vörös, szeplős arca előtt egy rettenetesen nagy ujságot feszített ki, néha még tréfálkozni is kezdett Zelinával. Olyanformán, ahogyan az ember játékból a langyosvizben lubickol, minden hátsó gondolat nélkül.

— Tudnom kell, — panaszkodott atyjának és Fred Gregornak, — tudnom kell, hogy miben sántikál. Mert mi jót várhatunk Mac Kinleytől? Mi egyebet akarhat ez az ember, mint ami az ő javára szolgál. Várhatunk-e tőle valami jót, nagyot, felemelőt, kézszerítésre méltót? Nézzék csak meg: ez a terjedelem, az otromba kezek, harcsaszája, lakhat-e az ilyen testben lélek, mely felemelkedésre képes? Én a legrosszabbtól tartok, ha urrá lesz e város felett.

— És ön még se véteti vele észre, hogy ellen-szenvesnek tartja, — mondta Fred komoran, — úgy táncolja őt körül, mint valami bálványt...

— Talán vigyázna kissé a nyelvére, Fred, — utasította rendre a fiatalembert felfortyanva.

Gulliver rigolyás volt, s a védőügyvéd magatartásával megfontoltan nyilatkozott:

— Mindenesetre... furcsa gondolatai vannak... amiket fel se tétéleztem volna róla. Mondhatom...

— Szeretném megismerni ezeket a gondolato-

kat, — csattant fel Zelina harcrakészen, felvont vállakkal, — boldog lennék, ha hallhatnám. És miféle feltételekről beszél? Miféle körülményekre vár, hogy beavatkozhasson a dolgokba?

Már nem is beszélt egyébről, mint Mac Kinleyről és lehetséges terveiről. Néha, mintha rávetni készült volna magát, hogy titkait erőszakkal kivegye belőle. Egy ideig szemközt ült vele, csupán az ujság védőpajzsa volt közöttük. Egyszerre, amint ott ült, az ujság egy helyen elkezdett barnulni, füstölni, görbülni, majd tűz csapott ki belőle, gyorsan kerek lyukat rágott a papirban és a fekete szélén táncolva lobogott tovább. Ugyanez történt az ujság másik részén is, egy harmadik, negyedik, ötödik részén...

Valóban úgy hatott, mintha az ujságot Zelina tekintete gyújtotta volna lángra és Fred Gregor a lány fölé hajolt, hogy óvatosságra intse.

— Nem, — mondta Mac Kinley, — a szivarom volt.

Leeresztette az ujságot, s a felső széle felett hunyorítva mosolygott.

— A nevét akartam az ujságba égetni, missz Gulliver. Tiszteletből, merő tiszteletből! Nézze csak!

Megfordította az ujságot. Az öt égett lyuk egymás mellett sorakozott és összeköttetésükben valóban a Z betű rajzát adták.

Ez a kedves figyelmesség megszegyenítette és megalázta Zelinát, visszavonult lakosztályába és közel volt ahhoz, hogy sirva fakadjon, tele volt a segélynyújtás vágyával, de valaki megfogta a már kinyújtott kezét és tétlen várakozásra kényszerítette őt, holott tudta, hogy nincs veszteni való ideje.

Visszatérésének hetedik napján, Gulliver az ablaknál beszélgetett Fred Gregorral, amikor felülről valami a homlokukra ereszkedett, egy kicsi, piros szelence, mely zsinóron lógott. A szél lassan ringatta a kis dobozt, néhányszor hirtelen ugrással szökött el a

kezüik ügyéből, de végül mégis csak elkapták. A doboz bádoghasában apró irat volt elrejtve. Kigöngyölítették, elsimitották, leszegezték a hamutartóval, amelyen egy ezüst sellő ringott az üveg-hullámokon.

Az irat így szólt: „P. P. 315426.137 ai 25 Morgenstern után. A kormány tisztelettel tudatja miszter Gulliver A. Phöbussal, hogy missz Gulliver Zelinát egy tervbe vett pénzügyi operáció érdekében ideiglenesen őrizetbe vette. A kormány tisztelettel forradalmi-köztársasági biztosítékát adja, hogy a fentnevezett hölgy személyes biztonsága semmiképen sem forog veszélyben, sőt, hogy minden a személyét megillető tisztelettel és megbecsüléssel tartja mindaddig oltalma alatt, amíg a tervezett pénzügyi operáció mindkét felet kielégítő megoldásra találand. A fentnevezett személyes megbízásából még azt vagyunk bátrak hozzáfűzni, hogy a hölgy egészsége teljében kitűnően érzi magát és jelenleg a helyzet tanulmányozásával van elfoglalva. A pénzügyi operációra vonatkozó további híradások következnek. Mellékelve a letéti jegy. A vörös kéz megbízásából: dr. Laufer Jeromos, birodalmi kancellár.“

A letéti jegy, a melléklet, egy régi villamosjegy volt.

— Az értesítés némileg elkésett, — mondta Gulliver sajnálkozva.

— Nyilván a közigazgatás nehézkessége miatt, — vélte Fred Gregor, — néha nagyon rosszul olajozzák ezeket az adminisztratív szerveket.

— Talán csak a kézbesítésnek voltak nehézségei.

Gulliver a zsinóron lógó bádogszelencére mutatott, mely hirtelen ugrással éppen a felső ablakeret felett tűnt el.

— Vajjon előbb nem a távirászt kellett-e megvesztegetniök? — találgatta Fred.

Gulliver kezét dörzsölte :

— Hagyjuk ezt. Örülünk, hogy ettől a gondtól is megszabadultunk és hogy Zelina ismét közöttünk van.

Reszkető kezek közül, melyek lehanyatlottak, emelkedett most fel Fred Gregor dult arca :

— Attól félek, hogy újból elveszítjük. Valami nyugtalanság van benne. Nem veszi észre, hogy körülőlködja folyton ezt a Mac Kinleyt? Mért nem hagyja, hogy azt tegye, amit akar? Miért vált ez a terv a lényének egy részévé? Elvégre nem az ő fejéből pattant ki, hanem a szívéből. Emögött van valaki.

Ökölbe szorította a kezét :

— Meg kell találnom ezt az embert. Érzem őt és ki fogom tépni belőle.

— Tegye meg, — mondta Gulliver, — felhatalmazom rá.

Fred Gregor nem sok vigaszra talált Gullivernél, érezte, hogy az öreg, telve imádatlaltal és odaadással, nem mer a leánya közelébe férközni. A leánya akaratát úgy fogadta, akár magát a sorsot, de Fred nem akarta ennek alávetni magát. Folyton a lány körül lebzsel, ravaszkodott, önmagával környékezte meg őt, s a lényével itatta át légkörét. Azt akarta, hogy Zelina mindenütt beléje ütközzön, hogy minden lélegzetével őt szívja magába. De a lány, mintha észre sem vette volna őt, megfoghatatlan volt, az ereiben keringő hatalom miatt érzéketlen maradt minden egyéb iránt. Fred úgy tett, mintha neki is csak az lenne fontos, hogy Mac Kinley tervei mögé lsson.

— Ugy van, tudnunk kell, ez az ember veszélyes.

De mialatt a hüvös számítót ápolta magában, valami szörnyüségét észlelt: a cselekedetei minden összefüggésüket elveszítették, a mozdulatai pedig elveszítették az én-re való vonatkozásukat. Egy-

szerűen elillantak. A vére ejszakánként elégett Zelina után. Vágyát a párnájába fojtotta, megüvöltötte a falakat, hangtalanul, csak egy belső hang vad lüktetésével.

Egy szép napon, étkezés közben, Fred Gregor átment az asztalkához, ahol Mac Kinley éppen egy madeira-mártásos marhasült felett csámcsogott és azt a kérdést sugta a fülébe, hogy mit szeretne inkább, egy nyaklevest itt mindenki előtt, vagy pedig amerikai párbaft vivni vele.

Mac Kinley még a rágómunkájában sem zavartatta magát és ezt sugta vissza:

— Fiatal ember! Fiatal ember! Hiszen én nem is vagyok az.

— Igaza van, — mondta Fred Gregor megzavarodva és visszavonult.

Volt itt egy szobalány, aki este az ágyazásnál mindig hosszú időt töltött el Fred hálószobájában és nagyon gyengéden simogatta a párnákat, mintha szép álmokkal akarná megáldani azokat. Lizinek hívták a leányt, az ősei között indiánusok is voltak, a bokái igézően és csábosan lebegtek, csókra termelt ajkai között a fogak hava pihent. Fehér köténye édes vonalakat rajzolt ki fekete ruhája felett. Fred Gregor végre észrevette a kínálkozó bájokat és fellobbanó teste lassan feléjük hajolt. A folyosón, a lépcsőn incselkedni kezdett a lánnyal, Zelina ajtaja elé huzta, mindenáron rajtakapatta volna magát vele. Egyszer, mintha véletlenül tenné, sarkával dörögve rugott az ajtóba. Lizi megijedt és egy oszlop mögé menekült, de senki sem jelentkezett. A leány szenvedélye végül felforrallta Fredet és megtörtént, ami már elháríthatatlan volt. Az alkony egymáshoz kényszerítette őket, Fred fellobbant a lehanyatló test felett, melyet az erdő és a präiri-állatok illatával hozott elébe a leány. A válla gömbölyűen és sárgásan világított.

Fred leroskadva suttogetta:

— Zelina.

A leány szeliden és odaadóan javította ki, beérve ennnnyivel:

— Lizi.

A csókot kereső leányajak alatt ekkor Fred egy vén indiánus asszony arcát vette észre, előre álló pofacsontokkal, amelyen pergamenszerű bőr feszült, szalmás, kenőcsös haját, tábortüzek és rosszul cserzett bőrök zsir és füstszagát érezte. Visszahőkölt és ellökte magától a lányt:

— Eridj!

Mivel a küszöbön még tétovázott, Fred felpatant és kilökte az ajtón. Lizi zokogott, kanyargott, mint a félig eltaposott hernyó, de Fred kikergette.

Ezen az éjszakán Fred egyedül loholt az utcákon, revolverével lepuffantott egyet a nagy, vad kutyák közül, amelyik éppen a patkányokkal viaskodott. Reggel fáradtan ült a népkertben, a Tezeustemplom romjainak egyik oszlopconkján, egy utolsó patrón volt még a fegyverében. Ezt a nedves fűben körülsétáló darvak közé lőtte. Amikor a fekete madarak elmenekültek, olyan mozdulatot tettek, mely felébresztette benne a művészt.

Délelőtt felkereste Zelinát, aki ceruzával a kezében a számok rengetege előtt ült:

— Itt az ideje, hogy ismét a képünkre gondoljunk.

Zelina szürke tekintettel nézett a levegőbe, csak nagynehezen akart emlékezni:

— Ja ugy! Nem fontos!

— Dehiszen én ugyszólván csak ezért jöttem ide magukkal, — ragaszkodott Fred a mondanivalóhoz. Lunch után rávette Zelinát, hogy sétáljon vele, így találta a legmegfelelőbbnek, hogy elvesztett hangulatát visszanyerje. Zelina sóhajtvá engedelmeskedett. Amikor elindultak, esett. Az égbolt napok

óta tartó szürkesége végre csöpögésbe oldódott fel. Az ég és föld között voltaképen semmi sem látszott, nem is eső volt ez, mint inkább csak a levegő nedves kiütése. Ahol pocsolyák képződtek, nyomban ezer féle állat kezdett nyüzsögni, sárgás és halvány-piros apró rovarok, melyek a porban nyilván csak az esőre vártak, hogy életre kelhessenek. Zelina és Fred nem ügyeltek az utra, elmult dolgokról beszélgetve sétáltak egymás mellett, régi esetekről, melyeket most Fred idézett. Családi emlékeket ásott ki, valamelyik ősanyja ismerte Beethovent, egyik nagyanyja valamelyik Makart-féle diszfelvonuláson mint Vindobona működött közre, atyjának fivére, aki Angliában élt, átutaztában Amerikába egy megtorpedózott hajóval merült el; pont azon a napon, amikor ő, Fred a világra jött. Mosolygott:

— Így találkoznak születés és halál, — mondta, miközben csak azt kémlelte, hogy érdeklik-e Zelinát ezek a históriák.

A nedves ólomszürkeségből hatalmas kocsik lógtak a levegőben: az óriás kerék volt. Zelina most vette észre, hogy valami vezette, hogy csupán a puszta ösztöne hozta az északi pályaudvar közelébe.

A szürke esőből hirtelen emberi hang zuhant le rájuk:

— Avégből beszélek az Antikrisztusról, mivel Krisztus képét viseli és mégis a kezdettől fogva ellensége a világnak.

És ezért áll az Írásban:

— Eljőve az utolsó óra, gyerekek! És miként hallottátok vala, hogy az Antikrisztus eljövend, születének nagy számmal Antikrisztusok; erről tudhatjuk, hogy ime eljőve az utolsó óra.

A Tegetthoff-szobor lábánál heverő tengeri kő-szörnyetegek a nedvességtől megfeketedve, hunyori-tottak. A tekintetek a tengerek ernyője alatt kapaszkodtak fel az oszlop törzsön, melyből antik hajó-

testek álltak ki, meg-megpihentek a kunkorított hajóorrokon és végül legfelül az eső szövedékében egy alakot vettek észre homályosan. Egy mozdulatlan alakot. És a hajóorrokon keresztül le a tengeri lovak szalonnásan fénylő hátáig, mégis emberi szavak csurogtak. Talán a lissai hős elevenedett meg ismét és foglalta el régi helyét? Ámde őt épp úgy, mint a többi hadvezért, államférfiut és koronás főt a nyakába vetett hurokkal tiszteltek meg a nagy képrombolás idején és ledöntötték őt is, mint a társait, akiket apróra vagdostak a Prater bokraiban. Vagy talán, mint bosszutálló szellem tért volna vissza, hogy félelmet és rémületet terjesszen?

— Ejha, — hangzott a magasból, — ejha, az arcuk csupa szineskedés, a mozdulataik csupa szelidséget mutatnak, a tenyerükön hordják a szívüket és kimérik az utcasarkokon. Belül azonban tele vannak a gonoszság keléseivel és meghamisítják Krisztus szavainak értelmét. Így szólnak a népekhez: testvériesüljetek! az emberekhez pedig: mindnyájan egyenlők vagytok. De eközben az üzleteikre gondolnak és arra, hogy miként tömhetnék meg zsebeiket, ha a többiek a magukét kiüritik a testvériség kedvéért és a testvérek egyenlőségeért. Vajjon nem így szól-e az Ur az olajfák hegyén: — Hamis Krisztusok fognak jönni és hamis próféták fognak felkerekedni és nagy csodákat fognak művelni, hogy még a kiválasztottakat is a tévedések kísértésébe viszik.

— Egy oszlopszent! — mondta Fred Gregor.

A magasságban álló alak körül világosodni kezdett, gyökérszerű meztelenségben két csontos lábat láttak, felette száraz bőrrel borított zsugorodott testet, horpadt hasat, kiálló csontokat, bordapántokat és két maréknyi kulcscsontot. A fej meredek csucsáról fehér hajtincs csüngött le, a szakáll bo-

zótjában két szem tüzhelye villogott. Beesett oldalán ványadtan lógott két keze.

Ámde buzgalma határtalan volt:

— A tevé előbb megy át a tüfokán, mintsem egy gazdag ember a mennyországba jut. És Krisztus is akarja, hogy az ember lemondjon földi javairól, felvegye keresztyét és kövesse őt. Így szólt vala: és kövess! Ámde azzal még nincs elég téve, hogy szegény vagy, az Ur megkívánja, hogy kövessék, nemcsak látszatra, hanem a valóságban és mindenki a maga útján és a maga módján, nem pedig a csordák útjain. Ámde ők a hazugság álarcát tették az ábrázatukra s e mögött farkasok, rókák és sakálok szája rejtőzik. Sima nyelvvvel a legbensőbb bensőnket is kiforgatták, annyira, hogy már önmagunkat sem ismerjük és azt hisszük, hogy az egyenlőség már a világ javaiban is megvan. De az Ur azt akarja, hogy ez a hitben legyen. Ezt azonban ők beszennyezték nekünk, piszkos sarkukkal belegázoltak szentségünkbe, ledöntötték oltárainkat, amelyekben Isten lakott, szétépték lelkünk redőit, hogy minden magunkba vetett pillantással csak az ő csunya nyomaikat találjuk a bensőnkben. „Mi, mi, mi, — kiáltozzák a mellüket verve, — mi kezeljük a javakat, Krisztus igazi örökségét, amit ti elveszítettetek, mert nem voltatok méltóak arra. Az igazság nevében agyonütötték az igazságot, a tekintélytiszteletet, az igazi hitet, az istenfélelmet, az áhitatot. Gyűlöletükkel öntötték le és irtották ki a kimondhatatlant, s a kimondhatót tették a helyére, a tömegszáj szavát. Ezeknek kiáltotta az Ur, hogy „jaj nektek!” ezeknek a képmutatóknak, akik a méntát, a kaprot és a köménymagot is meghamisították, akik a serlegeket és tálakat kívülről tisztán tartják, de belülről penésszel és ételhulladékkal hagyják tele, akik kívülről bekenik a sirokat, hogy szépek

legyenek, de belülről szanaszét heverő csontokkal hagyják mocskosan, ezek a jámborak, akik belülről képmutatók és erkölcstelenek. Ezekről mondják: Ti kígyók, ti viperafajzat! hogyan akartok a pokol átka elől menekülni?

Sűrű esős köd borította az oszlop tetején dörgő embert.

— Jöjjön! — mondta Zelina megérintve Fred Gregor könyökét — miért hallgassuk tovább ezt az ostobaságot?

Gyors léptekkel nekivágott, hogy a próféta messzehangzó dörmögésétől meneküljön. Egy ló hullájánál Fred Gregor utólérte Zelinát.

— Furcsa szent, — mondta, — vajjon tovább prédikál-e akkor is, ha nincsen hallgatója?

Botja végével egy macska-dögöt hajított félre az utból.

— És van valami igazság is abban, amit mond. Mert az ember, mi is az: ember? Mi az ember fogalmában az, ami közös? Milyen magasztos butaság! Eszünk, iszunk, emésztünk, fázunk és izzadunk, nevetünk és sírunk, ez az, ami közös. De már a módban, ahogyan tesszük, különbözők vagyunk. És szellemiekben már az első szikránál úgy elűtünk egymástól, mint nappal az éjszakától, tűz a víztől. Nincs emberiség, csak népek vannak. „Mi“ az nincs, csak „én“ és „te“ van. Mi fűz bennünket Perikles korának görögjéhez, Kong-fu-tse tanítványához, Montezuma egyik tábornokához, mint csupán az, hogy mindnyájan születünk és meghalunk...

— Hallgasson! — mondta Zelina hevesen.

Fred megijedt, eszébe jutott vitájuk a muzeumban és körülnézett, nem fenyegeti-e ismét veszély őket? A csatakos ködben, mintha elmosódni látta volna Zelina alakját, aggodalmában közelebb ment hozzá, s a kényszerét érezte annak, hogy vala-

hogyan urrá légyen felette. Szeretett volna ketté válni, csakhogy minden oldalról körülvehesse őt, hogy, mint a magját hordhassa magában. Valami zaj surrant utánuk, gyorsan közeledett, olyan gyorsan, hogy Frednek még ideje se maradt a meg-gondolásra, hogy mit tegyen. Egy szörnyeteg pöffögött felénk, szürke test, orrán csillagok és sávok lobogásával. A karosszériából miszter Gulliver arca hajolt ki, a kocsivezető mellett egy fegyveres katona ült:

— Itt talállak benneteket. Miszter Davis úgy véli, hogy ne szaladgáljatok egyedül az utcákon.

Fred Gregor mereven állt. Bal csuklóját a szeme elé emelte, szíjkarkötőjén az óramutató hegyes szögben állott:

— Két óra! — mondta.

— Ugy van, — erősítette meg miszter Gulliver, — a korai időhöz elég sötétség van.

Azután gyors hajtásban kanyarogtak végig az utcákon, egy hidon surrantak el, mely alatt szürke víz hömpölygött, aztán rövid ideig a folyó mentén haladtak, baloldalt házak, jobbra a szabad viz-sustorgás. A barrikádok romjai óvatosságra kényszerítették őket. A kocsivezető kitért két emberi láb elől, mely csontig lerágva, egy szemétdomb alól furódott a levegőbe.

Szavak hangos vitában verődtek egymáshoz. Valamelyik sarkon, rozsdás vaskerítés és dűledező fal között óriási kőszék tornyosult. Egykor Goethe ült ebben széles, nagy kényelemmel, de a nagy képrombolás idején őt is ledöntötték, megvetéssel, mint egy fejedelem szolgáját. A nagy márvány-félkörben most egy vékonydongájú emberke izgett-mozgott, hosszú, fekete kabátban: a szálloda lel-késze. Az arca rákvörös volt, s a két kezével kétségbeesetten hadonászott az ég felé.

— Nem, — kiáltotta, — az Isten mindennek

fölött. Isten az ég és föld mindenható teremő ura.

Távolról orgona játszott halkan ehhez.

A lelkéssel szemben, egy fogorvosi operációs székben, jóval mélyebben és kényelmesen hátradülve ült miszter Mac Kinley. A szék mellett az aszfalton, közel a kezéhez, egy palack portói bor állott. A félig telt poharat Mac Kinley a kezében tartotta, a köpöcséséből apró jégdarabokat szedeggett, a pohárba dobálta és egy szalmaszálon szivta fel a behűtött bort. Azután elbocsátotta a kis csövet, csettintgető ajkai között szélesen villogtak a fogai.

— Ez persze nagyon egyszerű lenne, — mondotta, — ha így lenne. De tudja, ez csak az előtér. Magyarázza meg azt, ami jó ezen a világon?

— Isten elismerése, — kiáltotta a lelkész.

— És ami gonosz?

A lelkész, mint a gummilapda ugrott fel Goethe nagy kőtrónusán:

— Az Istentagadás.

— Helyes, — mondta Mac Kinley kényelmesen, — hogy van akkor az, hogy Isten nem tud urrá lenni felette? Az a férfiú, akinek a helyén méltóztatik ülni, azt hitte, hogy az ördög amolyan vetélytársféléje az Istennek, égető szükség arra, hogy a világból dráma lehessen, isteni komédia. Az Isten hatalmat ad a Sátánnak, hogy kísértésbe vigye az embereket. Én pedig azt mondom, hogy Istennek nem marad egyéb hátra, minthogy a dolgokat megtörténni hagyja, mert a világosság és a sötétség birodalma öröktől fogva és egyként hatalmas. A fény paradicsomának királya az élet anyjával megmutattatta a *Hibil ziwá-t*, az ősembert, hogy a démonokat legyőzhesse. De a sötétség, isten fia, legyőzte őt. És, ha egy részét sikerült is a napba menteni, világosságának egy

részét elrabolták a démonok és az anyaggal keverték össze, hogy megteremtsék a világot. Az embert, kevés lopott világosságból és sok sötét anyagból, a démonok teremtték.

Mac Kinley fogorvosi operációs széke mellett gépkocsi állt meg dobolva. Gulliver kihajolt:

— Mit művelnek itt?

Mac Kinley elégedetten pislogott, szeplői mintha csapatosan vándorolnának a bőrén:

— Hitvita; a legmagasabb dolgok felett elmélkedünk.

— Ő képviseli a babonát, a makacs babonát, a cudar, pogány babonát, — süvöltötte a lelkész kőszékéről Mac Kinley fejére.

Távrolról orgona játszott halkán ehhez.

Fogorvosi operációs székéből Mac Kinley gyönyörűséggel pislogott fel pirosképű ellenfelére:

— Van, ami ostobább a hitnél, az, hogy Isten és az ördög egyként hatalmasok. Kérem tiszteletreméltóságodat, igyekezzék egyszer előitéletek nélkül nézni a világot. Kegyeskedjék levenni lelkészi reverendáját. Aztán tagadja el, hogy a két hatalom küzdelme eldöntetlen maradt. Hogy egyszer Isten, másszor meg az ördög kerültek felül! A világosság uralmát a sötétség uralma váltja fel. És most, tiszteletreméltóságod, bizony az ördög tartja kezében a sorsot.

— Szörnyű! Borzalmas! Hogy a föld ilyenkor nem tud megnyilni! — a lelkész rángatózva fészkelődött trónusán. — Ön egy Mandeista, egy Elkezáita, egy ördögimádó, egy Manikeus. Hát ezért halt meg értünk Isten fia? Feláldozta magát, hogy életet és igaz hitet adjon nekünk.

— Mani is csak azért halt meg, hogy hitet adjon nekünk.

— De Isten fiát megfeszítették, — dörögte a lelkész.

— Mani-t elevenen megnyuzták, bőrét kitömték és Gondi Sapurban közszemlére bocsátották a népek.

— Gyerünk, — mondta Zelina, — ennek sohasem lesz vége.

Az autó elugrott állóhelyéről és végigvillanta a rövid utat a Bristol-szállóig. Kiszálláskor látták, hogy a lelkész és Mac Kinley a nyomukban vannak, az operációs széket békés egyetértésben tolva maguk előtt.

— Ugy látszik, mégis megegyeztek, — vélte miszter Gulliver.

Fred Gregor fáradtan nyitott szobájába. Sárgás fény bujkált a butordarabok között, vakította a tükröt és letompította a fa csillogását. Őt magát vigasztalan keserőséggel töltötte meg, a fejében uszkáltak a beszédek töredékei, melyek rázuhogtak, közben pedig mindenütt ott pállott a reménytelenség és fojtó félelem kásája. Levette a kendőt Zelina arcképéről, rágódó szenvedését a vászonba merítette:

— Ki lehet? Ki lehet? — suttozta a mértani színvadásba.

Zelina arcának jobbfele, nyolcszögletesen kristályosítva, a szívárvány színeibe olvadtan, gunyolódott. A másik, lecsuszott és a jobb arcfelétől egy hasadékkal elválasztva, csavart gömbszeletekbe szorult és a gyöngytyuk színei pettyezték ezüstösszürkén. Fred a két orcafél között a hasadékba bámult, ahol a templom tetején egy néger asszony tehenet fejt. Fred most vette észre, hogy Zelina lelkének még csak a felületét is alig karcolta meg. „Az alkotott relációja az alkotás előtt, az őállapotra, legyen az fiktív, vagy effektív, mindegyre csak a művészi cselekedet mibenlétét adja.” Így dörmögött Fred Gregor. Ökölbe szorított kézzel mérlegelte a maga elégtelenségét. A kép, melyen Zelina lelke

titokzatos áramlásban tárult volna fel önmaga előtt, nyilván feleletet adott volna kérdésére: „Ki az?” Hieroglyphákkal kellett volna a sötétség háttérébe vésődni ennek, vagy a fény és árnyék játékába rovídni elkülönített karakterekkel, a színfoltok egymáshoz való viszonyának betűk formájában kellett volna kifejezést nyerni. Minden valaha felbukkanható kérdésre olyan műalkotásnak kellett volna felelni, mely lényegében lélekből fakadt. Olyan művészet, mely ezt nem tudta, megérdemelte a pusztulást. Érezte, hogy most a művészet neme-sebb értékeléséhez ért, az anyag legyőzésének és megértésének legmagosabb követelményeihez, olyan gondolatokhoz, melyek őt magát is meghatották és elérzékenyítették.

Egy pillantás, az acél csillanása járta őt ekkor át. Saját mozdulatát fogta fel a tükörben, feltartott zsebkéssel látta meg magát a képállvány előtt, mint egykor, most is készen arra, hogy a néma képet megölje. De erre észbe kapott, még nem végzett, eldobta a kést. Egész délután körülsettenkedte a képet, hátha egy őrizetlen pillanatban mégis megtalál szólni. Megkinozva a sárga fénytől, melyből a por vastag, puha bársonyrétege rakódott a szoba bútortárgyaira, érezte, hogy művével folytatott harcában ellankad és hogy ismét a már egyszer érzett félelem vesz rajta erőt. Már nem ment el hazulról, fel s alá járkált a szobában, néha hirtelen megfordult, a képhez ugrott, hogy meglepje: az arc balfele változatlanul gunyolódott, a jobbik pedig gýaszt színlett.

Este felé jelentkezett az éhség, de Fred Gregor bőjtöt fogadott. A tükör előtt állt, az arcát kereste, de csak elmosódva látta a fényből hulló porréteg alatt. Eszébe jutott a naplója és gondolatai ellen menedéket keresve, rendezgetni kezdte írásait. A Zelina sorsa miatt aggodalomban eltöltött első

nehéz éjszaka óta a ládafiában hevert a könyvecske. Most előkotorta, fellapozta, a harmadik oldalra csöppent tintafolt olyan volt, mint a többi koca. Bármennyire belemélyedt, nem tudott arcot olvasni ki abból. Töltőtollából ismét kicsavarta az aranytollat, kívülről bezárkózott és befelé figyelt. Mintha dübörgő csarnokba vetődött volna, melyben ismeretlen gépek zakatoltak. Zaj és topogás zugott itt, lendülettel körülfutó szijjak, acélkarok nyújtózása és fogaskerekek hátráló rángatózása. „A szellemi élet mechanizmusa” — dörmögte, — de egyéb semmit se értett az egészből, hirtelen megdöbbsent a szörnyű gondolattól, hogy mindez esetleg teljes értelmetlenség lehet. Feltámasztott fejével ült helyén, amikor felpillantott, már éjfél felé járt. Erre felállt, a szomszéd szobába ment, ágya még megvetetlen volt. Lizi, a szobalány, elhagyta őt. Fáradtan vetette vissza a felső takarót, az alsót felhajtotta. A lepedőn egy csigavonalba görbült kigyó feküdt, gomb-szeméből fekete, gonosz tekintettel szurt feléje. A kigyó hátát fehér keresztöltéses himzés borította.

Fred Gregor néhány pillanatig minden különösebb félelem nélkül nézte az állatot. Mivel nem mozdult, tapsolni kezdett, abban a hitben, hogy végül is helyet ad neki ágyában. De a zöld spirális mozdulatlan maradt, tovább szikrázva gomblyáiból. Erre Fred fogta a sétatálcát, neki esett a kigyónak, a botot egyenesen testének csavarodásába szurta és felemelte az állatot. A kigyó feltekergőzött, petyhüdtlen himbált a bot végén. Fehér és zöld üvegyöngyökből készített műálat volt, Lizi gonosz tréfája. Fred a sarokba hajította és lefeküdt. Nyomban elaludt és fehérneműkről álmodozott. Elhagyott köruti palotákban, végtelen szobák során járt végig, melyek frissen mosott fehérneművel voltak megrakva. A férfi és női ingek, nadrágok, zsebkendők minden fajtája lógott szerte-széjjel a

kifeszített köteleken és száradt a forró levegő áramlásában. Csak kanyarogva lehetett közöttük járni, guggolni alattuk, a nedves redők kellemetlenül csapódtak az arcba, kinzóan gőzölögtek.

— Kié lehetnek ezek? — kérdezte Fred önmagától, — nyilván a szállodai fehérnemű.

Görnyedt járás-kelése közben néha felemelte egy-egy fehérneműdarab csücskét, a monogrammot kereste. Valamennyin ugyanezt találta: $X + Y = V - i$.

— Honnan ismerem ezt a monogrammot? — tépelődött Fred.

Hirtelen arra ébredt, hogy az ágyán ül, teljes éberen, csak utóérzésével annak, hogy rettenetes erő verhetette fel álmából. A szomszédos szobában még égett a villany, amit nyilván elfelejtett leoltani. Egy férfi felöltőben ült az asztalnál és Fred tollával Fred naplójába írt. Fred mindent elkövetett, hogy a férfi arcát meglássa, de az idegen feje helyett csupán egy gözgömbölyeg himbált a kabát gallérja felett.

— Talán miszter Gulliver, — mondta Fred magában, a felöltőt ismerősnek találta, homályosan emlékezett, hogy már látta néhányszor. — Miért nem jön jobbkor? — kérdezte ismét, — mért nem mondja meg önként, hogy mi a közleni valója részemre?

Halkan kilépett ágyából, az ajtóhoz osont, hogy meglepje miszter Gullivert. De most egyszerre tudta, hogy nem is miszter Gulliver volt és, hogy az az ember nem is először ül le az asztalához, hanem már számos éjszaka ir ottan. Most bizonyossággal érezte a közelségét. Hogy mindig is itt volt, úgy, mint most, a könyv fölé hajolva, írva, csendesen várva Fredet.

Az ajtóban állva, a hűvös pallót érezve talpa alatt, Fred a tükröt kereste, mely az asztallal szemközt függött. Talán az üveg előlről mutatja

az embert, hogy végül tisztába jöjjön ezzel a furcsa jelenséggel. Az ismét kristálytisztá tükörben látta a lecsüngő villanyos körtét, az asztalt, a tollat, mely betűket vetve szaladt a papíron — magától, vezető kéz nélkül. Arra az emberre nézve, aki itt ült, a tükör vaknak bizonyult. Fred Gregor erre elfordult a tükörtől, tekintetét a valóságba vetette, az ember eltűnt. Ebben a pillanatban a toll is megszűnt írni és csendesen pihent a könyv mellett.

Fred az asztalhoz támolygott. Az utolsó sorok még nedvesek voltak, de mert Fred olvasni kezdett, a kézírás értelmetlennek látszott, betűkre nem is emlékeztető ákombákomnak és mégis tele lenyűgöző erővel. Fred egy oldalt visszalapozott, de itt csak érthetelenség kuszálódott. Erre sok-sok oldalt lapozott vissza.

— Előlről kell kezdenem, — mondotta félhangon.

S a kezdet mindjárt a téntafolt volt, mely ime újból arcot öltött, de már nem a gyűlöletből torzultat és meggyötörtet, mint akkor, hanem tele nemes és mély gyásszal, magasabb létformába tisztulva. Szemek csillogtak fájdalmasan, egy szép száj remegett.

— Ugy van, — hebegte Fred, — ez az írás megfordíthatatlan.

Most tisztán feküdt előtte az írás. Megkezdhetné az olvasást. Ezt olvasta:

„A világosság és a sötétség birodalma öröktől fogva egyként hatalmasok. Én világosságot hordtam magamban, a sötétség ellene tört. Isten a dolgok és a lélek eredetijét teremtette, a világ építőmestere anyagban, a maga anyagában utánozta.

Száguldoztam a fiatalságban, napsugáron hintáztam, az élet boldog tombolás volt. Minden után kinyújtottam a kezem, minden a nyomomban járt, a kezembe került. A világ becézett, kacagott alattam. Csodálattal éreztem az emberi test célszerű

tagozódását. Micsoda mestermű a test! A törzs, melybe minden bele van ágyazva, ami az egész fenntartásához szükséges, a lábak és a karok nagyszerű karcsúsága, mely izmoktól duzzad és az ujjakban végződik, ujjakban, melyek a legfinomabb és leggyengédebb mozdulatokra képesek. A nyak fölött a fej, mely vékony csöveken szállítja a vért. És mindent felfelé, a fej könnyedén hajlik hátra, hogy a csillagokat lássa, a madarakat a legfelsőbb ágakon és a hófedte hegycsúcokat. Ezt éreztem. Utcákat hagytam el a lábam alatt, versek zengtek bennem, alkonyos vizeken eveztem, egyszer tutajoknál álltam, hosszú ruddal dolgoztam le magam a hegyi patakon, amíg a tutaj sziklákra rohant. Örvényen keresztül kacagva usztam partra. Egy levált tömb zuhant rám a sziklafalról, hetekig összetörve, mereven feküdtem. Megijedtem: inkább meghalni, minthogy ne élhessek a dolgok között, elválaszthatatlanul beleolvadva az eleven mozgalmasságba. Jött az orvos:

— Fogok-e még bolyongani és birkózni a világon?

Felkiáltottam:

— Öljön meg, ha ez többé nem lehet.

A lány mindennap felkeresett, egy csokor piros rózsát hozott. Amikor az ujjait először vettem megint az ajkamhoz, akkor tudtam, hogy megmenekültem. Aztán felkeltem, imbolyogtam a szobában. Ő támogatott. Az ablaknál ültem a napon, a közelsége olyan volt, mint a legszentebb estebéd bora. A kezem megint megtanult márkolni, a lábam járni, a csipőm hajladozni. Első sétámat hármashban tettük. A város előtt hársak alatt emberek kacagtak, előttük bor a faasztalon. A gazda óriási korsókkal szaladgált a pincéhez. A zene finoman, éretten, kéken szárnyalt, mint a harangvirágok a harmatban. Mi a lelkét hallottuk, nem a durvább hangokat. Jó volt

az Isten és a világ szép volt. A hársak árnyékot vetettek a holdra. Mentünk, az egész vidék alma-
 illatban uszott. A karom felbátorodott, a leány teste
 hirtelen kivált az öntudatlanságból. Barátom a
 sötétségbe menekült. A sors akkor döntött közte
 és köztem. Én legalább azt hittem. Belevetettem
 magam a világba, szürcsöltem a pillanatokát, de
 emellett a célokat sem vesztettem szem elől. A törek-
 vésem szilárd volt: alkotónak lenni, a színek meg-
 adták magukat nekem, a formák leleplezték értel-
 műket. Csak éppen egy csöpke földre, amire szük-
 sége van az embernek, erre vágyódtam. És ekkor
 meghalt egy távoli nagybátyám, rámhagyta birtokát,
 kis házzal, kerttel, gyümölcsfákkal, földekkel. Meg-
 rémültem a szerencsétől. Most tehát itt volt: a
 világosság. Dolgosságot vetni a földbe, kemény
 léptekkel járni a sajátunkon, melyből a leendő
 csodája fakad, azután az egész lét legszentebb
 célja, az ecset. Az ajtó előtt álltam, már kinyuj-
 tottam a kezem.

Ekkor kitört a háború. Énemet a tömegbe ve-
 tették, szenvedtem, de rendületlenül hittem a nagy
 parancsoló kényszerben. Az emberi csodák a szen-
 vedésben és a halálban is megnyilatkoztak. A haza
 kimondhatatlanul nagyszerűvé vált a veszedelem-
 ben. Az én részemre csak két választás volt: olyan-
 nak lenni, amilyen voltam, vagy már egyáltalán
 nem lenni. Sok poros utat jártam végig, tapostam
 sűrű sárban és feküdtem a lövészárkok nyomoru-
 ságában. De bennem világosság maradt. Csaták
 zúgtak el felettem. Egyszer láttam valakit, az arca
 szétroncsolva, a lába véres kása. „Irgalom“, —
 hörögte az illető. Golyót röpitettem az agyába.
 Lehetett-e ennél mélyebben irgalmazni? Meg-
 dicsérték hősiességemet, kitüntetés is kaptam.
 Leveleiket a mellem fölött hordtam, biztos voltam
 a sorsomban. Ütött az órák. Egy pokolverem or-

ditott fel alattam, a felhőkig hajított fel és visszaszivott. Felszedtek a romok alól. Jövöm szörnyű felismerésével néztem le magamra. Irgalmat kértem. Némán fordultak el tőlem. A kezem hiányzott, hogy magam gyakoroljam. A balkarom nem messze hevert tőlem, a jobb kiszakadt a vállamból. A maguk módján irgalmasok voltak hozzám, ágytól ágyig hurcoltak, egyre közelebb hazámhoz. Végül a legjobb kezekbe kerültem otthon, a menyasszonyom váltogatta a kötéseimet, barátom bátor és ügyes mestere lett a késnek. Rólam beszélgettek egymással, messziről láttam, hogy a leány sápadtan a falnak tántorodik. A barátom tétován settenkedett körülöttem, más orvosok jöttek, akikkel tanácskozást kezdett. Napokig nem láttam a menyasszonyom szemét, a tekintete félrevonaglott, amikor az enyémmel találkozott. A barátom egyre szűkebb kört vont körülöttem a gondosságával és aggodalmával, még küzdött elhatározásával. Végül megmondta, hogy nincs több veszíteni való idő, a szót a késnek kell átadni, ha legalább a törzset akarják megmenteni. Egy óráig feküdtem vacogó fogakkal. Minden szót, mely a nyelvemre tolult, szétharaptak. Ugy rázott a hideg, hogy a szijjakat kellett lehozatniok. Azután jött az a bizonyos éjjeli óra. Kértem a barátomat, hogy hajoljon a számhoz a fülével. Minden hévvel, rettegéssel, irtózáttal és vággyal, amire csak a lélek képes, könyörögtem, hogy irgalmazzon. A halálért könyörögtem. Kiöntöttem magamból szerencsétlenségemet, rázuhogtattam a barátomra, hogy elárasztotta őt. A sötétség kapujában sápadtan és jószágos arccal láttam az angyalt; bensőleg marcangolva magam, hívtam őt. De nem jött. A barátom a fejét rázta. Nem tehetette. Neki teljesíteni kell a köteleességét. Az élet szent, a legvégsőkéig is tartani kell. Én kikeltem kegyetlenségük ellen, az ifjúságunk közösségére hivatkoztam, végül a

szívünk legbensőbb és legmélyebb érzéseire. Nem volt érzéketlen, de az orvossal elkergettette az embert. Az utolsó szava, mellyel mindent eltolt magától és mindent lezárt, ez volt: a kötelesség. Kezét a homlokomra tette, én feléje haraptam, ordítottam, fetrengtem kötelékeimben. Azt felelte, hogy meg kell lenni, még pedig azonnal, mert reggelre talán már késő lenne. Gunyosan az arcába kacagtam, hogy fél a veszedelemtől; gyáva; üvöltöttem, hogy boldog, amiért bebizonyíthatja késügyességét, hogy orvosi hókuszpókusszal akar elkábítani. Valami, egy por, egy kis tű a bőr alá: hiszen az angyal is csak erre vár! Vinnyogtam: „Irgalom!” Láttam őt felzokogni, elfordulni. Most összeszedte magát a véglegességre. Buborékok fakadtak a számon. „Tanár akar lenni” — krákgotam, — „tanár az én megcsonkított testem révén!” Feléje köptem. „Életben maradsz, — mondta, — meg kell, hogy mentselek.” Miért? Hustömb legyen, mely gondolkodik? Agyvelő, melyet az emésztés fölé tettek? A pisztoly csövének kicsi, kerek, fekete nyílása vad vággyal töltötte el képzeletemet, hideg csók a halántékomon, azután a recsegő koponya végtelen jóérzése. Hálát ígértem neki a tulvilágról, visszatérést és gondos őrzését minden lépésének. A védőangyala leszek. Azután szidalmakat zuditottam rá. „A kötelességem”, — mondta tompán.

A szoba fehér kötényekkel telt meg. Piros tanárszakáll lépett a barátom mellé. Bólintottak és megértették egymást az áldozatra nézve. Az arcomra maszk borult, eltüntem önmagamból. Táncok jártak körülöttem, melyek fölemeltek és magukkal ringattak, könnyű lejtések emelgettek. Mezőkön futottam, illatos vizekben usztam, hosszú léptekkel ugráltam, mintha a holdban lennék. Aztán minden elhalványult, tompa tudathoz zsugorodtam vissza. Hirtelen ujjongás cikázott át rajtam, fájdalmat

éreztem a tagjaimban. Valóban éreztem. A fejem felemelkedett. Ekkor fehér takaró alatt megláttam a törzsemet: kar nélkül, láb nélkül, a gondolkozó hustömböt, az agyat és emésztő szervet. A meny-asszonyom ott állt mellettem, a kezem a keze után vágyódott, de az enyém eltűnt testem világából. A barátom valamivel távolabb állt, szájalom mögé rejtve a siker büszkeségét és ezt is zavarral vette körül. És valahol a vörös professzor is ott volt — és mindnyájan, a barátom és a többiek, két lábon, karokkal a vállukon, mindegyik a kezek csodálatosan sokféle eszközével... A megcsonkítatlanok! Körülálltak engem. A tekintetükkel valamennyien végigtapogatták a fehér kendőt, mellyel letakartak. A képzeletükben pótolták a testem hiányzó körvonalait. Összeborzadtak az embermardéktól, akit meghagytak, akit kérlelhetetlenül kiszolgáltattak az életnek. Segélykiáltásaim irgalomért és kegyelemért láthatatlanul állottak körülöttem, mérgezett törökkel a kezükben, most bosszum teremtetései. Hiábavaló könyörgéseim testé váltak az átherből köztem és köztük, megváltozott lélekkel lesték a parancsaimat.

Minden világosság elillant belőlem, a démonok suttoptak az agyamban és üdvözöltek a sötétség birodalmában... Ez volt második születésem órája a sötétség lelke révén.

Hogy ez a város tönkrement, az én művem.

15. A VÉGNÉLKÜLI KÖNYV.

Eső esett, köd hullott, Bécs város romjai sárga iszapba merültek, a falak és tetők feloldódtak a gőzök bugyborékolásában. Az amerikaiak egyrésze elutazott, a többiek Gullivert és Mac Kinlejt figyelték, mikor adják meg a jelt, hogy elég! Gulliver végig ment a szállodán, bekopogtatott Zelinához

akit számok fölé hajolva talált. Zelina most mindig el volt foglalva, Gullivernek azt se kellett kérdezni, hogy mivel, csendesen visszatolta magát az ajtón.

A leánya háta mögött megtámadta Mac Kinleyt, a kormányval kötött szerződésének felmondásáról beszélt. Mac Kinley portoi borát dicsérte, töltött és ismét ujságja mögé rejtőzött.

Misztér Davis új utazótársaság elé ment, künn a határzárnál fogadta őket és kattogó, lobogódíszes autókon diadallal hozta be őket a városba. Az őrség sorfalat állott, a zenekar ormánytrombitáit fujta, a lelkész üdvözlést mondott. Távoli orgona egész halkán játszott ehez. A szálloda teljesen megtelt, miszter Gulliveren és Mac Kinleyn sok új tekintet függött, amikor Zelina az étterembe lépett, csodálkozó emberek között ment végig. Keresztül vitte, hogy Mac Kinley az ő asztaluknál étkezett apjával és Freddele. Az új vendégek között egy telepatikus is volt, aki a kiválasztottakkal üléseket rendezett és azt állította, hogy Zelina kitűnő médium. Zelina pedig hagyta, hogy székbe ültessék, megbámulják és az ujjuk hegyével tapogassák. A csuklóját átengedte a kísérleteknek, a telepatikus másik karja a vállán pihent, Fred Gregor fogait vicсорította és hátulról gonosz kívánságokat furt a kísérletező nyakába. Miután a telepatikus ur Zelina segítségével néhány elrejtett erszényt megtalált és lezárt levelet elolvasott, Zelina félre hívta őt:

— Szeretném, ha amott annak az urnak kitálná a gondolatait. — Az állával Mac Kinley felé bökött. A telepatikus ember mosolyogva és öntudatosan meghajolt.

— Ön maga találja ki, — mondotta, a kényelemben ülő Mac Kinleyhez vezetve Zelinát. Jobb kezével Zelina csuklóját fogta, balkezevel a Mac Kinleyét fogta át, ő maga csupán hid volt a leány és a

férfi között, csupán vezetékek, a gondolatok vasutja. Zelina lehunyta a szemét, az ajkába harapott, a feje zugott, de Mac Kinley, mint a nyíltság maga ült a helyén, készen arra, hogy a lelke mélyéig kifürkészteti magát. Olyan csend volt, hogy Fred Gregor a legfelsőbb emeletről is lehallotta a táviró ketyegését. A csend megnyúlt, szörnyen megdagadt, az idegek közé furakodott és a megpattanásig feszült. Hirtelen elrántotta csuklóját:

— Kegyed szélhámos, — mondta Zelina hangosan és keményen az emberek feje felett.

A telepatikus ur visszatántorodott és elsápadt.

— Nem értem, — hebegte.

— Tőzsdei árfolyamokat látok, portói palackokat, egy kis táncosnőt a varietéből, egy autót...

— Nagyon helyes, — hunyorított Mac Kinley meglepődéssel Zelina felé, — tökéletesen helyes. Mi egyébre gondolhatnék?

— Keressen magának más médiumot, — mondta Zelina.

A közönség pártokra szakadt. A többség a telepatikus ellen foglalt állást, mert minden, ami Gulliver környezetéből eredt, feltétlenül érvényes volt. Kisebb csoport gyülekezett a telepatikus körül, aki eleinte megszeppenve és biztonságában meginogva, csak néhány újból megkockáztatott kísérlet sikeréből meritett ismét bizakodást és reményt. Fred Gregor eleinte örült a telepatikus vereségének, azután pedig nagy megkönnyebbülést érzett.

Nagyon megbántotta szegényt, — mondta Zelinának, — mert Mac Kinleyben valóban nincs egyéb, mint tőzsdei árfolyam és kis táncosnők. Ki kell engesztelnie a Mestert.

Arra gondolt, hogy valahogyan ennek az embernek a segítségével talán Zelina gondolatait is kifürkészheti és kiolvashatja a történeteket. De

minden fáradsága hiábavaló volt, Zelina távol tartotta magától a mestert, aki pedig meddő alázattal várta közeledését. A harmadik dimenzió legyőzője egyébként, mintha a megmagyarázhatatlanság ezer fajtáját hozta volna magával. Gyakran kopogás hallatszott a falakon, tárgyak önmaguktól mozogni kezdtek és árnyékok támadtak, melyeket nem vetett senki. A Mester tagadta, hogy ő is részese lenne ennek a játéknak, eközben azonban elterjedt a nézet, hogy mégis csak az ő műve az egész, melynek nincs egyéb célja, mint-hogy a hűtlen Zelinát visszanyerje.

Egy szép napon néhány hölgy nagy izgalommal tért vissza Bécs város romjai között tett útjáról. Bolygó fényt láttak az egykori várpalotában és meg voltak győződve, hogy az kísértet. A józanabbak azt állították, hogy nyilván csak tolvajok kezemunkája az egész, de miszter Davis nyomban ellentmondott. A palotát már rég kiürítették és bizony a legszerényebb tolvajra sem lehetett nagy vonzóerővel. Azonkívül pedig megközelíthetetlen volt, az őrség tiszteletből éjjel-nappal őrt állt körülötte. Elindultak, hogy megtekintsék a jelenléte. A vár valamennyi ajtajánál őrszem állott acélsisakban. Egyikük se látott valakit. Fent mégis fény surrant el az ablakok mellett.

— Ezek a császári lakószobák, — sugta miszter Davis titokzatosan. — A telepatikus, akitől szintén véleményt kértek, vállat vont és transzszubsztanciációról beszélt.

Programmponttá lett, vacsora után a várpalotához menni és megvárni, amíg a fény bolyongani kezd az ablakok mögött. A kísértet rendkívüli népszerűsége tett szeri és kezdték latolgatni, hogy melyik elmúlt császár lehet az, aki őseinek várába visszatért. Mac Kinley egyizben azt ajánlotta, hogy legjobb lenne, ha személyesen járnának a dolog

után. Ez ellen miszter Davis minden rendelkezésére álló argumentummal kikelt, elég, mondotta, ha az udvarról láthatjuk a jelenséget, nemzetközi egyezség tiltja a várpalotába idegenek belépését, Amerika pedig csupán a felülvizsgálás szerepét vállalta. De leszavazták őt, amennyiben Amerika kötelezettségét többen úgy értelmezték, hogy az Unionak azzal is törődnie kell, nehogy az elővigyázatlan szellemek tüzzel játszva kárt tehessenek az épületben.

— Nincs nálam a kulcs, — tért ki végül miszter Davis.

— De igenis, hogy önnél van, — mondta a telepátikus, kivéve a kulcsot Davis zsebéből: — Itt van!

Kinyitották az ajtót és őrszemek mellett, széles lépcsőn mentek fel. Tartó figurák izmos nyakat feszítettek neki a poros menyezethez, minden az egykori ceremóniák és pompa szagát árasztotta, valahol tört ablakok csapódtak a léghez. Óriási termek meredtek, a falakon és tetőkön torz árnyékok bolyongtak. Minden tucat lépés után miszter Davis könyörgésre fogta, hogy térjenek vissza.

— Ön fél a kísértetektől? — kérdezte Mac Kinley.

— Nem, csak a diplomáciai bonyodalmaktól, — felelte miszter Davis.

Mialatt egy óriási, kongó termen mentek keresztül, a sötétség hirtelen éles sikolyt vetett ki magából, oly vérfagyasztóan, hogy valamennyien egy lépést hátráltak. Ami eddig kíváncsiság volt, most döbbenetté vált. Néhány hölgy, tanítónők Connecticutból, hátra tekintettek. De a visszaut cseppet sem látszott kecsagetőbbnek. A lelkész, aki szintén jelen volt, olyasvalamit duruzsolt, hogy nem jó lesz istent kísértetni. A sötétség hullámo-

kat csapott körülöttük, fekete nyelvét öltögette, hervadt pompa illatát lehelte. A padló emelkedni kezdett velük és ringott, mint a hajó. Azután a szörnyen visszautasító ellenségeskedésben minden jéggé dermedt.

Leginkább miszter Davis rémült meg. A válla lehanyatlott, a térde megroggyant, az arca ostoba kérdéssel vigyorgott. A kezei reszketve tapogatták végig a zsebeit, értelmetlenül keresve valamit. A szemeit finom homok töltötte meg, jéghidegen, szél csapott be.

— Mi — mi ez? — dadogta miszter Davis.

— Majd meglátjuk, — mondta Mac Kinley, — előre!

A többiek egymásba torlódva követték őt, kinos borzalmat érezve a nyakukban, mintha a sötétség, mely ismét összecsapódott mögöttük, hirtelen karmokat vájhatna husukba. Senki sem akart visszamaradni, nehogy elszakadjon a többitől.

Miszter Davis szétvetette karjait:

— Vissza! Vissza!

Tétováztak, nem mertek előbbre nyomulni, Fred Gregor és Mac Kinley elnyomták miszter Davis hadonászását:

— Hallgasson!

Zelina ekkor már két lépéssel járt előttük. Érezte, hogy mindez nem hat rá, nyugodtan mehet a tör-ténők elé. Egy ajtóhoz értek, melynek a hasadé-kán alul fény áradt. Az ajtó szárnya rozsdás nyi-korgással magasan és keskenyen libegett tengelyén. Egy apró kamra falán bőrkárpit rongyai lógtak. A padlón égő gyertya állt. A kis szoba egyik sarkában egy halom ruhát láttak. Egy ember feküdt itt, mintha hatalmas erő hajította volna oda, a kabát eltakarta a fejét. Megfordították, üvegesen megrögt szemek, mint a szilánkokat verték vissza a fényt, a szája nyitva volt, félig tele feke-

tére duzzadt nyelvével. Valamennyien ráismertek: miszter Flunder volt, Davis titkára, a jobb keze, egy csendes és nyugodt ember, aki vakon adta meg magát gazdája akaratának.

— Ne kísértjük Istent, — mondta a szálló-lelkész.

Mac Kinley ezt suttogta Zelina mellett:

— Ezt miszter Davis rendezte. Rosszul végződött az ügy!

Zelina megértette. Davis mindig előzékenyen fáradozott azon, hogy utasai kívánságait kielégítse, s az új áramlatot is a maga malmára hajtja. A titokzatosságot is szolgálatába állította miszter Struggle-nek és egy kísértet révén hangulatos életre keltette a császári palotát. A kísértet most tehát ott feküdt a sarokban, vándorlásuk végére a vándorló fény is megérkezett. Szellő járt a törött ablakokon és meg-meglibbentette a kárpitrongyokat. Egy pillanatig úgy érezte Zelina, mintha nappalból mélyen az éjszakába merülne, a tenger ölébe és a furcsa mozgékonyosság a falakon tutajok halk emelkedése és süllyedése lenne, a tenger mélyének teremtései lassan és fényiszonnyal usztak torz különösségükben.

— El kell vinnünk innen! — mondta Fred és lehajolt az elhunythoz a sarokban. Erre miszter Gulliver a takaróra mutatott:

— El! Gyorsan el!

A helyiség egyik sarkában repedést láttak kiindulni, mely gyorsan a szemközt lévő falra futott. Vakolat hullott le, mész pattogzott, téglák töredezték utána. A repedés a szemük láttára terjedt, a régi falazat megmozdult, kettévált, valami megroppant benne, a repedés feketén csipkézve már tenyér-szélességben tátongott. A helyiség most a pusztulás szenvedélyes odaadásának kifejezését öltötte, a hirtelen elhatározását arra, hogy geometriai rendel-

tetését megszüntesse. A falak tengelyei valahogyan éles szögben tolódtak egymáshoz, mint a papiros sokszög, mely kézzel szétnyomható.

Futottak, legelől a három tanítónő Connecticutból. Zelina félelem nélkül ment, tudta, hogy a törtéteknek semmi köze az ő sorsához, de Fred és Gulliver a kezénél huzzák-vonták és sietteték. Amikor a szobasor végén a nagy lépcsőházba értek, a lépcső pontosan előttük lezuhant a mélységbe. Ott álltak a szakadék szélén, melynek az alján még zuhant, gördült a sok kőtörmelék. Fred öklével csörömpölve zuzta be az első ablakot!

— Ugorjon le! — kiáltotta Zelinára.

Zelina habozott. Fred az ablakpárkányhoz rántotta és letaszította. Zelina zuhant lefelé és emellett végtelenül kellemes érzés fogta el. Ezt már régen kívántam magamnak, gondolta. A levegő oly sűrű volt, hogy félelem nélkül és teljes tudattal surrant egyik rétegből a másikba s ezek mind barátságosan fogadták és adták át egymásnak. Az egész oly lassu lefolyású volt, hogy Zelina a többit is megfigyelhette, amint sorjába melléje ugrottak. Fredet, mint legközelebbi szomszédját, azután apját, majd Mac Kinleyt. Végig a hosszú homlokzat minden ablakából kiugrott valaki: a három tanítónő Connecticutból, a lelkész, kabátja szárnyait hátul kibontva, mint valamilyen nagy, fekete madár farkkormányát, aztán miszter Davis, akinek még arra is maradt ideje, hogy a zsebeit kikutassa, vajjon nem veszítette-e el kis noteszét. Ezek együtt érkeztek meg alul és nyomban kis halomba göngyölödtek.

Az őrszemek még mitsem sejtve állottak a vár kapui előtt.

Mac Kinley óriási tengerész-sipon a gyülekező jelt fujta.

A legénység futólépésben rohant elő minden oldalról. De mielőtt még valamennyien megérkeztek

volna, a várpalotának az a része, melyet alig hogy elhagytak, megingott, a falak egymáshoz tolódtak, a párkányok megelevenedtek, az ablakkeretek ferdeszögbe dültek, a tartó-oszlopok hasasan hajoltak el a függélyestől s a kapuk izomerős óriásai, mint az agyagtömbök, veszítették el formájukat. Azután az egész épület lassan és teljesen hangtalanul összeomlott.

A nap feljött és a rózsaszínű felhők lenge rajával győzött a sötétség felett. Mögötte zöld és sárga színben játszó tó csillant. Miután Zelina egy ideig felnézett az égre, megfordult azzal a meggyőződéssel, hogy mindent a régi helyén talál. De még a kiderült égbolton is kétségbevonhatatlan valóságként tűnt fel a beomlott palotarész, a napfény rengeteg törmelékhegy peremén játszott, mely már minden formáját elvesztette. Amikor a szállóba érkeztek, a reggelijük mellett már ott találták az eseményről írott kimerítő ujságtudósítást, egybekapcsolva a meleg megemlékezéssel miszter Flunderről, aki, mint kötelességének áldozata pusztult el.

Zelina a szobájába ment, hogy némileg kipihenje fáradalmait. Az ablakból tett ugrás érzése még mindig nem hagyta el, a tagjaiban még mindig érezte, amint egyik rétegből a másikba zuhant. Így zuhant most, kényszer nélkül, egyszerűen és a természetesség meglepő kellemességével, mint amilyen az ugrás is volt, új elhatározásba.

Amikor eddig ért, megkereste Mac Kynleit, akit a szálló előtt talált, az autója mellett, kezét a kilincsre téve.

— Ennek az éjszakának az eseményei után, — mondotta Zelina, — ilyen események után, be kell, hogy lássa, hogy most hamarosan sietni kell, ha egyáltalán segíteni akarunk.

— Hja, ezek az események, tudja . . . — felelte Mac Kinley teljesen titokzatos arccal.

Zelina úgy érezte, hogy ez az ember álarcot öltött, üreset és olyan keménységet, hogy kopogni lehetett rajta. De most nem engedett.

— Nem lenne hajlandó végül közölni velem a feltételeit... azokat a bizonyos feltételeket?...

— Hja, ezek a feltételek, tudja, missz Gulliver...

Az álarc kissé eltolódott, Zelina még nagyobb titokzatosságba merült, amitől még az ő bátorsága is megremegett. Szavak lebegtek benne ezüst fonnálon, éles sarlók, holdszerű villanással. Valahogyan a bensejébe vágtak, de a zsebekből tiszta világosság fakadt. Most hirtelen mindent megértett. Visszament a házba, Mac Kinley autója éppen az utcának ugrott.

Valamivel később Fred Gregor szobájában megszólalt a telefon. Zelina hívta és magához kérte őt. Fred végigrohant a folyosón és Zelinát sétára készen találta ajtója előtt.

— Valamit mutatnék önnek, — mondta Fred; — talán még nem tudja, hogy szállodánk összeköttetésben áll a szomszédos házakkal.

Az áttört falhoz vezette Zelinát, a résen keresztül a körüti paloták idegenségébe léptek.

— Mit látunk itt? — kérdezte Zelina.

— Várjon csak.

Fred egy zöld kigyót vett ki a zsebéből, gyöngyhímzést fehér szalaggal a hátán és a csuklójára csavarta.

— Nézze...

— Műkigyó, — mosolygott Zelina.

— Pontosabban, kigyó és vípera egyben, — buzgolkodott Fred, — nézze csak ezt a fehér rajzot és igazat adhat nekem. Minden este az ágyamban találok. Valaki tréfát űz velem. Elrejthetem, ahová akarom, mégis minden este újra ott van az ágyamban.

— Talán mindig másik.

— Talán, — mondta Fred elgondolkozva, — de nem hiszem. Nem lenne értelme, ha mindig másik...

Három vékony ezüsthangu óraütés cirpelt végig az egykori hálósobán, melynek ibolyaszínű kárpitalapján idegenszerű, borostyánszínű orchidea figurák nőttek. A márványkandallón régi óra állott. Az óralapot indaszerűen elágabogasodott karmok tartották, felül egy aranyozott sas gubbasztott, köteg villámmal a csőrében. A rideg termek elhagyatottságában csupán ez az óra élt.

— Látja: ezt akartam megmutatni, — mondta Fred messzire szegzett tekintettel, — három óra!

Most visszatért a távolságból és ravaszskásan hunyorított Zelina felé:

— Ma ide rejtem el a kigyót.

Késével szétbontotta az óra házikójának hátlapját, leemelte a fafödelet, acélkerekek hátrálva haraptak egymásba, egy rugó szorgós reszketéssel himbált. Fred belegyömöszölte a kigyót, a kerekek köré csavarta, s a hátfalat visszaillesztette régi helyére. Az óramű egyet nyekergett, azután elnémult, a mutatók megálltak.

— Tudja-e, — kérdezte Zelina hirtelen, — mi a feltétele Mac Kinleynek?

Fred Gregor úgy tett, mintha a kérdés nem is neki szólna. De amellett reszketett a kíváncsiságtól.

— Nos? — kérdezte aztán mellékesen, — mi tehát az a feltétel?

— Én!

Zelina hirtelen maga felé látta nőni Fred arcát, a lélegzete rávetődött, érezte, hogy a keze ökölbe szorul, amit a vállai duzzadásán vett észre.

— Mondhatom, ön édes-keveset tett, hogy eleve teljesíthetetlennek tartassa vele ezt a feltételt.

— Én?

Zelina haragosan nézett Fredre, türtőztetve magát, nehogy a szemébe ugorjon, egyszeribe felismerve a férfi vágyának vad indulatát.

— Igen: ön! Nem ólálkodott-e folyton körülötte, hogy végre kiugrassa őt önmagából? Széteregette előtte nőiességét, jelezve, hogy csak a kezét kellene kinyújtani ön után. Nem úgy bánt-e vele, mint akit mindenáron meg akar nyerni magának?

— Csupán nemem természetes eszközeit használtam. Semmivel sem jogosítottam őt fel arra, amiből azt következtethetné, hogy az általánosságból a különlegesbe követhet.

— Honnan ismerjük fel a határokat? Ki mondja meg nekünk, hogy meddig ér a mosolyotok?

— Fred — maga megint neveletlen! Visszaél a bizalmammal. Nem lehetünk kedvesek anélkül, hogy félreértéstől kelljen tartanunk?

Fred torzult szájjal vádolt:

— Előbb megőrjitenek bennünket, azután kijelentik, hogy csak félreértés az egész. Nem is Mac Kinleyről van szó. Elhiszem, hogy önre teljesen semleges ember. De akkor tudni szeretném, ki az, aki mögötte áll, kinek a parancsára cselekszik. Mert valaki van itt, akinek a parancsait teljesíti, akinek a megbízásából jár el.

— Nekem semmiféle megbízásom nincs!

— Akkor megbízás nélkül cselekszik, de az illető értelmében, hogy megnyerje tetszését, azzal a kívánsággal, hogy megelégedését kiérdemelje. Kegyed az emberiség jóltevőjét játsza, mert az illető ezt a szerepet irta elő. Még Mac Kinley harcsaszájától sem retten vissza, ha azt hiszi, hogy általa támogatást kaphat terveihöz. De ebben elszámította magát, mert ez az ember nem megy lépve a barátságos mosolynak és kedves pillantásoknak,

ez egy minden hájjal megkent üzletember. Ez mérlegelni tudja a maga előnyeit és kegyednek majd készpénzben kell fizetni, ha kapni is akar tőle valamit. Ez persze zavarba ejti most: a derék Mac Kinley feltételt szab, mely a másik illetőnek nem lehet ingyére és így a kegyed diplomáciája most zátonyra futott. Most aztán nem tudja, miként szabaduljon, segítséget keres...

Fred vasfogással csavart egyet Zelina csuklóján, s a lány — nem minden élvezet nélkül, — a fiatal szenvedély tomboló hullámcsapását érezte magán, mely felemelte és elszédítette. Olyasmit érzett, mintha őbenne is a vér felpezsdülése fellelne a tüzes kérdésekre. Valami, talán futólagos közösségek emléke cirogatta végig a lelkét, hajlott Fred felé, de érzését még visszakényszerítette:

— Miféle ostobaságokat beszél? Nem értem, Fred. Parancs, melynek engedelmeskedem...? Hát magának nem elég a nyomoruság, amit itt láthat? Emberek, akik egymás elől bujkálnak. Akiknek itt kell élni a romok között, mindig az éhenhalás szélén. Gondoljon csak a mai éjszakára. Magyarázza meg ezeket a dolgokat. Nem érzi a sötétséget, mely rájukborul, a legszörnyűbb sors árnyékát, a borzalmakat, mely a város ellen tört...?

De Fred Gregor, akit gondolatai egy irányba hajszoltak előre, alig hallotta Zelinát. Mintha fáklyák égették és égő oszlopok érték volna, úgy támoltygott felindulása sulya alatt. A leány másik csuklóját is elkapta, megropogtatta csontjait:

— Tudni akarom, ki az az ember. Mert itt van valaki, aki téged lángra gyújtott. Kinek engedelmeskedel? Kinek a szolgálatában állasz?

Testi fájdalma a dacos igazságba vetette Zelinát:

— Jó... ha tudni akarja. Hát igenis, itt van valaki, aki végre felébresztett engem. És én hálát érzek ezért iránta, a szavai élnek bennem, a lé-

nyem muzsikájává lettek ezek a szavak. Ő felnyitotta a szemem...

Nem fejezhette be. Fred felhördült, a fogai szörnyű csikorgással vájtak egymásba. A homlokát kékes fény borította. Egy kiáltás tört ki belőle:

— Nem adlak neki!

Azután egy állati ugrással a lányra vetette magát. A fejét hátrarántotta, két kezét a halántékára szorítva, száját a szájára dobva, feltépte ajkát és fogait... A teste acélos ruganyossággal tapadt a leányéhoz, keze lehanyatlott a halántékaról, a válláról tépte a ruhát. Izmainak dühödt játéka elhárította Zelinát, s csak lassan tért ismét öntudatra. Ez az ellankadás azonban mindössze egy szivdobogásnyi ideig tarthatott, azután ismét a védekezés került felül. A tűz már nem égette Zelinát, erőt gyűjtött magában, sportedzett izmai megfeszültek, hirtelen az otthon, az aréna jutott eszébe, a birkozás iskolája. Hirtelen mozdulattal meglazította Fred vad ölelését, az így nyert területre surrant, kisiklott a karja alól és szabad volt. Egy utolsó lökés aztán a márványkandallóhoz vágta Fred testét és pedig oly hevesen, hogy az óra fémhangon csendült fel.

Fred félrecsúszott mellénnyel és felszakított inggallérral maradt állva, mint aki most ébredt. Az agya tompán zakatolt, mintha gummibottal repesztették volna ketté a koponyáját. A rázkodás fellökte az óra hátlapját, a zöld kigyó kisurrant és félig a vállára csuszott. Az óramű, megszabadulva akadályától, újból megindult és halántékának áttetsző erein keresztül egyenletesen ketyegett bele vérének vad örvénylésébe.

— Talán ez az, amit mutatni akart nekem? — mondta Zelina.

Most, amikor a lány már biztonságban volt, Fred úgy érezte, hogy a hang hidegsége megsemmisíti

őt. Közte és a lány között a terem ellenséges hangulata tátongett, megsemmisülés suhant el mellette, hogy el ne essék, a háta mögött a márványkandalló szélébe kapaszkodott. Tehetetlenül nézte, amikor Zelina a hirtelen leszállott alkonyi szürkeségben eltűnt.

Zelina a szobájába ment, kisiklott a rajta lévő ruhából és feketét öltött, azt, amely komolyan ölelte körül nyaknál. Estebédjét egyedül édesapjával költötte el. Sem Fred Gregor, sem Mac Kinley nem jelentek meg a látóhatáron. A telepátikus, ifju hívői körében, átepekedett Zelinához és egyizben úgy érezte, hogy a szürke szemekből mélán tétova felelet érkezik hozzá. Zelina ujjá lágy gyengédséggel hízeltgette apja kérges kezén, aki azért bánatosan nézett fel lányára. Azután, amikor a zenekar a szomszéd szobában a pacmactáncba fogott, Zelina fejfájásról kezdett panaszkodni és furcsa tekintetűl vetve apja megrítkult hajára, távozott.

Negyedórával később sötét kámszaköpenyben lépett ki ajtaján, mint az összeesküvő osont ki a folyosóra és a falhoz tapadva surrant végig az uton, melyet ma mutatott meg neki Fred, s a résen keresztül a szomszéd házba lépett. A márványkandallóból sápadt fény áradt, az óra egyenletesen ketyegett a sötétségbe. Ez volt a külvilág utolsó világossága, a következő már a bronzlovak gömbölyű háta volt a Práter-csillag terén, mintha onnan idáig egyetlen lépéssel róttá volna le a távolságot. Az oszlop talpazata bukkant fel előtte, fent a sötétben némán állt a szent. Zelina minden eleven-séget lerázott magáról, sorra elébe vágott mindannak, amit most itt maga előtt sejtett. Az északi pályaudvar romjai sötétben ágaskodtak előtte, embereket remélt, akiket ismer és akik vezetnék. De körülötte minden néma volt és kihalt és amikor Zelina botorkálva előre tapogatózott, egyre többet veszített biztonsá-

gából. Gondolataiban mindezt teljes világosan tudta, a valóság azonban más volt, kísértetiesen kellemetlen.

Valami megváltozott, hangokat vélt maga mögött hallani, melyek visszahívták, csupán erős akarata terelte előre.

Hirtelen pontosan érezte, hogy ez csak álom volt és megváltó ébrenlét után vágyódott, mely megszabadítaná ettől a kintől. Egész mélyen azt is érezte, hogy az ereje megvan ehhez, de tartózkodott az alkalmazásától.

— Némely dolognak úgy kell történni, mint az álomban, — suttogta, — mint az álomban, egyébként sohasem történnék meg.

Valami megváltozott itt. Megerőltette az agyát, hogy a titokzatosan keresztül lsson, de az eltolódottság támadása elől, még mélyebben beburkolózott.

— Talán elhagyták ezeket a falakat, — gondolta, — és máshol telepedtek le.

De azután érezte, hogy a romok között élet él, hogy lélegzet csap azokból feléje, hogy emberek jelenlététől gőzölögnek. Néha olybá tűnt neki, mintha szándékosan hagynák sötétségben, hogy ne lássa, mily ellenségesen gubancolódik halomba a gonoszság minden sarokban, ahonnan száz és száz szem küldte ádáz tekintetét a lépései után.

Keskeny fénycsik villant fel Zelina előtt. Utána kapott: ajtókilincs volt. Fülét az ajtófához szorította és bár egyetlen hangot se hallott, mégis tudta: mögötte egy ember van. Ebben a pillanatban megborzadt és pedig olyan alaktalan irtózáttal, hogy csaknem elájult.

Ha kinyitom ezt az ajtót . . . !

Megkísérelte a kezét lassan leoldani a kilincsről, de az ujjai görcsösen ölelték a fémdarabot. Nem is a keze nyomását követve, hanem teljesen önmagától sülyedni kezdett a kilincs és maga után húzta Zelina kezét.

Ha kinyitom ezt az ajtót . . . !

Az ajtó másik oldalán volt valaki, aki meghal-
lotta a halk zörejt és most fogva tartotta őt tekin-
tetével. Ki lehetett ez az ember?

Ha kinyitom ezt az ajtót . . . !

Árnyékok tolakodtak előre, körülvették őt és el-
zárták a visszavonulás útját. Mögötte fal huzódott
fel sötétségből, érezte, amint az ajtóhoz szorul.
A zár éles csattanással felpattant, Zelina betámoly-
gott a helyiségbe. Akta-polcokat látott a falon,
egy asztalt Morze-készülékkel, lámpát kormos bé-
léssel. Egy függőágy keresztbe feszítette hálóját a
sarokban. Félig felkönyölve, lábait jobbra, balra
a padlónak támasztva, kezében könyvet tartva,
doktor Neu ült a hálóban. Olyan rémülettel tekin-
tett Zelinára, hogy felujjongó öröme nyomban el-
fojtva zuhant vissza. A könyv a földre hullott kezé-
ből, csattanása visszhangosan dübörgött tovább a
falakon. Egyetlen ugrással kivetette magát ágyából,
mely hevesen himbáltatta mögötte a hálót — és
egyenesen Zelinához rohant.

— Az ég szerelmére . . . miért jött ide ?

A furcsa köszöntésre Zelina mosolygással igye-
kezett felelni :

— Nem vettem-e át egy feladatot ?

Doktor Neu a karjánál ragadta Zelinát :

— El kell, hogy menjen innen . . . azonnal el
kell, hogy menjen.

— Miért? Azért jöttem, hogy megmondjam
magának, mindent megkísérlem, hogy nagy és
bátor gondolatához megszerezsem a valóságot. Az
apám hajlandónak mutatkozott arra. Beleegyezett,
hogy megkísérlje az emberiség ujjászületését innen
indítani utnak. Miért kötötte le magát ennek a
Mac Kinleynek? Ő majd üzletet csinál a dologból,
megbecsteleníti gondolatát és elrontja. Maga még
nem ismeri ezt az embert. Nem tudja, mit várhat tőle

Maga fogja a rövidebbet huzni. Én képesnek tartom őt arra, hogy látszatra segítsen, csak hogy bizonyítsa, hogy nem lehet segíteni.

— És ezért jött még egyszer? Ezért bátorkodott újból ide?

Zelina büszkén felegyenesedett:

— Ezt meg kellett mondanom. Ne higye rólam, hogy én talán nem értem meg csodás, izzó képzelődését. Hogy hideg maradtam akkor, amikor a jövő emberiség boldogságáról álmodozott. Maga megmentette az életemet, én az eszmevilágát akarom megmenteni. Talán még nem késő. Vissza kell, hogy csinálja a Mac Kinleyel kötött szerződését. Ürügyet kell találnia, hogy érvénytelenítse. Nem szabad a terveit kiszolgáltatnia neki. Értsen meg, kedves barátom, az emberiség legnagyobb dolgairól van szó, itt csak tiszta kézzel lehet munkához látni.

Doktor Neu elcsodálkozása felbátorította Zelinát. Ámulatától átölelve érezte magát és az, hogy megértették, gyönyörűséggel töltötte el. Fájdalom torzította el Neu száját, Zelina lelkiileg vele szenvedte ismeretlen bánatát. Doktor Neu bal kezével eltakarta a szemét, arcának minden idege vonaglott.

Zelina a könyv felé hajolt, mely meghorpadt sarkokkal hevert a földön és felemelte, mintha ott-honosan akarna elhelyezkedni itt.

— Mit olvas?

Doktor Neu kezét, mely a száján és állán hanyatlott le, a könyv felé nyújtotta. Valami megmagyarázhatatlan rajzolódt az arcára:

— Tegye félre.

— Mi ez? — állhatatoskodott Zelina boldogan, amiért maradhat, azon fáradozva, hogy lehetőleg mennél több fonalat szőjjön közte és a férfi között.

— Ez egy könyv, egy regény: „Kisértetek az ingoványban,” valami *Strobl* Károly, Jánostól. És képzelje: a furcsa az, hogy ebben egy doktor Neu

és egy missz Gulliver Zelina is szerepelnek, akik mindazt átélük, amit már mi ketten is átértünk. Most éppen azt a részt olvasom, ahol ez a doktor Neu rémületére belépni látja missz Gullivert. A doktor olvassa a könyvet és a leány kérdésére, hogy mi az, azt feleli, hogy regény: „Kisértetek az ingoványban,” melyben egy doktor Neu és egy missz Gulliver Zelina is szerepelnek, akik egy-ugyanazt élük át. Tehát, hogy kegyed belépve hozzá, egy könyv fölé hajolva találja, melyben pontosan ugyanaz történik, mindig ugyanaz: ez a doktor Neu mindig olvas, valahányszor missz Zelina belép és ami a könyvekben történik, mindig kisebb lesz, egyre pirinyóbb.

— S ez így megy a végtelenségbe? — kérdezte Zelina szédülve. Sebtiiben a Práter nevetető kamrájára gondolt, melyben tükör a tükörnek adta tovább a képet.

Ugy van, — mondta doktor Neu, — ez olyan sor, mely állandóan a nulla határértékéhez közeledik, anélkül, hogy valaha elérné. Minden attól függ, lehetne-e differenciálni.

Az izgalomtól reszketve nyult Zelina ismét a könyv után:

— És azután? Mi áll tovább benne?... Hogy s mint folytatódik könyvében ennek a doktor Neunek és Zelinának a históriája?...

A doktor zsebrevágta a könyvet:

— Hiába keresné. A könyv nem ér tovább, mint éppen csak eddig a jelenetig. Éppen csak addig ér, ameddig a valóság. A folytatást nekünk kell megcsinálnunk, a történetek folyamán majd a még üres lapokon fog azután megjelenni...

Zelina reszketve fogta meg a doktor karját:

— És még sok üres lap van hátra?

Sötét gongütés gördült messziről tompán erre és fölébük, Valahol a falak mélyén asszonyhangok

rikácsoltak, nevetés csattogott szárnyalva, puha dobpergés töltötte be a helyiséget, fölötte flóták.

Bachanti zsivaj közeledett, mely ismét félelembbe vetette vissza dotkor Neut.

— El kell, hogy menjen, — hebegte — azonnal.

— Miért? Nem értem, — ellenkezett Zelina, — mi történt itt?

— Hogy itt mi történt? Új felfordulás... változás. Elcsapták a kormányt. A nők magukhoz ragadták a hatalmat. Leute Fesztina kisasszony, a közlekedésügy államtitkára lépett a kormány élére. És most doktor Posel kisasszonnyal, a kereskedelem és ipar államtitkárával, valamint a zöld Micivel, az „utolsó kísérlettel“ együtt valóságos rémuralmat gyakorol. A népszerűtlenekekre rossz napok virradtak, a józan észnek befellegzett, az érzés minden most. Értse meg, ha itt érik, elveszett.

— Nem bánom, — mondta Zelina dacosan, — azért vagyok itt, hogy segítek.

A doktor esküszertüen emelte fel a kezét:

— Nem! Nem! Nem is sejti, hogy mi vár itt önre.

Zelina némi csodálkozással nézett a Betty-császárolaj-pince hőséne kishittiségére. Ez lenne az a Szent György, aki a szörnyeteget megölte? Hangjának reszketése csak még inkább felkorbácsolta bátorságát:

— Nem gondolok a menekülésre.

De ebben a pillanatban érezte, hogy valami borzalmas kellemetlenség hatol a lényébe. A bőrén forró méreg izzását érezte, valami maró savat, mely feltépte pórusait és a vérébe rágódott, mely erjedő nyálként száguldott végig az erein. Már nem volt egyedül a doktorral. Harmadik valaki csatlakozott hozzájuk és amikor tekintetével zavarodottan járt körül a szobán, észrevette, hogy a mosdó felett lévő ingaórával valami különös változás történt. Az

óralap körén belül emberi ábrázat jelent meg, a Meduza álarca, merev a hideg gyűlölettől és gunytól. Zelina a zöld Mici mozdulatlan vonásaira ismert.

— Ellenségek veszik körül, — suttogta doktor Neu.

Zelina bólintott, megértette, hogy az ingaóra lapja csupán rejteknnyílás volt, amelyen a szoba minden eseményét kileshették. Körme a tenyerébe vajt, minden veszedelem ettől az ellenségétől fenyegette.

A zsvaj, a dobpergéstől kába rikácsolás közelebb támol ygott. Doktor Neu felrántotta az egyik aktapolcot és belekényszerítette Zelinát:

— Fusson . . . fusson!

A polc hátsó falán ajtó vezetett a még mélyebb sötétségbe. Nedves, keskeny lépcső futott lefelé, Zelina két kezét bársonyosan nyirkos falaknak feszítette, lépcsőről lépcsőre tapogatózott. A sötétség boltozatai íveltek felette, az éjszaka tonnái övezték, azután folyosó vezetett nyilegyenesen, melyen egy csillogó sáv futott végig. Zelina a földalatti folyó, a kokythos partján állt, ahová a pénzügyi operáció idején vezették. Ha ezt az utat követte, valahol ismét szabadba kellett, hogy jusson. De a lábait oly renyhének és sulyosnak érezte, mintha ólomtömböket vonszolna maga után. Csak apró lépésekkel tudott előre menni és ime a zsivaly és kacagás nyomon követte, mint a visszhang zuhataga folyt utána a keskeny csövön.

— Üldöznek, — gondolta Zelina és futni akart. De a merevülés tovább terjedt, elérte csipőit és csak minden erejét összeszedve tudta sulyos lábait aprózva előretologatni. Most ledobta köpenyét, melyet az útjában érzett. De nem használt, egyre merevebbé lett, a falnak támaszkodva kellett erőt gyűjtenie a következő néhány lépéshez, miközben

az üldözők zsivalya feltartóztatlanul közeledett. Már látta a fényt, mely utána vetődött, a gong csengése, mely egyenletes ütemben hullámszótt feléje, egyre mélyebben hangzott és megtöltötte a boltozatos helyiséget. Most már az emberek futását is meg tudta különböztetni, visszanézve az ellenségek seregét látta. Egy oldalsó fülke valamelyik iv mellett mélyebb sötétséget zárt magába, Zelina betámolygott ide, összekuporodott, arcát felhuzott térdére fektette. Ekkorra már üldözői is utólérték, fáklyák lobogtak el mellette, piros színüket a fekete kövekre szórták és izzó szikrák sávjait hagyták maguk mögött. Valamennyiök előtt a zöld Mici száguldott, vágyón előrenyújtott kézzel, mint a karmokat görbitve körmeit.

Zelina megkönnyebbülten hallotta, amikor a zsivalya a távolban elhalt. Kezét a földnek feszítette, feltápaszkodott és tapogatózva még mélyebbre hatolt az oldalfolyosón, mely a fülkéből ágazott ki. Némelyik fordulónál ismét hallotta az üldözés visszhangját, mely még mindig keresztültombolta a labirinthust. Lába gyapjas sötétségbe gabalyodott, sokáig rugkapált, ajkán érezte a vérét, amikor a lábára csavarodott valami után kapott, kulcsosomó csörrent a keze alatt. Egy zsebre bukkant, az ujjai ismert szövetre és szabásra találtak, észrevette, hogy a köpenybe botlott, melyet meneküléskor dobott el. Körben járt, mellette a kokythos foszforszalagja futott.

És mintha ez a felismerés ismét Zelina nyomára vezette volna az üldözőket, mögötte újból felzsivalyolt a megárák csatazaja. Ez végighajszolta a folyosón, míg végül zárt falak közé került, meredek falépcső csapóajtóvá emelkedett előtte. Vállait nekifeszítette a súlyos gerendázatnak, akaratának utolsó erőfeszítésével visszalökte, világosság hullott le rája.

A hasadékon át kábultan talált utat egy szinpad fapadlóján keresztül. Színházban volt. A mélység, ahonnan felbukkant: süllyesztő volt. Festett háttér vászna volt az első, amit meglátott utcasor, előre-tolt házakkal. Felette félrecsuszott, foltozott égbolt terült el vászonból. Oldalt papírházak állottak és fakeresztekre feszített festett vásznak.

Zelina üldözői, akiket a háta mögött sejtett, már mind ideértek, hármas, négyes csoportokban helyezkedtek el a szinpadon. Egy óriási nőszemély férfi-csizmában és fekete bajusszal az ajka felett, Leute Fesztina kisasszony, elébe lépett:

— Tudtuk, hogy jönni fog... Így hát meg is kezddhetjük a próbát.

— Kegyed a rendező? — kérdezte Zelina ki-merülten.

— Igenis, én vagyok a rendező és a kormány is, — mondta a hölgy és kezénél fogta Zelinát.

Midőn egy festett ház előtt vezették el, kinyílt az ajtó, amely keskeny hasadékba vezetett. Férfi-hang sugta a fülébe:

— Bátorság, missz Gulliver... meg fogjuk menteni.

A HATÁR.

Vihar lepte meg a várost, hatalmas erővel csapkodta a háztetőket és iszonyatot söpört le a téglákkal.

Megisméltódott, ami a császári palota egy részével már megtörtént: házak dőltek össze, egész utcasorok nesztelenül és minden külső ok nélkül omlottak össze, csupán, mert a vihar erősebben lehelt rájuk; mintha belefáradtak volna abba, hogy álljanak.

Leib Seelenheil Moise a viharvert romokon kóválygott, elrejtőzött, amikor az amerikaiak arra

robogtak és nevetett, amikor látta, hogy az uttestet romok torlaszolja el és ők kénytelenek visszafordulni.

Kezét dörzsölve jelentette :

— Az üzlet nem fog sikerülni.

— Annyira vagyunk már? — kérdezte Schembera.

— Még védekeznek.

— Be fogod váltani ígéretedet?

Beváltaná, de az ügy még nem érett ennyire, az emberek szivósabbak, mint gondolták. Schembera arca átszellemült, midőn a halálra gondolt, amit Seelenheil ígért neki.

— Az én halálom nem lehet véletlen, nem lehet esetleges, jönnie kell, ha hívom. Csak a szólitott halál vezethet vissza önmagamhoz. Ha művem teljesült, üdvözölhetem őt s ő akkor majd megadja nekem, amit az élet megtagadott.

— A te műved? — kancsalított Seelenheil félvállról, azt hiszem, a *mi* művünk.

Nem szerette, ha a halálról beszélnek, ez csak kelletlen megszakitást jelentett részére, ő a halhatatlanságot kívánta, hogy a bosszuját, melyet még nem elégíthetett ki, alaposan betölthesse. Megmérgezte volna az örökkévalóságot és minden emberi gyalázattal mételyezte volna meg az eget, csak hogy a tulvilág hasonlónak legyen az innenső világhoz és megakadályozzon minden menekülést. Ingadozott a kívánság között hogy ez az élet az egyetlen legyen, nehogy a földi kinokat megváltás kövesse, s a másik között, hogy odafönn folytatódjék a földi lét minden nyomora és gyötrelme. A léleknek végtelen vándorlást kívánt számtalan megtestesüléssel, de megfordított irányban, nem a megtisztulás felé, hanem az egyre mélyülő fertőbe.

Bosszujától mámorosan rohant az utcákon és örült a pusztulás minden nyomának s egyuttal keserőséggel telt meg, amikor arra gondolt, hogy

mindennek egyszer mégis csak vége szakad, majd akkor, ha eljön a teljes feloszlás kora. Gyanakodva figyelte Schemberát, aki célt tűzött ki-maga elé és annak elérése után látszott vágyódni. Valami neki érthetetlen volt Shembera lényében, ami néha-néha, amikor utána nyult, melán távozott belőle.

Ezen a viharos napon Seelenheil elhagyta társát, dühöngve a felfoghatatlan kishitúségen, mellyel az a vég után vágyódott. Ma is annak a nyugtalan bolyongásnak vágott neki, 'melyen az élet máradékai után szaglászott, a város hullájába vájkált, hogy vajjon világosabbak lettek-e az elmúlás jelei.

Schembera egyedül és tehetetlenül maradt székeben, büntetésből könyör nélkül, martalékaul vetve gondolatainak. Máskor olvasó állvány volt a székre erősítve, a lapokat a nyelvével forgatta. Seelenheil elégedetlensége és rossz kedve elég kegyetlen volt, hogy a könyvet, mely után Schembera epekedett, fellapozva az asztalon hagyja, pontosan ott, ahová látóképessége már nem ért el. A könyv a nemesebb érzelmekről és fellendülésről szólt, a nemesebb emberiségről, az új erkölcsökről és az önmagának járó kötelességről, mely a természet legyőzéséhez minden erőt a szellemeikben gyűjt össze. A könyv a perzsa bölcs, Zarathustra nevét viselte, de már sok esztendő előtt elfogyott a német könyvpiacra, divatot váltott ki és elfeledtetett. Ebből a könyvből a gyűlölet új tűzét szította Schembera, amikor szenvedélyének ereje már lankadni kezdett. Nyomoruságának minden szörnyűségét az emberfeletti emberhez mérte, akit ez a könyv megmutatott; a szeme előtt tartotta azt az ideális alakot, az emberi vágnak ezt a tiszta alkotását, hogy a saját nyomoruságát teljes mélységében érezze. Lángok csaptak ki ebből a kohóból, melyek megperzselték Schembera husát és agyát pörkölték, mely a gyűlölet démonainak adott életet.

Hogy ez a könyv erői megfeszítése miatt kellett Schemberának, Seelenheil sehogysem tudta megérteni. Orrát a lapok közé dugta és a szavak zengését, a gondolatok fényét és az alacsony ösztönök feletti fölényes elnézést találta azokban. Seelenheil kételkedett ebben és Schembera foglalatosságát a könyvvel, árulásnak tekintette közös feladatukkal szemben. Meggyőződése volt, hogy ez a könyv elpuhítja Schemberát és erejét veszi bosszúérzése hatalmának. Ezért szükösen mérte ki az olvasást, mint sovány jutalmat akkor, ha Schembera a kedvére volt, de amit nyomban megvont tőle, amikor büntetni akarta.

Schembera a nyakát nyújtogatta, hogy egy sort olvashasson, egyetlen sort. Vágyódott a szavak finom simulékonyasága után, hogy a bensejében széthuzzassa, hogy kohóján átolvassza és falánk dühének eszközeivé tegye. Atómjaikká zuzta szét ezeket a szavakat, robbantó szert gyártott belőlük, finom mérget, mellyel megtöltötte gondolatait. A könyv előtte feküdt, de oly távol, hogy szavai olvasatlanok maradtak.

Schembera gondolatai üresen futottak, malmuk táplálék nélkül maradt. Seelenheilnek nem hozott hasznót a konyhájára, amiért Schemberától megtagadta a könyvet. A gondolatok, melyek egyébkor fegyverré keményedtek az emberiség ellen, most Seelenheil hátának szegeződtek, orvul támadtak ellene. Ezeket a gondolatokat Schembera küldte Seelenheil után, akinek minden mozdulatából és testének korrajzából gyűlöletetszittmagába. Az egyetértés Schembera és Seelenheil között gyakran civódássá szakadt. Schembera tehetetlenül volt kiszolgáltatva ennek az embernek, aki a végtagokat kölcsönözte neki. Seelenheil gyalázatosan uralkodott Schembera felett, gyakran szeszélyes, fanatikus és önkényes zsarnokságot gyakorolt, mellyel Schembera

csak szavakkal és pillantásokkal tudott szembe szállni. Seelenheil élvezetet talált abban, ha Schemberát kinozhatta, ha ok nélkül megtagadhatta kívánságait, gyakran napokig sem tette tisztába, úgy tett, mintha hirtelen megsüketült volna, aztán meg azzal fenyegetőzött, hogy egyszerűen itt hagyja őt. Gyakran dühös káromkodásra került sor, egymás arcába vagdosva a csunya szavakat, ilyenkor Seelenheil eszét veszítve kapott vékony pálcája után, vagy a szénkotróért és félholtra verte Schembera védtelen törzsét. Mégis elszakíthatatlanul voltak egymáshoz fűzve és a nagy általános iránt érzett gyűlöletük közössége elfeledtette velük a legközelebbit: az egymás gyűlöletét. Gyakran, ha Seelenheil soká kimaradt, Schembera a félelem poklát érezte, hogy társát baleset érhetne és esetleg sohasem tér vissza. Mert művét még nem fejezte be, az utolsó még hiányzott, az egész koronája. A bevezetésen, s az elültetésen már túl volt, de a folytatást, az eredményt még nem tudta. Seelenheil, hirszerző küldetéséről gyakran fél és ellentmondó hírekkel tért vissza, lehet, hogy megcsalta Schemberát, csak hogy tovább tartsa a karmaiban és engedelmességre kényszerítse.

A vihar széttépte az égboltot, napfény ömlött a falra, Schembera ablakával szemközt. Sulyos, csontos homloka, melyet gondolatai a mellére huztak, felemelkedett. A házi villámhárító árnyékát fekete pálcának látta; mely a szemközt álló háztető csatornájára fektült keresztbe. Ez volt Schembera napórája, mely sok esztendei megfigyelése révén pontosan mutatta az évszakok minden percnyi változását. A székéből nézte az árnyék vándorlását egyik ablakerettől a másikig, ismerte a fordulópontjait és minden szöveget, amit az ablak keresztfájával alkotott, ismerte minden óra jelét a tetőcsatornán, a párkányokon, a padláslukon és szemben az oromzaton...

— Négy óra! — dörögte maga elé.

A ház felszisszent, a falakat a megrázkódtatás finom hulláma járta át, a lépcső halk hangon homályos jelentést küldött fel. Valaki belépett a házba, felfelé jött. Talán már Seelenheil jött vissza? Vagy idegen érkezett? Schembera a legszivesebben széttépte volna a falakat a tekintetével, hallásával a hang elé vetette magát. Az idegen végig této-vázott a folyosón, elhaladt a polypók hálója alatt, mely mozdulatlan maradt, az ajtóhoz közeledett. De ebben a pillanatban kimondhatatlan gyönyörűség sikoltott fel Schemberában, diadal üvöltött a lelkén keresztül, ami csaknem elkábitotta. Hirtelen olyan erőt érzett magában, ami majdnem szétrepszettette, vad felszökkenésében csaknem elefejtette szegény, korcs testét.

Tudta, hogy ki jön!

Gundis volt, aki most az ajtóban állt. Nem bosszuszomjas kívánságainak képződménye, mint annyi éjszaka álmodta, hanem maga a testi valóság.

— Jer! — mondta Schembera.

Gundi átlépte a küszöböt, de Schembera látása annyira meghatotta, hogy egy lépést sem tudott előre tenni és hátával a falnak dült.

— Jer csak, — mondta Schembera, reszketve a diadaltól és vágyainak teljesülésétől.

Látta az asszony ősz haját, szarkalábakat a szeme körül, a ráncokat homlokán, petyhüdt ajkát és mindenekelőtt a csodás, felüldítő, őt üdvözítő gyötrelmet a tekintete mélyén. Ez volt az ő zsákmánya, az ő legpompásabb, legvágyodtabb, legragyogóbb zsákmánya, győzelmének díja, bosszujának koronája. Ebbe most belevájta magát, meghepergett benne, mint a vízben uszott benne, csókolta ezt a gyötrelmet és mint az új életet szivta minden idegibe.

— Tehát mégis eljöttél hozzám? — lihegte

Schembera és homlokdudorai a lobogó szemei fölé dagadtak. — Tehát mégis! Tehát mégis!

Gundis elszakította magát a faltól, megkockázott egy lépést, s az irtózatban, mely elnémitotta ismét megállt.

— Sokáig vártalak, — kergette Schembera a szavait, — nagyon sokáig. Évtizedek óta ülök asztalom mellett és várom ezt az órát. Nagyon nehezeére esik az embernek a várás, ha nincsen se karja, se lába. A mozgás megrövidíti az időt, de nekem be kellett érni a szellemi mozgással. Egy szórakozást eszeltem ki magamnak, csinos kis szórakozást. Egy olyan emberhez illő szórakozást, aki csak töredék, aki csupán agyból és emésztésből áll. A valódi, a teljes ember természetesen különböző más foglalkozást talál magának, szeretkezik, megnőszül, gyermekeket hoz létre, akikben saját fiatalságát éli újra... hiszen szép, de az én szórakozásom talán mégis csak finomabb, átszellemültebb, az állati fölé emelkedőbb. Nem is hinné az ember, hogy mennyire képes átszellemülni az, mennyire maga mögött hagyja az állatiasságot az, akinek se karja, se lába.

Midőn Gundis beletekinthetett ennek az embernek torzult lelkébe, majdnem elfelejtette a saját bánatát.

— Te szegény, — mondta Gundis mély hangon, mely olyan volt, mint nyári éjjeleken a sötét tenger szava.

Hirelenül gyűlölet csapott feléje, mely egy lépéssel hátrább vetette őt.

— Oh, részvét? könyörület! Köszönöm szépen! Semmi, de semmi szükségem rá. Eddig is nagyon jól elvoltam nélküle. Nem, kedvesem, semmi szükségem nincs rá. Van-e sejtelve az elégtételről és a gyönyörűségről, melyek bennünk támadnak, amikor agyunk játékait a valóságba ültetjük át és

emikor gondolatainkba lelket lehelünk, hogy felvértetetten hódításra küldjük ki őket... Igen, igen, hódítani, oly hódító utakra, melyekhez képest minden aranypart csak koldus lom. Nagyon örülök, hogy itt látlak magamnál, de ezennel ünnepélyesen kijelentem, hogy a sajnálatodról lemondok. Kárpótolva érzem magam, gazdagon kárpótolva.

De Gundis ennek ellenére sem hagyott fel szármával. Jóságos tekintetét ezután sem vette le a nyomorékról és igyekezett borzalmát, amit a törzs keltett benne, elrejteni. Bármennyire meggyötörte a saját szenvedése, úgy érezte, hogy mindaddig, amíg itt enyhülést nem szerzett, tűrnie kell.

De ekkor Schembera, ajkán kaján gunnyal, így kezdett beszélni:

— Talán szabad feltételeznem, hogy látogatásod élvezetét valamilyen különös körülmény javára irhatom. Alapos ok nélkül nyilván nem tetted volna ki magad csekély személyem — amit szó szerint értek, — megszemlélésének.

Gundis egy székbe hanyatlott, tekintete elfordult Schemberától, s valahová ismeretlen távolságokba tévedt, melyek szörnyű képekkel közeledtek.

— Igen, — hörögte, — igen. Rettenetes valami történt.

Schembera most teljesen bele vájt a magát az asszony lelkébe, reszketett a gyönyörűségtől, amiért darabonként szakithatta el tőle azt, amit fájdalomban hordott magában, amiért hallgathatta a testi kin kicsendülését, amit, mint őrző diadaléneket a világűrbe szeretett volna beleüvöltetni.

— Rettenetes valami? Na — dehát mi történt? Mi az a rettenetes...?

De ironiája nem érintette az asszonyt. A messzeségből, ahová a szörnyű képek távolodtak és minden közelebbit elhomályosítottak, visszafordulva szólt:

— Alfréd ... az uram ... szegény ...

Schembera most vért szívott az asszonyból:

— Talán történt valami az ... uraddal?

— Igen ... és Amatával ...

— Szép név. Amata. Azt jelenti, hogy: kedvenc. Nyilván a leánykátok. És nagyon szeretitek.

A vihar ismét fellegeket kavart, az ablaküvegeken sötétség kuszott be, amelyen a pokol üvöltése száguldott el a város felett. Levált téglák csattogva zuhantak az utca tulsó oldalának házfalaira. Az eltalált ablakok felsikoltottak. Gundis ijedten tért vissza a jelenbe. Lázasan kezdett beszélni:

— Az uram ... nem tudom, mi történt vele. Kísérletet tettünk a menekülésre. De nem sikerült. A város határától kénytelenek voltunk visszafordulni. Attól fogva az egész lénye furcsa módon megváltozott. Riadt lett és zavarodott, napokig elkerült bennünket, zavaros dolgokat beszélt össze-vissza, gyakran hosszú időre eltűnt. Azt hittem, hogy csak nehezen tud beletörődni a kényszerűségbe, hogy élethossziglan ebben az elveszett városban maradjon bebörtönözve. Olyan ez, mintha feloszló hullához láncolnák az embert, — szokta mondani az uram. Ő, aki annyira szerette ezt a várost. Azelőtt telve volt derűvel ...

— Bocsánat, — szakította félbe Schembera, — azt mondd, hogy telve derűvel? Régi napfényes kedélyét talán ... legalább én így hallok ... megőrizte? Oh, hiszen ő mindig olyan kedélyes volt.

Gundis aggodó csodálattal nézett Schembera arcába:

— Értette a módját, hogyan mentse meg lelkének tiszta kedélyét. Mindig bizakodó volt. Akkor köszönt be ez a változás, mely egyre rosszabbra fordult. Néha megtelt bánattal és reménytelenséggel, teljesen megrogyott a teher alatt, melyet addig erős vállán hordott. Azután megint menekülési ter-

veiről kezdte sötét mondókáit — a városból ki kell hajtani a mérget...

— Azt mondta, hogy ki kell hajtani a mérget...

— A város megmérgezett agyáról beszélt... azt hiszem, hogy tudományos kísérleteket is végzett, hogy a dolgok nyitját megtalálja. Egyébként minden dolgát megbeszélte velem. Erről hallgatott, elrejtette előlem, csupán csak homályos célásaiból sejtettem meg, amikor izgatott fantáziálását előadta.

Meztelen törként villogtak Schembera szavai, gyilkos fény táncolt felettük:

— Bizonyára talált valamilyen utat. Nyilván tudta, hogy mit akar. Olyan tudós, mint ő! Bécs legtehetségesebb orvosa, amihez nyult, sikerült neki. A legsúlyosabb operációk is. Az embernek valamennyi tagját levágja és az ember mégis tovább él. Királyi hőse a késnek... meggyőződésem, hogy mindent tudott... holt biztos... majd meglátod...

Ekkorra Gundist újból annyira elárasztotta a saját bánata, hogy semmit sem vett észre Schembera borzalmas gunyolódásából:

— Nem tudom... sehogyan sem tudom megmagyarázni magamnak... hogy mi történt. Amatával együtt ment el hazulról, én nyugodtan hagytam távozni őket, jó hatást reméltem közös sétájuktól. Este az uram hazajött... egyedül... a leány nélkül. Már a ház előtt álltam, láttam őt jönni.

— Hol van a gyerek? — Miféle gyerek? — kérdezte ő. — Amata! — Rázta a fejét, mintha nem értené. — Amata? — mintha soha sem hallotta volna ezt a nevet. — Megráztam, két kezem a vállára tettem, a világosság felé fordítottam: idegen ember arcába néztem. Ő volt és még sem ő volt. Rémületemben nyilván elájultam. Amikor magamhoz tértem, az ágyamon feküdtem, Alfréd gyengéd szeretettel ápolt,

— Amata? — kiáltottam fel.

Ámulva nézett rám, a gyermekünk neve elillant emlékezetéből. Már csak engem ismert és mitsem tudott arról, hogy közöttünk egy édes, tiszta élet nőtt fel. Csak üresség tátongott ott, ahol azelőtt Amatát zárta a szívébe. Megmutattam neki Amata játékeit, a babáit, melyeket megőrzött. Felnyitottam a szekrényt, melyekben világos leányruhái illatoztak. A zongorához vezettem, amelyen még fel-lapozva állott kottája. De mindezt csodálkozva nézte, nem értett meg engem, már semmit sem tudott Amatáról...

— Már semmit sem tudott Amatáról, — mondta Schembera lehunyt szemmel, irigykedve fordult a világosság felé, s a lelkére szívta ennek az órának minden nagyszerűségét.

Ruhasukagást hallott, Schembera keskeny hasadáson keresztül nézte a széke elé rogyott karcsu asszony vállának vonaglását.

— Hol van Amata? ... Mi történt vele? ... De az uram nem felel kérdéseimre, úgy látszik, valóban nem is tudja. Néha eltűnik, kérdem, hol volt, de zavart feleleteket ad. Éjjel gyakran hallom, amint elhagyja ágyát, érzem, hogy vissza kellene őt tartanom, de nem tudom. Elmegy, hajnalban tér vissza, a keze és a ruhája tele karbólszaggal. Micsoda szörnyű titok lappanghat e mögött?

— Mért jöttél, hogy ezt megkérdezzed tőlem?

Gundis összekulcsolt kézzel könyörgött fel hozzá.

— Ugy érzem, te segíthetnél rajtam ... neked, érzem, tudnod kell ezekről a dolgokról ...

— Nekem — ennek a törzsnek itt ebben a székben? Mit tudhatok én?

— Álmok mutatták meg az utat hozzád. Sértetlenül, fényben láttalak meg, mint egykor régen, jóság ragyogott az arcodon. Ez az álmkép bátorságot öntött belém. Tudom, rossz sorsot szántál nekünk...

Schembera feje visszahanyatlott a szék támlájára, mereven nézett a mennyezetre:

— Oh ... hát ezt tettem ... hát ezt tettem?

— Amikor a cinkostársad, ez a szörnyeteg, akivel összeadtad magad, a házunk körül ólálkodott, mindig valami szerencsétlenség szakadt ránk. Hacsak mutatkozott, már baj volt. Mielőtt ez történt, akkor is újból szemünk elé került. Aztán egyre ott somfordált a portánk körül. Akkor meglestem, követtem és az ő útja megmutatta nekem az utat te hozzád. Segítened kell, te segíthetsz ...

— Óriási a bizalmaid bennem.

— Amata, a gyermekem! Érted ... a gyermekem! A pokolba is lemennék, hogy megmentsem őt. Tudom, hogy haragoddal üldözől bennünket. De ez a legvégsőbb, legszörnyűbb, nem lehet a te műved ...

— Nem lehet ...? Nem lehet ...?

Az asszony keze lehanyatlott Schembera székéről, fetrengett a földön, kusza haja alatt a rettegés könnyeitől nedvesedett az arca.

— Oh, te csak ránk akartál ijeszteni. Talán csak az aggodalom néhány napjával akarsz megbüntetni a törtétekért. Az álmom jobban ismer téged. Most majd már beéred azzal, amit ránk mértél és megmondod, hol talállok rá Amatára. Csak ránk akartál ijeszteni, de nem akarod a vesztünket és nem hagyod szenvedni gyermekünket, hiszen nem vagy ördög, aki csak gyönyörködni kíván a mi szenvedésünkben.

Schembera feje az asszony vállára hanyatlott, tépett szája, ez a vérhasadék Gundis fülébe szíszegett:

— És ha mégis így lenne? ... Ha így lenne?

Az asszony könnyei nyomban elapadtak, haját kisimitotta homlokából és egy szótlán tagadáshoz gyűjtötte össze minden erejét,

— És ha mégis valami ilyet eszeltem volna ki? Némi kis kárpótlást a magam javára. Tudod, ha az embernek se keze, se lába, könnyen támadhat ilyen kedvtelése, könnyen támadhatnak ilyen gondolatai. Ha én eszeltem volna ki ezt az elmés históriát, hogy az urad tudományának szolgálata érdekében a saját leányának testét vegye kése alá ugyanazon a műtőasztalon, amelyen annak idején az én tagjaimat metszette le a törzsemről, — hát nem lenne ez a legnagyobb, a legszemlésebb tréfa, a legelmésebb válasz?

Gundis még a földön hevert, térdén kuszott el Schemberától, görcsösen ölelte át az egyik asztal-lábat, menekülést keresve az élettelennél. Mennydörgés rázta meg a falakat, a vihar ledöntötte a kéményt és romjait a mélységbe hajította.

— Hát nem mestere a késnek? — mondotta Schembera, — oh egészen bizonyos, hogy ismét gazdagítani fogja a tudományt. Bizonyos lehetünk benne, hogy ismét közelébe fog férközni az emberi természet titkainak. Hálával tartoznak majd neki — ha megtudják, az emberiség jóltevőjének nevezik majd.

Gundis most az asztalba kapaszkodva feltápáskodott és támolgyogva bár, kiegyenesedett, hangja élesen csengett:

— Nem!... Ez nem te vagy!

— Dehogy is nem, — Schembera kacagása jeges szélviharként zugott a halálos éjszaka csendjében, — még mindig ugyanaz vagyok. Némileg megrövidítve ugyan. Van-e szörnyűbb kegyetlenség annál, az élethez kényszeríteni valakit, aki a halálért könyörög? olyan lánc ez, mely akkortól eddig az óráig feszült? Az, ami volt és az, ami van, szorosan együvé tartoznak. Könnyű lenne elfeledni, mi történt közben. Ez az idő szertefoszlott. Akkor történt ez már, nem most. Amikor késének mester-

művét rajtam kipróbálta, amikor kötelességtudásának nagyszerű gesztusát felvette, hogy darabokra szeletelhessen engem. És én már akkor láttam, hogy minek kell történnie. Hát nem vettem-e észre, milyen kötelékek szövődnek köztetek, a megcsodált orvos, a műtőterem hőse és a szelid, halk, zajtalan ápolónő között? Óh minden mozdulatod tőlem hozzá a szívembe vésődött, arcodnak minden kifejezése örök lánggal ég bennem. A tekinteted, melyet rávetettél, már akkor a teljes odaadást jelentette. És mit tudom én: vajjon nem azért volt-e oly irgalmatlan a kötelességtudásában, mert ezzel elszakíthatott tőled? A halálom szelid zokogásba temetett volna téged, gyengéd szomorúságba, mellyel örökké megőrizted volna emlékemet. Az életem tátongó űrt hasított közénk.

Gundis üvegcsengésű hanggal mondta:

— Nem tettél-e szabaddá akkor?

Schembera felkiáltott:

— De igen! És elvártam, hogy azt feleled, nem kell a szabadság. Vártam, hogy azt mondjad, szeretem a halhatatlanságodat, melletted maradok, ha még úgy feldaraboltak. De te elfogadtad, a legeslegutolsót is elvetted a nyomorék szívéből, nem maradt egyebem, csak a határtalan keserűségem, ájulásig tartó őrjöngésem és olthatatlan szomjúságom a halálért. Ez! Ez!! És ezután bosszum eszközeivé tettem gondolataimat. Én vagyok az, aki által ez a város, melyet ti annyira szerettetek, tönkrement. Igaza van a tudomány nagy mesterének, megmérgeztem az agyakat, minden rosszal, amit csak kitalálhattam, itattam át az emberi agyvelőt és azután szerteszórattam a világ minden irányában. A téboly és az elállatiasodás csirái mindenütt a levegőben usztak, a lépések a porból kavarták fel; ahol emberek voltak együtt, a falakból áradtak ki a téboly méreggel telt fertőző atomjai, a deszkák

repedéseiből gőzölögtek ki, a vizek megteltek velük, minden lélegzettel a tüdőkhöz lopakodtak. Az emberek azt hitték, hogy a saját dolgaikat végzik, holott az enyémet végezték, azt hitték, hogy a saját gondolataikat gondolják és az enyémeiket gondolták. Elkábitottam, szétromboltam őket, az erejüket vettem. Mint az én teremtésem, egymás ellen és a város ellen törtek. Mindannyiukat, az egészségeseket, az egészséket, a mozgékonyakat megmérgeztem. A győző én vagyok. Én, a kéz és láb nélküli törzs, aki csak agy és emésztés vagyok, egy egész várost áldoztam fel magamnak. A legnagyobb szerűbbet azonban a végére tartogattam. Benneteket, mint az általános haldoklás tanuit, megtartottalak magamnak, miként a kivégzéseknél is a legnagyobb bünnöst legutoljára viszik a vesztőhelyre. Látnotok kell, miként omlik minden össze, át kell élnetek a rothadás minden fokát, minden emberi méltóság és szépség elmerülését, pusztulását, feloszlását, hogy végül, legeslegvégül a ti sorsotok is teljesüljön, mint az én utolsó, legfinomabb és legnagyobb diadalom.

Karcsun és sudár egyenesen állott Gundis Schembera előtt, két kezét összekulcsolta keblén, mint régi székesegyházakban a sirkőszobor és mély, szelid gyengédséggel mondta:

— Nem lehet! Hiszen te is ember vagy.

Schembera a szék támlájának vetette a törzsét:

— Én ember! — üvöltötte kétségbeesve: — én ember!

— Én hittem a jószágodban, — mondta Gundis.

— A világosság és a sötétség birodalma öröktől fogva egyként hatalmasok. És a Klippoth mindig közelebb állt az emberhez, mint Sephiroth.

Mintha a világosság maga szólna, úgy sóhajtott Gundis:

— Minden ember, életének minden pillanatában

a határán áll a két birodalomnak és mindég újból kell választania a kettő között.

Schembera most úgy érezte, mintha hirtelen el-fujnák azt a gözburkot, mely eddig elborította őt, mintha a szárnyak, melyek diadalát vitték, összezsugorodnának, visszazuhanat nyomorult testébe, ebbe a tehetetlen embercsonkba, mely szorosan körülzárta. Muló kábulat, mint a fedő borult rá. Amikor újból felnyitotta a szemét, Gundis már nem volt ott.

Egy utolsó szó nélkül hagyta volna őt el?

Vagy egyáltalán itt volt?

Talán csak, mint a saját bensejének teremtese, ő belőle magából lépett ki, hogy magára öltse az anyagot, mely formára vár a térben?

De a mellén még érezte Gundis tördelt kezeinek nyomását.

A szülés fájdalmát, bus szorongását és sajkását érezte magában. Fátylak alatt világosság égett valahol csendesen; alakokat érzett, akik magas kupola alatt körben állottak a félhomályos templomban és kerek szemekkel, némán meredtek rá. Szélvihar rázta a templom ablakait, a fátyolos világosság sok színű mozaikra hullott. Az alakok örök mozdulatlansága magával ragadta őt és áhitatra kényszerítette. Talán szavak voltak ezek, melyeket egyszer hallott, s amelyeket értelmeznie kellett volna. Amikor elszakadva tőlük, tekintetét a kupolára emelte, duzzadni látta ezt, mintha a pántok rettenetes ereje dagasztaná és tolná közelebb az égbolthoz. Egyre magasabbra emelkedett és a kő ragyogó sugarakat szórt...

— Az ég vízforrása, — mondotta valaki.

Magánkívül a vágytól, Schembera a fényben feloldódott kupola után nyujtotta kezét, egyszerre érezte, hogy van keze, a törzséből nőtt ki, lábak erejét és hajlékonyságát érezte maga alatt, az érc-

alakok körében állott, akik, mintha csak rávártak volna.

A világosságról hirtelen lehullott az eddigi fátyol-lepel és most ragyogva lángolt fel előtte, Schembere csak most vette észre, hogy a fény a saját melléből eredt. Csodálatos, földöntuli fény fakadt ott, csillagok fénye egy isteni szóban. Az őt körül-álló ércvények szemében olvasta, a szemekben, melyek, mint a tükör fogták fel ezt a szót és még ragyogóbb lángra lobbantották. Mindenfelől ezekkel a szemekkel együtt látta magát, a kör közepén állva és egyuttal benne minden egyes lényben és kimondhatatlan gyönyörében csak most értette meg a dolgokat. Körben állta körül önmagát és a körnek a középpontja is ő volt . . .

És tudta, hogy ez nem először volt így, hanem már előzőleg is így esett.

A ragyogó szót a mellén viselte és olvasta is egyuttal.

A szó ez volt: „Am“, ami annyit jelent, hogy igen.

— Mivel, hogy emberek közé mégy . . . mondta valaki és sötét ruhadarabot vetett a vállára. Ez elborította őt és eltakarta a földi szemnek elviselhetetlen szót: Am.

17. AZ ÜVEGKOPORSÓ.

— Nem értem önt — szól Mac Kinley — miért vádol meg engem azért, hogy missz Gulliver ismét eltűnt? Személyes gyűlölködést látnék a dologba, ha nem tudnám, hogy ítélete mindenben befolyásolt, ami missz Zelinát illeti. A szerelem . . .

Miután Fred Gregor elhárító mozdulatot tett, Mac Kinley nyomatékos határozottsággal ismételte:

— A szerelem ellensége minden józanságnak. Tükör, amely a sugarak egy részét magába issza,

a többit pedig a fizika minden szabályával dacolva, egészen más törési szög alatt veri vissza. Meghamisítja a világképet, felcseréli az okot és okozatot, értelmetlenséget kever az értelem összefüggésébe. A szerelem a metafizika tréfája, amit mi oly komolyan veszünk, hogy nem halljuk meg mellette a sphaerák nevetését.

A Bécs fölötti fárasztó repülés után most az Urania lapos tetején kötöttek ki és a Ruthford verseny repülőgép karcsu aluminium testéhez támaszkodva cigarettázva beszélgettek.

— Nem mondom, hogy közvetlen felelősség terheli — engedett lassan Fred Gregor — de missz Zelinát az üzte el, hogy nem engedett neki betekintést terveibe. Ő veszélyben látta terveit az önéi miatt. Attól félt, hogy ön olyan módon léphetne fel ellene, ami homlokegyenest ellenkezik az övével. Ő meg akarta önt előzni. Az ön feltételei elfogadhatatlanok voltak számára . . .

Mac Kinley cigarettáját az ezüstösen erezett, üvegtiszta szárnyhoz szoritotta, a szétnyomott, fekete csutkát pedig ledobta a tető széléről a mélységbe.

— A feltételeimet . . . nem emlékezem, hogy feltételeimet közöltem volna missz Gulliverrel.

— Missz Gulliver kitalálta őket! — szólt komoran Fred Gregor, mint egy a szíve hölgyéért a sorompók közé lovagló fekete lovag.

Mac Kinley arcán a szeplők meglegedett vándorutra keltek, harcsaszája csodálatos ívre görbült.

— Mit nem mond! Kitalálta?

— Nos, igen — harcolt tovább Fred — az asszonyoknak felvevőszervük van idegeikben tudatalatti lényünk küldeményei számára. Olyanok mint azok a vegyi anyagokkal bevont ernyők, melyek világítani kezdenek, mikor láthatatlan sugarak érik.

— Néha tévednek — szólt Mac Kinley, második

cigarettájának kékes füstfellegeit eregetve orrán-száján. — Tévednek, kedvesem. Gondolatokat fon-nak a semmiből, azokat tovaküldik és azután ismét felveszik, mint idegen gondolatrémeket és nagyon csodálkoznak azon az elvetemedett világon, amely-ben élünk. Megmondom önnek feltételeimet és igazat fog nekem adni, hogy azoknak missz Zeli-nához semmi közük nincs. Feltételeim, helyeseb-ben feltételem, mert csak egy van: hogy senki ne beszéljen bele azokba a dolgokba, amiket tervbe vettem. Hogy senki jó tanácsát rám ne erősza-kolja, senki köreimet ne zavarja és hogy azokat a szólásmódokat, amelyek már annyi szerencsétlen-séget okoztak, szögre akasszák. Szólásmódok, olyan fényüzést képeznek, amit az ember megengedhet magának, ha minden rendben van. Azok jók ujsá-gok, gyűlések, szószékek, szónoki emelvények és könyvek számára. A tettnek csak utjában állnak. A tettek sohasem igazodtak többségek, szabadság és önrendelkezési jogok után. Ami nagy dolgot csak csináltak, az mind egy akarat műve volt és nem összefutott tömegeké. Remélem belátja, hogy mindennek missz Gulliverhez semmi köze.

Vajjon az igazat mondta-e Mac Kinley? Arca megfejthetetlenül rejtélyes volt, egyik pillanatban a legbecsületesebb nyíltságot mutatta, a másikban árnyékba borult valami megfoghatatlan alatt, hom-loka és arca bőre most olyan, mint az öreg per-gament, de másodperc mulva már feszült figyelem fényét tükrözi vissza.

— Miért nem mondta ezt meg missz Gullivernek ?
— kérdezte Fred.

— Mert még nem volt olyan messzire, hogy megértse, hogy amit maga fölé akar emelni, azt először önmagában teljesen le kell gyűrnie.

Fred megint harcias lett:

— Missz Gulliver mindent meg tud érteni.

Furcsán szétfolyó nevetéssel nézett Mac Kinley a fiatalemberre:

— Mennyire emlékeztet ön a nagybátyjára.

— Kire? — csodálkozott Fred.

— Nagybátyjára, Gregor Tivadarra.

— Ismerte őt?

— Hogy ismertem-e? Olyan jól, hogy újra megtalálom önnek minden mozdulatában, arcvonásában, hangja csengésében. Nincs még két ember, ki jobban hasonlítana egymásra. Olyan, mintha ő önben visszatért volna. Sohase mondta ezt önnek édesatyja?

— Minálunk odahaza nem beszéltek szívesen Tivadar nagybácsiról.

Mac Kinley bólintott.

— Értem. A család szégyenfoltja. Mondja csak, miszter Gregor, nem volt az az érzése, mikor ennek a városnak az utcáin járt, mintha már egyszer járt volna bennük?

Megajzott nyilként feszült a figyelem Mac Kinley és Fred között.

— Igen, igen, — helyeselt Fred elfulladva.

— Utcákon ment, melyekben a házak régi ismerősként üdvözölték. Szobákba lépett, melyekben még sohasem járt és teljes bizonyossággal tudta, hogy mit fog a következőkben találni. Tárgyakat vett a kezébe, miket még soha meg nem érintett és tudta titkos sajátságait. Nem igaz?

Hideg borzongás futott végig Fred hátán:

— Igen, igen.

— Látja, — folytatta Mac Kinley hidegen, — ez az érzése volt, mikor nagybátyjának gondolataival találkozott, amikor ezek a gondolatok elérték és behatoltak magába. Gondolataink tovább élnek a tárgyak körül, amiket szeretnek és így nagybátyjának a gondolatai is ebben a városban kószálnak. Tudom, hogy fel van háborodva afölött,

ami itt történt, hogy elítéli ezt a városi és lakóit, édesatyja izzó fájdalmával, kinek a szeretete haragra fordult, akinek a csalódás megölte nevetését. És mégis szereti a várost az odaadásnak és a vágyódásnak azzal a teljességével, amivel az az ember szerette, aki talán ugyanabban az órában fulladt az Atlanti Óceánba, amikor maga született. in-csen ugy? Vele voltam ugyanazon a hajón, amikor a nagy háboruban megtorpedózták. Én éltem egyedül a katasztrófát.

Fred belekapaszkodott a repülőgép rudjaiba: szilárd anyagot kellett érintenie. Az előtte álló csillagvizsgáló kupolája minden oldalon lefelé omlott, öntudatát is magával látszott rántani; erősebben kapaszkodott.

— Maga is hívő, mint ő — folytatta miszter Mac Kinley — és a hit, tudja, a legerősebb kötelek, erő, amely egyformán görcsösen kapaszkodik a tévedésbe és az igazságba. Épen ezért irányt kell neki adni. Mancha kóbor lovagja is hívő volt. Ő, én ösmerem nagybátyját kezdettől fogva. Tudom, hogy lett szégyenfolttá Ott volt a Theater an der Wiennnek az a kis kóristanője, akinek gyönyörtien formált lábacska és romlott szive volt? De Tivadar a lábáról következtetett a szívre — és hitt. És ekkor elvesztette az utat. A schönbrunni park derék kertészei istenükhöz imádkoztak, hogy mentse meg a fiut. A Theater an der Wien szőke Hellája mindig csak nevetni akart és amikor az éjszaka már nagyon derüssé kezdett lenni, az asztal tetején táncolt, és ehhez hosszú selyemharisnyák kellenek és csipkés, kis nadrágocskák. Ugyanaz nap, mikor az anyja Maria Zellből hazaérkezett, ahol viasz szívet áldozott, térdre borult a fia és bevallott mindent. A városi takaréknak veszteségei voltak. Angliában találkoztunk, mikor alulról kezdtük mind a ketten: ő és én. Ágyrajárók voltunk, ugyanazon a helyen

aludtunk a Hyde parkban, a vásárcsarnokokban zöldség hulladékot szedtünk fel a földről, segítünk a kikötőben, számoltuk a pennyt és nagynehezen kapartuk a shillingeket össze. Versengtünk egymással, majd különváltan küzdöttünk tovább, én odaát, ő az Oxford-Streeten. Tudtam róla, hogy csak fél életet él, hogy legjava odahaza maradt, hogy hazája iránt érzett kiolthatatlan szeretete teszi világossá az idegen sötétjét, tudtam, hogy vágyódása egy célt tüzött ki eléje. Mikor ezt elérte és mint ahogy feltette magában, haza akart térni vezekelni és gazdagságát kiszórni a szeretett város felett: a háboru elzárta előle a hazatérés útját. Csak azon gondolkodott, hogy mit lehetne csinálni, engem hivatott. Nagy tervet eszeltünk ki, hajóra szálltunk, hogy átkeljünk az oceánon, egy ostoba torpedó közbejött...

Mindezekről a dolgokról Fred nem tudott semmit, atyja testvérét szegénylőssége némává tette a halálig.

— Milliókat akartunk megmozgatni. És már utban volt az ön édesatyja felé. Egy ostoba torpedó jött közbe. De maga ugyanazon a napon született. Vagyonát elvette az állam. Anglia emlékezett rá, hogy ellenséges külföldi volt. Ha kinyujtom kezemet e felé a romhalmaz felé, úgy az mintegy barátomnak az öröksége. De én a magam módja szerint kezdek hozzá, értsen meg.

Fred megszádlva állott, nem tudta tekintetét levenni a csillagvizsgáló kupolájáról, mely még mindig lassan, megállás nélkül omlott le. Homloka forró volt, az ő koponyája repülő, zuhanó görbék boltozata, melyeket mintha a végtelen űrből vágtak volna ki. A gép alumínium részein mozgás futott végig, egy kéz nehezedett Fred vállára.

— Nem repülnénk tovább?

Fred kitépte magát gondolataiból és egy kicsit

csodálkozott, hogy az Urania fedelén találta magát. Mac Kinley rövid lábait átvetette az ülés szélén. Fred úgy érezte, mintha mulasztást kellene behoznia, Mac Kinley mellé kapaszkodott és elrántotta az emeltyűt. Az üveg tiszta szárnya két hirtelen, meredek szárnycsapásával felemelkedett a háztetőről, függőlegesen emelkedett, finom zengéssel a mozgás gyönyörű zümmögésével, mint egy óriási bogár. Egyideig lázasan felfelé emelkedett, azután köröket kezdett leírni, az aether csodálatos teremtménye, amely annyival multa felül a levegő meghódítására irányuló első, esetlen kísérleteket, mint a fecske repülése a házityukét. Hurkokat vont a tetők felett, a levegőben csomókat kötött, majd a borus, egyhangu égbolt felé fordult, különös bensőséges érzéssel nézte Fred az elveszett várost, majdnem elviselhetetlen szomorú keserűséget érzett sorsa fölött, mely most egyszerre meg nem érdemeltnek tűnt fel előtte, mintha csak nagybátyja szeretetén át látta volna. Ha ezek a romok nem akarnák Zelinát kiadni, úgy az bizonytal nem azon mulna, hogy gonosz rosszindulatot táplálnak a leány ellen, hanem pusztán csak a leány akaratán, aki titkos szálakkal fűzte magát a városhoz.

Minden keresés hiábavaló volt. Elszálltak az Északi-pályaudvar romjai fölött. Mint egy megnyilatkozást érezte Fred, hogy Zelina egyszer őt idehozta, hogy az ő kívánsága folytán jött ide, még akkor, mikor közelebb álltak egymáshoz. Akkor a romokban még elmúlt élet nyomait fedezték fel, az emberek otléte rétegeket hagyott hátra, de most minden üres és elhagyatott volt. Meghívták a telepáthikus embert, hogy művészetét felajánlja. Vele volt mostan médiuma, egyike a három connecticuti tanítónőnek, aki telepáthikus tűzben lángolt, de amit kinyilatkoztatott, csak ostoba beszéd volt, melynek nem volt se füle, se farka. Verejtékezve

vallotta be a május teljes tanácstalanságát és azzal mentegette magát, hogy misz Gulliver nyilván akaratával gátat emel, melyet ő sem tud áttörni.

— Vannak emberek — mondotta, megkísérelve, hogy mentségére tudományos szabályt állítson, — akik a jelentést kereszthullámokkal meghiusíthatják.

Tűzvész pusztította hely fölött szállt el zajtalanul gépük.

— Ez az a városrész — szólt Mac Kinley, — amely akkor égett le, mikor megérkeztünk.

Fred úgy érezte, mintha nem is hetek, hanem évtizedek multak volna el azóta. Feketén meredeztek a házak vázai, szétmorzsolódó falak viczorították fogaikat, az e torzult, megpörkölt ablaküregekből zöldes nyál folydogált. A gép légitávolságából a tűzvész pusztította hely üszkös sebnek látszott a város testén. Valami rajzféle világltott feléjük fehéren egy koromfekete, hosszú falon, mely még épségben maradt. Óriási háromszögön egy második lógott, megfordítva, alapvonalával felfelé, hegyével lefelé, úgy hogy az alsónak szembeágaskodó csúcsával érintkezett és összeolvadt.

A repülőgép kitért oldalra, mintha félne az ábrázolattól és szárnyainak félő csapkodásával magas ívben szállt el fölötte.

— Különös — mondta Fred Gregor Mac Kinley felé fordulva, a hangtompítót egyben bekapcsolva, miáltal a szárnyak csapdosása egyszerre hallhatatlanná vált — olyannak tűnik fel, mint valami vegyületnek a tüzből való lecsapódása. Megfigyelte a kristályok tompafényű csillogását? Kálisó? Timsó? Lehetséges . . . ? Mire is emlékeztet csak?

— Homokórára — szólt Mac Kinley.

— Igen — homokórára, helyeselt Fred, elfojtva remegését, mely olyan volt, mint a gép szárnyaié.

Hálót fontak röppályáikkal az elővárosok fölött,

cikk-cakokban röptültek el Währing, Hernals, az Alser terület és a Józsefváros égboltján, A város határvonala lepergett alattuk, a fogadalmi templom tornyainak krétafehér, szétmállott piramisai fölött kigyóvonalban a levegőbe furták magukat, hogy áttekintésük legyen az egészlől, madártávlatból. Világosan látták, hogy a város kettős láncsal, egy külsővel az ugynevezett Gürtellel és egy belsővel a körutakkal a Dunaághoz van bilincselve, ékszer, mely valamikor drága foglalata volt a városnak, drágakő, gyöngy, melyet valami belső betegség elrohasztott. Mac Kinley kezében ketyegett a távfilmező, mely másodpercenként ezer felvételt készített és az életnek olyan legkisebb rezdüléseit is felfogta, melyek különben az emberi szem számára észrevétlenek maradtak volna. A belső vonal irányában haladtak, keresztül vágtak az egyetem pusztuló romhalmazán és hét udvarán, siklórepüléssel lezuhantak a Burg fölé, keresztülvágtak az Opera tetején levő résen, melyen át kötörmelékek tömegét lehetett látni. A Károly templom oszlopai között bujtak keresztül, egyetlen ugrással majd az elvadult park bozótjaihoz szöktek, valamilyen élőlény mozgásától félrevezetve. Csak valami állat lehetett, egyike a sok elvadult kutyáknak, amelyik most megriadva az odaszáguldó repülőgéptől, a sűrűségbe rejtőzött. A bokrok ágai csiklandozták a gép hasát, mely erőteljesen formált, csillogó ércmellével felágaskodott a Schwarzenberg palota fölött, meredeken állva ruganyos hátsó testén, átlátszó, selyműveg szárnyaival kavarva maga alatt a levegőt. Elviharzott a betonágy fölött, melyben a Wien-patak a vásárcsarnok és a hadügyminisztérium óriási felrobbantott sziklái fölött tajtékzott el. Az Uránia fölött bezárult a röppálya köre, a gép zugva rohant felette tovább, új görbékben átszelte a hidromoktól feldarabolt Dunacsatornát.

Fred Gregor mindezt új szemmel nézte. Szorongó, akkor ébredő félénk gyengédséggel, saját multjának egy darabjával, melynek rágódó férgi és rothadása még világosabb a távolból, mint a közelből nézve és ez ösztökélte a szívét és elhomályosította az öntudatát, mintha megmérhetetlen, belélegezhetetlen magasságba dobták volna; a vágy pillantásai majd ebbe, majd abba a részletébe kapaszkodtak a csodáknak, ezek az előrezuhanó repülésben elszakadtak és úgy vonszolták őt maga után, mint valami kötött léggömb a lelógó horgonykötélét. Érezte, hogy holmi honvágy terhét hordja magában, mely egy más életből ömlött az övébe.

A gép zugó ércmelle tovább hasította a levegőt, az óriáskerék küllői meredeztek, a szürke égbolt előtt lógtak a kocsik, gigászi gyermekek játékszerei. Az ember érezte a rossz benzin szagát, amely a Rotundából párologott, amelyet bádoggal béleltek és tanknak használtak. Dacoltak a meggyulás veszélyével és ivet irtak le a Tegethoff emlékhöz.

A távfilmmezőben éles csengettyű szó hangzott fel, az emberek jelenlétének önműködő regisztrálása. Az Északi pályaudvar előtt fegyverpiramisokat, acélsisakokat láttak, az amerikai őrség felugrott tábori székéről, két tenniszjátékos leeresztette racketsjét, az utolsó lapda elrepült. Mindenki a csillogó bogár felé fordult. A pályaudvar romjai most katonailag meg voltak szállva. A hadnagy köszöntötte a repülőket. Élesebben csöngette a jelzőmű az emberek közelségét. Fred Gregor a gépet az oszlop körül köröztette, a szenttel szemben egy bizonyos távolságban maradt. Thaddeus Gratiás, mintha fából lenne, úgy állott ott: viharverten, kisebesedett tagokkal, szakadásokkal bőrén, amely durván, mint a parafa lógott csontjairól. bűnbánó alak a primitív művészet legszörnyűbb idejéből, majdnem teljesen elpusztult testtel. Mocskos haj-

csomók tapadtak meztelenségére, elérte, hogy a verebek fején raktak fészket, toll és haj volt hegyes aszkéta fejének csucsába fonva, vállain a madarak szeméjének egész telepei fehérlettek.

Mac Kinley felvette a megaphont:

— Nem látott egy hölgyet... fekete ruhában, esőkabáttal?

Borzalmas hang válaszolt, olyan mint a szétroppanó fa és egy csapat megriadt madár szállt fel a hajrengetegből:

— Akik maguk helyett beszélnek: szemet szemért, fogat fogért, elvették tőlünk a jósnak és a könyörületnek a nedvességét és Krisztus örökseinek tölték fel magukat.

— Egyik prófétája az utolsó ítéletnek, — szolt dühösen Mac Kinley és összetolta a megaphont. Olyan éles szögben változtatták meg a röpülést, hogy a szárnyak szele megingatta az oszlopszentet. A repülőgép felemelkedett a benzín gőzből, új irányt vett és mellét a város felé fordította.

Gyorsan nőtt ki előttük egy csipkés korallszirt, a Szent István templom; átrepültek a tető keresztelésén, melynek két oldalán a tarka téglák színes morzsái patakozottak. Amint befordultak a kőtoronynál, a tornyocskák imájánál, a csucsives ablakok áhitatánál, karcsu hívőségénél a számok isteni rendjének, maguk alatt a romladozó fal-műben lassu mászást vetek észre. Egy ember kapaszkodott a vázon virágról-virágra. Lárait egy elhajolt fülkeszent mártirkoronájának vetette, egyik kezével egy előreugró mesebeli állat tátott szájába kapaszkodott, mely félig kutya, félig griff volt, a másik kezében kis fehér zászlót lobogtatott.

— Ugy látszik régi bécsi szokás a toronymászás — mondta Mac Kinley kezével a hangtompítón.

— Talán Lammertrollon tanár ez — vélekedett

Fred Gregor — aki itt a Harward-egyetem megbízásából építészeti méréseket végez.

De nem volt Lammertrollon, hanem egy ismeretlen. Most lovagolva ült a kutyaग्रiffen, egyik kezében a fehér zászlót lobogtatta, másikkal órát húzott ki mellényzsebéből és azt a repülőkhöz tartotta. A számlapot nem olvashatták el, de az óraműből öt vékony, tiszta ütés hallatszott.

— Öt óra van — szólt Mac Kinley komolyan.

Már tova is ragadta őket a repülés, tetők felett, új tájak felé. Öt vékony, tiszta ütés csengett Fred Gregor fülében vissza.

Kiröpültek a városból, melyet nagyobb körökben zártak körül. Mikor a schönbrunni magaslat felől utánczott romok felett szálltak el, a távfilmező újból elkezdett csengetni, embereket jelezve. Meghajolva járt valaki odalent a bozótban, felvetette pillanatra a fejét, megijedt az éji állattól és már el is tűnt. Kikötöttek a palota előtti szabad téren és Fred Gregor megkérte Mac Kinleyt, hogy irányítsa hazafelé a gépet. Meg akarta kísérelni, hogy az embert meg lehetne-e fogni és kikérdezni.

Mac Kinley beleegyezőleg bólintott feléje, Fred látta, mint hagyja el a gép két rövid szárnycsapással a földet és mint repül meredek szögben a város felé. Mikor a palota felé fordult, újból elfogta a felismerésnek az iménti érzése. A hosszú sárga homlokzat előtte állt, megszabadítva a gyászfátyoloktól, tömören, előkelő zárkózottságban, ahogy magában viselte képét. Belépett a bejáraton, a szabad lépcső lábánál valami jobbra vezérelte. Már kezdődött a park rengetege, az egykor szigoruan vágott sövények a régi formákat legyőzték és elfelejtették és szabadon egymásba fonták ágaikat. A luxusvirágok buján csomózódtak össze virággyákká. Keskeny, taposott uton lopták magukat e kényszernélküliségbe süllyedt természetbe. Egy

megcsonkitott isten elbujt az ágak mögé, egy antik lanton nyugodott Fred lába.

Egy ösvényt követett: Itt... itt kell lennie, mondta félhangon és feldobbant benne valami boldogító megérzés. Tudta, hogy most fal jön ajtóval és a mögött kis tó. A bozót gyérülni kezdett, sárga fény tört elő. Itt volt a fal, mint Fred várta, de hézagtalanul elzárta az utat, amely most ivben hajolt hozzá és mellette lopakodott tovább. Fred körülnézett, kis tisztást vágta a cserje között, amelyen egy ember állt meghajolva. Magyarázhatatlan meghatottsággal nézte Fred az öregember törékeny alakját, fejének formáját, az aggastyán ványadt vállait, a szerszámot, melyet aszott kezei mélyen belevágta az örökké fiatal földbe. Áhítatos meghatottsággal, amely mint szent tűz lobogott fel benne, nem mert hangot adni, még lélekzetét is visszafojtotta. És ekkor feléje fordította az öreg ezer barázdától felszántott arcát, amelyről végtelen jószág sugárzott. Belenyomta ásóját a rögös földbe, összekulcsolta kezeit a nyelén, megszólalt és hangjában nem volt sem félelem, sem csodálkozás:

— Ön az, aki az előbb a park felett repült?

— Igen, de ne ijedjen meg, azért jöttem, hogy megkérdézzem... — de Fred nem tudta már, hogy mit is akart kérdezni.

Az öreg fejét csóválta.

— Tudja, régen azt gondoltuk, hogy az ember jobbá lesz, ha repülni tud. De talán még sem lett volna szabad elhagynia a földet.

Most már tudta Fred, hogy miért is jött voltaképen.

— Mondja kérem, nincs e mögött a fal mögött egy kis tó?

Az öreg levette kezeit az ásó nyeléről és megtörölte a nadrágján.

— A tó kiszáradt, most mákot termelek benne. Volt ön itt már azelőtt is.

— És nem volt azelőtt ebbe a falba ajtó vágva? Itt ajtónak kell lennie.

Az aggastyán tiszta, kék szemeiben jóságos csodálkozás tükröződött.

— Honnan tudja? Az olyan régen volt, hogy már magam is alig emlékszem rá. Igen, valamikor itt ajtó volt. De befalazták, parancsra . . . nem is tudom már kinek a parancsára . . . de befalazták. Sok év előtt történt.

Az öreg kirántotta ásóját a földből.

— Ha meg akarja nézni a mákomat . . . ?

A fal mellett lépkedett Fred előtt, akinek meghatottság szorította össze a torkát, mikor az öreget maga előtt látta, lehajtott fejével, melynek formáját már annyiszor látni vélte. Néhány száz lépés után réshez értek, az öreg málnabokrokat hajtott félre, néhány tégladarabon lépett át. A falon kéknek, fehérnek és vörösnek tobzódó színei égtek, a növényzet gazdagságának boldogsága . . . Igen így kellett lennie, ha a tó már kiszáradt, így és nem máskép.

— Ott lakunk — mondta az öreg, egy öreg házikó felé mutatva, mely ugyanolyan sárga volt mint a palota.

— A fecskéfészkek még mindig a bejáró ajtaja felett vannak? — kérdezte Fred.

A választ maga egy fecske adta meg, amelyik hegyes szárnyának hosszú, ferde csapásával, csi-cseregve szökött ki a sötét kapualjából. A folyosó hűvös volt és egy kevés világosságot gyűjtött össze fehér festésével. Most egy kereszt jön, tudta Fred. A folyosó balra fordult és ott hatalmas feszület lógott a falon, az üdvöztető feje mellére hanyatlott, kezein és lábain a szögverte sebekből nagy fekete vércsöpppek csepegtek. A szenteltvизtartó! . . . Az ön szenteltvизtartó is ott volt az ajtó mellett, melyet az öreg most kinyitott, hogy vendégét előrebocsássa.

Barátságosan fogadta a meghitt szoba, melyet egy egész emberélet minden melege sugárzott be. A padka a kék korsókkal, a szökdelő szarvasokkal, hasukon a lángvörös rózsákkal. Az üvegfestmény az utolsó vacsorával, eltolódott perspektívában, az üdvözítőhöz siető igaz tanítványokkal, mialatt a vöröshaju Judás az ezüstpénzes zacskót próbálja az asztal alá rejtetni. Az üvegszekrény husvéti tojásokkal! A diófaszekrény fölött két régi olajnyomat, egy tábornok fehér waffenrockban, két oldalt pofaszakállal és kiborotvált állal és egy fiatal szép asszony hermelinköpennyel meztelen vállain.

És az ablak mellett, fehér függönyök között, az öregasszony, kezében a halhatatlan kék kötőpamuttal...!

— Hiszen ez a Tivadar! — mondta és úgy hangzott, mint egy régi zenélőóra vékony hangja.

— Istenem! A Tivadar! — Az emberke felsemelt karjait és egész testében remegett. — Hol hagytam ugyan a szemeimet?... Tényleg a Tivadar. Fred szíve egyszerre megnyillott.

A két öreg közt állva, mindkét oldalra nyújtotta kezét.

— Nem! Nem! Hiszen én Fred vagyok.

Két hüvös, kérges tenyér tapadt a szájára, s egy pillantás, tiszta, mint a víz, agg világosság, ennek a világnak sokféle jelenségétől átittatott, a lelke legmélyére nyitott rá:

— Ugy, ugy... Fred! Fred!

Fred a kék kötött harisnya után kapott, mely a nagyanya kezéből kisurrant, felemelte és visszatette ölébe:

— Azt hittem, hogy már rég meghalt a nagyanya.

Annak idején az értesítést is megkapták a haláláról, valamennyien megsiratták nagyszüleiket, gyászt viseltek értük és szentté avatták emléküket.

Mosoly csillámlott az öregasszony átlátszó szemén, fény játéka a vizeken!

— Tévedés! Sok minden él még, amit halottnak vélnek.

— Képzeld, — fecsegte buzgalommal az öreg, — idejön és a tó iránt érdeklődik, meg az ajtó iránt, melyet már számos év előtt befalaztak.

— Voltaképen azonnal megismertelek, nagypapa, — eszmélt fel Fred, — úgy hasonlítás az édesapámhoz. És ő annyit mesélt nekem rólad...

— De te sokkal inkább hasonlitsz Tivadarhoz, mint az atyádhoz, — mondta az öreg anyóka.

Az aggastyán összezsugorodott arcán figyelmes-ség rajzolódott ki:

— Egészen biztos, hogy nem Tivadar?

— Nem, ez Fred, — biztosította az öregasszony, megszorítva Fred kezét. — Ez Fred.

Fred körülnézett a szobában:

— Itt még minden úgy van, mint akkor. Még a kávékészlet is, a görög istenekkel, amit Pallavicini őrgrofnétól kaptatok.

Sok darab volt itt, amire úgy emlékezett, hogy apja haragjában pozdorjává törte.

— Ha ez Fred, — mosolygott az öreg, — akkor azt is meg kell mutatnunk neki, ami új.

A konyha a régi, kedves, füstös, sötét helyiség volt, aztán a gyermekhálószoba, két ágygal, a barnára festett szekrényekkel, Grillparzer poros gipszfejjel, azután a fehér szobácska az üres virág-vázákkal és a zöld polcokkal a kaktusz-gyűjtemény részére. A negyedik fal üvegből volt és mögötte pálmák, szeliden egymáshoz hajolva, nagy, kézformájú levelekkel cirogatva egymást, a virágház zöld titokzatossága, mely itt közvetlenül a kertészlakhoz csatlakozott. Az öreg óvatosan nyitotta ki az üvegfal vaskeretes ajtaját, óva intette a belépőket, hogy nagy zajt ne csapjanak. A pórusokat

nedves meleg járta át, zöld kötegek legyezgettek, furcsa növényalakok hajlongtak. Egy fehér, idegen illatot árasztó óriáskelyhű, nagy bokorban feküdt valaki. Egy ember. Egy leány. Ugyanabban a fehér színben csillogott, mint a bokor virágai, nem lehetett megállapítani, hol a teste és hol a ruhája, mintha mindkettőt egy anyagból szőtték volna, egyféle sugarakból, melyek elválaszthatatlanul egybefolytak. A leányka mozdulatlan, bájos, tiszta szépsége átlátszóan finom volt, sóhajvékony anyagszerűséggel burkolt lélek, a testnek csupán csak az illata. A mese maga feküdt itt, még álomba távolódva, földöntuli, álomszerű világfelettségben. Karcsu keze könnyed görbületben tartotta ujjait kimondhatatlanul édes combjai felett, a homlokán és a halántékán vékony, finom, piros sávok kandikáltak ki a hajából, vérszínűek, mint a friss rügyek és visszahajlottak, mintha csak részei lennének a körnek, mely hajában ismét bezárult.

Üveglapok voltak minden oldalról a leány köré illesztve, egy átlátszó koporsó.

— Ki ez? — kérdezte Fred egész lényében megindulva, ami minden eddigitől elszakította.

— A hercegnő! Egy szép reggel itt találtuk a mákban. A virágok fehér, piros és kék színben hajladoztak felette.

— Hófehérke, — suttogta Fred, — Hófehérke. Talán még a mérgezett alma is a torkában van. Vajjon felébred-e?

Az öreg óvva emelte fel tekintetét. Fred keze gyengéden cirógatta végig a koporsót, mely keze érintése alatt egész halkan énekelni kezdett.

18. A PRÓFÉTA.

A földevők között egy próféta támadt.

Egy szép napon megjelent a tábortűzük mellett, fehér köpenyben, mely lobogott a szélben — és beszélni kezdett. Eleinte nem értették meg és mivel minden idegennel szemben ellenszenvet éreztek, két fiatal legény kőbaltával a háta mögé osont, hogy letüssék őt.

De az idegen egyik asszony felsikoltásából megsejtette a veszedelmet, hátra ugrott és egy rövid, fekete csőből, melyet a kezében tartott, villámot küldött ellenségei közé, melyet mennydörgés követett, úgy hogy mindenki a lába elé borult. Az öreg embereknek most eszükbe jutott törzsük régi legendája, mely szerint az emberek egykor urai voltak a villámnak és mennydörgésnek és a jövőben ama kor küldöttét látták, aki eljött, hogy visszaadja nekik a régi világ nagyszerűségeit.

Stix Ferenc megragadta az alkalmat, felugrott egy fatörzsre, rádörrent a meggörnyedt ember-sokaságra:

— Igenis, én vissza akarlak vezetni benneteket, ahonnan jöttetek. Szünjetekek meg földdel táplálkozni, mint a kukacok; azt akarom, hogy újból emberekké legyetek. Azok, akik vezetőkkül tolták fel magukat, mindent elvettek tőletek, hogy állati sorba taszítsanak vissza. Itt az ideje, hogy elűzjétek őket, akik megfosztottak benneteket örökségetektől. Még nem veszett el minden . . . odaát — nagy mozdulatot tett a város felé —, odaát még megtaláljátok a maradékát annak, ami egykor a tiétek volt. Vajjon másoknak akarjátok mindazt átengedni, martalékul akarjátok vetni idegeneknek? Nem, emeljétek fel igényeiteket, ragadjátok magatokhoz, ami a tiétek. Én majd vezetlek benneteket.

Ez úgy hatott, mintha az emlékezés villáma és

mennydörgése hasított volna az egykori beszéd értelmességébe. Egy aggastyán közeledett Stix Ferenchez, megállt előtte s kezét a halántékára téve, minden tisztelete ellenére bűdös lehelletbe burkolta őt:

— Do miosma brotten, — ami annyit jelentett nyelvükön, hogy: — ezt meg kell beszélnünk.

Körbe ültek; jelenlegi állapotukban a mult vívmányai közül mindössze annyit őriztek meg, hogy a világon mindent csak tanácskozással lehet elintézni. Istenben való régi hitükről is lemondtak és a teljes hitetlenség átmeneti ideje után üzemi tanácsuk révén újból benépesítették menyországuakat. Ügyeiket is mind e példa szerint intézték el. Időnként kortanácsot, férfitanácsot, ifjusági tanácsot és asszonytanácsot tartottak és előbb elkülönítve, azután pedig együttesen hányták-vetették meg a dolgokat.

Az öreg, aki Stix Ferenc előtt szónokolt, most közvetítő lett közöttük. A próféta beszédét ő fordította le a földevők nyelvére:

— Wullauns cruckfirn, woherma kummaszan, sockta, hotaxockt. Netmer irdnfresszn, ceitiz das-maze furtjanka, sockta, hotaxockt, dosmauns nemma wosse fria gnummaham, hotaxockt.

Ami szószerinti fordításban így hangzik:

— Vissza akar vezetni bennünket, ahonnan jöttünk, mondja, mondotta. Nem eszünk többé földet, itt az ideje, hogy elűzzük őket, mondja, mondotta, hogy elvegyük, amit előbb ők vettek el tőlünk, mondotta.

Aggályok merültek fel, hogy lehetséges-e ez. Megmaradt bennük a parancsolóikkal szemben érzett félelem, a tartós engedelmesség terhe, mely nem ismert egyebet, mint azt a megoldást, amit egyszerűen tudomásukra juttattak, s aminek minden gondolatukat alávetették. Amit az öregbe annak-

idején belerágtak, mostani létük tompaságában a mai generáció vette át; úgy érezték, hogy a legjobb kormány boldogítja őket és hogy minden változás lehetetlenség.

Stix Ferenc belátta, hogy várni kell és lassan előkészíteni a dolgokat. Eltűnt, hagyta, hogy szavai megérjenek, visszatért, elmondta, ugyanazt, mert észrevette, hogy az állandó ismétlés minden egyéb megokolást pótol ezeknél a szegény embereknél, Beszédstílusát hozzáhangolta az övékéhez és hozzászoktatta őket a magáéhoz. Igyekezett szokásaikat kifürkészni, hogy nem akaszzkodhatna-e bele valahol valamibe, ami a saját terveihez vezető hidként szolgálhatna szellemüknek. Kiszimatolta titkaikat, melyek, mint nemrég a városban beszéltek, jórészt emberáldozatok és emberevés körül forogtak. De semmi hasonlóra nem bukkant, vagy pedig még el tudták rejteni előle. Végül mégis kiderítette, hogy a hír hol keletkezett.

Megtörtént, hogy egy szép napon a barlang, ahol az ehető földet tartották, kiürült. A földevők, a meggondolatlan népfajok könnyelműségével ugyanis telimarokkal hordták fel a barlangból táplálékukat anélkül, hogy a pótlásról idején gondoskodtak volna. Mikor aztán az utolsó maroknyi is elfogyott, jajveszékelés és panaszkodás támadt mindenfelé. Az egész törzs, mint a megbolygatott hangyaboly szaladt szerteszéjjel, mindenki találomra és a saját szakállára indult eledele után. Befurták magukat a földbe és tomboltak, ha csalódás érte őket. Azt hitték, hogy a mennybéli üzemi tanács elhagyta és eltaszította őket és dühös átkokat szórtak az ég felé. Néhány fiatal legény farudakat kötözött egymáshoz, égő szénacsomót tett a végére, hogy lyukakat égessen a mennyboltozatba. Mások megfelelőbbnek találták, hogy izzó vesszőket lövöldöztek a felhők felé. Mások viszont makacs gonosz-

sággal gubbasztottak a földön és felhuzott térdük között, vonatkozással a kérlelhetetlen égi tanácsra, a földevők legcsunyább káromkodásait mormolták fölfelé:

— Burschua!

De mert ez a fenyegetés sem változtatott sorukon, más uton-módon igyekeztek a közelébe férközni. Az öreg, aki elsőnek tárta fel Stix Ferenc küldetését, s aki törzsének varázslója volt, azt ajánlotta a körtanácsban, hogy az éhínséget csakis a „Nagy parádé”-val lehetne leküzdeni.

Az utolsó ehető agyaghalomból és fűmagvakból, amiket eledeleikhez szoktak keresni, száraz és vad káposztából a törzs asszonyai emberformájú alakot dagasztottak. egy gyermeket szétterpesztett karokkal és lábakkal, melyet lassu tűz felett kissé megpörkölttek. Egy művésztermészetű szűz a mellére és a hátára véste a W. W. szent betűket, amelyekről a hagyomány azt tartja, hogy a bécsi készítményeknek különös jó ízt adnak. A fiatal emberek eközben apró deszkákból kis koporsót készítettek, amelybe az agyaggyermeket belefektették. Azután mindenki beállt a gyászmenetbe. A koporsót négy meztelen fiatal leány vitte, tizenkét idősebb leány követte őket, akik feloldott hajukba tüskéket fontak és törött edényeken zenéltek. Aztán jöttek az öregek, az asszonyok, a fegyverképes legénység, végül pedig a gyermekek. Üvöltés és jajveszékelés közben tizenkétszer körüljárták a megürrült agyagéléskamrát, aztán a leányok földhöz vágták edényeiket és lábaikkal széttaposták a csempéket.

Stix Ferenc, aki mint diszvendég vett részt az ünnepségen és aki hivatásánál fogva minden népek gyászszertartásait ismerte, most a szyriai asszonyoknak Adónisért és az egyiptomiaknak Osiriséért zengett gyászdalaira gondolt.

Miután az utolsó csempéket is porrá taposták, valamennyi gyászoló körben foglalt helyet és darabokra tördelte a kis agyagholttestet. Mindenki kapott egy falatot, egy kardarabot, vagy egy lábat, vagy pedig egy bordarészt, esetleg koponyadarabot. Csámcsogva és gazdagon ömlő könnyek között fogyasztották el utolsó ebédjüket.

Minden próféta életében bekövetkezik egy pillanata a megkönnyebbülésnek. Most Stix Ferenc is megtalálta a magáét. Hirtelenében megértette, hogyan keletkezhetett az emberevés legendája erről a néptörzsről és hogy talán e szokások valamelyik megfigyelője tévesen adta azt tovább. Ugyanez a pillanat azonban megmutatta neki azt is, mi a teendője, hogy ezen emberek elnyűtt agya felett urrá lehessen.

Minden jelkép mélyén be nem vallott vágy pihen. Stix Ferenc, a halál és a temetés minden szertartásának ismerője, tudott az ilyen vágyak furcsa homályosságairól. A játékbabákra gondolt, melyeket az orosz parasztok kivisznek a mezőkre és ünnepélyesen elégetnek, vagy pedig a szántóföldeken temetnek el. Másutt egy tésztaanyagból készített rozs-istent ettek meg az ünnep résztvevői, miként a földdevők az ehető agyagból készített gyermekkel tették. És a régi mexikóiak, akik Huitzilopochtli istenüket tészta-anyagból utánozták és ünnepi köntösben szertartásosan hurcolták körül, hogy végül darabokra törjék és a nép között szétosszák. Meg voltak győződve afelől, hogy istenük husát és csontjait magukba olvasztották és ha ez még oly szomorúság volt, mégis örömeikre szolgált, hogy ilyen módon részei lehettek istenüknek. És a mézeskalács-emberek a vásárokon annak idején, pólyásbabák és szívek és lovakok a vurstlibódékban, a régi áldozásoknak ezek az utolsó árnyékai. És nem volt-e végül egy isten, aki a maga áldozását állandóan emlékezetbe idézte:

— Vegyétek és egyétek, ez az én husom, vegyétek és igyátok, ez az én vérem.

Mi volt a mélyén ezeknek a szokásoknak? Milyen eltörölhetetlen emlékek reszkettek bennök, emlékeztetve a misztikus étkezések borzalmas szentségeire? A régi mexikóiak kulturájuk legmagasabb fokán is ideszámították magukat; kedélyes, kenyértésztából készített Huitzilopochtlijuk mellett volt még egy másik istenük is husból és vérből, egy ember, akit tápláltak és akit, mint a nagy isten testtéválását mélységesen tiszteltek. Ha ezt egy évig hizlalták és hódolattal imádták, akkor leölték és megették. Nem tartozott-e az irek jó modorához, hogy rokonaik holttesteit ünnepélyesen felfalták, jelölve annak a szeretetnek, mely a siron túl is tart? És a régi isszedonnok és masszagéták, akik drága halottaik vesezsírjával kengették testüket és a legjobb falatokat tették az asztalra a barátságos megemlékezés céljából.

A földdevők törzsében, mely az emberi eredethez mégis csak közelebb volt, egy szikra csillant fel, melyet csak lángra kellett lobbantani. Ha az ő előttük is ismeretlen szokások értelmét feltárják előttük?

A kis fakoporsót az üres agyagverembe eresztették le és kövekkel borították el. A sirt gyászolva ülte körül a néptörzs, a fiatal emberek patkányvadászatra készültek, gyermekek furták magukat a fűbe a hernyók után, csigákat csaltak ki házikójukból. A hold sárga arccal tolakodott ki a domblánc és a vastag felhősik közül. Ott, ahol az elhunyt földdevők sirjai vadrózsák tövében, a fűben domborultak, Stix Ferenc rátalált Appelthaler mesterre, a törzs-varázslóra. A mély elgondolás helyzetében ült, homlokát a magasán felhuzott, vánnyadt térdeire fektetve. Tar koponyáját holdfény öntötte el.

Vállának érintésére az öreg fölemelte vizenyős tekintetét.

— Az indiánoknak van egy mondájuk, — szólitotta meg az öreget Stix Ferenc — amelyben hősiük ellenségét, Mondarmint legyőzi és megöli. Ott ahol eltemette, nőtt ki a földből először a kukorica, melyet ezért is neveznek indián-buzának. Érti, Appeltháler mester?

A varázsló Stix Ferenc fölött szomorúan sunyított fel a holdra. A vigasztaló heves mozdulattal mutatott a buja gyepmezőkre a sirok körül és az apró dombokra.

— Látja — mondta — milyen magasan áll itt a fü, milyen szépen és sűrűn nő itten, ahol halottak fekszenek alatta a földben. A halál táplálja az életet. Halál nélkül, igenis, hogy nincs élet. Ezeket a fűmagokat ti eledeleitekbe keveritek, így tehát voltaképen halottaitokból táplálkoztok. Mennyi elporladt halott van minden agyagdarabban. A legjobban azonban a hasonló táplálja a hasonlót. Ami az embernek kell, legjobban az emberben található meg, teljesen készen a használatra. Miért kérésitek előbb a kerülő utat a sir és az elmuláskörül?

— *Do miasma brotten!* Ezt előbb meg kell tanácskoznunk — mondta az öreg és fejét megint a térdére akarta horgasztani. De Stix Ferenc a csontos vállára mért hatalmas ütéssel felrázta őt részvétlenségéből és szavainak tüskéivel életre keltette az öreget.

— Miért akartok minden áron éhezni? Most majd csigákkal, gyökerekkel és hernyókkal fogtok segíteni magatokon s egy patkánysült ünnepi lakomát lészen. Azután majd ismét találtok valahol egy agyagvermet és megint megtömhettek gyomrotokat földdel. Hát semmi magasabb célotok nincsen? Nem törekedtek valami jobbat, szebbet elérni? Husra és vérre van szükségeitek, hogy ismét erőre kapjatok. És odaát a romok között hozzátok hasonló lények szaladgálnak, akik rágcsgálóknak

a két lábu eledeleket adják, abból táplálkoznak ők is, amit a sors mindnyájatoknak adott, de ők maguknak tartották meg azt is, ami benneteket illet. Kell, hogy ezt visszaadják nektek. Vegyétek el, ne aggályoskodjatok, jogotok, hogy visszaköveteljétek tőlük.

A holdfény apró szilánkokra töredezett az öreg szemének pupilláin. Értelmessé derítette fel az időtlen sötétségeket. A sovány, girhes tagok nyugtózkodni kezdtek, görbe, hustalan lábakon állt a varázsló:

— Do miasma brotten! — mondta a sirok felett és nyomban elindult, hogy a nagy körtanácsot egybehívja. Eleinte csak halványan derengett a törzsbeliéek agyában. Három napig tartott a tanácskozás. Azután mindegyik koponyában lelkesedés kerekedett az új sejtésétől. Tapsoltak és trillázni kezdtek hegyes ajkukon. Stix Ferenc Appelthaler mester mellett állott a körben és azon fáradozott, hogy mennél magasabbra élessze a lángot. Az egész táplálkozást új alapra kell fektetni! Most itt van a fizetés napja! Végül talpra kellene állni, kikiáltani a földtevők diktatúráját és egyuttal egyszer s mindenkorra véget vetni a földtevés megszégyenítő állapotának!

A fiatal legénység kiásta hadiszekercéit, Appelthaler mester krákogva kezdett egy már rég elfelejtett harcidalba, melynek csupán egy, folyton ismétlődő sora volt: „Emberek, emberek vagyunk mindnyájan.” Stix Ferencet egy öreg láda tetejére emelték és a szent háboru vezérének kiáltották ki.

Sikereitől eltelve és hatalmának tudatában, mely most már mögötte volt, lépett be este Gamauf Cyrill cukrászdájába a Steindl-utcában. A csengő-sütemények szomoruan csillingeltek feléje, a lakószoba ajtaja kelletlenül nyikorgott. Az ágyaszöglet sötétségéből egy hang nyöszörögte:

— Ki az?

Stix Ferenc megmondta a nevét, térdét egy székbe ütötte:

— Miért fekszel sötétségben?

A párnák és erősen felhuzott takaró között, a francia szakáll felett, beteg szemek csillogtak fáradtan.

— Végem van! — mondta Gamauf Cyrill nyöszörgve. Valami borzalmas történt, nevetségesen szörnyű baleset. Kinoktól tépett mellel, fáradságosan mondotta el Gamauf mester:

— Az ördög tréfát űz velünk.

Valamelyik séta után az üres házak között, egy pár egészen új rövid harisnyát talált az omladékok alatt. Már réges-rég pótlék után vágyott rongyos, rothadó kapcáiért cserében, most boldogan kapott a lelet után, telve hálával sorsa iránt, mely a legsürgősebb kívánságát teljesítette. Levetkezését ünnepélyes lábmosás előzte meg, Gamauf Cyrill önmaga előtt is megnőtt, a sok keserűség lehullott róla, jelet látott, mely jobb jövőt ígért.

— Ha nem az ördög, hát ki dobta utamba ezt a harisnyát?

Az arca elváltozott, ajka beüregesedtek, a szája-széle fehér szakállához tolódott. Három napig örülhetett leletének. Tegnap, miközben estebédjét főzte, rövid harisnyában ment végig a padlón, ekkor a vaskályha ajtócskája kinyílt és egy égő szikra hullott a padlóra. Meggondolatlanul, megfélekezve arról, hogy lába alatt nincsen a megszokott vastag fatalp, hanem csak puha gyapjuszövet, el akarta taposni a szikrát. Erre szörnyű ütést érzett. A lába alól tűz csapott fel, mely a faltól öt lépésnyi távolságra hajította őt. Lábáról a harisnyákat, egy pár megszenesedett rongytól eltekintve, mintha csak elfújták volna, lábai térdig elégték. Tébolyodottan tépte le testéről ruháit, pusztá kezével nyomta el a lángokat.

Stix Ferenc egy szék támlájára vetve meglátta a tábornoknadrágot, az alsófele fekete rongy, a másik égési sebekkel lukgatott.

— Érted a tréfát? — mondta Gamauf Cyrill.
— A harisnyák gyapot szövete lögyapot volt. Most vége! Ugy fekszem itt, mint a tűzben. A világ soha nem fog többé csengő-cukrászdám felől hirt kapni. Vége, most már besavanyíthatom találmanymomat.

Stix Ferenc egy vödör vizet hozott valahonnan, lehütötte a kötéseket, megujította a szegény elégett huson, melyről a bőr nagy rongyokban lógott.

— Azt hiszem, néhány bordám is eltörhetett, — panaszkodott Gamauf és ordított, amikor Stix Ferenc megfogta. — Minden reményem elveszett.

— Ostobaság! — ellenkezett a barát azzal a durvasággal, amit ezen a helyen alkalmasnak vélt, hogy a komoly meggyőződés hatását erősítse. — Az ember sohase szűnjön meg reménykedni. Most, amikor nagy dolgok készülnek, most, amikor nagy fordulat áll a küszöbön, ami mindent a feje tetejére fog állítani. Próféta lettem a földdevőknél, felráztam őket és ők most hadat indítanak és megbuktatják a kormányt.

És mesélni kezdett sikereiről, hogy miként sikerült neki a törzset zülléséből fölrázni és akarátát rájuk erőszakolni.

A beteg elfordított ábrázattal feküdt.

— Örült vagy, — mondta bágyadtan, anélkül, hogy ránézne Stix Ferencre.

— Nem, tervem szilárd alapon áll.

— Még csak az kellett nekünk, hogy a földdevés nyilvános berendezése legyen.

— Eszköz a célhoz, kedves barátom, eszköz a célhoz! Csak nem gondolod, hogy idáig hagyom jutni a dolgokat! De másként nem tudtam volna ezeket az embereket céloknak megnyerni. Ha az

ember ilyen népet akar megmozdítani, akkor az őszöztőneiknél és őshajlamaiknál kell megfogni őket. És hiába, az emberek őszöztőne: az emberevés.

Gamauf fáradtan tolta fejét a párnára:

— És miféle tervek ezek? Mi közöd neked a kormányhoz? Azt hiszed azzal már segítettél, ha a pokolba kergeted őket? Majd egy másik jön, a földdevőké.

— Igazad van — mondta Stix Ferenc lassan, merev tekintetét a falba furva az ágy felett, — mi közöm neked a kormányhoz? Semmi közöm hozzá. És azt se tudom, jobb lesz-e? De itt van egy lény, akit meg kell szabadítanom.

Megragadta Gamauf Cyrill kezét, megszorította a láztól forró ujjakat, olyannyira, hogy a beteg felordított.

— Értem . . . a Mucid.

— Nem bírom tovább az egyedüllétet, — kiáltotta Stix Ferenc, — nem bírom tovább. Napról-napra közelebb érzem a borzalmat, a sötétséget . . .

— Mint én! — mondta Gamauf Cyrill reszkető szakállal.

— Mit tegyek, amikor megrohan; már nem sok időm van hátra. Engem már surolt is. Két napig félholtan feküdtem és megmozdulni se tudtam. Istenem, ha újra jön, ha újra jön . . .! Akkor megint úgy fogok feküdni . . .

— Mint én, — mondta Gamauf Cyrill.

— Nem akarok többé egyedül lenni. Elvégre itt van valaki, aki hozzám tartozik, a gyermekem, az én husom, az én vérem. Kell valaki, aki a verejtéket letörölje homlokomról, amikor már magam megtenni nem tudom. Itt mindent összetörtek-zustak és mindent kiirtottak, de apa és gyermeke között mégis csak meg kellett maradni valaminek. Ezt csak nem lehetett elszakítani. De ő nem akar, nem akar. Annyira belegabalyodott ebbe a ban-

dába, hogy nem tud szabadulni tőlük. Eloldotta tőlem az életét és az övékébe fonta bele. A zöld Mici, az utolsó kísérlet néven ismeretes... ez most az ő mindene. Életveszedelemmel lopakodtam be hozzá... Ugy éreztem, mintha még csak tegnap láttuk volna egymást, de ő alig hallgatott rám Amikor azt mondtam, hogy az Istenre kérem meneküljön, jöjjön hozzám, teljesen megmerevedett... és a szemei, ó borzalom, a lobogó jég két pokla. Tisztára örület! Nem tud elmenni onnan. Azt szokták mondani: a vér hängja... ugye? De valami erősebb mint én, valami erősen ott marasztalja őt. Örjöngő asszonyok társasága az és ő ott van közöttük... Nem rég egy amerikai nőt fogtak el... meg kell örülni!

Most levegőt szivattyuzott Stix Ferenc a mellkasába, az égboltot piszkos alkony-szinek festették, ahonnan tompa hullámok csurogtak Stix Ferenc torzult arcára:

— Szét kell zuznom ezt a világot, hogy megszabadítsam őt. Hogy megbocsássa vétkeimet.

Gamauf Cyrill vergődött égő tagjainak kinjában, fáklyák lobogtak az ágyéka felé, a melle mintha izzó vérral telne meg.

— Te Franci... — mondta melegebben, de ismét elhallgatott.

A napok már rövidülni kezdtek, a nyári kánikulán már tul voltak, árnyékok tapadtak a falakra, az ágy alatt már a sötétség vastag rétegei pihentek és fekete nyulványokat bocsátott Stix Ferenc lábai felé. Stix nehezen nyújtogatta nyelvét a fogai felé:

— Istenem, ha újra rám jön! Ha újra rám jön! A szélütés! A merevgörcs! Az öntudatom még megvolt, de a testem mozdulatlan maradt, mint az ólom. Az agyam körbe forgott, olyannak látszott, mint valami fehér hernyó. Mít képzelek: újra tud-

nék mozogni és minden rendbe jönne, ha hátulról láthatnám az agyvelőmet. Ezért ez az örületes forgó betegség, csak hogy láthassam magamat hátulról. Ámde a fordulat, mely mögöttem elhajlott, elől elfutott előlem. És még valami: — előre hajolt és Gamauf besüpedt melle fölött sugva mondta, — még valami... félek a koporsóimtól. Kétezer-háromszáztizenhét koporsóm van felnőttek részére raktáron és ötezerhét gyermekkoporsó. Ha ezek föltápáskodnak és mellettem kimennek az ajtón, végig a városon... koporsók felvonulása... Miként fogjam őket össze és hogy hozzam vissza őket...?

Olyan kiáltás szakadt ki torkából, mintha horogról tépték volna le:

— Nem maradok többé egyedül... ha ez ismét rámjön!...

Mindezt sohasem érezte oly világosan, mint most, amikor Gamauf Cyrillnak beszélte. Sőt mintha az elmondottak egy részét csak most állította volna először élen az emlékezetébe, mintha mind a sok borzalmasságot közvetlenül ebben a pillanatban élte volna át. Ez: a forgó agyvelő és a koporsók felvonulása egész bizonyosan a legutolsó szélütésnek szülötte volt. Megzavarodva meredt saját gondolata után, mélyen lent valahol hörgő hangot hallott:

— Te, Franci... — azután valahol több ízben egymásután kopogás hallatszott.

— Hallod ezt? — mormolta Gamauf Cyrill.

Mintha embercsont kopogna az ágy lábán. Valami, ami érintetlenül pihent Stix Ferenc öntudatában, valami megfoghatatlan és fel nem oszlott számolta a koppanásokat. Hat ütés hangzott a fán.

— Hat óra, — mondta Stix felállva.

— Bizony, a napok egyre rövidebbek lesznek, — tette valaki hozzá.

A hus sápadt fényében egyszerre egy kezét vett észre Stix Ferenc, a kéz fáradtan a fejpárna alá kuszott, keresgélve vájkált a vánkusok alatt, felturta az ágyneműt és újból megjelent. Stix Ferenc észrevette, hogy Gamauf Cyrill felült az ágyon és valamit elébe tartott. Egy régi, viharezett dohányzacskót disznóhólyagból. A beteg gyenge kézzel megrázta, fém csengett, tompa ezüsthang ugrott ki belőle:

— Nesze!

Stix Ferenc tulságosan magába merült, nem kérdezősködött.

— Nesze, nesze, — erősködött a mester, — pénz! A dollárok! Pénz! Érted Franci? A tied... utóbb. Érted? A tied! Ha már én túl vagyok. De neked a Micivel mellettem kell maradnod. Majd aztán elmenekülhetsz a pénzzel. Te majd ügyesebben csinálod, mint én. A Mici majd csak kitalál valamit... a nők mindig okosabbak. De ti ideköltöztök hozzám. Nem szabad, hogy magamra hagyjatok... nem szabad, hogy ma...

Gamauf felső teste visszahanyatlott, alélt ujjai elengedték a zacskót, a szája megnyílt, egy kerek dollár tétozott elő és fekvé maradt a lepedőn. Pokoli tűz égette Gamauf husát, felmarta sejtjeit, egész testén keresztül kék lángokat kergetett fel egészen a koponyája tetejéig. Semmit nem érzett, mint a fájdalom lobogását, a kinnak ezt a tüskeágyát, amelyen feküdt.

Stix Ferenc csodálkozva bámult a dollárra. Miféle kerek jószág lehet? De neki már semmi köze sem volt ehez, az emlékei meglagadták, már nem ismert semmiféle kapcsolatot.

— Tudod, — suttozta buzgalommal, — Micinek van egy fegyvere ellenem. Vonakodik. Folyton a bűnömre hivatkozik.

Öklét a mellére szorította;

— Tudod, hogy történt? Én már el is felejtetem, ő elevenítette fel újra. Tudod, hogy történt? Én már magam se tudtam, de a halottaiból ellenem támadt. Te: gyónni, minden lélek legmélyebb titka. Valami csoda! Valaki mást beavatni a titkunkba. A bűn szavá lesz és a szavak régi varázslatok. Így volt . . . így volt. A gyerekek széttépték a feleségem testét. Három jött . . . mindegyiket műszerrel kellett a világra segíteni öléből. Minden gyerekkel az életét kockáztatta. Minden gyerek után elfogott a félelem. Széttépett teste mellett mindannyiszor lemondtam az érzékeimről. A gyerekek mindig meghaltak, az asszony meggyógyult, elfelejtette táncát a halállal, én pedig a fogadalmamat. Talán az anyaság mélységes vágya volt, ami újra és újra alávetette őt akaratomnak. Telhetetlenség pihen az asszonyok ölében, még akkor is, amikor a kéjteljes mámorát a halál hegedüli. A vágyak és a mámorba merülések éjszakája újra és újra ránk köszöntött. Négyyszer is megérett az asszony teste, beárnyékolva a pusztulás veszedelmétől. Gyermekeket hordott a szive alatt, a halál ott vigyorgott a válla felett. Ott állott az asszony mellett, amikor Micit kiemelték a testéből és borzalmasabban látott munkához, mint valaha. Ez volt a legnehezebb szülés, teste csaknem szétesett, az agya elborult. Mici életben maradt, hosszú vívódás után az asszony is meggyógyult. De már túl messze volt az élet határától, hogy még egyszer dacolhasson a halállal. Most már végleg megtagadta magát tőlem, birkózunk. Valamelyik éjszaka, amikor ismét rátámadtam, fölém hajolt. Láta lángolásomat, amit ő nem tudott csillapítani. A szájalom beteggé tette, de amikor kész volt újból feláldozni magát, a félelem visszatartotta. Nagy, jóságos szive erre enyhülést talált ki. Volt egy cselédünk a házban, Nana, a morva sikságról. Rögszagu volt és kartonillatos,

messziről az istállók és a trágyadomb édes leheletét érezte. Fiatal volt, friss, elhasználatlan, egészséges és őszerejű. Merev szoknyák lengedeztek egyenes, telt lábszárain. A feleségem maga küldte őt hozzám, átengedett engem neki. Házasságunk ezután furcsán eltolódott. Nana a konyhából az asztalunkhoz került és a háziasszony jogait kezdte gyakorolni. Az asszony hallgatagon тұrt, soha egy rossz szava nem volt a lányra. Eközben egy gyermek nőtt fel, Mici, nagy, kerek szemekkel, melyek kérdezgetni kezdtek. Amikor tudóvá lett, szemrehányások értek, ellenséges érzület tuskéi meredtek Nana ellen. Mici a konyhába akarta őt visszakergetni. Nana üvöltött, ajtókat csapkodott, edényeket vagdosott a földhöz. Az asszony a cseléd mellé állott, a saját lánya ellen foglalt állást, gyengéd rendreutasítással ugyan, de ingadozás nélkül. Erre zavarodottság telepedett a leányka szemébe. Megváltozott, alattomos lett, leselkedett és ahol csak tehetett, gonosz, ellenséges gáncsot vetett Nana lába elé. Házunk csatatérre alakult át, mely alá volt aknázva. Nana ordított, felmondott, kilépett a szolgálatból, de az asszony visszahozta. Én hagytam a dolgokat, elbujtam szégyenemben, elrejtettem a homlokom, de hagytam a dolgokat. Gyermekemben egyre forróbb méreg tajtékzott. Fogaival és körmeivel támadt a lányra, egy szép napon forró vizet öntött a karjára. Sulyos büntetést kapott, Nana este diadalmasan ült velünk az asztalhoz, mialatt Mici a sötét kamrában sirdogált. Azután, valamelyik alkonyon, az asszony beszélhetett a gyermekkel. Amikor hazajöttem, mindketten az ablakban ültek és sirtak. Nem tudom, mit mondott az anyja. De ettől kezdve a gyermek egész lényé gyökeresen megváltozott. Ugy fogadta a dolgokat, ahogy kapta, de másként kacagott, könnyelműen s a csunya élet felé kezdett táncolni, ahogyan

maga előtt látta. Éppen abban a korban volt, amikor a gyermek elmulóba volt, s a nő, az asszony kezdett kialakulni. Este kimaradt, éjféltkor jött haza, dudorászva, borszaggal. Amikor rendre akartam utasítani, úgy nézett rám, hogy meghátráltam és elnémultam. Hallgatásra voltam ítélve, hagynom kellett, történjen, aminek történni kell. Az első lépéseket gyorsan tette meg: táncóra, zongoralecke, hadnagy, a Népszínház fiatal szerelmes színésze. A szerelem sugara érte, egy fiatal hivatalnok. Nem tudom, hogy ő volt-e az első, aki elvette. A hivatalnok hamarosan elhagyta, megházasodott. Mici ezután az utcára dobta szívét, elzúllott, gunyos fölényével fölébe helyezkedett mindeneknek. A vég kezdete akkor indult ebben a városban, a csalók egyike, aki dobálózott a bankjegyekkel, behálózta őt. Még egyszer felemeltem a kezem, de a szeme megvetést sugárzott, elsomfordáltam. Következő nap megszökött hazulról... És azóta... azóta...

A nang, mely végül kicsi és vékony lett, ismét kiterjedt, megdagadt:

— Az én vétkem... az én vétkem... az én nagy vétkem!

Nem jött felelet.

— Most aztán minden itt van. Megrohantak az elfeledtek, belémkarmoltak. Ami megtörtént, újból leperog. Vajjon kapok-e bűnbocsánatot?

Nem jött felelet.

Mellének zihálásától megrogyva, felzokogott a koporsókereskedő és elkapta a kezét a dohányzacskó mellől. Ez a kéz hideg volt, mintha vérét eresztette volna, a csontok négy vérere fonnyadt bőr alatt kékllett. Stix Ferenc arcát a barátja arcához vitte: ez az arc most homályosan uszott a sötétségben a párnán; halvány folt a nagyra tátott száj sötét ürege körül, melyből jéghideg lehellet áradt. Gamauf Cyrill aludt, magára hagyta barátját.

19. A MOZI.

Leib Seelenheil Moise mozija kittünően volt védve a hivatlan látogatóktól.

Senki sem sejtette azon a helyen, ahol volt; az egykori osztrák-magyar bank pincehelyiségében. Vért ittak ott a kövek, a falak köveit lövedékek ragyázták, a boltozatokat kézigránátok tépték fel.

Két fosztogató banda, mely két oldalról egyidőben rontott be az épületbe, szembekerült egymással a helyiségekben és csatatérre avatták azokat. Mások a földalatti folyosókon nagy fáradtsággal furták keresztül magukat a kincsekhez, az arany vakondokjai. A harc életbenmaradottjai, ép-ugy, mint a vakondokok, keservesen csalódtak: a vaspalcok, a befalazott acélpénzszekrények semmi egyébbel, csupán ujságpapírral voltak megtömve. A villamos-furók, a gázfújtató-fűrészek semmi egyebet nem tártak fel, mint nyomtatott napi hazugságokat. Az arany és ezüst, amit a kapzsiság itt remélt, már csak a javithatatlanok hitében volt meg. A betörők és turkálók dühösen tépték ki a papirokat a safe-ekből és óriási máglyákat raktak belőlük. Vastag, fekete füst hömpölygött el a boltozatok alatt, sok ember megfulladt, akik az oldal-folyosók utvesztőibe tévedtek, másokat a lépcsőkön gázoltak le a tolongásban, vagy pedig megfojtották őket. Később valamelyik szegletben a megszennedett hullák egész hegyeit találták, akik ide menekültek a füst elől, más, egymáson heverő halmokon még látszottak a végső küzdelem nyomai. Egyesek, akik megmenekültek, megrohanták a bank utolsó igazgatóját és kinzásokkal zsarolták ki belőle a vallomást, hogy a pincehelyiségek már esztendőik óta üresek. Az utolsó csekély fémtartalékot már a Morgenstern-köztársaság idején a diktátor maga, titokban Svájcba szállította. Az emberek

borzadállyal léptek a pincehelyiségekbe és kutatták fel a holttesteket, két munkás megörült ezen, a haldokló város emlékeztetésében a bankkatasztrófa összeolvadt a sokkal régebbivel, mely az egyik köruti színházat pusztította el. A kincstárak felrobbantott vasajtói előtt azóta nem áll őrség, még a legbátrabb betörők, a „Nehéz fiuk“ népőrségi zászlóaljának tagjai is elkerülték a bank pincéit. Még ha arannyal telt acélpénztárakat tudtak volna odalenn, azokat se merték volna megdézsmálni. Az üresség nyomasztóan kísérteties volt egy vakmerő ifju, Breitwiesernek, a híres hősnak az unokaöccse, aki fogadott, hogy nevét a pince leghátsó falába vési, alig negyedóra múlva rémült szemekkel és égnék álló hajjal rohant ki az épületből. Megesküdött, hogy halvány fénysávot látott a mélységben és hogy borzalmas, sisterső zajt hallott.

A külvilág még csak Seelenheil forgóajtájág se merészkedett. Ezek az ajtók megőrizték titkát arra az esetre is, ha netán valaki mégis megkísérelte volna, hogy beosonjon hozzá. Idegen munkások, akik a katasztrófáról nem tudtak, az ő adatai alapján készítették ezt az ajtót, azok az épületkézművesek, akik egy ellenséges hatalom megbízásából azzal a feladattal voltak megbízva, hogy műértékű régi házat bontsanak le és szállítsanak el. Ezek a végzett munka után úgy eltűntek, mint azok az emberek, akik Busentóban Alarich és Attila sírját ásták. Seelenheil forgóajtóinak rendszere, melyet egy genialis, de teljesen elzüllött mérnöktől vett meg, abban állott, hogy ellentétben az ismert forgóajtókkal, melyek szeliden zárulnak és kellemes szelet csapnak, — acélos szilárdsággal kapcsolódnak egymásba. Egyik akként volt a másik mögé erősítve, hogy szárnyaik elkapták azt, aki közéjük került és egymás felé tolták. Azután ellenállhatatlan erővel lendítették tovább az illetőt,

uj és uj fordulatokba szorították, körülpörgették, egy tucát ajtó, rettenetes malom, melyek elkábitották az agyat, fel és le, végig az egész soron, oda és vissza. Az elővigyázatlan betolakodó még boldog lehetett, ha támoilyogva, erőtlensül, üveg-szemekkel ismét a bejárathoz vetődött és kirepült a szabadba.

Leib Seelenheil Moise egyetlen nyomással a titkos gombon, megállithatta ezeket az ajtókat, melyek ártatlan falakká alakultak át. Közöttük girbegörbe uton kényelmesen beljebb lehetett kerülni. Seelenheil végigment ezen az uton, a főhelyiségbe érkezett, egy hosszukás, boltozatos terembe, melynek a végén lévő fényszínpad előtt a bársonyfűgöny redői a földre hullottak. Seelenheil fejét a vállára horgasztotta, a lábai renyhén topogtak csizmaszáraiban, zsiros kaftánja petyhüdtlen lógott testéről. Ujjai kitapogatták a kapcsolót a falon, mire a mennyezeten egy gömbölyű fény szem tejüvegen keresztül hunyorítani kezdett és jobbra-balra az acélszekrények felett három-három kisebb lámpa ébredt fel.

Leib Seelenheil Moise megdörgölte a homlokát, amire szüksége volt, hogy gondolatainak erejét felkeltse. A képek! A képek! Az életet adó képek!

Az egyik páncélszekrényből, melybe elől üvegfalat illesztettek be, nyöszörgés szűrődött ki. A kulcs a zárba tolódott, az acélkeret sulyosan fordult ki sarkain. A szekrényből négy lábon, állatiasan mászott Seelenheil lábai elé egy torzszülött lény. A fejét borzasan emelgette, fel-fel sandított Seelenheilre, a szájáról csurgott a nyál.

— Nos? — kérdezte Seelenheil, — hogy vagy, törpe? Mi ujság?

Az emberi teremtés melle szörtyögött, a hangja vinnyogott:

— Fel akarok menni.

— Mit akarsz? Mit akarsz fel? Nem ülsz-e aranyon?

Seelenheil a pénzszekrényre mutatott, a szűk ketrecben egy nagy halom arany volt széttergetve.

— Fel akarok menni! — állhatatoskodott a szörnyeteg, borzas fejét rázva.

— Majd felmégy, ha már minden elmúlt. Most eridj, csinálj képeket.

A törpe most először a térdeire ereszkedett, azután hosszú, majom karjaira támaszkodva, lapos, nagy lábaira állt. A borzas fej vékony nyakon himbált.

— Nem több képet! Fel!

— Elkötelezted magad, öreg, — mondta Seelenheil szigorú hangon, — hogy képeket csinálj, ameddig akarom. Szükségem van a képekre. Valami meghal bennem, nem szabad, hogy elaludjon. Még nem készültem el. Indulj!

Hátat fordított a csöpségnek és a szék felé indult, mely a helyiség közepén állt, szemben a színpaddal. De mielőtt elérte, a hátgerincén végig különös hideget érzett, mintha meztelen kéz járt volna végig. Pusztá ösztönből félreugrott, egy kar lendülete suhant el szorosan mellette, egy a hátának szánt szurás, Seelenheil elkapta a csuklót, mely a kést szorongatta, a vízfejú pupos térdre rogyott, nyöszörgött.

— Hogy jutottál ehhez a késhez?

A törpe vonaglott:

— Gondoltam erre.

— És arra gondoltál, hogy leszurj? Engem? Te... te...

Ellökte magától a törpét, aki a földre zuhant.

— Harminckét ut vezet a világ teremtéséhez, — vinnyogta a csöpség a kövekbe, — a tiz számjegy és a huszonkét betű.

A földhöz vágott emberke hosszú, vékony ujjai közül Seelenheil kicsavarta a kést és a kaftánzsebébe csusztatta:

— Előre! képeket csinálni!

— Nem akarok többet, — krákogott a gnóm, — fel, fel, fel!

Egyre magasabban üvöltött.

— Én pedig a képeimet akarom. Vagy talán azért ültettelek az aranyra, hogy most azt mondjad, nem akarok több képet csinálni?

Lihegett, a vállainál fogva rántotta fel a nyöszörgő törpét és maga előtt lökdöste fel a lépcsőkön, fel a faerkélyre, ahol a készülék állt. A törpe elhagyta magát, hagyta, hogy Seelenheil cipelje és folyton morgott:

— Képeket csinálni! képeket csinálni!

Amikor az erkélyre felértek, kitépte magát Seelenheil markából és ökölbe szorította erőtlen kezeit. És tájtétköz szájával ordította:

— Hányszor, még hányszor!

Seelenheil visszalökte:

— Ahányszor, annyiszor!

Az állványon különös vetítőkészülék állt, objektív lemeze halál koponyába építve. A szemüregekben két csiszolt lencse csillogott, melyeknek sugarai rövid uton különváltan haladtak és csak azután egyesültek egyetlen vastag fénykötegbe, melyből a filmkép áther-atómjai táncolva hullottak a vászonra. A koponya homlokán betűk állottak, feketén festve egy név: Michaelowits Aksakow Mihály, ezredes. Seelenheil kezét a csupasz koponya tetejére tette, mely remegni kezdett a tapadó ujjak alatt, mintha csonthüvelye még reagálna az érintésre.

— Szép képek! — morogta Seelenheil, — szép képek! Aksakow ezredes! Mit csinál Rebekka az ő cukorédes szájacskájával? Aki utánad utazott egy kocsiban két fehér lóval? Ugye, hogy megtalálta-

lak, hiába bujtál el előlem a földbe! Én előlem nem lehet elbujni, méltóságos Michaelowits Mihály, Aksakow ezredes ur! Én itt vagyok; ütött az én óráim. Én megszereztem, amire szükségem van. Házakat, embereket, pénzt, életet mindent. Sokat kellett odaadnom, hát sokat is vettem. Mért nem feleltél nekem az én Dores La Methimemre? Nem virrasztottam-e a sirodon és leeresztettem hozzád a magot a földbe? Nem füstöltem-e meg a koponyádat belendékben és csalmatokban. Mért nem feleltél két kérdésemre? Ezért most képeket kell, hogy csinálj nekem, ezredes ur...

A fény sziszegni kezdett a készülékben, a két fénykéve kitört a halálkoponya ferdetengelyű szemlencséiből, a tér egy pontján találkoztak és egyesülve verődtek neki a színpad fekete bársonyfűggönyének.

— Méltóságos Michaelowits Aksakow Mihály, ezredes ur, — hajlongott Leib Seeleinheil Moise. A törpe a fekete kaftánból kivette az első filmtekercset. Seelenheil lement a falépcsőkhöz, melyek nyikorogtak a léptei alatt. Mögötte a torzszülött operateur szakadatlanul hajtogatta:

— Meddig még? Még meddig? Annyiszor, ahányszor! Ahányszor akarom... ahogyan akarom. Amilyen okos vagy, Leib Seeleinheil Moise, olyan okos még se vagy. Hogy mi mindent tudsz te, Leib Seelenheil Moise! *Mindent* mégsem tudsz. Én csinállok neked képeket, csak nézzed ezeket a képeket... ojjé! Tetszeni fognak...

A mozi gazdája nem törődött a törpe fecsegésével, meghuzta a bársonyfűggöny zsinórját, úgy hogy redői félrefutottak a vászon előtt. A reszkető világosság hatalmas köre, áradó fény csillogása, mely az ezredes koponyájából lövelt, vibrált körülötte, amikor a fali- és tetővilágítást eloltotta. A terem közepén ült, lábait kényelmesen előre-

nyújtva csizmaszáraiban, karjait a szék támláján hintáztatva. Levegőt fújt az orrán, az arca sárgás mosollyal villogott bele a sötétségbe. Ő volt az egyetlen nézője képeinek, mögötte csak a gép sercegett. Az ajkait hegyezte, dudorászni kezdett:

„Öreg izraelit, hideg izraelit,
Hagyjál ott a meleg sarok!”

A csillogó körbe most egy kép surrant: a nagy körut verőfényes napon. Embertömegek hullámoztak fel-alá, egy autó robogott be, melyet emberek vettek körül, feltartóztattak. A bennülloket kiszállásra kényszerítették, a tömeg izgalma fenyegette őket. Rettegés és menekülés valamilyen veszedelem elől. Futó lépésben jött a rendőrség és kiszabadította a már félig agyonütötteket. Azután a Graben jelent meg, kifosztott üzletek, valakit kötélen húztak fel az első emeletre, s az ablak keresztfájára akasztották. Utcái harc az Ottak-köruton, a kormánycsapatok döntő győzelmével. Ugrás a Városház ablakaiból ama végzetes május 21-én. A képek örületes gyorsasággal követték egymást: a tizenhármak nyilvános kivégzése a Mihály-téren, népgyűlés a Károly-téren. A Morgenstern-köztársaság születésének órája, óriási embertömegek éke, melyek utcákba torlodtak, a polgári tanács lemeszárlása, gyújtófáklyák a város sarkainál, füstoszlopok, mint a győzelem jelvényei, bombarobbanás a nagy központi gyűlésen, dr. Nágel Siegfried holttestének felravatalozása, százezrek zarándoklása a holttesthez, Morgensternek, a diktátornak bankettja, ázsiai pompa, az utcák éhinsége fölé tornyosulva, a „Penthezilea” nevű asszonyregiment sorozása és zászlószentelése, roham a tartományi törvényszék ellen és a foglyok kiszabadítása, orgia az egyik laktanyában, a „Nehéz fiuk” című népőrség munkában a Nyugati pályaudvaron, Mária Terézia szobrát

nak lövetése 40 centiméteres ágyukkal, a képrombolás és Goethe szobrának ledöntése.

A motor szakadatlan berregése egyik képet szülte a másik után. Fényhullámokat kergetett méltóságos Aksakow ezredes koponyáján keresztül, lelopta a halántéktól halántékig pergő film mozgékonyaságáról az életet és a szemek lencséjén keresztül a vászonra küldötte. Seelenheil mozi operatőrjei mindenütt voltak, a legvadabb utcai harcokban is megjelentek, dacoltak minden veszedelemmel; Keletnek ez a kopott menekülője, ez a szegényes senki káftánban és csizmaszárbán, mesés jutalmakkal vette őket rá arra, hogy belekeveredjenek a dühöngő embertömegekbe és hogy a gépfegyverek tüzének tegyék ki magukat, hogy tüzek és robbanások fölött lebegjenek repülőgépeken, hogy titkos ülésekre és összeesküvők tanyáira lopozkodjanak be, ahol felfedeztetésük a biztos halált vonta volna maga után.

Ami a zümmögő motor táncoló fénykévéje a vászonra festett, Bécs utolsó éveinek ezer képi története volt. Összeomlásának, pusztulásának, örületének tökéletesen eleven albuma volt ez. Seelenheil koponyája felett elvonaglott a város rombadülésének, öncsonkításának, pusztulásának rezgő képe.

Seelenheil most keményebb magatartással ült a székén, mint a produkció kezdetén, feltépettebben a szörnyű események hevétől, melyeknek csillogó ujjászületése elárasztotta a vásznat. Hogyan tudta a felvevő nyélbe ütni azt, hogy jelen lehetett akkor, amikor Morgensternt, a diktátort, egy bizonyos Krapfenbauer Róza meggyilkolta a fürdőben, mint egykor Corday Sarolta gyilkolta meg Marat-t? Most az utcára vetve látta ezt a nőt, amint a Dianna-fürdőből kihurcolták és a hid oszlopára kötötték, amint az őrség megszabadította, rendes vizsgálatnak adta át, majd büszkén bírái előtt. For-

dult a kép, megjelent az ugynevezett nagyfelvétel és a nézők előtt, az elítéltek ruhájában is csábítóan mosolygott a merénylő nő. Azután hajnalban, út a vesztőhelyre az új piacon. Az elkésztett szabadítók hirtelen rohama és a küzdelem holttestéért. A képek egymásra torlódtak, szikrázva löveltek ki néhai méltóságos Aksakow ezredes szemeiből, lobogó mozdulatokkal röppentek tovább a csillogó fénykörben, minden lépés vad szögdeléssel, a lepergés kellemetlen gyorsaságával iramlott tovább.

— Ne olyan gyorsan, — kiáltotta Seelenheil.

Élvezte a képeket. Élvezte minden gyönyörűségével és lényének telhetetlenül szomjas, feneketlen mohóságát azokkal a korbácsoló emlékekkel táplálta, melyeket a fénykévek rajzoltak a szemei elé. A film pörgése ezután lassulni kezdett, mérsékeltebben húzódott és bepillantást engedett a részletek szemléletébe.

— Így megfelel? — kérdezte a törpe az erkély könyöklőjének támaszkodva.

A város őrjöngése ellankadt Seelenheil előtt, minden a megmerevedés, az egykedvűség és a reménytelenség állapotába tért vissza. Ezután egy-egy másután léptek fel az idegen missiók, mentő expedíciók, jótékony társaságok, akiket mind az emberiség rossz lelkiismerete küldött ide. Most látszott csak, mennyire későn. A sors ellen még egyszer talpra álltak az éhség bucsujárói és tüntetői. Haladóklok csapatai látszottak, fák kiirtása, fonnyadt gyerekek, akik a városi park fűvét tépdesték és tömték a szájukba. Az új járvány első esetei az elnéptelenedő utcákon, az imént még egészségesek hirtelen megtántorodása és összerogyása. A *morbus Viennensis* kísértete háziasan rendezkedett be. Az idegen missiók kapkodó elutazása, a jóltevők rendszertelen menekülése és futása mindazoknak, akik tehetetlenné váltak a veszedelemmel szemközt. A

lakosság tömeges kivonulása és részleges lemardása a közben felállított börtönketrecekben.

Igy volt ez! Igy volt ez! Seelenheil minden képet egy-egy fejbólintással igazolt. Nemcsak a szemével élvezte művét, mintha bőrének minden pórusa kinyílna és teleszíná magát a képeken, mint százezer kicsike, nyitott száj, melyek csámcsognak és nyelnek, a bosszu édességét nyalogatják, a bosszuét, mely minden emberi ellen irányult. Felduzzadva ült a helyén, petyhüdt bőre felfuvódott, a tagjai a vitus-tánc egy nemével vonaglottak, tar koponyája vörösen izzott a fénykéve alatt. Műve még jómagát is elragadta. Schembera közreműködését kikapcsolta és elfelejtette, mindent, ami történt, a maga számlájára irt. Rettenetes tervének sikere, az emberfelettien embertelenül kiokumlált büntető borzalom ránézve igazság megnyilatkozása volt.

— Mérgezett agyak? — sziszegte, — mérgezett agyak? A pénzüknél kell megfogni őket. A pénzüknél, a pénzüknél, Jankele! Ezt le kell tudni nyelni az embernek. Az agyvelő nem hatalom. Nismath Chajim még a nevét sem tudja, de én ismerem a satanimok elsőjének, az ezredesnek semoth-ját. Ő követte Kisuph-omat. Érted te ezt, Rüfkele! — Nézd, hogy forognak, hogy zuhannak a földre, úgy, mint te, Rüfkele . . . amiként a bomba dalolt, ahogyan a bomba robbant, — látod ezt gyermekem, a te fekete cseresznye szemeddel, hogy a gyerekeknek miként kell a fák kérgét enni, hogy az anyáknak nincs amit adjanak nekik. — És te, a fülecskével, melyek olyanok, mint a kondor bársony, nézd, hogy szurkálják egymást késsel egy darabka kenyérért, egy falatka penészes kenyérért, látod te ezt? — Rebekka, Rebekka, a te cukorédes ajkaiddal, te elfutottál nekem a házamból, a Javon mögött, neked elcsavarták a te feje-

det és elfeledtették veled apádat és anyádat. Nézd, érted is történik, hogy az emberek feltépik az aszfaltot és kezet emelnek egymás ellen . . . — Egy utolsó kétségbeesett harc tombolta végig hangtalan vérengzését a vásznon, mint a dübörgés, ordítózás, üvöltés, vonaglás egy óriási gépezetbe aprózódott, darabokra tépődött, legpicinyebb, legutolsóbb alkatrészeire bontódott szét, a zaj atómjaiba olvadt és mindez egy motorba tömődött, mely az egész zajtömeget egyenletesen zizegő sercegéssel lökte ki magából. Seelenheil kinyújtotta karját, keze a koponyája felett uszó fénykévébe merült és kezének árnyéka ötszörös nagyságban tolakodott a képbe, elterpeszkedett a csillogó rezgésen, mintha ezzel a mozdulattal az egész embertömeget akarná megragadni és mint egy puha rongydarabot vagy rothadó gyümölcsöt szétszajtolni.

— Leib Seelenheil Moise! — rikácsolta a törpe hangja az erkély karfája felől, — Leib Seelenheil Moise: hét óra. Új képek jönnek.

Az árnyékkéz alatt szerteomlottak az emberi alakok, házak és facsaportok, betük tűntek fel a kép köre alatt, egyenlő távolságokba tagolták a keretet, számok egytől tizenkettőig és amikor Seelenheil kezét leeresztette, egy sima lap feszült reszketve a vetület körére, amelyen két mutató állott széles szög alatt egymás mellett: a nagy mutató mereven a tizenkettesnél, a kicsiny néhány vonalkával arrébb, az ellenkező pólus hetes számát érintette.

— Mi ez? — kérdezte Seelenheil kelleetlenül.

A sima lap eltűnt, a vászon üressége zizegett, mint egy távoli, ismeretlen csillag képe, formátlan élet nélkül, csupán telítve azokkal a hangokkal, melyek a motorból áradtak. Seelenheil már meg akart fordulni, hogy a késedelmes operateurt megfenytse. Ekkor a körvonalak nagy folttá olvadtak

össze, a keletkezés folyamata játszódott le a vászonon, nem a képek kész beugrása a felcsavart szalagokról, hanem olyasmi, mint amikor valamilyen alak kuszik a sötét kamra kivilágított tüveglapjára. Titokzatos: mi lesz ebből? Feszültség az idegen felvétele előtt, terhelve az agy gőzölgő nehézségének érzésével. Most sarkok, sikok, egy kályha, asztal, egy ablak négyszögletes kerete tűntek fel:

— A szoba, — mormolta Seelenheil, — a mi szobánk!

És hirtelen, egy szökkenéssel a semmiből, Schembera is megjelent, magaslábu gyermekszékén ülve, gondolkozó homlokkal, melynek munkája fényoszlopokat látszott növelni magából. Semmi jó nem járhatott az eszébe, Seelenheil még a filmképen is tompa, ellenséges készülődést sejtett a koponya domborulata mögött. Seelenheil diadalmas bosszu művébe az ellenkezések bizonytalan aggodalma surrant. Hogy a kép a vászonból így a szemei elé kuszott, ez a hirtelen történés teljesen fedte a kérdést, hogy mi szegezte őt a képhez. Minden „honnan“ és „hogyan“ néma és mozdulatlan maradt. Most egy asszony nőtt Schembera mellé, egy asszony, egy test leple a halálosan sebzett lélek fölött. Az asszony állt, beszélt, Schembera hátraszegett fejjel kacagott.

Seelenheil ismerte az asszonyt, az ellenséget, az üldözöttet, aki most üldözője előtt állt.

Mit akarhatott ez az asszony? Hogyan került a házba? Mit beszélt? Az ajkai mozogtak, szavakat formáltak, melyek a fényben hangtalanul usztak tovább. Seelenheil az ökleit rázta a hangtalan, csupán a szemének megnyilatkozó alak felé, a félig élő felé, akit most egész borzalmában megismert.

— Mit beszél? — krákogta. — Mit beszél?
Schembera szólt és az arcáról kérlelhetetlen gyü-

lölet áradt, mely a térdeplő előtt észrevétlen maradt. Szavai az asszony vállaira zuhantak, szavakkal ütötte őt, testének vonaglása elárult valamit Seelenheilnak abból, amit az asszonynak hallania kellett. Most Schembera végére érhetett mondókájának, az asszony felemelkedett, két kezét összekulcsolta keblén, mint régi székesegyházakban a sirfigurák. Tűrhetetlen fenség vakította Seelenheil előre szegzett tekintetét. Egy érvérésnyi időre szeme elé tartotta kezét. Visszatérő tekintete már egyedül találta Schemberát, meggörnyedten, görcsösen magába gubózva. Feje a vállai közé süllyedt, homloka acélerősen zárta el gondolatait. Ekkor fény járta át az alakját körülvevő árnyékot, valami imbolyogva zuhant neki, hatolt be lényébe, suhogás, mint a szárny-csapásoké. És magasabb világosságot hordva magával, homlokáról elűzve az árnyékot, új erő áradt ki belőle; fejét kék színben uszó glória övezte, végig árasztotta törzsét, végül tagok sugárzásává növekedett. A kékes fény alatt még kivethető volt a sötét, otromba, nehéz ember-törzs, olyként, mintha illatosan finom, folyékonyan lehelt üveglap alatt látszana. S a fénylő ember elvált mozdulatlan csirájától, magasan és szabadon állt, csak kimondhatatlanul szomorúan gyengéd tekintettel ahhoz az agyagtömbhöz, amelyből most sarjadt. A tér meghátrált előle és távolságokba fogyott, melléből tűz csapott ki, mint a csillaghullás, egy virág, egy szív, egy szent szó.

A szó ez volt: „Am“, ami annyit jelent, hogy: Igen.

— Mi ez? — kiáltotta Seelenheil, — mi ez?

Az alak most kilépett a kép keretéből, nem maradt egyéb vissza belőle, mint rongyos formák zürzavara, ismeretesek ismeretlenekbe kavarva. Seelenheilt csak most rohanta meg a maró vágy kérdése, felpattant székéről, felrohant a lépcsőkön az

erkélyre. A törpe furcsán térdelt a készüléken, hosszú majomkarja a földre lógott, homlokát a hátsó falnak támasztotta, melyet a motor berregése rengetett. Seelenheil heves mozdulatának, mellyel vállát megragadta, nem tudott ellentállni, megrogyott és megbillent nyakkal, oldalra zuhant. Vékony ujjai között vérébe tapadva szorongatta kését.

Amikor Seelenheil a zsebébe nyult, üresen találta.

— Talán Schembera visszagondolta tartalmát?
— dünnyögte megzavarodva.

A falak mindenfelől közeledtek feléje, fojtogatva szűkültek és kőkockákkal szorongatták Seelenheil halántékait. Violakék fátyol borult a szeme elé. Érezte, hogy megmagyarázhatatlanság veszi körül, valami, ami gonosz összeesküvést szőtt ellene, s amit ez a törpe, ez a szolgálék, rabszolga, eszköz uszított rá. Schembera kiszabadult torzultságából, kiszállott törzséből, hová? Hogyan került a remegő fényhír a vászonra? ki lopta el titkát a láthatatlannak és csillogó átrepülésre ki küldte az áthérbe? Talán a törpe — gondolta — ő hajította készüléke révén a fény pályájára?

Vajjon nem rajzolódt-e méltóságos Michaelowits Mihály, Aksakow ezredes állkapcsa körül valami gunyosan fogvicsorgató vigyorgás? Elég-tétel! Káröröm! Seelenheil belemeredt a koponya szemüregéibe. A motor még mindig zugott, az üres fénysugarak égve szoródtak a csiszolt lencséből és össze-vissza szurkálták Seelenheil recehártyáját. Seelenheil vak, eszméletlen dühbe tántorodott vissza, mely ismét előrevetette őt. Mindkét oklével a koponya csontos homlokára ütött:

— Te! . . . Te! . . . Örülsz? Mi? Örülsz?

A megütött homlok mögött gubbasztó ür a motor egyhangú berregésével felelt, a fogsorok körül változatlanul terpeszkedett a vigyorgó káröröm.

Átmenetileg a bizonytalanság érzésével jártatta Seelenheil a tekintetét körül. A törpe ekkor elmulva, elvágott gégével fektüdt a földön, sebéből utolsó vére folydogált, megszabadulva, eloldva minden kötelességétől. Felháborodás, lázadás, árulás! Schembera? Schembera elhagyta önmagát... Mi készült? Mi forrt a kohóban?

Ki adott feleletet ezekben a hirtelen gonoszul meghunyászkodó helyiségekben, melyek minden hizelgő megalázkodást elhárítottak maguktól, ugráskésztséget temettek magukba, egy marcangoló pillanatot, mely Seelenheilre tört? És mindez a halott törpe előtt, aki végső gyűlöletével életre keltette a megsemmisítő képeket, képeit a vigyorgó koponyának, mely utána élvezni látszott azokat.

Ki adott feleletet?

Halk suttogás szállt fel Seelenheil melléből, kaftánjának zsiros gallérjából gomolygott. Egy hang szólalt meg a szíve közelében, elhagyta a mumia-bőrből való zacskót, a füléhez törekedett. A kő! A kő! Borzongva kapott Seelenheil a melléhez, ahol a kő csüngött a nyakáról, hét halott asszony hajából font zsinóron.

Egy ofitus volt, a legalsóbb osztály egyik elemi démonától megszállott beszélő kő. Helena egy ilyen kő segítségével jósolta meg előre Trója pusztulását, Enzebius általa mondatott orakulumot. Ez az ofitus, a Westminster király trónusába, az angol királyok trónszékébe volt beágyazva, Liafail néven, mely mindenkor jelentkezett, hogy megnevezze az illetőt, aki királlyá választandó és megkoronázandó. Seelenheil megszerezte magának ezt a követ, ezt a kigyókövet, melyről már Sanhuriathon és Philo Byblus is említést tettek. A kő a legalsóbb fokok egyik ruchimja volt, egykor Bileam, a varázsló tulajdona, annak idején Claim embernek és állatnak, növénynek és kőnek természetellenesen nemi

keverésével állította elő, egy Nephes volt, melynek a mélység egyik lénye, a pokol hatása adott lelket. Seelenheil asztalt terített a kőnek, ételekkel és italokkal látta el, füstöltek gőzével táplálta. Borzalmában gyakran elhajította magától, de ilyenkor a kő a síró gyermek hangján kiáltozott utána és ő mindig újra magához vette. Holdtejből kellett fürdetni és kigyózsírral kengetni. Ekkor aztán egy kérdést intézett hozzá Seelenheil, aki tudta, hogy minden követelés, melyet a kő démonához intéz, eltávolítja Resimától, a szellemi világtól.

Most jelentkezett az ofitus a mellén, megelevenedett és óvva intette őt magához. A veszedelem a küszöbön volt, a nagy művet fenyegette.

Seelenheil reszkető ujjakkal vette elő a zacskót és kihámozta a követ ráncaiból. A kő durva repedésekkel, mintha kusza betűkkel rótták volna tele, feketén és sulyosan feküdt a tenyerén. Feküdt némán és várta a kérdést, melyet hozzá intézzenek:

— Aki nem vagy tüzes egyedülvaló, te, aki nem vagy tűz és levegő, aki nem vagy külön se tűz, se levegő és víz, te, aki a Tűz vagy, a Szellő, a Folyékonyosság és a Föld, mond meg nekem:

— Igaz-e az, amit itt láttam?

A kő vékony, magas, fütyülő hangot adott, olyat, mint a hideg szél, mely keskeny repedésen fúj:

— Igen!

— Ha igaz, — folytatta Seelenheil ingadozva, — akkor mért hagyja el magát? Mért száll ki önmagából? Mit akar?

És a vékony, magas hang, fütyülő szél keskeny résen, így felelt:

— Megváltás!

20. KONKURRENCIA.

Fred Gregor tovább is részt vett Zelina keresésében, de remegő féelme már megszűnt. A szíve nyugodtan pihent, kötelességet teljesített, de már nem a legsajátabbját.

Amióta az ismeretlen leány üvegkoporsója mellett állott, nagy változás történt, a világ valahogyan másként forgott, a remény fehér vitorlákat dagasztott a kéksugaraktól tündöklő látóhatár előtt. Új sulypont érzése hatolt a lényébe, aggodalma Zelináért félreeső partokon vesztegelt, már nem szorongatta őt tompán, már csak határterület volt. Fényes megelégedettség fakadt fel belőle, jámborság a kedves halál megítélésében, mely a legfelsőbbrendű életet jelentette számára. Estéli imája a kerti lak volt, nagyszülőinek meleg szavai és azután az árnyékok elmerülése a fekvő leány körül álló üvegek sötétjébe. Hogy ki volt ő? A kérdés szürke volt, ványadt és józan. Hogy mi volt ő? Ebben ezer boldogító felelet virágzott és ujjongott. Ami fiatalság Fred Gregorban szunnyadt, most új derűs életre ébredt. Néha még homályosan vágyódott Zelina után, de feltételekkel és szégyennel vegyes érzéssel. Az üvegkoporsó előtt a föltétlenségbe és a teljes időtlenségbe olvadt, megszökött a sors elől és a saját élet útja fölé emelkedett. Ebben a lét igazi szabadsága élt és ő ezért harcba szállt Mac Kinley ellen, aki harcba bocsátkozott vele, állítva, hogy szabadság csak a térben van. Tér lett a halála, az idő a sorshoz, a csupán látszatra elkerülhetetlenhez, amit bátor szellem révén egyetlen lépéssel el lehet kerülni. A térben van az, ami lesz az időben és mindkettőn túl lendült az örökkévalósághoz emelt pillanat.

Művészetét új megismerések rajzolták körül. Zelina képét a sarokba állította, keretében festetlen

vászon feszült és formát, meg szint is az üvegkoporsó előtt kapott. Az ut szemétől, szíven keresztül, a kezéhez teljesen ment volt a gyötrelmekről, munkáját ismeretlen fáradság nélküliség szárnyalta. Gyakran már az est is leszállt, amikor Fred észrevette, hogy sötétben festett, csupán bensejének visszfényétől világítva. Ha egyszer elkészül, az tul téren és időn, a harmadik világ nagyszerűsége lesz. Ha elkészül, arról majd a kimondhatatlant kell leolvasni, nem, nem leolvasni: ez tudurva szó az uj világ kézzelfoghatatlan finomságához. Sejtés! Odaolvadás! Valahol a filozófia durva ékekkel durva tuskókat kalapált, Mac Kinley nyekergő darálót forgatott, ebben közvetlenség volt, egység, beleakaszkodás a középpontba.

Gyakran leszállt az est...

Nagyapó jött, azt mondta:

— Tivadar!...

— Nem, — korholta meg nagyanyó, — ez nem Tivadar, hanem Fred.

— Igen, ez Fred, — mondotta nagyapó.

Fred megérintette a koporsót, az üveg felcsendült, egy Schubert-melódiát énekelt, nagy magasságokból, halkán és távolian.

Már gyakran leszállt az est...

Vagy talán csak egyszer, egy időtlen, örökkévaló pillanatban... Fred Gregor egyenesen ült az ágyán. A kigyó, melyet előző este ismét ágyában talált, messzire hajítva fektüdt a földön.

— A keresztes vipera, — mosolygott. Azután észrevette, hogy a szomszédos szobában világosság van, holott emlékezett, hogy elsötétítette a szobát. A napló amott felütve fektüdt az asztalon, a felöltös ember meggörnyedve ült felette és írt.

Ismét írt.

Fred Gregor ijedtség nélkül nézte az embert, felállt, fogta ruháit és kiment az ajtón. A toll a

könyv mellé hanyatlott, az ülő alak elveszítette körvonalát, feloldódott. Amikor Fred oldalt hajolt, a legujjabban írottak alatt csupán három új szót talált:

— Kövessen!

Az ajtó föltárult előtte, amikor kilépett, Gulliver urral találkozott, aki a folyosón éppen feléje tartott:

— Bocsásson meg . . . valamit kérdezni akartam magától. Most nem is tudom . . . pedig kérdezni akartam valamit.

— Hány óra? — kérdezte Gregor.

— Még csak nyolc felé jár.

— Én már ágyban feküdtem. Nagyon fáradt lehettem . . .

Határozatlanul néztek egymásra. Elöl a lépcsőház aranszegélyes oszlopa mellett egy árnyék tétovázott. Fred megragadta Gulliver karját:

— Jöjjön.

A szálloda még elevenen nyüzsgött. Az étteremből étkezés zaja hallatszott ide, pincérek futkároztak, a lift zugva járta az emeleteket. A nyüzsgés elmaradt tőlük és csak mint a rovarok zümmögése szűrődött feléjük, szűk utcákba értek. Az egyik utcalámpáson fehér kendő lengett. Fred fölemelte a kendő sarkát és a fény permetezésében a következőt olvasta: $x + y = V - 1$.

— Nézze — mondta —, ez egy cigány jel. Jó uton vagyunk.

Egy libegő kapuszárny fölött hatalmas cethal köpte ki Jónást. Beléptek, tágas, meszelt csarnok feszítette iverit a fejük fölé, vas karmokon régi tűzifecskendő függött, a folyosó kiszélesedett, széles lépcsők lassan egyre magasabbra nőttek. Felfelé aztán a lépcsők teljesen a semmibe olvadtak, a lépcsősor ferde sikká alakult át, emelkedő hiddá, mely korlátját veszítve, tüskékkel védekezett a sötétség mélységes szakadéka ellen.

Fred érezte, hogy valaki megragadja, meggátolja továbbmenetelében:

— Nézze . . . — suttogetta Gulliver hevesen —, ott megy!

A hajlott hidon egy ember ment előttük lassan. Körültekintés nélkül imbolygott a forrástalan félhomályon keresztül, de érezték, hogy az ember tudja, hogy ők mögötte jönnek és hogy az az ember maga után vonzza őket.

— Ez az az ember, aki a felöltőmet hordja, — mondta miszter Gulliver. Törött üvegbe botlott, mely a fahid szélén állott. Az üveg a sötétségbe zuhant. Lélegzetüket elfojtva álltak a helyükön és lesték a zuhanást és a csattanást. De a mélység némán pihent, a lezuhanó üveg hangtalanul szelte keresztül. Már-már azt hitték, hogy a zuhanás feneketlen mélységbe történt, amikor a völgy mélyéről gyenge és pici csörrenés hallatszott fel. Csaknem örömmel fogadták ezt a kis neszt, mintegy üzenetet az okok és hatások birodalmából. Elégtétellel állapították meg, hogy a borzalmas szakadék hidjuk alatt valahol mégis csak véget ért.

Az ember még mindig ugyanabban a távolságban haladt előttük, mint akkor, mikor először megpillantották.

— Igen, ez az ember valóban az, aki a felöltőjét hordja — mondta Fred, mintha ehhez a megerősítéshez a lezuhanó üveg koppanására lett volna szüksége —, meg fogjuk találni Zelinát.

— Gondolja? — akaszkodott belé reménykedve Gulliver.

— Ha csak ő maga nem akarja másként . . .

Tovább követték az embert Gulliver felöltőjében, aki előttük haladt a ferde hidon, mindig ugyanabban a távolságban. Az ő sietségük az embert is gyorsabb lépésekre ösztökölte, tétovázásukat ő is lassítással egyensúlyozta. Néha a deszkák hin-

tázni kezdtek lábuk alatt, vékony pallók a tátongó szakadék felett. A deszkák lukait sötétségből gyurt dugók tömték el. Fred úgy vélte, hogy óvakodni kell attól, hogy kiszedjék azokat, mert ebben az esetben a sötétség, mint a megfirt alvilági tó özönlene be és öntené el őket.

— Hová jutunk itt? — kérdezte Gulliver végtelen vándorlásuk után.

Fred a vállát vonogatva mutatott vezetőjükre:

— Ameddig ez előttünk jár . . .!

Egy ember lépett a vezető elé, aki landsknechtszerűen összeverte bokáit, egy lándzsát tartott keresztbe utja elé, mintha a bejáratot akarná elállítani. Mivel a felöltös ember fölényes biztonsággal emelte fel kezét az utonálló ellen, a Landsknecht visszavette lándzsáját, tisztelettudóan ismerve el a jövevény jogosultságát. Amikor Fred és Gulliver odaértek, látták, hogy az őr valóban a landsknechtek ruháját hordja, zsoldosát a XVI. századból, hasított bugyogóban, kétszinű ködmönben és barettel lecsüngő zsinórokkal. Az illető emlékeztetett a híres Landvogt két legényére, Friesshartra és Leutholdra, akiknek Gessler kalapját kellett őrizniök. Az őr őket is üdvözölte, de valahogyan fölényesebben, körülbelül való mosolygó bizalmassággal.

— Csak menjenek tovább, — mondta nagy kegyesen és leereszkedő jósággal, — a hercegnő már fent van.

— Nem a hercegnőről van szó, — válaszolta Fred, akit bosszantott az őr arcfintora, — a hercegnő nincs itt. Ellenben missz Gulliver Zelina itt van.

A Landsknecht jobban-tudóan mosolygott:

— Ugyan menjen! Én itt jól kiismerem magam. Elég régen állok itt. Ez a híres utca a Tell Vilmosból.

Fred még néhány lépést tett, azután megfordult :

— Ha önt talán Gessler-kalapja miatt állították ide, akkor meg kell mondanom, hogy a ruhája nem megfelelő. Maga a XVI-ik századból hordja, már pedig a mondabeli Gessler a XIV-ik század elejére esik. Csak, hogy tudja!

— Igazán? — mondta az ember megrökönyödve.

Diadalmát Fred nem sokáig hordta magában, az út tulságosan igénybe vette figyelmét. A hid megrongálódott, korhadt deszkák töredezték a lábuk alatt, a palánkok között elszaporodtak a feketén eltömött lukak és hasadékok. Ugrálva érték el a padlástetőt, mely mint a pajta, ferde gerendákat ágaskodtatott és magasan fenn csucsba egyesített. Mindenféle ládák heverték szanaszéjjel, melyekből poros ruhadarabok hullottak ki, koronázási köpenyek, lovagi csizmák és bársony ruhák, hosszú uszályokkal. Az ember Gulliver felöltőjében egy vasajton surrant keresztül és amikor követték őt, észrevették, hogy nem is járnak oly magasan, amint gondolták. Egész hosszadalmas vándorlásuk csupán egy nagy színház legfelsőbb erkélyére vezetett. Összegyűrt papírcédulák heverték szanaszéjjel, almahéjjak göndörödtek a padlón, mintha arra törekednének, hogy betűket formáljanak és görcsös merevedéssel érthetővé tegyék magukat.

— Érti most már, — suttogetta Fred, nem minden elégtétel nélkül, — hogy miért áll az az ember történelmi ruhában odalennt? Színházban vagyunk. Vezetőnk eltűnt. Ez azt jelenti, hogy célhoz értünk.

Előttük vasrács kanyarodott az erkély mellvédjére, hogy a tolongó nézőtömeget a lezuhanástól és tagjaik összezuzásától megóvja. A mélységből hangzavarral átszőtt világosság gőzölgött felfelé. Falépcsőkön botorkáltak lefelé a könyöklőig. Sülyedő erkélyek terültek el előttük, alattuk az üres

széksorok, lustán, elszokva attól a szolgálattól, hogy embereket fogadjanak ölükbe. Az egyik páholyban ült az ember Gulliver felöltőjében. A színpad fényárjában valamelyik város terére nyitott kilátást, ahol asszonyok nyüzsögtek, a középben pedig rikácsoló asszonyoktól körülvéve, mozdulatlanul, lehorgasztott fejjel állt az elítélt Zelina... Az öltözőszobácskák tömkelege volt Zelina börtöne. Nyugtalanul mérte végig ezeket, valamilyen feszültségtől ösztökélve, mely minden elkövetkező órától várt valamit. A cellákban még érezhető volt a rizs-por és az arcfesték tompa illata, Zelina minden egyes téglét és dobozt, melyek a portól vak tükrök előtt állottak, azzal a kételyektől rágott reménységgel vette a kezébe, hogy valamilyen jó hirt találhat bennük. Az egyik sarokban egy félig elégett paróka hevert és ő elképzelte, hogy Siegfried, vagy Walter Stolzing mekkora irtózattal téphette le fejéről, amikor a véletlenség lángra gyújtotta azokat. Hogy a ragasztott és festett hősiességből, hogyan zuhantak vissza a közönséges, kényeskedő halandóságba!

— A kulisszák mögött... mondta némi lebecsüléssel, — a kulisszák mögött...!

Zelina magasan e világ fölé emelkedett, melynek hátterét, törhetetlen emberségére való tekintettel, tartózkodási helyéül ajánlották fel neki.

Egyetlen szót hordott magában, amely magatartását megerősítette, egy suitogást az ajtó hasadéján keresztül:

— Meg fogjuk menteni!

Felismerhetetlen hang volt ez, de ki más lehetett volna, mint dr. Neu, aki elhatározta, hogy elhárítja a veszedelmet, melyben Zelina forgott. És ő várta megszabadítóját. Egy öreg öltöztetőnő hordta neki az ételt, némán szolgálta őt ki. Zelina többször megkísérelte, hogy beszédbe elegyedjek vele, de az asszony legügyesebb és legfeleletre

ingerlőbb kérdéseire sem válaszolt. Zelina hirtelen egy porcellán puder-tégelyt ejtett le az asszony mellett a földre, anélkül, hogy az öreg egyetlen arcizma is megrándulna.

Ugylátszik az öreg süket is volt.

Milyen megnyugtató lehet, gondolta Zelina, fogolyként ülni négy fal között, fehérre festett, nedvességtől foltos falak között és magasan rácsozott ablak alatt, mely a vágyat jelenti. Ott a szellem felgyülemlik, önmagába mélyül és talán új világokat fedez fel. De itt, ebben a színházi világban, ahol egyik cella kopottsága a másikba omlik, csak a pusztulás érezhető, az ember elveszíti önmagát, martalékul veti oda magát és senkitől sem kaphatja magát vissza. Ez lenne a művészet, mely ebből a kordélyból árad, nem-e a legrettenetesebb csalás ez, csalása az emberiségnek? Hogyan ábrázolhatja ez a magasabb és tisztább igazságot, hogy lehetne ez a jelentékenyebb lét megnyilatkozása, ha ilyen lukakból árad, ezekből a festékekkel és puderrel tele cellákból, melyeket a kicsinyes önzés pókhálója borít el?

Zelina megértette, hogy őt a gonoszság éles-elméjűségével zárták el, abból a célból, hogy különleges, finomultabb szellemi kinokba részesítsék. Most minden nemes és igaz érzelmével, mely lényét telítette, védekezésre határozta el magát. Szüksége volt erejére, amikor felfedezte, hogy állhatatosságát szörnyű próbára akarják tenni. Eddig még nem tűnt fel neki, hogy minden ajtó fölé egy szó volt festve, nagy fekete, íromba betűkkel, ez a szó: „Konkurrencia”.

Milyen borzalmas szó — gondolta, amikor először olvasta. Elhagyta a helyiséget, a szomszédos szobába ment, ennek is mindkét ajtaja fölött ott állott a szó: „Konkurrencia”. Amikor ebből is elmenekült, ismét más szobákba jutott, amelyeknek

ajtói felett ugyanez állott. Minden ajtó ugyanezt a szót szórta elébe, lehorgasztott fejvel akart átlépni a küszöbökön, de ez a szó fölrántotta a fejét, olvasni kényszerítette őt: „Konkurrencia“. Bolyongása ekkor már vad futássá fajult, a szó korbácsolta őt, utána nyelvelt, mint a seb maródott húsába, mint a seb, melybe minden pillanatban új mérget csöpögtetnek. Varázsszó volt ez, mely marcangolta a lényét, csunyasága ráripakodott, a csontjáiig rágódott, mint a fekély, melynek gennye fojtogatta. És mialatt irtózáttal igyekezett menekülni a szó elől, szeméit lehunyta, ajkai az utálattól szakadatlanul ezt mormolták: „Konkurrencia! Konkurrencia!“

Most már biztosan tudta, hogy meg akarják ölni, hogy már rég kimondták az ítéletet és hogy ezt lassu, borzalmas módon fogják végrehajtani, ha csak időközben nem érkezik segítség.

Hirtelen a zöld Micivel állott szemben. A fiatal nő még mindig ingerlő meztelensége fölött Loreley fátyolruháját hordta s a fején koszorút zöld vízi rózsalevelekből.

— Hogy tetszik nagysádnak minálunk? — kérdezte a zöld Mici és a tekintete gyűlölettel és gunnyal borította el Zelinát.

Ellenségenek láttára Zelina elszántan és nyugodtan kérdezte:

— Miért tartanak itt fogva engemet?

Egy szén ironnal, melyet a zöld Mici a tükör párkányáról vett le, meghosszabbította szemöldökének ívét. Elcsodálkozással felelte:

— Hát... miért jött hozzánk, ha nem azért, hogy nálunk maradjon?

— Semmiesetre sem azért, hogy minden ajtó fölött azt a szót olvassam, hogy „Konkurrencia“. Azt hiszem az a céljuk, hogy megőrjítsenek.

Mici közelebb lépett, mintha karjait testvéri

gyengédséggel akarná Zelina vállára tenni, de Zelina kitért érintése elől:

— Meg kell, hogy mondjam, hogy nagysádnak meleg protektora van. Dr. Neu ur nagy fáradságot vesz magának, hogy nagysádnak más tartózkodási helyet utaljanak ki. De nagysád tudhatná, hogy az uraknak most kevés beleszólásuk van. Mi asszonyok kezünkbe ragadtuk a hatalmat és azt a saját alapelveink szerint gyakoroljuk. Lente Festina kisasszony, a közlekedésügy egykori államtitkára, aki most az élünkön áll, teljesen önálló és keveset ad az egyébként még oly sokat szenvedett személyiségek alkalmazására.

Zelinát szikraeső járta át, lényében egy tü acélosodott meg, mely ellensége ellen szegeződött. A harc a férfi birtoklásáért indult, a férfiért, akit ez a nő a nőtény jogán akart megtartani magának. tagadva mindent, ami lelki, csupán csipője, keble és telhetetlen öle révén. Nem akarta kiadni a férfit, akinek kemény husába vágta fogait és akit a mult és vad szerelmi harcok ősi jogán tartott a magáénak. Milyen másként szerette Zelina ezt a férfit.

— Nem fog sikerülni megőrzítenie engem — mondta Zelina.

A zöld Mici kacagott.

— Ime már itt jönnek a vendégek...

Valóban az asszonyok serege özönlött a festékes cellákba, párosával lépték át a küszöböt, udvariasan szeretetreméltó mosollyal, mely vékonyan és hamisan tapadt az ajkukra. Kórista nők fáradt mosolya volt ez, akiknek a rendező parancsolta meg, hogy barátságos arcot vágjanak. Egymásfelé bólogattak, kényszeredett bájjal integettek egymásnak, megédesítették pillantásaikat, mindezt egy szigorú játék-mester felügyelete alatt és a láthatatlan közönség szemeláttára, melynek rendelkezésére kel-

lett állaniok. Amikor Zelina mellett elvonultak, szívélyességük vigyorgása egyenesen ellenszenvenessé vált. Moraj szállott fel, felhővé vastagodott a fejek felett, mely az ajkáról szakadatlan táplálékot kapott. Zelina most észrevette, hogy a moraj felhője nem egyéb, mint a levegőben vibráló szó: „Konkurrencia“. Amikor a nők valamelyik ajtóhoz értek, meglassították lépteiket, a tekintetüket felémelték a fekete felirathoz: „Konkurrencia“ és félhangon felolvasták.

Ez a megismerés megszabadította Zelinát a teljes értelmetlenség félelméből. Hirtelen megértette, hogy ezek a helyiségek szigorú törvényeknek voltak alávetve, alávetve a parancsnak, hogy mindenki, aki ezeken az ajtókon belép, köteles a feliratot hangosan felolvasni.

Lente Festina férficsizmában és bajusszal tűnt fel Zelina mellett, szinte csöpögve az előzékenységtől:

— Végtelenül örülök, látva azt, hogy nagysád megértést kezd mutatni szokásaink és berendezéseink iránt.

— Őh — mondta Zelina szárazon és öntudatosan, — ne fáradjon. Az ember csak akkor veszítheti el az eszét, ha még nem látott keresztül a törvényszerűségeken. De, ha az ember végre mögéjük került, meglelte a fegyvereit.

— Annál jobb, — fuvalázott doktor Posel kisasszony, a kereskedelem és ipar államtitkára, egy hegyes, ványadt asszonyka gyulladt szemekkel, melyek úgy hatottak, mint a kiselejtezett áru: — Annál jobb, ha minden egyebet is ily józanul tud felfogni.

A rideg folyosón, amelyen poros üveg alatt két szomoru gázlámpás égett, a szinpadra értek, látták a háttér szegényességét, farámákon vásznak, léceket és támaszokat, melyek nagy furókkal voltak a padló deszkáihoz erősítve. Előlről nézve ismét

a régi város festői piactere tárult fel előttük, az, melyet Zelina már jól ismert. Közepén azonban nagy állványt állítottak azóta, mely a háttér egész szélességén keresztül óriási siklapot tartott. Jó ideig tartott, amíg Zelina tekintete végig tapogatózva az óriási betükön, azokat eggyüvé tudta foglalni. Ismét a gyalázatos szó: „Konkurrencia” állott előtte, melyet kénytelen volt félhangon felolvasni.

— Dehát, voltaképen miféle konkurrenciáról van szó? — kérdezte Zelina a lehető legeggyedvűbben. De belül telve visszautasítással és óvatossággal.

Dr. Posel kisasszony gyuladt szemhéjakkal sandított:

— Ezuttal valódi konkurrenciáról van szó. Nézzen oda, már meg is kezdődött.

Nyüzsgő had kuszott fel az oszlopokon, melyek az óriási siklapot tartották. Balról a férgeknek hatalmas hadoszlopa vonult fel, fehér, zsíros pondrók, melyek hátrálva, zárt tömegekben csusztak előre, jobbról fájdalmasan mozgékony elevenség-gel a hangyáknak nagy serege sietett hévvel. Jobbról egy gyanusan tolakodó raj, balról heves ostromlók tömege, mely élén és szélein türelmetlen csöppeket fröccsentett. Balról, széles fehér csikban eleven tagoknak nyulos kásája közeledett a konkurrencia szó kezdetéhez, jobbról pedig a szó végéhez a csápoknak izzó patakja, a recés testeknek és szögletesen megroggyant lábaknak serege vonult fel. Mindkét oldalról valószínűs rovarhadak özönlöttek a betűk által alkotott formák közé, a pondrók nehézkesen és vastagon csurogtak belé a *K* betűbe, az *O* betű kerekdedségébe, az *U* betű serlegformájába, a szomszédos *R* betűben már oly hevesen nyüzsgött a hangyaboly, hogy a kemény testek dörzsöléséből halk zümmögés szállt fel. A felizgatott állatok nem

tudtak megnyugodni, egymásra halmozódtak, átfutottak a betük körvonalain, visszafordultak és ismét összetorlódtak, magukkal igyekezték rántani társaikat is.

— Ezek, ugye, a pusztulás kis ügynökei? — suttogta Mici közelről Zelina fülébe. — Most aztán majd nagysádnak kell dönten.

Az első öt betűben sárgás fénnel csillogtak a pondrók, cuppogó testek halk hullámozása, mely pontosan alkalmazkodott a formákhoz és teljesen megtöltötte azokat. A szó többi betűiben a hangyák tömege fröccskendezett és hullámozott és a saját súlyuk révén is túl estek a határokon.

— Ha nekem kell dönten, — mondta Zelina megfontoltan, — azt mondom, hogy a hangyák győztek. A *Konku* szó ugyanis nem jelent semmit, üres marad akkor is, ha még annyira megtöltötték. A *Rencia* szónak mindenesetre van némi értelme, volt egykor egy *Renc* nevű cirkusz Bécsben, ha nem is irták *R* betűvel és a végéről is hiányzott az *ia*.

Erre minden oldalról üvöltés volt a felelet, Zelina a kacagás árját érezte maga felé zuhanni, az asszonyok tébolyultan viselkedtek, összezsápták tenyereiket, hemperegtek hirtelen kitört elragadtatásukban. Lente Festina beleordított a zsidóságba:

— Itéljünk!

Az asszonyok vihara helyeselte:

— Itéljünk!

Zelina csapdába esett! Az érthetatlenség hirtelen, mint a csapó olló karmolt Zelina husába, tapogatózva zuhant le a mély sötétségbe, farkasverembe feküdt, hegyes dárdák meredtek teste ellen, hogy milyen uton-módon szolgáltatta ki magát ellenégeinek, távolról sem sejtette, de az ismeretlen szükségességek között állván, legázolva és martalékkul

dobva érezte magát. Döntés elé vitték, mely minden-
esetre kiszolgáltatta őt a gyűlöletnek. Az össze-
függések még átláthatatlanok voltak. Jól tudta, hogy
mindez csupán jól előkészített komédia volt, melyet
a zöld Mici rendezett az ő pusztulásának és láb
alól tételének végcéljával.

A Piac-tér, mely papir- és vászonházakkal vette
őt körül, vesztőhely volt. A három ítélő bíró-asszony
már ott ült a feketén leborított asztal előtt, a három :
Lente Festina, dr. Posel kisasszony és a zöld
Mici, az utolsó kísérlet néven is ismeretes. Az elnöklő
nő nagy kezében fehér pálca villogott.

— Az ítélet kimondása előtt jogszokásaink értel-
mében még egyszer megkérдем : Van-e itt valaki,
aki missz Gulliver Zelina érdekében közrejárna és
megmentené őt a törvény igazságos szigora elől ?

Az állapot, melyben Zelina most volt, a meg-
fagyott valóságnak egy neméhez hasonlított. Hely-
zetét élesebb szemmel nézte, mint valaha, ami
közvetlenül érdekelte őt, az a tudat volt, hogy
szörnyű sors vár rá ; tudta, ezek a kegyetlen asszo-
nyok készek voltak borzalmas bosszuművük végre-
hajtására. Ámde Zelina érezte, hogy szilárd réteg
övezi, áthatolhatatlan kéreg védelme alatt állott,
védelme alatt annak a formának, melynek lakója
volt és amelyet csak a legvégsőbb esetben akart
elhagyni. Nyugodtan hallgatta a bírónő ajkáról a
gonosz szavak édeskedését. Milyen középkorain
csengtek ezek a szavak. Láta, hogy az ítélet-komé-
dia ülnökeit és esküdteit kettős kör-sorban állí-
tották fel a színpadon : egy nyolcas alakjában.
Nyolc óra van, gondolta magában Zelina. A nyolcas
a végtelenség jele, mondotta benne valami. Nap-
óra ez, folytatta azután ugyanaz a valami kiegé-
szítve, melynek nyakán már alig egy maréknyi
homok található.

E kettős soron túl azután egy sereg összetorló-

dott férfit látott Zelina. Megfélemlítve és nyomottan állottak helyükön, remegve a hadonászástól, mely felettük lebegett. Ismert arcok meredtek Zelina felé: a nagy ember szalmakalapban, az egykori kancellár, Niedergesetz Ferenc, a hálósapkás ember, az esetlegességek államtitkára és Schmatlak Udó, a felemás szemű. Mindezek orvul idegenséget mutattak, ámde Zelina világos látása tudta, hogy mi ég ez alatt, nem egyéb, mint vágyódás az ő személye után, mely félelembé fulladt. A bírónő kérdése csupán forma volt, senkisémet bátorzkodott előlépni. Az egyetlent, aki merte volna, hiába kereste Zelina. Távol volt attól, hogy szemrehányásokat tegyen és nyomban összetörte keserűségének edényét. Dr. Neure gondolt. Talán titokban dolgozott megmentése érdekében.

Éppen, amikor ez a gondolata már megszilárdulni készült, meglátta őt. Ott állott Niedergesetz Ferenc mellett, hálósapkájának árnyékában, fejének csak félféle látszott, mintha szándékosan kívánná rejtve maradni. Látása kétfelé tépte Zelina kebleit, néma sikoly repült a doktor felé. Zelina látta, hogy kiáltása eltalálta őt, dr. Neu megrebbent és még mélyebben rejtőzött a hálósapka árnyékába.

Lente Festina most másodszor intézte a tömeghez formai kérdését. Halk mozgolódás és vinnyogás futott végig az emberhalmon, azután megfélekezve vonultak vissza, nem akadt erő, mely a merevségből kitörni tudott volna. Zelina egész lelkét a másik oldalra tüzelte, úgy érezte, hogy akarataival feketére égetve, darabokra tudná tépni a levegőt. Hát nem Szent György ő, gondolta Zelina, Szent György, a sárkányölő, az Isten kegyelméből való hős, hattyulovag, a szorongatottak megszabadítója, az igazság előharcosa az igazságtalanság ellen? Az Operának ezen a színpadán, ahol annyiszor bonyolították le Elza megszabadítását, akit átítattott a számtalan

istenítélet misztikus ünnepélyessége, aki megőrizte a földfeletti eltolódás varázslatos muzsikáit, itt, ezen a helyen kellene, hogy a nagy csoda még egyszer megtörténjék.

Harmadszor vetette fel a kérdést *Lente Festina*, alatta zugott a zenekar, a hallás emlékezetéből sugározva tört ki a remény kozmikus muzsikájának széles áradata.

A férfiak csoportjából mozgás tört elő, a szomszédok válla között megjelent dr. Neu arca, a szája megnyílt, mintha kiáltani akarna. Zelina mellett szalmaszékéből hirtelen felpattant a zöld Mici és görcsösen megfeszült izmokkal, egész testével előrelendült. Zelina tekintetének határán hevenyészve tűnt föl a zöld Mici torzult arca. Zöld haja sercegett? Apró tincsei leomlottak? A levegő a halálos szenvedély szárnyasuhogásától zugott?

Zelina ostorcsapásokat vélt látni dr. Neu arcán a két szeme között. Mint a balta hasította ketté homlokát a zöld Mici szemének csábító sugara. Hirtelen elernyedés megváltoztatta vonásait, megtántorodott. Zelina kinyújtotta kezeit, tudat alatti érzés repesztette szét erejét, hozzákiváncozott. Ha ő nem segít...? Minden erejét összegyűjtötte, minden eddigit messze eltaszított magától, csak előre kíváncozott, hozzá. Vigyél, vigyél, vonaglott a legbensejében. Harcolt érte, levetkeztette az utolsó igazságot is: mi köze volt neki az emberiséghez, csak őt akarta, őt, az egész emberiség nem volt egyéb az utnál, mely hozzá vezet. És te nem tudod ezt? — könyörögtek a szemei, — neked ezt tudnod kell. Most valami egész különös történt. Imát zokogott fel Istenhez, s az egyébként néptelen égboltozatot egyszerre tevékenykedő hatalmakkal népesítette be, akiktől igazságot követelt a maga részére. Valami, amit évek óta nem mivelt, hatolt ebben a pillanatban lényébe,

gyermekhit, a lét meseszerűsége és sok csodás kapcsolat ember és Isten között. Ugy érezte, mintha eddig ismeretlen gondolat-helyiségekbe jutna, melyekben megmerevedett alakok kelnek életre. Le kellett kényszerítenie az Istent, mint a kötélhurkot vetette imáját nagy feje köré. Megrázkódtatása oly nagy volt, azt hitte, ezután nem is jöhet egyéb, mint a halál, az elmulás.

Ekkor ismét meglátta dr. Neu ingadozását és meghunyászkodását. Ijedten hátrált meg a láthatatlan ütések elől, a tekintete riadtan menekült a Zelináé elől, mintha összeegyeztetlenség válna ki ismét valamilyen keverékből. Azután újból elrejtőzött, teljesen elmerült a hálósapka árnyékában.

Zelina, aki egykor repülőgépen zugva zuhant le a felhők magasságából, most másodszor érte meg ugyanezt: a tépő görcsöt alsótestében, vékony köteleken a világűrben himbáló szívét... Vége! Létéből kiszakadt a középpont, a súlyponttalan rendszer sötét szférákat zuzott össze összeomlásával és mindez távol Isten kezétől. A feje fölött recsegve törött el a fehér pálca.

— Mivel missz Gulliver Zelinát senkisémmé váltotta ki, — mondta Lente Festina lassan és megfontoltan, — jogszokásaink értelmében hatalmunk alá került és a fekete mise által áldozatként, szolgálóként nekünk ítéltetett.

A fekete mise, gondolta Zelina, lehetséges-e, hogy elmúlt időknek ez a gyalázatossága még mindig él itt és törvényerőre emelkedett. Eszébe jutottak az erkölcstelen, titkos társaságok, melyekről egykor olvasott, az istentelen kéjencek buja kicsapongásai, a kéjenceké, akik egy asszony meztelen testén mondtak misét a sátán tisztelőjére. Lehetséges, hogy a gyűlölet orgiái felújították a legszentebb szentségek kigunyolását és beszennyezték a szokásokat, melyek ha már el is

porladtak, de egykor mégis tiszteletreméltóak voltak?

A három nő-bíró, most papnő, egy papírrózsákkal koszoruzott nemez- és deszkaoltár körül állott, mely festékekkel márványt utánzott. Az asszonyok visszavonultak, kört formáltak az áldozat feje körül. Lente Festina és dr. Posel kisaszony között egy ember állott, egy szörnnyeteg. A koponyáját ótvar borította, a szemszögletében geny ült, az orrát fekély rágtá szét annyira, hogy a darabos seb szegélyein túl az orr üregei látszóttak. A tapadó alak nagy kinnal tartotta talpon magát a két asszony között, a lenyuzott test két szeméből azonban mégis éhség villogott az asszonyhus felé, csillapíthatatlan vágy a kéjlegés és a megkínzott tagok hörgése után.

— Az áldozó pap! — mondta Lente Festina.

A zöld Mici száját Zelina füléhez tette, mérget csepegtetett belé:

— A vőlegényed!

Ekkor egy mély hang csattant fel a férfiak seregéből, egy szalmakalap lengett a feje fölött:

— Óvva intek a diplomáciai bonyodalmaktól Amerikával.

— Hallgasson! — dörögte Lente Festina kisaszony, anélkül, hogy lassu nyugalma elhagyná.

Ebben a pillanatban, amidőn minden figyelem Zelinától a bátor közbeszóló felé fordult, egy kéz nyúlt Zelina karja után és az oltár mögé vonta őt.

— Gyorsan! Gyorsan! — suttogta az ember.

A festett háttér felé futottak az izgatott asszonyok között, akik mintha nem is látták volna őket.

— Istenem, hiszen itt nem mehetünk tovább, — lihegte Zelina.

Ami előttük állt, csak diszlet volt, utcák, házak durván festett perspektívája, mely a hatal-

mas, lecsüngő vásznat diszította. De amikor Zelina csaknem fejfel rohant neki a lenge akadálnak, a házak mindkét oldalt kettéváltak, az utca elébe borult, a valóság volt, este csillagképek alatt, melyek igazi háztetők között reszkettek.

Gulliver és Fred Gregor Zelina mellett futottak. Mögöttük zugott a zaj. Észrevették Zelina menekülését és utána vetették magukat.

— Nem birom tovább, — hörögte Zelina.

— Még csak egy kis darabot! — mondta miszter Gulliver.

Erre a mélységből is dübörgés tört feléjük, melynek éppen szembe futottak.

— Bekerítettek! — lihegte Zelina.

Fred Gregor egész hosszában a földhöz vágódott, indiánus módra fülelni kezdett, fülét a kocsit követetere szoritotta.

— Nem, — mondotta felpattanva, — harci zenét hallok. A földdevők lehetnek, akik megkezdtek a hadjáratot. Meg vagyunk mentve.

Egy mellékutcába kanyarodtak és alig néhány száz lépéssel utóbb, a romszakadék bejáratánál, maguk mögött már hallották az első összeütközést a földdevők és Zelina üldözői között.

21. FELÉBREDÉS.

— Hagyjuk nyugodtan aludni, — mondotta dr. Lachnit, felállva és stetoszkópját levéve Zelina kebléről. — Azt hiszem, néhány óra múlva magától felébred.

Dr. Beatty elégedetlenséget fintoitott. Beatty az utolsó utazó társasággal érkezett meg, nyilván azért, hogy a *morbus Viennensist* a helyszínén tanulmányozza. És ime azzal kezdhette volna, hogy orvosi segítségét felajánlja missz Gullivernek, ha a

betegágánál nem lép elébe ez a dr. Lachnit, aki azt állította, hogy őt ugyancsak miszter Gulliver hívta a beteghez.

Dr. Beatty úgy vélte, hogy Zelina mély eszméletlensége a bécsi betegség egy eddig még ismeretlen formája. Ha meg is volt győződve arról, hogy rendszerint egyetlen beoltás Philantropinjából elegendő, hogy a baktériumok ellentállását megtörje, ezuttal nem zárta el magát attól a lehetőségtől, hogy bizonyos körülmények között, például a nagy lelki megrázkódtatások által okozott esetekben, második injekció is szükségessé válhat.

Hajlandónak is mutatkozott, hogy ezt nyomban végrehajtsa. A néger a sarokban állott és teljes erejével rázta az óriási Philantropin üveget. Az asztalon téglék és tálak között szanaszét heverték a műszerek. Dr. Lachnit azonban vétót mondott. Megtagadott minden injekciót, a legnagyobb orvosi biztonsággal azt állította, amit dr. Beatty nagyképu szemtelenségnek minősített, hogy a *morbus Viennensisről* szó sem lehet és hogy a beteget kimélni kell a beoltásoktól.

A helyzet csaknem úgy alakult, hogy a két orvos összeverekszik Zelina betegága mellett. Beatty rosszkedvűen az ablakhoz hívta miszter Gulliver A. Főbust és szemrehányóan megkérdezte tőle, mi jutott eszébe, hogy ezt a bécsi kuruzslót ide hívta, akinek a jelenléte egyenesen sértő reá nézve. Gulliver igazsága tudatában jó lelkiismerettel igazolta magát, az idegen orvos megjelenését ő sem érti, hiszen öneki halvány sejtelve sem volt jelenlétéről, még kevésbé hívatta pedig. Erre Beatty még öntudatosabban lépett fel, dőngette a szilárd talajt, melyet lába alatt érzett és megmaradt amellett, hogy a beteget be kell oltani. Talán győzött is volna végül a betolakodó felett, ha közben nem történik az, hogy Zelina mély eszméletlenségéből,

tényleg magától, minden külső beavatkozás nélkül, felébredt.

A tekintete tiszta volt, pulzusa láztalan és csodálkozva vette észre apját aggódva ülni ágyánál, a két orvost, az ismertet, felfegyverkezve fecskendezőjével, az ismeretlent, védekezve a Philantropin támadása ellen.

— Mi történt velem? — kérdezte, miután környezetéről hiába igyekezett a titkot leolvasni. Atyja gyengéden ült ágya szélére, megfogta kezét, cirogatta ujjait.

— Beteg voltál. Dr. Beatty azt hiszi, hogy a *morbus Viennensisnek* egy rohama lepett meg.

Zelina a fejét rázta, nem ezt akarta tudni. Hanem, hogy mi történt azelőtt? Segélyt kérően nézett miszter Gulliver dr. Beatty után, de ezt az idegen orvos félrehuzta és a Philantropin hatása felől vitatkozott vele.

— Megint elhagytál bennünket, — mondta Gulliver végül, igyekezve a szemrehányásnak még leghalkabb mellékhangjait is elnyomni magában. — Sokáig kellett keresnünk téged. Ha végül nem kaptunk volna értesítést...

— Hol voltam?

— Visszatértél a vörös kézhez. Én megértlek... — vetette gyorsan közbe, midőn észrevette, hogy Zelina fegyverkezik, — a te jó szived... Nem tudtad elviselni, hogy mindent átengedjünk Mac Kinley-nek.

— És...?

— Eszméi szolgálatába álltál. Egy jótékonycélu előadás főpróbája alatt hirtelen elájultál. Valami asszony-bizottság gyűlt egybe, mely holmi operát akart előadni. Te is átvettél egy szerepet. A legnagyobb zavarba voltak, amikor elájultál közöttük. Nem tudták mihez kezdjenek, mert te a legszigorubban meghagytad nekik, hogy el ne áruljanak

nekünk. Pedig ők maguk se tudták, hogy mi történt veled, és hogy viselhetik-e a felelősséget.

Zelina lehunyt szemmel feküdt ágyán, a szavak könnyen és lágyan surrantak el felette, mint a csodamadaraknak légies raja. Az átélt eseményekből most halvány képek derengtek feléje:

— És a földdevők? — kérdezte.

— A földdevők? Honnét tudsz felőlük? Na igen — ugylátszik Bécsben megint belpolitikai zavarok törtek ki. Még mindig nem volt nekik elég. Mi óvakodunk a beavatkozástól. Mi nem tehetünk egyebet, minthogy végig nézzük, hogyan intézik el vitájukat és hogy miként hajtják végre az átalakulásokat. Nekünk nem szabad belső ügyeikbe avatkoznunk. A többi védő államok minden beavatkozásunkat tisztességtelen konkurenciának...

— Ne, ne, — kiáltott fel Zelina és befogta a fülét, — nem akarom ezt a szót...

Gulliver ismét elcsodálkozott, de Lachnit ebben a pillanatban mattot adott kollegájának, az ágyhoz lépett, hogy az apai befolyást megerősítse.

— Hogy érzi magát a kisasszony?

Zelina hálásan mosolygott. Végtelen megnyugtató áradt ebből az emberből. Ez a megnyugvás lényének tulontul nagy jóságából fakadt. Mintha ez az ember csodatévők hatalmával rendelkezne, mely kezeérintésével és a szavak hangjának melegségével is gyógyítani tud. Szomorú ember volt, nyilván sok bánatot őrzött, de másoknak erőt adott. Világos szemmel, mint amilyen az ismeretlenségből visszatérő öntudat, nézett Zelina rajta keresztül és mintha tiszta vízbe tekintett volna. Lelkének csupán egyetlen kerülete maradt elzárva, itt áthatolhatatlanság meredt feléje. Itt hiába kísérletezett, hiába rázta a závárokat, minden hidegen taszította vissza.

— Maradjon nyugton az ágyában. Holnap keljen föl, úgy mint máskor. Orvosságot nem írok.

Lachnit hangját dr. Beatty felé irányította, aki mogorván, az elcsapott kegyencet játszott. Lachnit ajkai körül egészen halk, jólelkű mosoly rajzolódott:

— Az utókezelést majd a kollega ur egyedül lesz szíves átvenni.

Lovagias visszavonulás volt.

— Ön nem jön többé? — kérdezte Zelina némi csalódással.

— Bocsássa meg, kérem. A feleségem súlyos beteg. Sürgős szüksége van reám.

Zelina észrevette, mint borítja el őt a gyász, amikor erről beszélt; erre visszavonult kívánságai-val. Dr. Beatty az ágy felé tévővázott, óvatosan ismét megtalálta a lába alól kicsuszott talajt.

Fred Gregor kérdeztette, hogy missz Gulliver fogadná-e? Lizi, az indián vérű szobaleány, kacéran meglibbentette szoknyáját, amikor ajtót nyitott előtte. Ennek a beteglátogatásnak formaiságát Zelina nem ismerhette félre. Fred, mint jó barát örült megmenekülésének, a gyógyulásának. Valami tör-ténhetett, aminek hatalmasabb lélegzetében, szenvedélyének lángjai teljesen elaludtak, melyek pedig legutolsó együttlétük alkalmával — milyen régen is volt ez? — még erősen fenyegették Zelinát. Missz Gulliver még nem mert a saját sebei felé fordulni, tudta, hogy akkor kénytelen lesz megismerni, milyen keserű egyedüllétbe került.

Dr. Lachnit kalapja után nyult.

— Nem látom többé?

— Egyszer majd ismét felkeresem. De nem aggódok többé ön miatt.

Lachnit Fred Gregorral együtt ment le a lépcsőn. A szálloda gépkocsija az utcán állott.

— Ön szabad? — kérdezte Fred és amikor a

doktor igenlően felelt: — Megengedi, hogy hazavigyem, doktor ur?

Elhelyezkedtek a kocsiban.

Hol lakik?

Dr. Lachnit Hietzing-ben lakott és így közös útja volt FreddeL. Lachnit pulzusa hevesebben vert, amikor az autó elindult.

— Tudja, — mondta fájdalmas mosollyal, — a testi érzéseknek is megvan az emlékező tehetőségük. Hány éve már annak, hogy autóval mentem. Az emberek mondhatnak amit akarnak: a kultura dolgai bizonyos terjedelemben alkotórészei lettek saját lényünknek. A saját lényünk egy darabját veszítettük el akkor, amikor ezeket elvették tőlünk. Nevezzen ki, ha jól esik; de engem meghat, hogy ismét autóban ülhetek.

— Ön az egész idő alatt itt volt? Sohasem távozott a romok közül?

— Mindent végig csináltam itt, az egész összeomlást. A sors semmitől sem kimélt meg engem.

Amikor a Máriahilfer-uton robogtak végig, a nagy laktanya-tömb mellett, a Morgenstern-gárda egykori védváránál, észrevették, hogy a megrázkódítások hatalmas rést hasítottak a falazatba. A hasadékok, mint a cikk-cakkos villám futott fel a gyalogjárótól a tető oromzatáig és nyomban azután az egész fal előre hajlott, megingott és hangtalanul magába rogyott. Óriási poroszlop gomolygott fel a kőtörmelék fölött.

— Nézze csak, ez olyan, mintha a romok elfáradtak volna, — mondta Lachnit Arcát félig hátrafordította a tovább robogó kocsiban.

Fred lopva nézett rá oldalról. Ajkának és a szájának vonala Fredben a legbensőbb gyengédséget ébresztette. Rendkívül fontosnak érezte, hogy mi lehet az a homályos sejtelem, amit a doktorral szemben érzett. Miért csüngött olyan végtelen oda-

adással ezen az idegen emberen? Miféle kapocs támadt közöttük már az első pillanattól kezdve?

— És most? — kérdezte Fred — nem lehetnék valamiben a szolgálatára? Miszter Gullivernek nagyon nagy a befolyása. Nem lehetetlen, hogy elviszi önt innen.

— Már késő, — mondta Lachnit vékony, keserű ajakkal és komor homlokkal, — most már késő. Feleségem súlyos beteg. Esztendőnkön keresztül hősieken küzdött velem a szörnyű magányban. Most azonban furcsa rögeszme fészkelődött az agyába. Azt képzei... az a gondolat rögződött benne, hogy egy gyermekünk lett volna, akit megmagyarázhatatlan körülmények között elvesztettünk. Ezt a sémát gyászolja hosszú ideje. Ettől egész gondolkozásmódja megzavarodott. Már nem is beszél egyébről. Engem okoz, mintha én elraboltam, vagy megöltem volna a gyermekét. Ettől betegedett meg, a lelke után pusztul a teste is. És én, a férj és az orvos tehetetlenül állok mellette, látom az életét elmulni és nem tudok segíteni.

A fájdalom szakadéka nyílt meg, mely elnémitotta Fredet. Szavak nem értek az ember szenvedéséhez.

— A magányosságnak is megvannak a kísértetei, — mondta Lachnit, rövid idő múlva, — démonokat hoz a világra. Egészen más valami az, önként hagyni el a világot és visszavonulni előle azzal a tudattal, hogy mindenkor ismét visszatérhetünk oda; és megint más valami az, magányosságra ítélve lenni, ami azáltal keletkezett, hogy a világ visszavonult és elzárkozott előttünk.

Fred szűknek érezte magát ahhoz, hogy mindent befogadja. Mindez csupán csöppenként hullott beléje. Napfény gyülemlt fel benne, szemben fájdalmas elborulásával. Hirtelen az az ötlete támadt:

mi lenne, ha ezt az embert az üvegkoporsóhoz hívná? Talán ő ismeri az utat az élethez? De azután visszautasította ezt a gondolatot magától, mint a kísértést: nem, semmi idegen ne álljon közém és ő közé, tapogató kéz ne érjen ehhez a kimondhatatlanul finom, természetellenes képződményhez, aki az övé volt azáltal, hogy Isten kegyéből megláthatta. A leánynak fel kell ébrednie, mint a mesében, amennyiben a mérgezett alma majd kihull torkából. Ez a teremtés teljesen az övé, akit a vágya és a mélység megnevezhetetlen ereje fog felébreszteni.

Autójuk a vadonban rozsdás, omladozó vasrács előtt állott meg:

— Itt lakom, — mondta Lachnit kiszállva a kocsi-
ból, — köszönöm szépen... az utazást...

Fred ismét melegen hullámozó szívéllyel meg hosszabbította a kézszorítást:

— Fontolja meg ajánlatomat. Miért maradna itt? Ha a felesége más környezetbe kerül, talán ismét meggyógyul. A kötelessége lenne... Miszter Gulliver a lekötözöttje önnek. Az ön biztonsága az első pillanattól fogva megnyugtatólag hatott rá.

Gondolatai most új irányt vettek:

— Egyébként, hogyan került ön a szállodába? Hogyan lehetett olyan gyorsan célnál? Hiszen már a lépcsőn szembe jött velünk, amikor Gulliver kisasszonyt hozták.

Lachnit elgondolkozva állott szembe vele, értelem nélkül hallotta szavait:

— Hiszen értem küldtek valakit.

— Hogy mondja? Érte küldtek?

— Várjon csak, — gondolkozott Lachnit, — a hajnali szürkületben kopogtattak az ajtómon. Egy férfi állt ott, az arcát nem láthattam. Hogy jönnék-e azonnal a Bristol szállodába? Magam is eléggé elcsodálkoztam azon, hogy tudtak felőlem.

Fred visszavette a kezét:

— Akkor hát... a viszontlátásra! És fontolja jól meg a dolgot. Kötelessége, hogy megmentse a feleségét.

Az autó egyet fordult, kanyarodott és vitte Fredet meséjéhez az üvegkoporsóban. Ugyanakkor, amikor Fred a schönbrunni parkba érkezett és elgondolkozva, boldogsággal telten ment a zöld zsalugáteres sárga ház felé, dr. Lachnit belépett Gundis szobájába. Az asszony nyugágyon feküdt és didergett a sok takaró alatt. Szemei kerekre nyílva és félelemmel telve meredtek előre:

— Nála voltál?

— Egy amerikai hölgyhöz hívtak a Bristol szállodába, — mondta Lachnit, olyan mosollyal halolva Gundis fölé, mely abból a világból fakadt, melyet már mindaketten régen elfelejtettek. — Autoztam. Emlékszel még milyen ez? Valamennyi izmunk reszket a gyorsaságtól, boldogító repülés ez a tér mélyén.

Gundis lehunyta a szemét, visszahajlott, halk borzalom reszkettette meg:

— Menj tőlem, — lehelte, mintha szorongó érzést szivna a lelkére.

Lachnit fájdalmasan lépett vissza, harag nélkül, hiszen tudta, hogy az asszony agya kusza rögeszmék között tévelyeg. Ennek ellenére is izgatta őt, hogy olyan dolgokról beszéljen, melyeknek a befolyásától másirányba terelést remélhetett.

Nem, ne hidd, hogy mindezt csak elképzelem, ne hidd, hogy képzelődöm, hiszen értem jött valaki és... hallod Gundis: ha akarnád, most elmehetnénk innen. Reménnyel kecsegtetnek... az amerikaiak mindent tudnak, amit csak akarnak. A megszabadításunkat is keresztül tudják vinni. A börtönünk megnyílik, nem leszünk többé foglyok. A kevés esztendőt, ami még hátra van, ismét

emberek között tölthetjük el. Ismét szívéllyességre találunk, amivel egyik ember a másik iránt viselkedik, jóságra, segítő kézre, ismét beállhatunk az eleven összefüggések sorába és nem vagyunk többé száműzöttek egy sivár szigeten . . .

Gundis irtózáttal rántotta fel szemhéjjait, a kezei reszketve indultak halántéka felé:

— És a gyermekünk! A gyermekünk!

A jövő derűs képei egy csapással összeomlottak. Hogyan is hihette, hogy elszakíthatja innen szerelmesét ennek a földnek, mely árnyékukat szülte?

— Persze a gyermekünk! — mormolta, miközben az asszony rögeszméivel szemben hódolatot színlelt. Így gyors megnyugvást remélt.

— És te itt akartad hagyni gyermekünket! — kiáltotta az asszony.

A takarókat lerugva magáról, felpattant székéről, hogy valamilyen tettet, mentő cselekedetet hajtson végre. Ez a gondolat, mint a farkas vetette rá magát, marcangolta a gégéjét.

— Amata! Amata! — üvöltötte.

De a gyengesége visszavetette, Lachnit keze óvatosan érintette homlokát, a vállát, ismét ráadta a takarókat.

— Nyugodj meg, nem . . . nem . . . szó sincs már róla. Itt maradunk. Nem kell visszamenned a világba. Hiszen már amugy se találnánk ott a helyünket.

Egész nagy szeretete rá ömlött az asszonyra és félénk becézgetések alá temette őt. Valami, amit a meddő remények hervasztottak, valami elfelejtett jelentkezett óva és szemrehányóan:

— De hiszen én sem mehetek el, — dünnyögte Lachnit, — nekem is meg kell oldani előbb feladatomat. Rendbe kell hoznom az agyakat . . .

Gundis mozdulatlanul feküdt, de izgalma tovább

tombolt benne, a félelmek boszorkány táncával, mely kiégette a bensejét. Lachnit lassan kiment a szobából, odaállt a tűzhelyhez és elkészítette estebédjüket. Itt, itt ezen a házon keresztül futott határa egész életének, ez volt sorsának egyenlítője, egy acél abroncs, mely azt összetartotta és amely áthághatatlan volt. Bizonyos kísérleteket még be kellett fejeznie, azután rátérhetett arra, hogy az agyakat helyreigazítsa. Hogyan is feledkezhetett meg erről? Vajjon nem volt-e árulás önmagával szemben, hogy az amerikai ajánlatát csak futó gondolattal is tovább szőtte?

Amikor a főzéssel elkészült, a telirakott tányért Gundis székéhez vitte, de az asszony, ki sem nyitva a szemét, csak a fejét rázta. Az ételek pusztá illata elegendő volt, hogy görcsösen összehuzza a gyomrát és csomót kössön a torkában.

— Enned kell, — akaratoskodott Lachnit, — ez így nem járja. Napok óta így teszel. Minden erődet elveszited. Erőszakkal foglak táplálni.

De az asszony nem hallotta őt. Szemhéjjainak belső oldalán képek vonultak el, a derűs mult kedves idilljei: Amata a zongora mellett, Amata holdfényben álmodozva az ablaknál, Amata a kertben bájosan ibolyák fölé hajolva, Amata jó kedvű hancurozásban a tyukokkal. Azután szakadékok tátongtak, rémjelenetek gomolyogtak fel gőzölögve: Amata az apja kése alatt, mely vájkált vonagló testében, Amata az elképzelhetetlenül borzalmas kinok csapdáiban hörögve, ragyogó gyermeke a pokol kinzásaitól szétdarabolva, kifecamodott tagokkal és véres csipőkkel...

Valóban Schembera bosszuműve nem sikerülhetett volna tökéletesebben!

És mégis a közvetlenség rikácsoló sötétsége alatt távoli, nyiladozó horizont határozatlan visszénye hullámozott. Gundis a szívére ölelte ellenségé-

ben a jóban való hitét, egykori kényét, mely nem halhatott meg teljesen.

Lachnit a kertbe ment, alkonyatkor kései rózsákkal tért vissza, amiket Gundis kezébe akart adni. A nyugágyon nagy csomó takaró hevert, a hosszúra nyult árnyéktömb, mely a szoba közepén feküdt, Gundis volt. Lachnit melléje vetette magát, Gundis eszméletnél volt, fáradtan mosolygott. Megkísérelte, hogy föltápáskodjon, de visszahanyatlott. Mialatt Lachnit a karját alája tolta, felemelte és ágyába vitte, szeretetteljesen korholgatta. Micsoda ostobaság, hirtelen erőgyakorlatokkal kísérletezni, amikor már napok óta bőjtől. De ő kimenne az udvarra és leölné a világossárga tyukot, melyet ugysem lehet tojásra ösztökélni. Így tehát most életét kell adni egy tyuklevesért, hogy Gundis erőre kaphasson. Emellett azonban Lachnit tudta, hogy minden másképp van.

Tudta, hogy az asszony élete kimerült. A szive egy csavaró gépben pihent, lefeszítve, egy acél rud csikorgott felette vérrel borítottan. De ő hőiesen tartotta magát, az ősről beszélt és a gyümölcsfákról, a ház mögött a vennyigéken már érett a szőlő a nap aranyától.

Gundis szája beesett, a szemüregei kékes mélységekké süppedtek, a pofacsontjai sárgán dudorodtak, mint a homokkő erei. Gundis suttogott, felemelte szempilláját:

— Te el akarsz menni... A keze tétován kuszott a takarón a Lachnité felé, de görcsösen huzódott össze, mielőtt elérte volna az ujjakat, melyek a kést tartották...

— Nem, nem — mondta Lachnit hevesen, — már nem is gondolok erre. Hiszen ez csak az amerikai ötlete volt. Jót akart, nem? Dehát mi már csak itt maradunk...

Hangok üvöltöttek az éjszakán keresztül, durva

robajlás, vad zene támolgott a sötétben. Gundis felkönyökölve hallgatózott, nyakának vékony ideg-szalagjai között görcsösen nyeldekelt:

— Mi ez?

— Bizonyára a földvők, — mondta Lachnit, — ez a néptörzs fellázadt. Szerke járják a várost és vadászatot rendeznek a kormányra. Semmi közünk hozzájuk. Ne aggódj!

Szent nyári reggel ébredt, Gundis belemerengett, mintha a fiatalságot és a menekülés reményét várná tőle... Lachnit tekintete elmerült az asszony tágranyitott szemében, amit Gundis szinte fájdalommal érzett. Visszavonta tekintetét a távolságból és férjének arcára rövidítette.

— Némely ember szemében, — felelte Lachnit az asszony néma kérdésének hatása alatt, — némely ember szemében jelek észlelhetők... betűk, lényüknek hieroglifái... a tükörfényű iris feliratokat mutat, a rostok és erecskék alakokká rendeződnek...

— Mit látsz az én szememben?

— Én — nehezen beszélt, szavai töredeзде hagyták el ajkát, — én számokat látok... egy óralapot. A mutatók a jobb szegletben, kilenc óra felett állnak. Ugy van, kilenc óra. Ez befejezi a kör harmadik negyedét.

A földvők harci zaját elnyelte az éjszaka, néha-néha a távolságból még tompán hallatszott ide a fadobok egyenletes koppanása. Gundisnak ismét elzárkózott arcán új mosoly nyomai jelentek meg, boldog odahallgatás távoli hangokra.

— Hallod? — suttogta.

— Mit?

— Zongora. Valaki zongorázik... nem hallod?

Lachnit hangja mélyen reszketett:

— Ki játszana?

Gundis lehorgaszott fejjel figyelt a szomszéd szobába:

— Ő játszik! ... Megint játszik! Hát nem hallod?

— De igen, igen hallom, — hazudta szeretete.

— Milyen szépen játszik. Még sokkal mélyebben és bensőségebben, mint valaha. A világ minden fájdalmát és boldogságát játsza. A hangok Isten szívéből jönnek, minden fájdalom benne van az emberek iránt.

A szemei lassan ismét felnyitak, mint az átlátszó kövek feküdtek szempillái között. A tekintetében szent komolyság csillogott, mely az ágy lábára irányult:

— Látod őt?

— Kit?

— Ott áll. Az ágynál. Az arca szelid és jószágos, egy másik világ fénye sugározza be. Sötét köpenyegét ledobta, a keble megtelt fénnel. Elviselhetetlen fény ez, mely vakít. Egy szó ... egy szó túlul az ajkamra ... te szegény, te ... és te ... mindketten. Ó, miért oly zürzavaros ez a világ? Csillagok emelik fel a fejüket ... elválnak az ég mezejétől ... Megbocsátást jelent a szó ... a szó: Ami!

Az ajka fölé hajolva, Lachnit az utolsó gyenge sóhajt szívtá magába:

— A gyermekünk ... szívem ... a gyermekünk!

Lachnit az asszony álláig felhuzta a takarót, két kezét jámbor mozdulattal kulcsolta össze, a szemhéjakat a kialudt kövekre szoritotta. Azután végig bolyongott a házon, tárgyakat emelt fel, melyeket az asszony egykor érintett, megcirogatta őket és ugyanarra a helyre tette vissza ahonnan elvette. Az asszony mozdulatainak árnyéka settenkedett mindenütt körülötte. Valahol még mosolyának kincseit is meg kellett, hogy találja, napfoltokat a sötét éjszakában. Fájdalom izzott a halántékain keresztül fejébe és a koponya teteje alatt találko-

zott. Mindkét ágon egy szó élt, mely nem akarta őt elhagyni;

— A gyermekünk! . . . A gyermekünk!

A zongora előtt állva, fölemelte fedelét, a billentyűk feketén és fehéren feküdtek egymás mellett, mint a napok és éjszakák. Eszébe jutottak a könnyek, melyek a szempillák közül kibuggyantak akkor, amikor a haldokló zongora hangjait meghallotta. Egy ökölbesorult kéz zuhant le, a billentyűk riktó hangzavarral ordítottak fel, eltalálták őt, belevésődtek a hangszer testébe.

Itt volt valami. Nem volt itt valaki, akinek az a feladata, hogy az emberiség maradékát megmentse e romok között? Nem indult-e a kísérlet, melynek eredményétől minden függött?

Lachnit elhagyta a házat, valahová mennie kellett, ahol vártak reá. Az utcákat a lángok rőt színe öntötte el, létének legtávolabbi körzetén dobok kalapáltak, hangok rikácsoltak . . . Az utcák vele együtt futottak, most rideg folyosókon ment végig, kopár termeken, kinyitott egy ajtót.

Ovális asztalon, acél karmokkal lebilincselve, meztelen emberi test feküdt. Gömbölyű, fiatal taglendülete egy leánynak, hosszú karcsu lábak, a csipők könnyed boltozata, a mellek csodás kettős bimbója mozdulatlan merevségben, amit csak alig észrevehető lélegzet remegtetett meg. A nagy thermovillamossági elem kapcsoló művéből drótok futottak a leány halántékához, melyek végeikkel az átfurt csontokon keresztül az agyba vezettek.

Vismuth áramuk izgatott hullámaait bocsátották ki magukból és küldték titokzatos nászra ennek az agynak eleven sejtjeibe. A koponya teteje szintén át volt furva, ott hajszál vékony, finom drótcscák fogták fel a sejtek rezgéseit és egy wheatatoni-i hidon keresztül, önműködő register-készülék felé küldték, mely a leghalkabb ingásokat is lerögzítette.

Nem mondta valaki, hogy ez az a tudományos kísérlet, melytől minden függ? Tengeri nyullal, tyukokkal és kutyákkal kezdték, meg kellett állapítani az agy idegmunkájának lefolyását.

— Igenis uraim, — mondta dr. Lachnit a terem láthatatlan hallgatói felé fordulva, miközben kezét kifeszített ujjakkal könnyedén a lebilincselte leány koponyájára tette, — Schiff Móric tanárnak ezek a kísérletei, melyet mások még fejlettebb rendszerrel követtek, nagy hasznunkra voltak. A Galvanométer segítségével megmérték az érzéki izgalmak időtartamát és erejét. Az általános szenzibilitás ingereinél a tükröknek négytől-tizenkét vonalkáig terjedő gyors elhajlását figyelték meg egyik vagy a másik irányban. Ezenkívül az egyes érzékek ingereit is pontosan megfigyelték és megmérték. Amikor a lebilincselte kutyának egy darab papírba burkolt sült szalonnát tartottak az orra elé, a tükrök elhajlása öt-nyolc fokot mutatott. Ha a Heliostatus sugarait az állat szemeire irányították, akkor a tükrök ugyan ilyen arányban hajlottak el; a hangingereket ugyanígy lehetett megfigyelni és megmérni. Ezek, uraim, az alapelvei kísérleteinknek, melyeket én lényegesen kibővítettem és megjavítottam. Már nincsen szó a külső érzékek közönséges izgalmairól, hanem az agysejteknek ama bizonyos elváltozásairól, melyek az ember sajátságai, többnyire beteges elfajulások, amelyek a bűntényeknek, a demoralizációnak és egész népek szellemi járványainak okozói. Minden ilyen ingert, a tisztára lelki ingert is, mint tudják az agysejtek molekuláris és vegyi mozgásai hajtják. Ha tehát ki tudjuk kutatni és felderíteni azokat a feltételeket, amelyek mellett ezek létrejönnek, akkor remélhetjük, hogy megtaláljuk az utakat, hogy miként lehet a lelki zavarokat a normális tevékenység visszafejlesztéséhez vezetni. Természetes, hogy

ehhez az állati kísérletezés nem elég, az emberre sajátságosan jellemző zavarokat csak az emberen magán figyelhetjük meg. Ebből a célból én kísérleti tárgyam agyát egy Thermoelem áramkörébe kapcsoltam és egy Bolométerrel kötöttem össze, mely a rezgéseket mutatja. Továbbá kísérleti tárgyam koponya tetejéből egy kör alakú darabot vágtam ki és annak helyére üveglapot helyeztem el, ami az agyvelő tevékenységét közvetlen megfigyelésünknek veti alá.

Miféle hang fakadt belőle? Egy kiáltás az élete feneketlen mélységeiről, egy kiáltás szörnyű közeledése, még kivehetetlen a magával ragadt mélységek kénsárga gőzleplében.

Ínagva, örvénytől ragadva, hajolt Lachnit a koponyába illesztett üveglap fölé, erre a kukucska lyukra a homlok és a fejtető között, mely alatt az agytekevénnyek szabadon látszottak . . . „közvetlen megfigyelésünknek veti alá“ — ismételte Lachnit eszméletlenül és dadogva.

Ebben a pillanatban a kiáltás célhoz ért, Lachnitba kapott, megcibálta őt, de amikor teljesen beléje olvadt és betöltötte őt, megszűnt kiáltás lenni, illanó sóhajjá, a haldokló sutogásával alakult át:

— A gyermekünk . . . szívem . . . a gyermekünk.

Az ember látta, hogy az agyvelő megvonaglik az üveglap alatt, látta a vér halk hullámozását, ami az élet és halál közt lebegő szívből indult. Tekintete a fehér homlokról a lekötözött leány arcára siklott . . .

Most ordítás tört ki belőle:

— Amata! Amata!

A káprázat hirtelen megszűnt, megismerte gyermekét, maga előtt látta a műtőasztalhoz kötözve, szétfürészelt koponyafalakkal és ablaküveggel a homlokán. Üvöltve vetette magát Amata testére,

tépázva esett az acélkarmoknak, de erre, mintha az élet utolsó szikrája is kialudna a leány testében, a husa megmerevedett karjaiban. Mint az agyagképződmény feküdt a leány. És, amikor Lachnit le akarta emelni az asztalról, széthullott a kezében, mint a szikkadt föld esett szét a keze érintésétől és kis halom porba gyülemlett.

Az orvos a műtőasztal mellett ájultan zuhant a földre, félregurult, a lábait felkapta, a kezei úgy tapogattak a földön, mint a vak koldusé, fekete madárraj lepte el a szemét, a szívéből szivárvány nőtt ki, a zeníthig ivelt fel és a végtelenség glóriájába merült el. Kezek integettek feléje, szárnyak suhogtak; erre elszállt félelme a fekete madaraktól és lassan elindult a szivárványon felfelé...

Abban a pillanatban, amikor az agyag, mely Amata teste volt, apja karjaiban porrá hullott, Fred Gregor különös csengést érzelt a fejében. Az üvegkoporsó mellett térdelt, a szemöldöke felett érezte az üveglap hűvös simaságát, a felület feszítő áramát, ami kérlelhetetlenül tartotta távol attól, amit ő, mint az utolsó be nem teljesülést, fájdalmas vággyal látott maga előtt: a saját lelkének ragyogó tulsó partját.

Ekkor hallotta a különös csengést fejében. Fehér villám a növényház sötétségében. Talán belőle fakadt, egy hur a bensejében, mely elszakadt és utolsó hangját dalolja? Amikor homlokát a sima koporsólapról elvette, látta, hogy a megpattant üveg csodás melódiával hullott a földre és hárfahangokkal ezüstösen törött darabokra. A csillogás életre kelt szemei előtt, eleven tagokat mozgatott.

Áhítatos tisztelettel térdelve a csoda előtt, látta Fred az ébredést. Szemek ragyogtak csillagfényben.

— Hercegnő! — dadogta. — Hercegnő, kihullott torkodból a mérgezett alma?

A leány csodálkozás nélkül felült, a testéről ruha omlott le, a két karja Fred felé tárult...

22. KÉT BOSSZUT ÁLLÓ.

Seelenheil, mint a beteg állat, mászott végig Bécs romjain és törmelékei között. Elrejtőzött, amikor emberáradat és üldözők rohantak el mellette, a menekülő kormány, akit a földevők üldöztek, furcsa fogószerszámokkal felfegyverkezve, hasonlóak ahhoz, amit a borneói embervadászok használnak. Hosszu botok voltak ezek, melyeket elől kereszt-fával kerek pántokká hajlítottak át, befelé és hátrafelé pedig éles vasszőget helyeztek el. Ezekkel a fegyverekkel rohantak a menekülők után, nyakukba vetették a pántokat és erős visszarántással homlokukba furták a szövet.

Seelenheilnak üdítő színjáték lett volna ez az emberfogdosás, de most nem tudta teljesen élvezni. Társának ellanyhulásával művének teljesülését látta veszélyeztetve, érezte, hogy a sors ellene fordult, elállja útját. Mérget és haragot nyelt, ezekben a napokban táplálkozása csupán kétségbeesés és epe volt. Fájának gyilkos és szörnyű átkai támadtak föl benne, azok az ősi szavak, melyek minden teremtetet, mint a földrengés ráztak meg és pusztítottak el.

Az ofitus suttogott a mellén. Elővette a fekete követ, beszédbe elegyedett vele, sötét utasításokat és tanácsokat kapott tőle. Ámbár jól tudta, hogy minden kérdés, amelyet a köhöz intéz, egyre messzebb távolítja őt a szellemi világtól, mégis átengedte magát neki. Lemondott önmagáról bosszujának tökéletessége kedvéért és már nem várt kegyelmet az ítélet angyalaitól. Akarata a legvégsőbb erőfeszítéssel még csak most irányult igazán

arra, hogy ebben a városban, melyet arra szánt, hogy mindenért bünhődjön, ami vele történt, kő kövön ne maradjon, és hogy az emberi élet utolsó lélegzete is elszálljon belőle. Menjen tönkre Sodoma és Gomorha, szurkot és ként kívánt rája önteni, vagy a föld mélyéből felkavarni a vizeket és azzal önteni le köveit. Mivel az egész emberiséget nem tudta tönkre tenni, legalább ezt az egy helyet akarta bosszújával a földszinéről eltüntetni.

Vándorlásának ötödik napján hazament. A pók-háló-függöny rojtjai móhon nyultak lábai után, rávetették magukat, megtagadták urukat és mestereiket. Elhessegette az állatokat magától, visszakergette őket lukaikba és belépett. Schembera törzse renyhén ült magas széken, körülkerítve a pókok szívó csápaival. A kályha mögötti üreg lakója előbujt és társainak egész rajával esett neki a tehetetlen embertörzsnek. Szívó nyulványaikkal már megragadták az arc és a nyak husát, már mámorosodni kezdtek a beszívott vértől.

Leib Seelenheil Moise a csámcsogó csövek közé vetette a söprűt. Erre valamennyi visszacsattant, ahonnan letépték magukat, nyílt véres sebek maradtak. A vörös testek, melyek a mennyezetre ragadtak, rágószerszámaik fölött gonosan pislogó ember-szemekkel, riadt szemtelenséggel sandítottak lefelé. Leib Seelenheil Moise tüzet gyújtott, szorgosan élesztette a kályhában és amikor a fahasábok fel lángoltak, egy üszök darabot az engedetlen állathoz hajított fel a mennyezetre. Kék lábak nyüzsgése támolgó kétségbeeséssel vitte a vörös testeket vissza a kályha mögött lévő odvaikba. Fehér hátí keresztek tolongtak, torlódtak.

— Hát visszajöttél? — mondta Schembera fáradtan.

Seelenheil még eltakarta az arcát. De a másik megérezte a párát, amit ennek az embernek a lelke

gőzölögtetett, a gyűlölet szagát, mely évtizedek óta táplálva és kimeríthetetlenül, minden megenyhülés után újra és újra felkorbácsolva tört ki. Benne mindez sajátságosan, sőt titokzatosan kimerült, erejét veszítette, nemcsak ötnapi koplalása miatt, hanem valahogyan belülről elporlódva, széthullva, meggyengülve. Már csak fáradtságot érzett ott, ahol egykor a vakító láng égett.

Hirtelen két öklöt vett észre maga előtt, tajtékzó düh öntötte el Seelenheil száját:

— Átpártoltál az ellenséghez? Áruló vagy, hitszegő vagy!

Mindez még idegenül ütődött Schembera agyához. Örjögés ágaskodott ellene, mérgesen, kihelyezett tűskék meredtek feléje és vájtak bele élesen.

— Miket beszélsz?

— Nem tettük-e össze szenvedéseinket és bosszunkat mindörökre. Te már jól laktál? Mert nekem még nem elég. Nekem nem! Én még sóhajokkal és könnyekkel és az utolsó élők átkaival akarok jól lakni. Látni akarom, amikor a kövek eltemetik őket, amikor felfalják egymást, amikor az ujjukat az ég felé nyújtják, mely néptelen reájuk nézve, mivel Isten én rám hallgatott.

— Én a segítségedre voltam, — mondta lassan Schembera, — ami történt, jó részt az én művem.

— A tiéd? — krákokta Seelenheil, — fulladj meg ettől a hazugságtól? A tiéd? Ki tette neked fontossá a pénzt, fontosabbá minden egyébnél, fontosabbá, mint Isten, lélek, becsület, nő és gyermek? Ki vezette őket be a pénzkeresés és könnyelműség mámorába? Kinek a keze volt minden vásáron, minden tőzsdén, minden kormányznál és ki szurta le őket a valutával, ki fojtotta meg őket a gyilkos hitelekkel és árfolyamingadozásokkal, ki okumláta ki az adókat, melyek kiszívták őket,

mint téged a pókok? Ki csinálta, hogy a bankok kacagása lett az ő muzsikájuk, hogy az uzsora lett a művészetük, tudományuk pedig utca-leánya? Én! Én! Én!

Ökleivel csaknem szétverte keskeny mellét, tagjai örjögve táncoltak.

— És én! És én! — kiáltotta Schembera, — mi lennél nélkülem? Soha nem lettél volna urrá, ha én nem készítem elő az agyakat. Én szórtam el a csirákat, haragomat, fájdalmamat, szenvedésemet, ezerszeresen megsokszoroztam kétségbeesésemet és teleítattam azzal agyukat, megtöltöttem, tultöttem, megmérgeztem, amig pukkadásig megteltek. Akkor már te is könnyen művészkedhetél, beszenyezheted őket, mert már nem volt ellentálló képességük, már nem volt hitük, nem volt határozatuk, se belátásuk; én öltem meg az ő angyalaikat, akik az emberiség útján állnak, a tiszteletet és a reményt. Az emberiség általam meg-rázva omlott össze, te csak az utolsó döfést adtad neki. Így tehát én vagyok az ur és te mellettem, alattam, a kisebb, a második.

A homlokán daganatok támadtak a pókok nyomától véresen. Seelenheil zölden és tájékozva meredt rá. A kályhában recsegve roppantak a fahasábok és izzó szikrákat szórtak a padlóra. A pókok csámcsogó hangjai kihallatszottak lukaikból. Az éjszaka fulladozott ablakaik előtt.

— Ugy, — mondta Seelenheil és a sötétségből hirtelen Schembera elé vetette magát, piszkos mancsaival nyakon ragadta őt. — Ugy? Te vagy az ur? Te vagy? Akkor miért teszed ezt? Te áruló, te hazug, te...

A fojtogatás megrengette Schembera tehetetlen törzsét. Seelenheil keze hirtelen lehullott a törzs nyakáról, melyet eddig szorongatott:

— Naa, — vicсорította — naa!

Schembera fáradtságos lihegéssel sajtolta ki torkán a szavakat.

— Mit akarsz?

— Hogy én mit akarok? Még ő kérdezi, hogy én mit akarok. Én azt akarom, amit te nem akarsz és te azt akarod, amit én nem akarok. Megmutatták és megmondták nekem, miként távozol önmagadból, hogy az ő segítségükre menj.

— Miként távozol önmagadból, — dadogta Schembera tágra nyitott szemekkel.

És hirtelen, halk panaszszóval, halálosan maró fájdalommal, egészen halkan mondta:

— Ó, Istenem!

Ez a hang, mint a felszakadt seb, az örvény kései felismerése, olyan végtelenül fájdalmas volt, hogy még Seelenheil bosszu mardosta lelkét is megrázta egy pillanatra. Hirtelen hideg verejték árasztotta el Schembera homlokát, a megsemmisülés keze pihent a feje tetején.

— Miként távozol önmagadból? — ismételte, mialatt fogai összeütödték hangosan. — A hátgerince jéggé meredt, önmagában ketté tört. Szemei mást láttak, mint ami a pupillái előtt állott, egy végtelen tükör tompa fényessége vakította, mely miként a fal meredt fel előtte. Láta magát távozni nyomorult porhüvelyéből, elhagyni testét, mint a tisztátalan edényt és utakra térni, melyeknek tátongó mélységei a sötét, a bizonytalanságba kísértő tükörben, mint titokzatos betűk látszóttak. Belefurták magukat a sorsba, közreműködtek az embertelenségben és az értelmük jószág volt és segítő készség. Annélkül, hogy Schembera követni akarta volna ezt a fonalat, tudta, hogy oda vezetnek, ahol ő a saját démonának ellenségévé válik.

Ugyanakkor, amikor egy világot vetett a gonoszság karjaiba, isteni érzéssel ment azon keresztül,

Egy hang szólt:

— Minden ember élete, minden pillanatában, határán áll a két világnak és mindig újra kell döntenie az egyik, vagy a másik mellett.

Homlokának hideg verejtéke a szemöldökeibe szivárgott. Arcvonásai szépségtől sugároztak, ami még inkább elkeserítette Seelenheilt. Melléről felhalotta az ofitus suttogását, zsinórján felhuzta a követ és felbontotta a mumiabőr zacskót. Szürkén és jelentéktelenül feküdt a kigyókő kezében, rossz szag áradt ki belőle, vékony hangú vinnyogással:

— Szomjas vagyok. Ütött az én órám!

— Mit csináljak veled? — kérdezte Seelenheil félénken.

— Adj innom. Tíz óra.

A kőnek a pulzusa tíz tüfinom szurással érintette Seelenheil kezét, mely a követ tartotta.

— Tíz angyal tartja Isten trónusát, tíz edény telik meg általuk. — Mint az elragadtatás himnusz a zengett Schembera hangja: — Az ős örök középpontja a világnak csillan föl általuk, minden edény színe más és mindig ugyanaz: a korona, a bölcsesség, a legmagasabb értelem, az irgalmasság, az igazság, a szépség, a győzelem, a pompa, a fundamentum és a világ.

A bűz most még vastagabban gomolygott a vinnyogó kőből, hangja rosszindulattal furódott Seelenheil szívébe:

— Adj innom!

Erre Seelenheil magához rántotta a követ, megmarkolta öklével és balkezének csuklójához verte, úgy, hogy élével megvágta husát. Vér serkent a sebből, Seelenheil kezét a kő fölé tartotta, megitta. A fekete erekből gőzölgés sistergett, mintha vizet öntött volna izzó vasa, a rossz szag illattá változott át, mely apró, csavart oszlopocskákban szállt felfelé.

— Ember kezét, mely ütött, ugyanennek az embernek a keze gyógyíthatja, — mondta Schembera, — Isten az embert saját képmására teremtette. Az ég öleli az emberi hasonlóság formáját, mely az isteni pecsét jelét hordja. Isten képe fogad bennünket, amikor a földre érkezünk, ő jár előttünk a földön és várja megérkezésünket, ez a lélek belső ruhája, melyben az Ur, az alkotó előtt áll, mielőtt a mennyet elhagyja, hogy megnézzé: a földi birodalomban merre van az út, ahol a férfi szeretetétől az asszonyhoz hívják. Az értelem önmagában még nem fény, élete táplálékát adja a ház életének és megmutatja a szolgának napi munkáját. A test munkazubbony, az ünneplő, a léleknek Isten által szabott formája, de az uralkodó az ész. Így támadhatott az ellenségeskedés és a viszály a test és Isten képe között.

A tükörfalból egy üvegkoporsó nőtt Schembera felé, mely szétesőben egy emberi lény feltámadását szülte, a tagoknak és az arc fényének földöntúlian átlátszó finomságával.

— Amata! — suttogta Schembera, — Amata! Gundis . . . a te visszatérése.

A tükörfal összetört Seelenheil sötét alakja előtt:

— Tehát te mentetted meg őt . . . te, aki el akartad pusztítani.

— Megmentettem! — lihegte a kimerült törzs.

— És azt is . . . — kezdte rövid hallgatás után, amit Seelenheil álkapcsának szörnyű csikorgása hasított keresztül. — És azt is meg kell tudnod. Én értesítést adtam felőlük. Annak, aki szereti őt, megmondtam, hogy csakis a mi pusztulásunkban találhatja meg az ő biztonságát. Jönni fognak . . . és a többiek is, valamennyien vérünket kívánják. A vég közeledik, Leib Seelenheil Moise! Készül! Kézre fognak keríteni bennünket, meg fognak rohanni és darabokra tépve az ég felé hajtani. Jól tudják

már, hogy a nyomoruság, a pusztulás, a züllés a mi művünk. A bosszu a mi kezünkben fakadt és háramlott reájuk. Most hozzák a kardot és az élet ellenünk fenik. Mi le fogunk hullani ez alatt, az én vérem bűnbánattá lesz... Megváltás! Aldassék a te szent neved, Uram.

Seelenheil tagjait vitustánc forgatta ki, szinte gazdátlanul repültek fel és alá, recsegő csontokkal görbültek és iveltek, az arcát lángfelhők borították el, a düh és a gyűlölet vihara torzította el. Magánkívül rohant neki a gyermekszéknek, Schembera törzsét a földre rántotta, rugásokkal görgette ide-oda, sarkával az arcába, a fogaiba és a puhányaiba taposott, úgy hogy az ajka véres kásává mállott. Azután megpihent, zöldes nyálkát köpött a szeme közé.

— Kutya! Te kutya!

Schembera tekintete reményt szikrázott fel az emberhez, aki bántalmazta őt:

— Ölj meg.

Seelenheil magából kikelve lökte a magasba öklében a követ és rárivalt:

— Mit tegyek vele?

A vékony hang leszíszegett rá:

— Szólítsd a nevét. A hét pokoli Tabernakulum urának nevét!

A borzalom megmerevítette Seelenheil nyelvét, azután fölágaskodott és nevén szólította a méreg és a halál angyalát: a hét pokol urát:

— Sámuel!

És a méreg és a halál angyala emberi hangon válaszolta a kőből:

— Hadd életben őt.

De ekkor az éjszaka már zsidongást hajított be a nyitott ablakon. Kihajolva az utcára, Seelenheil lezúllott embereket látott fel-alá futkározni, egy sereg földdevőt hosszú fogólandzsákkal, bennük a

félelmetes husángokkal. Kutató fáklyák fényt szórtak a kapuk felé.

— *Do missanse wona* (itt kell lakniok) — kiáltotta valaki éppen Seelenheil alatt.

Az ellobbanó fáklyafény egy arcot talált el a magasságban. Erre üvölni kezdtek és baltákkal rohanták meg a ház kapuját.

Seelenheil visszaugrott az ablaktól, Schembera törzse fölé hajolt és a hátára vette őt.

— Maradj tehát életben! Élj tovább! És ha majd én itt az utolsó életet is kioltottam, neked még mindig élned kell. Én ápolni foglak téged, mintha te lennél Jankácska, a dacos, vagy a másik a fülecskékkel, mint a kondor bársony. Ha nem akarnál enni, kiverem a fogaidat és úgy kényszerítem beléd. Száz éves légy, száz éves, mert ilyen kort akarok elérni én is... én is! Jer!

Ekkorra már odalent bezúzták a kaput, orditozás rohant fel a lépcsőn, a fáklyák a lépcsőház mélyébe kormozták fel a füstöt. Ellenségei elől a padlásra menekült Seelenheil. Fent az utolsó lépcsőfokon, a padlás vasajtaja előtt, már harcban látta támadóit a polip-pókokkal. Abban a pillanatban, amikor a földevők a Seelenheil lakása előtt lévő függönyt áttörni készültek, lecsaptak a szivócsövek és a férfiak testére csavarodtak. A támadók fölfordítottak és kökéseikkel a hajlékony csöveknek estek, a szétdarabolt polipkarok, mint a kigyók gyűrűztek a földön és még erőtlen, félig élettelen szájukkal is ellenségeik lábai felé kapkodtak. A gombolyagban, mely a szük folyosón vonaglott, emberek és állatok kusza össze-visszaságában egyre uj és uj szivónyulványok csaptak le a tetőről. A sima, nedves állati tagok felé fáklyák löveltek, szikrákat szórtak szerte-széjjel, török villámlottak röviden és élesen, fogó lándzsáikkal rántották le a vörös testeket a mennyezetről,

ékeket vertek a fenyegetően kapkodó rákollók közé és sarkaikkal taposták szét a pókokat. Szétpattant hasakból bélsár fröccsent szana-széjjel. Mósusznak és feloszlásnak büze uszott felhőkként a pokoli zsivaj fölött. Egy ember, akinek egy mohó, szívó állat vájódott az arcába és csámcsogva szürcsölte ki szemét az üregéből, vonatott, éles hangon jajveszékelt...

Mielőtt a földvők legyűrték a pókokat, Seelenheil elérte a padlást. Átlépett az egyik padlásablakon és a tetőcsatornán folytatta útját. Holdkóros biztonsággal, szédülés nélkül járt-kelt a mélység felett, amikor mögötte egy darab rozsdás bádóg csörrenve zuhant az udvarra, még csak oda sem fordult. Az örület erejével tartotta hátán Schemberát, terhe ellenére is felvetette magát egy oromsucstra, hogy kilátásra leljen.

A holdat végtelen sápadt gőzkör övezte, mely csaknem az egész égboltozatot átölelte. A sötétségnek csupán keskeny koszoruja keretezte ezt az elviselhetetlenül beteges félhomályt.

Seelenheil a tetőkről nézte a menekülőket, azután a folyó szalagját, tulnan ismét cikk-cakkos romfalakat, gerendák korhadt bordázatait s azután a hatalmas holdudvar alsó peremén, élesen bele-rajzolva a fakó égi sápadtságba, a nagy, kerek rácsművet, a függő kocsikkal: az óriás kerék! A Riesenrad!

Az alsó tornyocskán ülve, Seelenheil mint páripát sarkantyuzta maga alatt a tetőt. Oda! Oda! Most már tudta a menekülés célját. Ott a függő kocsik egyikében biztonságra vélt találni. Ott senkise keresné őket, őt és ezt az embertömböt a hátán. Ott megvárhatná a maga idejét, hogy azután utolsó erejével a városra vesse magát és teljesen megfojtsa.

23. A PATKANYOK.

Amikor másnap reggel Fred szabad csapatával, melyet toborzott, megérkezett, már csak nyomait találták a földvők és a polip pókok küzdelmének. A széttaposott állatok hullái a falakon és a padlón tapadtak, a szétnyomott testekből kifordultak a belső részek, a szívó szerszámok undorító gombolyagai utolsó vonaglásaikban látszottak rángatózni. A pókok fehér keresztes hátsórészüket széttaposták, a bőrrongyok felett, mint a megtépett lobogók lompodtak. A véres tömbbe azonban néhány emberi hulla is beleszövődött. Az egyiknek körülbelül fél-tucat rákolló csüngött a nyakán, melynek ereit átmetszették. Másokat oly sok szívó csáp lepte el, hogy csak a csontjaik látszottak ki. Midőn az emberek ezt a csörgedező vérpatakot, a cuppogó beleknek ezt a kását óvatosan átlépdelték, egyes sebesült pókok, melyek a mészárlást túléltek és annak hulladékaiból akartak lakmározni, hamarosan elmenekültek.

Schembera és Seelenheil lakását üresen és fel-dulva találták, de a véres erőszak minden nyoma nélkül. A fiatal emberek követték Fredet, akit szerettek, anélkül, hogy arra is gondoltak volna, hogy az amerikai katonák beavatkozása diplomáciai bonyodalmakat vonhat maga után. Bár az egyenruháikat levetették és polgári ruhát öltöttek, de ez mit sem igazolt, mit sem mentett és semmit sem vont le abból a tényből, hogy önhatalmulag avatkoztak be olyan ügybe, melyet nem is tudtak világosan áttekinteni. Lovagias gondolkodásuknak és az állandó elővigyázatos tartózkodásuk által feltüzelt tetterejüknek elegendő volt, hogy Fred azzal a kijelentéssel szólította fel őket a hadjáratra, hogy itt egy olyan ember életéről és javáról van szó, akinek a léte, vagy nem léte elválaszthatatlan a sajátjától.

Egy bizonyos Witehead Teddy, Friskóból, aki néhány esztendeig aranymosó volt Alaskában, végül ezt az ajánlatot tette, mondván:

— Tegyétek lehetővé, legények, hogy egy amerikainak a léte, vagy nem léte ne függjön az ilyen átkozott bécsitől. Odamegyünk és rendet teremtünk.

Most aztán itt voltak, hogy rendet teremtsenek és látták, hogy megelőzték őket. A düh, mely a szobákban mindent pozdorjává zuzott, arra látszott vallani, hogy már az első látogatók is későn érkezettek. Whitehead Teddy, ki szerette a járatos nyugatit játszani és úgy olvasott a nyomokból, mint egy minden fogással felszerelt modern Bőrharisnya, mindent pontosan megvizsgált és döntött:

— Tudjátok meg, legények, hogy a jó madarak elpárologtak. Sehol se találom nyomát annak, hogy megcsípték és elhurcolták volna őket. Erre a fickók haragjukban elvesztették eszüket és ezt az egész kis világot darabokra törték-zúzták.

— Nem sejtj, — kérdezte Fred, — hogy az a két ember hova, merre menekülhetett?

— Meglógtak, — vonogatta Teddy a vállát, — annyi bizonyos. De ki tudhatná, hogy hova bujhattak ebben az átkozott romhalmazban. Éppen elég lyuk van, ahol elrejtőzhetnek. Hiszen Gulliver kisasszonyt is elég sokáig kellett keresnünk.

E felvilágosítás után Fred Gregor nyugtalanul tért vissza szabad csapatával. Schembera és Seelenheil megmenekültek, valahol talán lesben állottak, állandó veszedelmére az üvegkoporsó feltámadottjának Fredet nagyon kinosan érintette, hogy amikor a szálloda előcsarnokába lépett, meghívást kapott Gulliverék asztalához.

— Nos, mit szól hozzá, kedves Fred Gregor, — kérdezte Mac Kinley, — hogy miszter Gulliver haza akar utazni?

Mac Kinley már nem hordott portói bor-álarcot,

lustán belesüppedve ült klubszékében, egy összegyűrt újságheggyel maga mellett.

— Utazni akarnak?

Dehát ehhez már kevés köze volt Frednek, hiszen az ő határozatai és Gulliveréi között, az ő utjai és a Zelina utjai között már valóságos szakadék tátongott.

Bizonytalan pillantást vetve Zelinára, Gulliver ezt mondta:

— Nos hát... azt hiszem, mehetünk. Mi itt már végeztünk.

Mac Kinley félrehuzta a száját, szalmaszálon jégbehűtött portói bort szürcsölt:

— Készen? Nem értem önt: elkészül az ember valaha? Hiszen az életben minden csak vessző, de nem pont. Tudja ön, miért beszélnek mindig a történelem korszakairól? Mert ezek periodusok, ugyebár, test test mellett, egyik a másikba skatulyázva, az ember gyakran nem talál elég alanyt és állítmányt, az egész egyetlenegy mondat, mely folyton nyulik és nagyobb lesz s amelynek az értelme egyre zavarosabb. És ön, missz Gulliver...?

Zelina nem felelt, fáradt arca nem adott választ.

— És ön? — háritotta el miszter Gulliver, — ön, Mac Kinley? Maga mire szánta el magát.

— A várakozásra!

— Na persze, hiszen magának szerződése van a kormányval.

— Melyik kormányval, — nevetett Mac Kinley, — kicsoda, micsoda az a kormány? Az elmúlt, vagy a mostani? A tegnapi, a mai, vagy a holnapi? Ugyan hagyjon nekem békét a szerződésekkel és a kormányokkal.

Szuszogva puffogott, ő a valóságok embere, aki csupán elérhetőség és a hozadék beállítottságai révén vált titokzatossá.

— Látja, most már amugy is minden csakhamar

a végére ér. Ha a darab jó, az ember nem hagyja ott a színházat az utolsó felvonás előtt. Vagy talán nem jó a darab? Játszottak-e az emberiség színpadán valaha ilyen komédiát?

A színház és színpad említése elsápasztotta Zelinát, összevonta szemöldökeit, Fred egy pillanatra intést vélt észrevenni ebben. Amikor Zelina fölemelkedett, követte őt.

— Nos? — kérdezte Zelina a lépcsőház vörös futószőnyegén.

— Semmi. Hiába volt. Már előttünk elvitték őket, vagy pedig megugrottak. A házat ennek a vad törzsnek egy hordája rohanta meg.

— Hasonló szándékkal, mint maga és szabadcsapata?

— Uglátszik!

Zelina tudott Fred terveiről. A kényszer, hogy beszélnie kellett, a régi barátság útjaira terelték őt. Zelina megértésének szomoru mosolya kikötő volt a szörnyű bizonytalanságok részére, melyek Fredet aggasztották, a tépelődéseknek, melyek körül vették őt. Szükséges volt rá világítani ezekre a sötétségekre, hogy a nehezen hordhatót elviselhetőbbé tegye. Fél uton, a lépcső egyik beugróján ember magasságnyi rózsavessző állott; sötétzölden csillogó, kézformájú levelek között ritka, fehér kelyhek kandikáltak. Zelina megállt, egy ágat lehúzott magához, beszívta illatát. Azután tépdeshi kezdte a virágokat és egyiket a másik után ledobálta a lépcső korlátján keresztül a mélységbe. Amikor lehullottak, finom, halk csengést hallattak.

— Mondja, Fred, miért üldözi maga ezt a két embert, mit félt tőlük?

Fred végig simogatta homlokát, álkapcsa négyszögletesre vált a fogai vicsorításától.

— Ezek az emberek?

Olyan erővel ragadta meg a lépcső-korlátot, hogy egész hosszában megremegett.

— Én, én értesítéseket kaptam. Kegyed különösnek találná, ha megmondanám, hogy milyen uton. Most csak annyit, hogy semmi okom se volt a kételkedésre. Ugy van ez, mintha egy jó szellem, vagy védőangyal, vagy nevezze aminek akarja . . . de valaki van itt, aki éjszakánként jó tanácsokkal lát el engem. Meggyőződhettem, hogy mindig az igazság volt, amit írva találtam. Nem hisz nekem . . . ?

Zelina elhítte. Bólintott. Levelek hullottak a mélységbe, csengve, mint a finom ezüst harangok.

— Olvastam, — suttogta Fred izgatottan, — ezt olvastam: „Ha meg akarja menteni azt, aki magának a legkedvesebb, akkor pusztítsa el Schemberát és Seelenheilt“. Ezt olvastam. És nyomban tudtam, azzal a bizonyossággal, mely közvetlenül a világűr szívéből származik, hogy ez olyan igazság, melyet a védőm nyilatkoztatott ki részemre. Milyen vészéllyel dacolhattam? Annál szörnyűbb volt ez, mivel teljes sötétségben voltam. Hát az enyém ő? Tényleg az enyém? Amilyen titokzatos volt a fölébredése, úgy tűnhet el egy szép napon ismét. Hogy ez a két ember mennyire bűnös ebben, nem tudom. A szívem kiáltja, hogy addig kell retteg-nem, amíg ez a két hatalom él és mozog. Mert azt tudom, könyvemből, hogy mind az átok, ami itt történt, ő tőlük ered, ettől a két embertől. Ők a lidércei ennek a városnak, az ő pusztulásuk az új idők hajnalát jelenti. És az én szeretetem a felébredt és e szegény, elárult városhoz ugyanezt az utat járja.

Teljesen kimerülve, zavart pillantással elhallgatott.

Levelek hullottak, csengtek szeliden, Zelina kérdezte:

— Mit akar tenni?

Sohasem adta így át magát neki akkor, amikor Fred kívánta őt.

— Futni szeretnék, — mondta Fred összeszedve magát, — de félek, hogy ennek a két embernek olyan ereje van, mely túl hat a téren, gondolataik, melyek a legfélreesebb távolságok minden pontját elérik. Csak akkor mehetnék el, ha ez a küzdelem befejeződött. A sziklahegységekben a Hudson-nak egy szigetén, a déli partok valamelyik pálmaházában sem volnék biztonságban, amíg ez a két gonosz szempár a világűrbe küldheti mérgezett tekintetét.

Most vette csak észre, hogy milyen ellenkező póluson jár és hogy a mellette álló nőt mennyire félretolta. Már nem volt egyéb, mint tanu, bizalmas, vigasztaló. Önzésének felismerése zavarba hozta Fredet, a múlt emlékeket tölt a jelenbe. Félig részvétellel mormolva, hogy érdeklődést mutasson Zelina iránt, megismételte Mac Kinley kérdését:

— És Ön?

— Én hazamegyek.

— És a tervei?

— Tervek? Nézze, Fred, azt hiszem bizonyos megismerésektől sohasem kimélhetjük meg magunkat. Minden ember voltaképpen inkább jó, mint rossz, de amikor tömegbe verődnek, akkor csak a rossz összegeződik. Nem tudom, ki mondta egyszer, hogy az ember csak annyiban igazolható, amennyiben a tisztult lét kimondhatatlan hatalmainak edényévé vált. Önmagában nem a legmagasabb, hanem csak viselője valami még magasabbnak. A legnagyobb, ahová az ember érhet, az elcsodálkozás. Azok, akik a sima magátólértetődöttséget és önmegelegedést elveszik és ehelyett, cserében az elcsodálkozást adják, igazi jóltevői az emberiségnek.

Fred önmagára ismert, de nem diadalmaskodott, mert most hirtelenében kinosnak és igazságtalannak vélte, hogy igaza van.

Az utolsó kehely is lehullott a mélységbe, most Zelina karcsu és fehér keze volt a levelek kemény csillogásában az egyetlen virág.

— Vezessen hozzá! — mondta Zelina.

— Hozzá?

— Nos igen... hozzá, — mosolygott Zelina bánatosan, — látni szeretném őt.

Az autó nyugat felé futott, szembe a hunyó nappal. Az őszi sárga leveleket hullatott a schönbrunni park bokrairól, már kopasz ágak lengedeztek a hűvös szellőben. Messziről, nagy távolságból szag áradt erre felé, kék háta görnyedtek a város körül, barnán, sárgán és pirosan foltozottak. A kitaposott küszöbön nagyapó a verejtékét törölte homlokáról:

— A Tivadar! — mondta.

— Nem: Fred! — mondott ellen nagyanyó, akinek Fred gyengéden vállára tette kezét:

— Hol van ő?

Máris fehér ruha csillogását látták meg az uton, bokrok hajlongtak kétfelé, susogtak a lépések mögött, mint a levelek buja és illatos patakja. A leány jött feléjük, ágak fehér szederrel himbáltak, egy mókusz futott el mellettük. Fájdalom lobbant el Zelinában, amikor azt a felvillanó boldogságot látta, mely Fred arcán sugárzott.

Most előtük állott a leány. Keblén az őszi időtlenség csokrának világos violája diszlett, ugyane virágoknak egy bokrétája az ujjait koszoruzta. A szemei feltűnően világosak voltak és visszatükrözték a tárgyak képeit, anélkül, hogy mélyebb bepillantást engedtek volna, sima homloka mögött nagy nyugalom pihent, egy néptelen, vidám, de életnélküli menybölt. Amikor Fred Gregort meg-

pillantotta, az ő arcát is örömteli megismerés sugározta be és amikor Fred a kezét nyújtotta, ő belecsuszította a magáét, miközben az őszi virágokat, melyeket ujjai között tartott, egyszerűen leejtette. Mint a gyermek, aki még a mozdulatok sokféleségével nincsen tisztában és leejti egyik játékát, hogy a másikat, a még kedvesebbet, felvegye.

— Hogy hívják? — kérdezte Zelina.

— Nem tudja, — mondta Fred. — Uglátszik, hogy az álom, amelybe merült minden, régebbi létére vonatkozó emlékeitől megfosztotta Felébredt, múltjának egyetlen nyoma nélkül, mintha abban a pillanatban született volna, amikor az üvegkoporsó megrepedt. A szelleme és kedélye a gyermeké. Mindaz, amit az iskolában tanultunk, azt ő mind elfelejtette, mindent előlről kellett kezdenie. Nem tudta a távolságokat lemérni. A lépései gyermekesen bizonytalanok voltak, kezét gyakran messze lévő dolgok után nyújtotta ki, félt, hogy ott üti meg magát, ahol a tárgyak éle nem is rejtett veszedelmet. Megmosolyogta a virágokat. Színes kövek felett ujjongott, csillogó bogárkák előtt térdelt. Ez a semmiből fakadó világ eredete és én az emberi szellem világra jöttét, képzeletünknek kivirágzását a sötétségből élelem át mellette, annak minden bájával. Csoda ez a leány: nem tudja honnan jön és nem tudja, hogy hívják.

Zelina karja testvériesen borult a leány vállára. A leány türte a gyengéd nyomást, hozzásimult Zelinához és ajkát az ajkához tette.

— Hogy hívnak? — kérdezte Zelina, mintha kérdésének nagyobb hatalma lenne ahhoz, hogy a multat felnyissa. A felelet csupán virágszerű mosolygás volt a leány ajkáról.

— Csak most tanult meg újra beszélni, — mondta Fred. — Ez nagyon kifárasztja. A szegénylőségeknek egy neme elzárja ajkát mások előtt és

csak előttem nyilik szóra. A nyelve még nem eléggé mozgékony, ez megriasztja őt. Csodálkozom, hogy ennyire bizalmas, gondolja meg, hogy új életében még nem látott más embert, mint engem és a két öreget odabenn.

Világos égbolt alatt lépkedtek a ház felé, még egy egész bokor veréb zajongott fekhelyei körül.

— Remélem, maga már adott neki nevet? — elmélkedett Zelina.

— Igen, — habozott Fred, — Amatának kereszteltem el. Milyen más név illett volna jobban hozzá? Ez a tisztaságnak, a világ és az ember érintetlenségének a neve.

— Azon kívül ugye még azt is jelenti, hogy: a szeretett?

Zelina karja Amata vállairól a csipőire hanyatlott.

— Igaz, jogában van olyan néven nevezni őt, amilyen jól esik, mondta Zelina kissé keményen, — maga elvégre ura ennek az életnek.

Fred érezte, hogy Zelina szenved, hogy fájdalommal mered az elveszítettek után, de ez már néki egy darab elintézett élet volt, a barátságot szívesen megmentette volna a maga részére, de nem többet.

— Nem akarok ur lenni felette. Amikor felébredt, én voltam az első, akit látott. A karjait nyújtotta felém, mosolyogva, mintha megismert volna, mintha én volnék emlékeinek egyetlen sugara egykori életéből. Valami igazság lehet abban, amit a filozofusok mondanak, hogy az emberek mintaképei egy égben élnek és hogy találkozásaik a földön igen gyakran csak viszontlátások.

— Ez a leány meg nem irt könyv. Viasz a maga kezében. Tetszése szerint formálhatja őt. Az lesz magának, amit maga formál belőle, azt fogja visszaadni, amit a bensejének adott. Semmi meglepetések, semmi hirtelen fordulatok, semmi

idegenségek, semmi mélységek. Ez egészen más együttlét lesz, mint egyébként férfi és nő között lenni szokott, akik már csaknem teljesen készek, amikor egymáshoz kerülnek. És azután néha úgy állnak egymáselőtt, hidegen az ember és az ember közötti áthidalhatatlanságok miatt.

A két öreg békés kényelemben ült a lámpa alatt, nagyapó egy elkallódott élclap sárgult évfolyama felett, nagyanyó a halhatatlan harisnyakötéssel. Zelina kissé gunyosan, kissé fölényesen és kissé fájdalmasan konstataulta:

— A meghitt otthon! És: a régi jó idők!

De azért alig bevallott jóérzéssel illeszkedett ebbe a körbe, ahol Fred mint a barátnőjét mutatta be és ahol a két öreg részéről meleg fogadtatásban részesült. Amata játékot hozott, mosolyogva nézett Zelinára és színes kockákat rakosgatott ide-oda mindaddig, amíg a piros, zöld és kék papirképecskéket négyyszögbe illesztette.

Amikor Zelina a lámpa fénye mellett az asztal fölé hajolt, hajszálfinom, vérvörös erecskéket látott Amata halántéka és homloka körül. A leány fejét két keze közé fogta és maga felé fordította:

— Nézze csak milyen különös szemölcsök ezek. Ugylátszik a mult itt véste be jeleit.

Fred könnyed borzalommal kezét Zelina karjának hajlásába tette; és szelid nyomással elvonta ujjait Amata halántékáról:

— Igen . . . nagyon különös . . . mintha ugyanaz a jóságos kéz, melyet sorsom felett érek, virrasztott volna-e gyermek felett is. Talán jóság volt, mely ezt az áthatolhatatlan sötétséget borította multjára.

A késő esti óra elálmosította Amatát. Fáradtan, mint a gyermek, aki naplementével felhasználta erőit, ásitott, lehunyta bágyadt szemhéjjait.

Zelina és Fred keresztül mentek a kert sötétsé-

gén, mely fekete szőnyegként futott susogó lombok között.

— Ide hallgasson, Fred, — mondta Zelina, amikor már a várakozó autó közelébe értek, — egy kéréssem lenne magához.

Fred hallgatása a készség edénye volt, hogy minden kívánságot felvegyen.

— Ha elviszi ismét Amatát, bizza reám, hogy én gondoskodjam felőle. Én magamhoz akarom venni, őrizkedni akarok felette.

Mivel Fred még egy szivverésnyi ideig hallgatott, hozzá fűzte:

— Vagy talán attól fél, hogy én idegenséget hozhatok maga és ő közé?

— Nem, — mondta Fred és erősen megszorította Zelina kezét.

Azután, amikor már a kocsiban ültek, hálából a nagy szolgálatért, melyet Zelina ígért, így szólt:

— Ugy érzem . . . a szíve legbensejének szentségét nyitotta most meg . . . úgy érzem, hogy ő a lelke, a lelke szeretett városunknak . . . ennek a városnak, telve sebhelyekkel, telve elkövetett gonoszságok nyomaival. A jó sors talán megadja egyszer, hogy a város is úgy ébredjen fel, miként Amata, múlt és emlék nélkül, mint egy tele nem irt papírlap, mely tisztán fogadja az új élet kezeirását.

Persze a város jelene még tele volt szennyel, felháborodással és vadsággal. Ez a város most a földdevők piszkos embertömegét vetette az autó útjába, üvöltő tömeget, mely eltömte az utat és fogó lándzsát forgatott a feje felett. Elébe ordítottak a kocsinak, embertestekből falat állítottak elébe és amikor a kocsivezető azt áttörni készült, meghasadva hullott kétfelé, miközben oldalról kétfelől támadt az autó ellen. A kocsi-lépcsőre kapaszkodva a vadak vágyó karral nyultak Zelina és Fred után, két jegény kőkésekkel hadonázott az utasok torka elé.

Most egy ember lobogó római köpenyben vetette magát a kocsira, egy csomós, rövid nyélre erősített kötelet forgatott a támadók feje felett:

— Vissza! Vissza . . . állatok! Bolondok! Ezek nem a kormányból valók. Ezek amerikaiak! Talán diplomáciai bonyodalmakat akartok a nyakatokba zuditani?

A támadók az autóról a sárba támolyogtak, az ostor a testükön és a kezükön zuhogott, a vértől és dühtől vadul üvöltöttek, aztán szerteszéjjel hullottak és az autó szabadon robogott rajtuk keresztül.

— *Do miasme brotten*, — kiáltotta egyikük, de mielőtt még tanácskozássra gyűlhetek volna, az autó bekanyarodott a körútra, ahol már amerikai őrség zárta el az utat. Stix Ferenc, a próféta és a földelvők harcias népének vezére, elvesztette hatalmának gyepölőjét. A vadak csalódtak, hogy vezérük szembeszállt velük akkor, amikor komolyra fogták a dolgot az emberevéssel, a vezér csalóka ígéretekkel csábította őket a háboru útjára és most nem tűrte, hogy a győzelem jutalmát magukhoz ragadják. Stix Ferenc megborzadva látta, hogy a lehetetlen megtörtént. Remélte, hogy a kultúra maradéka elnyomja a tömegekben az állatok bestiális ösztöneit. Ami neki eszköz volt a célhoz, ezeknek az elfajult hordáknak maga volt a cél. Stix ostorral és próféta megfontoltsággal hesegette őket vissza áldozataiktól, de mégsem lehetett ott mindenütt és így történt meg, hogy a hátamögött elrejtett táborüzemekhez foglyokat hoztak, akiket megettek. Az első egyike Lente Festina kisasszony volt, a közlekedésügy egykori államtitkára és a köztársaság utolsó elnöke. Csupán a ruhái, a férficsizmái és felső ajka tüskés bajuszával maradtak meg belőle. A jól táplált hölgy, aki egykor a halottégetés államtitkára volt, stilszerű halállal fejezte

be életét. Már jóval előbb leölték és éppen nyárson állott a tűz felett, amikor hirtelen riadó szólította el a szakácsokat. Rövid emlékező tehetséggel, mint általában a természet emberei, megfeledeztek a már előkészített sültről és ennek folytán a hölgy egymagában és ugyszólván saját magának szenesedett meg a nyárson. Amikor újból az eszükbe jutott, már élvezhetetlen volt, egy halom rosszszagú por, hiven a hátsó és első felére osztott jelmondatához: „Béke — hamvaira!” Stix Ferenc nem tagadhatta le saját maga előtt sem, hogy népének emberevő étvágya ellen kifejtett magatartásával rövid idő alatt nagy népszerűtlenségre tett szert. Gyakran az orra alá dörgölték, hogy a testi élvezet legnagyobb kilátásaival csábította el őket békés agyag gödreiktől és ime most mindazokra, akik a győzelem jogát valóban igénybe akarják venni, az osztorával sujt le. Az amerikai autó megtámadásának elhárítása népszerűségének utolsó maradékától is megfosztotta őt. A földevők nagy haditanácsot tartottak és elhatározták, hogy a prófétát elcsapják. Stix kétségbeesve táncolt a tüzek előtt, köpenye sarkát hol a balvállára, hol a jobbvállára vetette, nagyokat kiáltozott reájuk. De minden hiába volt, tekintélye elveszett és már nem lehetett helyreállítani. Egy bizonyos Potwora, az emberevés alaptörvényeinek hajlíthatatlan képviselője, magához ragadta a hatalmat.

— Ó ember! — szólott Stix Ferenc arra gondolva, hogy ő volt az, aki ezt a társaságot züllöttségéből felrázta és némi népléktan alkalmazásával ismét működésbe hozta. És ime most az eszköz fölháborodott, önállósította magát, anélkül, hogy ő célját teljesítette volna. Mert hiszen Mícit még mindig nem találta meg atyjának nagy nyugtalanságára és egyuttal öröme is. Néha-néha bünbánóan ütögette a mellét, öklével verte a

homlokát és a bűnbánattól és félelemtől harapdálta ajkát. Lám, ő teremtette a nagy fordulatot és ő hozta üzembe is, kormányt buktatott, embereket juttatott a nyársra és a tulajdonképenit, az egész mozgalom értelmét mégsem érte el. Időközben, talán orvul, elfogták a gyermeket és valamelyik rejtekhelyen megölték és megették? Mici talán menekült kegyetlen üldözői elől és elrejtőzött valamilyen oduban, ahol biztonságban volt? De akkor most még távolabb és még elérhetetlenebb messzeségben volt tőle, mint valaha. Az is lehetséges — hideg futott a hátán keresztül erre a gondolatra — hogy menekülése közben szörnyű csapdába került, folyosók utvesztőjébe, amelyek között eltévedt, lehetséges, hogy széttaposott testtel és romok alatt heverve, közel az éhenhaláshoz, földalatti üregekben lelte halálát.

Az égbolton ismét az utolsó éjszakák szörnyű holdtányéra állott, ez a kísértet, halvány, halotti köpönyegben elterpeszkedve az egész égmezőn, néhány ijedtségtől sápadt és reszkető csillaggal legkülsőbb szélein. A romok között az éjszakai állatok élete mozgolódott, a falakat a patkányok nyugtalan visitása járta át, mint a figyelmeztetés vékony jelzése. A pártütők harcias serege huzott el most Stix Ferenc mellett, annak a Potworának vezetésével, aki Stix Ferenc próféta hatalmát ledőntötte és a magáét tette annak helyére. A fákllyákból szikrák löveltek a magasba és pályákat rajzoltak a fejek fölé. Stix Ferenc egyedül és elhagyottan kullogott utánuk, senki sem törődött vele. Őt, az egész mozgalomnak apját, teljesen elefelejtették és a szemrehányás, mint a pióca szívta őt önmaga ellen, hogy öreg napjaira politikára adta a fejét. Mit ért vele? Semmit. Még csak a gyermekét sem kaphatta vissza és a hálátlanság keserőséggel töltötte be a lelkét.

A távolság közte és a harcosok csapata között egyre nagyobb lett.

A földdevők a Mária-hid romjain keresztül már a dunacsatorna tulsó partján jártak, mialatt Stix Ferenc még mindig az innenső parton ballagott. Abban a pillanatban, amikor a Rotenturm-Strasse torkolatához ért, ezer hangú sípolás tört feléje a sötétségből. Az utca mélyéből fekete nyüzsgés ömlött, állatok sötét áradata, térd magasságban, test test mellett szorongva, hegyes orrukkal szaglászva és vékony, hosszú, csupasz farkaikat rázva a hervadt holdfényben, özönlött a csatorna felé. Az állatok szemei gonosz riadtsággal villogtak.

Stix Ferenc megrettenve ugrott vissza, a hid karfájára vetette magát.

— A patkányok! — dadogta, — a patkányok!

Az állatok a hid felé tartottak, éles szögben oldalt fordultak és Stix Ferenc mellett a Duna-part felé nyomultak, vándornép, melyet a félelem kergetett ki üregeiből az éjszaka ismeretlen háttere felé. Az egész raj menetelt most Stix előtt, lemondott szokásos vadászszákmányáról, csakhogy biztonságba kerüljön.

— A patkányok — hörögte Stix Ferenc, — a patkányok... elhagyják a várost.

A menet nem ért véget, az állatok raja vége láthatatlanul ömlött a sápadt hold alatt, a Rotenturmstrasse torkolata szakadatlanul ontotta a pokoli, füttyülő állatfolyamot, mely a távolság útját kereste. A borzalom Stix Ferenc tekintetét az ég felé kényszerítette. Régi emberi szokás, hogy a föld borzalma elől az égnél keresünk menedéket.

Most észrevette, hogy a sápadt, körvonalait elmosó hold nem is égitest volt, hanem egy óriási órákör lapja, melynek mutatói alig elválasztva egymástól, hegyes szögben mutattak felfelé. Tizenegy óra volt.

— A tizenegyedik órában, — mormolta Stix Ferenc, — a tizenegyedik órában.

... Leugrott a korlátról, végig futott a hidon a korhadt, lukacsos szükség-pallókon, oszloptól-oszlophoz tornászott, elérte a tulsó partot és lihegve futott a földevők után. De csak akkor érte el őket, amikor a Práter-csillagtéren vonultak fel. Itt, a Tegetthof-szobor lábánál volt a megvadult törzs tábor, mely tüzet gyújtott izgatott harcosoktól körül táncolva. Potworát, aki felfuvalkodva fontoskodott új hivatalában, emberek vették körül, akik azt követelték, hogy pajzsra emelését a központi haditanáccsal hagyassa jóvá. Stix Ferenc keresztül tört a csoportokon és egy viziparipa hátára vetette magát. Mint Arion, a mondabeli énekes a delfinen, ő is lovagolva foglalt helyet.

— A tizenegyedik órában! — kiáltotta, miközben karja meredeken a holdtányérra mutatott, — hallgassatok rám ... a tizenegyedik órában ... a jel! a jel ...

Senkisémmé törődött vele.

A Práter-vadon felől ujjongás áradt, a bokrok-ból egy csapat földevő rontott elő, mely két foglyot hurcolt magával. A törzsbeliek a jövevények elé rohantak, körülvették őket, az ujjongás krákogó diadalüvöltéssé változott. Potwora uralma jól kezdődött, ennek a sikernek nagyszerű véletlensége folytán eleve megerősödött. A két embert, férfit és nőt, a kínai bensejében fedezték fel, mely körül egykor Kalafatti körhintája forgott, két megroggyant, éhségtől elgyengült menekülő. Sovány sülték, de mégis csak sülték, döntött Potwora.

Stix Ferenc a viziparipáról lenézett a nyüzsgő tömegre. Mint a sovány sajt folyt széjjel a holdfény a nő arcán.

— Mici! — kiáltott fel Stix, — Mici!

Ő volt az, a keresett nő, most a tőle elszakadt

törzs foglya, a legszörnyűbb halálra ítélve. A nő tekintete Stix kiáltásától felrebbenve, gyorsan repült atyja felé, felismerte őt, elidegenedett tőle, ismét lesurrant és teljes benső hozátartózással tért vissza a férfihez maga mellett.

Dr. Neu a kishitőségnek és az ellenség előtt érzett gyengédségnek számos rohama után most hősiességet és római nagyságot fedezett fel magában, ami őt lepte meg a legjobban. Mintha ez a hősi tulajdonság csak a legvégsőbb alkalomra várt volna, hogy fellépjen. A Kalafatti-féle kínai benesejében eltöltött sötét együttlét után, a léleknek remény és kétségbeesés között eltöltött ingadozásai után, a félelem, mind e megrázkódtatásai elmúltával, már csak egyetlen egy nyílt és megingadhatatlan érzése volt, a hősiesség. Egy aszszony fenséges mintaképét hordta magában, a mosolya előtte lebegett, a halk fölénye megnyugtatóan árasztotta el idegeinek tombolását. Lelkén a bűnhődés gondolata hatalmasodott el és ez adott neki magatartást. Római profilját bátran és hajlíthatatlanul hordta az ellene font kőkések és balták között, feje felett a gyalázatos fogólándzsákkal, erőteljes léptekkel ment tovább. Mellette Mici, aki a közös rejtékhely szűk szorongásában és a következő pillanattól való folytonos remegésében minden vadságát elveszítette, önkéntelenül és mit sem sejtve öltötte magára a férfi lényének megújhdását és felfokozódását. A szeretett lény kizárólagos tulajdonában simulékonyan nőiessé vált, beléje olvadt, az egymáshoz láncolást boldogságnak érezte. Mámor ringatta őt, csodás boldogtással kopogott a lelkén: együtt a halálba! Társának végtelen biztonságérzése őt is beragyogta, vidámságot terjesztett maga körül, a férfi szája hozzá hajolt:

— Légy nyugodt, az álomból a feltámadás

világosságába megyünk. A halál pillanatai újjászületést jelentenek.

De még egy súlyos támadást kellett elhárítaniok. Hirtelen emberörvénybe kerültek, a támadás és védekezés tolongásába, ahonnan végül egy ember toppant elébük, Stix Ferenc, tépett köpenyben, kusza hajjal és lobogó mozdulatokkal:

— Gyermekem! Gyermekem! Mici! Jer vissza! Mindent megbocsátok.

A mély részvét egy pillanatra ellágyította Micit, de ezután nyomban visszatért a nagyobb, döntőbb, a legyőzhetetlenebb érzés, létének ősi érzése. Arcát a szeretett férfi vállára hajtotta: Együtt a halálba. A vére tompán susogott, hullámain vitte a szó borzongását, annak boldogítóan szelidítő csengését, bensejének legtávolabbi partjai felé.

Apja tördelve nyújtotta felé kezeit:

— Én megszabadítlak... igényem van szádmányra, eddig üres kézzel kerültem ki a dologból... te az enyém vagy. A tizenegyedik órában...

— Bocsánat, uram, — vetette közbe dr. Neu, azzal a hősi józansággal, mely most egész lényét átítatta, — bocsánat, uram, ez a beszéd mód csak a rendes időkre vonatkozik: a tizenkettedik órában!

A koporsókereskedő keze belemarkolt a holdtányérba, mely most, mint a puha kása borította el a fél mennyboltot:

— Ugy van... Ugy van. Nézz oda! Hagynád öreg atyádat egyedül meghalni? Gyermekem... Jer hozzám, Bocsáss meg nekem, hadd tartom kezedet, amikor meghalok... Minden megbocsátva...

— Minden hiába, — mondta Mici szomoruan, de határozottan. Utjának utolsó szakaszán nem volt visszatérés, életének értelmét már nem lehetett megváltoztatni. Stix Ferencnek a hold felé nyújtott karjait lekényszerítették és csipőihez szorították.

— Ő az enyém, — kiáltotta Potwora arcába, — nem hiába tettem, amit tettem.

De Potwora csak vigyorgott. Fekete éjszáka borult Stix Ferencre, körülburkolta a fejét, a vállaira csurgott. Egy tölcser? Zsák, olyan sűrű, hogy zaj nem hatolhatott rajta körösztü. A sötétség sűrű szövedéke mögött minden zaj megszűnt, nagy csend áradt feléje. Stix szárazságot érzett ajkain, a föld ízét, a fogai egy csomó fűvet szorongattak.

Amikor a fejét fölemelte, dombok között találta magát süllyedt, ferde kereszttek között.

— Már a fübe haraptam! — mormolta, miközben a zöltséget nyelvével kilökte szájából. Megtapogatta magát, feltápáskodott, az egyik keresztbe kapaszkodott, körülötte a halálmező terpeszkedett. Előtte, a szétfolyó holdfényben a Belveder hosszú falhomlokzata nyult el, teljesen reménytelen elhagyatottságban.

— Bizonyos betűket ki kellene irtani, — mormolta rigolyásan. — mindig éreztem, hogy az „S” betű az ellenségem időtlen idők óta. A „Z” pedig, ez a görbült, gonosszan lendült betű csupán azért keletkezett, hogy utolsó reményeket keltsen. Fel kellene háborodnunk a szavak ellen, melyek a betűkkel tartanak és mindig és mindenkor elárulják érzéseinket.

Tovább ballagott a sírok között és amikor a terrasra lépett, látta, hogy a nagy üvegajtó mindkét szárnyával nyitva áll.

— Valaki beosont itt, — futott rajta végig a borzongás.

Festett istenek és hősök jelentéktelen örömei között ment tovább, színes porra bukkant, mely a mennyezetről hullott le, ruhák hamujára, mosolyok maradékaira, a sors vakmerő kihívásaira és szerelmi csalogatásokra. Ki tolakodhatott ide be? A dermesztő hideg magányosságot sóhajtott.

A koporsók jobbról-balról falakat húztak. Stix Ferenc igyekezett visszaemlékezni a számukra, de emlékezete, mint az alvilág folyója, csupán formátlan sötétségeket hajszolt maga előtt. Jártában csontos keze hol balról, hol jobbról koppant a koporsófalakon.

— Ki van itt?

Üresség dübörgött, a koporsó üregesen felelte: Senki! Senki! És mégis volt itt valaki, ami tovább barangolásra készítette Stix Ferencet koporsói között. Kérdő kezekkel járta a keskeny utcákat, kopogtatása elhangzott a magányban, mindig három száraz, sovány koppanás mindegyik koporsó-falon.

Mióta járt már így, és hányszor vetette ezt a kérdő hármas ütemet a holdfénytől tépett éjszakába? Az ember útja kezdettől fogva nem volt egyéb, mint bolyongás a koporsók között és kérdezősködés tartalma iránt. Stix érezte, hogy valami olyat cselekszik, ami nemcsak ő rá vonatkozik, hanem amiben milliók félelme reszket, millióké, akik azért éltek, hogy meghaljanak.

Egy koporsót eddig érintetlenül hagyott, egy fehér koporsót, melyet égszinkék lécek és élek diszítettek, fölülről harmadik a sorban. Görbült ujjá most feléje kényszerült, megkopogtatta a fát.

— Igen! — felelte a koporsó, mely valamit magába zárt.

— Valaki beosont itt! — mormolta Stix Ferenc. Felemelte a két legfelsőbb koporsót, de amikor a harmadikat is karjára akarta venni, az egész sor megingott és recsegve zuhant a földre. A fehér koporsó felpattant Stix Ferenc előtt, a felpattanó tető alatt békésen ágyazva, zöld hajának gazdag hullámszásában, egy nő feküdt.

Az öreg térdreerogyott, a halott egyik keze úgy pihent a koporsó üregében, mint a madár fészékében.

— Hát mégis hazatértél? — mormolta Stix, —
gyermekem! Végre itthon vagy . . . itthon vagy.

Az alvilág fekete folyója felkapta a szót és formátlan sötétségében, mint a csónakot vitte tovább.

24. A TIZENKETTEDIK ÓRA.

Amikor doktor Neu-t a tuloldalra vezették, fölötte szörnyű hang szólalt meg a levegőben:

— A szelek angyalai már készen állnak a világ négy végén, amikor kezet emelnek, felzug majd a vihar és dűhe felborítja a világot, a mennybolt feketére válik, miként a lószőr-zsák és a csillagok lehullanak, miként a fügék a fügefáról, a Duna megfordul medrében és felfelé folyik, vért hordva magával viz helyett . . .

Taddeus Gratias a földevők tábora felett dörögte az ítéletnapjának kinyilatkozását. A harcosok odalenn már rég megszokták az oszlopszent tüzes beszédeit. Miután első babonás ijedelmeken tüllestek, semmi jelentőséget sem tulajdonítottak a borzalmas szózuhatagnak, mely az oszlop tetejéről a fejükre ömlött. Már a fejüket is alighogy fel emelték, hagyták az öreget tombolni odafenn, ámde doktor Neu másként gondolkozott, ifju hősiessége, a hősiesség szükségességéről alkotott fogalma válaszra kényszerítette őt. Nem volt hajlandó minden emberi butaság előtt meghátrálni. Kissé visszalépett, fejét a vállai közé huzta és felkiáltott:

— Miféle ostobaságokat beszél? Hagyjon nekem békét az Apokalypsissal. Nem tudja, hogy egy bizonyos Marosow Miklós tökéletesen megmagyarázta János kinyilatkozását. Hogy az nem egyéb, mint közönséges leírása egy földrengéssel vegyes szélviharnak. Egy viharnek földrengéssel és egyéb járulékaival, mely 395 szeptember 30-án tört ki Patmos szigetén. És, ha még nem tudta volna

ezt: szerzője nem szent János, nem is a nagy ismeretlen, presbiteri János, hanem Chrysostomus János, a híres bizánci patriarcha!

Büszkeségtől eltelve, hogy még utolsó útján is a felvilágosítás, az egészséges emberi értelem és kritikai kutatás érdekében lépett közbe, doktor Neu olyan mozdulattal emelte fel kezét, mely az emberi tévedés minden lehetőségét elhessegette magától. De a szent odafenn az oszlop tetején, amugy is súlyosan érintve prófétai buzgalma hatástalansága miatt, amit a földevők tábora felett szenvedett, még csak fokozta pokoli dörgedelmeit és harsány rikácsolással vágott vissza:

— Ámde Isten gyermekei ellen az örök sötétség sárkánya öltögeti nyelvét, magára öltve a hamis megkönnyebbülés és bölcsesség köntösét, hogy megimádják őt. Elorozta Krisztus arcát és az ember megtévesztése és romlása céljából az ő nevében lép fel. Bálványokat állított fel: az észet és még egy másikat: a hasznosságot és így szól vala hozzájuk: „Ezeket imádjátok, hogy jó sorsotok legyen e földön.

Doktor Neu megláncolt kezeit tölcserként emelte szájához és ellenmondását hatalmas erővel hajította fel az éjszakába:

— Ostobaság! Ostobaság! A maga Antikrisztusa a legjobb esetben a félelem teremtménye a régi keresztények között. A nagy állat, a 666-os szám, nem egyéb, mint Neró neve számokkal kifejezve, akinek visszatérésétől a keresztények féltek. Egy nyomorult rabszolga, aki Neró duzzadt arcát viselte és valamicskét gitározni és énekelni is tudott, ez az ál-Neró ejtette rémületbe őket. Egy kis felfordulás Ázsiában, egy csaló ostobaságai . . . ez a ti Antikrisztustok . . .

Az oszlopszent és a kritikai szemlélet hőse között lezajlott párbeszéd jelentőségéből a földevők

egy árva szót sem értettek. Elvesztették türelmüket és előre taszigálták foglyukat. Ámde Taddeus Gratias, odafenn az oszlop tetején, tökéletesen kijött a sodrából. Szent merevsége megtört, bővölete elolvadt, bütykös lábait, mint a gyökereket huzgotta ki az oszlopból. Táncolt dűheben, hadonászott merev karjaival, előre hajolt és nagy ivben leköpött a kétkedőre. Ezt egy szó követte, egy mázsás gombaság:

— Smokk!

Doktor Neu Pál összerezzent.

Erre a vesztőhelyre vitték.

Magas polcáról Taddeus Gratias elégtétellel szemlélte ellensége lemészárlását és az erre vonatkozó eljárás további előkészületeit a holttestre vonatkozólag. De még sem érzett teljes megelégedést; a hideg észszerűség nyilvesszői, amiket a halálba-menő hős feléje lövöldözött, sajogva ékelődtek testében. Sebeiből méreg csörgedezett a vérébe, bosszu rágódott kedélyén, küldetésében bántotta meg a kétely. A harag megfosztotta szent merevségétől, kitaszította az átélés közvetlenségéből. A védekezés szükségessége az apokalytikus események fenséges borzalmából ismét a mindennap kicsinyességeibe terelte vissza az esztét.

— Igen, igen, — mormolta keserűen, — most itt állok én, a szent akarat és szó hirdetője. A hajam vadon, melyben madarak fészkelnek, a lábam, mint a fák gyökerei, ágyékom kiszáradt, a bordám: hárfa, melyen a szél játszik. Csupán a nyelvem él, miután minden egyebem elhalt, a nyelvem a te harangod, ó Uram, mely a megjöttödet hirdeti, a kard, melyeket előtted hordanak. Gog és Magóg már felkeltek vala, de még nem ismertek meg Téged. Természetük máris visszájára fordult, megrohanják egymást és ember az embernek táplálékul szolgál, de még mindig nem ismernek meg

Téged. A dolgok elfelejtik a törvényeket, amelyek alatt állnak, a hold túlrad határain, de ők még mindig nem ismernek meg Téged. Add meg nekik a jelt, mely a homályt lefejtí lelkükről és ami föl-
ujjongásra készíti őket az igazság előtt. Szórj tüzet le, tépd fel a föld hasát, hogy sziveik Feléd forduljanak, mielőtt még az Ítélet lesujtana reájuk és a hitetlenség álmába ragadja őket.

A lábából hidegség áradt a testébe. Az éjszakából dermesztő hideg áradt, mintha a viágürben egy ajtó tárult volna fel, mely mögött régi és borzalmas telek laknak. Alig, hogy az eltolódottság fénye elsurrant, jelentkeztek a test aljasságai. A szent a már leküzdött irgalmasságok, az emberi lény szükségletei körébe zuhant vissza, hiába volt minden felbuzdulás, küzdelem, győzelem. Taddeus Gratias megijedt. Valóban: képesek voltak csodáik utolsó rémeit is megrabolni, a már fenyegető összeomlást a hitetlenség vigyorgásával fogadni, tompán lépni szembe a megsemmisüléssel, vagy pedig az ész mesterkedéseivel kicsinyíteni és tagadni az Ítélet nagyszerűségét. Mindegyre megkísérelték az embert az Isten fölé emelni, még most is, a vég utolsó óráiban.

A jel! A jel!

Mely megszabadította őket az öntetszelgésüktől, megrázta őket és letépte szemükről a köteléket.

— Nem vagyok-e Isten szava és Isten keze?
— mondta Taddeus Gratias, hirtelen nagy fénytől elárasztva. Az örömteli bizonyosság menydörögve vetette szét az utolsó homályosságokat:

— Így tehát Isten általam ad jelt.

Térdre ereszkedett, hasra feküdt és lábaival ke-
reste az oszlop alapzatát. A teste durva volt és szőrös, ragadó a pizsoktól, lábának és kezének körmei karmokká nőttek és úgy karolták körül az oszlopot, mint egykor a munkások félholdas acél-

karmai telefon oszlopokat. A szent átkarolásában lassan felfelé csuszta az oszlop lábát, a föld ráncigálta őt. Elhagyta szent visszavonultságát, otromba és sulyos tagokkal a földön állt. Aprón, lángoltak a tábortüzek. A földevők boglyákban hortyogtak. A jeges szél a tűzbe fújt, a szikrák kékében pattantak a halántékokra. Fáradtan, csatogó állkapoccsal osont Taddeus Gratias az utolsó tűzhöz és egy égő husángot vett el a tűzhelyről.

— Epimetheus, — mormolta — ha az emberiség történetének kezdetén tűz áll, akkor tűz áll a végén is.

Tűzét a bokrokba vitte, körbe lobogtatta, amikor a lángok pislákolni kezdtek és telitüdővel fujdogálta. A benzin szag egyre áthatóbban terjedt, a sötétség megtelt gázzal, a bokrok fulladoztak és vánnyadt ágakkal meredtek. Az oszlopszent csaknem kábultan érkezett a Rotunda hatalmas körépületéhez. A fáklyák vörös lobogásából ismét az éjszakába fordult a fal, elfutott, hogy valahol a sötétségben találja meg ismét önmagát és hogy újból körré záruljon. Kártékony falakról permetezett a tűz anyaga, szétporló téglákra csöpögött és beleszivárgott a fübe. Ezer viharoktól, mint az illanó eszencia feszültek a gőzök, a világ gáztömegeinek párolgó energiája. Mindez a széttobbanó üstökösök izzását hordta magában, minden a katasztrófát és a beomló végtelenségek szagát terjesztette.

Taddeus Gratias elvesztette az esztét. A lyuk előtt guggolt:

— Ez Isten keze, — dadogta már felig eszméletlenül, miközben a lángot a keskeny üreghez közelítette. De mielőtt a nyíláshoz ért volna, egy fehér izzó tűzhullám elnyelte őt és egy szétpattanó csillagokkal teleszórt mennybolt fénylő habfelhőjére vetette őt. És most egy új eget és egy új földet

látott maga előtt, mert az első ég és az első föld elmúltak és a tenger megszűnt. És egy angyalt látott a napban állni; és nagy hangon kiáltott és szólt a madarakhoz, akik az ég alatt repültek:

— Jertek és gyülekezzetek a nagy Isten estebédjéhez.

És látott egy nagy fehér trónszéket és látta azt, aki azon ült és hallotta hatalmas hangját annak, aki azon ült:

— Nézd, ez az Isten hajléka az embereknél! és Ő náluk fog lakni és ők lesznek az Ő népe és Ő maga, Isten velük lesz, az ő Istenük; és Isten letörli majd minden könnyeiket a szemükről és megszűnik a halál és sem szenvedés, sem jajveszékelés, sem fájdalom nem lesznek többé; mert az első elmúlt...

A gépkocsik hosszú sora megállt a Bristol-szálloda előtt reszketve a megfélemezett erőtől. A szállodai zenekar tömlő trombitáin, a bucsu tiszteletere, a Gulliver-indulót játszotta. A simulékony tömlők ide-oda hajlottak, begöngyölödtek és kilöködtek és miszter Gulliver meghatottan integetett a kezével.

Ekker a szállodai lelkész az igazgató mellé lépett s a hangját és a kezeit áldólag emelte miszter Gulliver autója fölé.

Egy távoli orgona egészen halkán játszott ehhez.

Mac Kinley portói vigyorgással ajkain, szélesen hajolt ki kocsijából:

— A fény uralmát a sötétség uralma váltja fel.

A tiszteletes áldása kellőközepéből páros lábakkal ugrott a magasba:

— Babona, meddő babona, istentelen, átkozott babona!

Az első koci már nekigördült, a hosszú sor megingott, a teherautók tornyairól a védőrség bucsu-üdvözléseket kiáltozott a visszamaradtak felé.

Amata a még nem látottak hatása alatt boldogan kacagott Fred Gregor vállain, az okatlan gyorsaság, a futó utcák, az egyenletes rázkodás csodás izgalma, mind sohasem érzett újság volt testének. Fred gondosan letakarta Amatát, hogy megvédje az éjszakai szél mérges leheletétől. Ezt a hideget, mintha a holdból áradó furcsa világosság árasztaná az égboltra, földre áramlása közben jég kristályokká alakult át.

— Most tehát elhagyjuk hazádat, Amata, — mondta Zelina a takaró alatt megkeresve a leány kezét, — elutazunk. Talán soha többé nem jövünk vissza. És ha egyszer visszajössz, vajjon milyen állapotban találsz majd itt mindent?

— Félek...

Misztér Gulliver nem mondta ki, hogy mitől fél. Elhallgatott a tudatnál, hogy feladata megoldatlan maradt és hogy most visszavonulást kezdett, mely nem méltó egy misztér Gulliverhez. Ez a megoldatlan feladat nyomasztólag hatott reá. De amikor tisztázni akarta maga előtt, hogy ez milyen feladat, minden elmosodott a szeme előtt. Ugy járt, mint a rövidlátó, akitől elvették szemüvegét és aki előtt minden ködbeborul.

— Ez a misztér Davis, — folytatta, — végül valósággal kidobott bennünket. Mit jelentsen: nem vállal többé felelősséget? Hiszen igaz, szörnyű dolgok mennek itt végbe. És amit ezek a földdevők mivelnek, hallatlan. Lehet valami igazság abban, hogy valóságos kannibálok. Voltaképen tehát az emberiség nevében kellene eljárni ellenük. Mi amerikaiak elsősorban lennénk kötelesek erre. Ha nem a diplomáciai bonyodalmak...

Elkábitotta büntudatát, ezt a kinos érzést a rekeszizomzata alatt, az érzést, mely rokon volt a határozatlan, a bizonytalantól való félelemmel.

— Teljesen zavart volt ez a misztér Davis...

nem is tudom... mintha csak szabadulni akart volna tőlünk, mintha még valami különösen nagy kellemetlenséget várna.

Gulliver kabátja zsebében egy papírlap recsegett. Kivette és a térdén szétteregette. Bécs város térképe volt, a piros izomkötegeken az utcák fehér idegszálai huzódtak, a Dunacsatorna kék vért szállított, a terek, mint az ideg-csomók bogozódtak. Gulliver rámeredt a térképre és hiába törekedett emlékezetébe idézni, hogy mit mulasztott el.

— Nem beszélt többé a távirásszal? — kérdezte hirtelen Fred felé fordulva.

Fred a fejét rázva felelte, hogy nem, többé nem találta meg az öreg padlásszobáját, ámbár számtalanszor ment fel a lépcsőkhöz. Amata felébredésével új dolgok váltak fontossá, Fred lényegéből begubózott, szeretetében egyesített mindent, ami Amatára vonatkozott.

Mosolyogva nézte a lánynak boldogságtól fénylő arcát, mellyel az éjszaka felé fordult, a fényszóró kék rezgését a romok felett, a dülledező falakat, a leány teste melegséget árasztott. Fájdalma, a kedves, elvesztett várost elhagyni, nem érezni többé nagyszülői szűkebb életének szívélyességét, hazája sorsát elmerülve tudni a bizonytalanságba, mindez nem hatott rá kinosan, hanem csak szelid fájdalommal.

Mintahogyan a légbuborékok törekszenek a víz felszínére, úgy szálltak gondolatai a mélységből a hangos szavak rétegébe:

— Hiszen legdrágább kincsét magunkkal viszzük...

Nagy, panaszkodó szemek vele szemben: Zelina. Azután gyorsan leküzdve hősiességgel:

— Igaza van, Fred. Minden az ember által ujjul meg ismét.

Zelina nyugtalanul mozgolódott, szerette volna,

ha már tul lennének a város határvonalán, hamár tul lennének ezen a földön, mely mintha kelletlenül hordaná őket. Az utolsó pillanatban valami nagy veszedelmet érzett, amit azonban elrejtett a többiek elől. Neki, mint a tulajdonképpeni mérvadó és döntő tényezőnek, célzást tett miszter Davis valamilyen veszedelem kósza híreről, ami nem volt elég világos, hogy megértse, de elég titokzatos ahhoz, hogy aggályokat ébresszen benne.

A távirász is megjelent, izgatottan sugott valamit Davis fülébe: Az amerikaiak amilyen hamar csak lehet, hagyják el Bécs városát.

A Práter Csillag-térre érkeztek, megszenesedett tábortüzek körül emberhalmok heverték. A dübörgő autókigyó óvatossan kezdett kanyarogni, a zaj fölverte a tompa szunnyadást, mely jóllakott bendőkből gőzölgött. A vadak hánykolódtak és bambultak. A páncél autó, mely az élén robogott, a legénység a gépfegyverek mellett állt, a felfegyverezettek, akik a kocsivezetők mellett ültek, a kezükbe szorongatták fegyverüket.

— Ezek a földdevők, — mondta miszter Gulliver, — akikkel egyszer már találkoztatok. Ezek mit sem törődnek a diplomáciai bonyodalmakkal.

Zelina gondolatai egészen máshol jártak, olyan helyen, mely a földdevőktől és a diplomáciai bonyodalmaktól a lehető legtávolabb esett.

— Hogy is van ez tulajdonképen azzal a távirással...?

— Szikratáviratokat küld szerte-széjjel, — mondta Fred, — de... tekintete felkuszott a Tegetthof-oszlop tetejére: — nézze csak? — szakította félbe önmagát, — a szent eltűnt, elhagyta helyét.

Zelina felszökkent, a félelem sötét érzése megpatlant benne, csaknem szétvetette őt, a torkában izzott:

— Gyorsan! Gyorsan, az Isten szerelméért... gyorsan!

Egy lövés dördült el. Az első autó egy őrt, aki a sötétségből ugrott elő, a hirtelen fordulónál, elütött. Kőbalta zuhogott a páncélfalra és egy intő lövés felelt. A sötétségből meredeken, parabolába hajlitott ágon, egy fogó lándzsa zugott el közvetlenül Amata feje mellett. Fred védően vetette magát a leányra.

De mielőtt még küzdelemre kerülhetett volna a sor, az éjszaka hirtelen tüztorokká szakadt, melyből egy izzó, ordító lélegzett viharzott. Ha Taddeus Gratias ebben a pillanatban már nem bomlott volna szét alkatrészeire, most valóban az ég beomlására és az ítéletnap kezdetére következtetett volna. Egy üvöltő kráterből sötét óriási valami lövelt ki: a Rotunda golyóformájú teteje és, mint a kövek, gerendák és üvegcserepek esője hullott a földre. Lángcsigák pattantak a föld felett gőzölgő égboltozatra, gázfáklyák tántorogtak a bokrok és az északi pályaudvar felett. Izzón gőzölgő szélforgatag zuhant most erre, tépett és ficamodott embertestek örvénye tűnt fel, melyet a forgatag leszivott és magával hurcolt. A vihar széles szárnyakkal legyezett mögötte, mely mint az óriás keze mindent elsöpörtútjából. A felborult kocsik tartalmukat vonagló, ordító halmokba öntötték a földön. A Rotunda omladozó falairól lángok áradata lobogott, amelyben minden éghető szikrázva lobbant el és a tüztenger kellős közepén hirtelen megelevenedni látszott az óriás kerék vasváza. Halott gépezetei mozgásnak indultak, egy lökés rázkódtatta meg a vasállványt, lassu forgás kezdődött, a függő kocsik hintázva merültek a lángokba és ismét lángolva tűntek föl a tulsó oldalon.

A kocsit ért lökés, amelyben Seelenheil és Schembera laktak, mély álmából verte fel Leib Seelenheil Moiset. Fájdó tagokkal és vérző arccal kelt fel, négykézláb nézte az elröppenő protuberanciákat

ablaka előtt. Schembera törzse a földön feküdt és a lángok írását tükrözte szemében.

— Mi ez? — kérdezte Seelenheil magánkívül.

— A vég! — mondta Schembera.

Az óriáskerék legfelsőbb kocsiában voltak, melyet Seelenheil, hátán a teherrel, a keresztvasakon kuszva ért el. Az ablakból látta a Rotunda tüzet okádó kráterét, melyet elöntött a láva és szakadatlanul az izzó gázok bombáit röpítette a levegőbe, látta a láng-kisértetek táncát, mely lebegő, gyújtó uszályokkal lejtett végig a város romjain. Mintha a világ születése az ősi lángokban ismétlődne meg, a Káosz égi testeinek összeütközése ujjult meg. Seelenheil agyveleje megkövesedve feküdt koponyájában, a vére száraz volt és gyapjas, mint a vatta, minden akarata kásává mállott az ijedségtől.

— A vég! — mondta Schembera fénylő, diadalmos hangon.

Ebben a pillanatban megelevenedtek a halott gépek és megkezdtek a kerék forgatását. A kocsi sülyedt és a lángok feléje kapkodtak. Valami mély, dörgő ének zengett felőlük, a diadal elemi dala. Elviselhetetlen izzás kergette vissza Seelenheilt az ablaktól, a földre kuporodott, szeme káprázott a fehér izzástól, amelybe tekintete merült. Lángöklök bezúzták az ablaküveget, kék lángtörők hegyesen szurtak az üvegbe és szilánkokká tördelték azt. A kocsi az üvöltés és sistergés poklán keresztül lebegett, ámde a másik oldalon izzó vasalkatrészekkel és füstölgő fával bukkant fel, felette apró lángok futottak. Seelenheil bőre megpörkölődött, haja megperzselődött, felállt, az agya ismét dolgozott, a megmenekülésen töprengett.

Menekülés?

Kiugrani a kocsiból, leérni és gyors futás a tűzből! Semmi egyéb nem maradt hátra, hogy a kerék kényelmetlenül forgásától meneküljön, hogy a sátán

szörnyű gépezetében elkerülje a megsüttetés veszedelmét.

A kocsi a legmagasabb ponthoz ért és lemenőben himbált. Seelenheil megragadta Schemberát és a hátára vette.

— Hagyj, — lihegte Schembera Seelenheil nyakán, — hagyj... ugorj le magad.

— Nem nélkülöd! — hörögte Seelenheil szorongó torokból.

A kerék forgása gyorsabbodott, a lihegő gépek pokoli gyorsasággal forgatták, lángok csaptak fel újra, mint az ágyulövések dörögtek alattuk az üvöltő mélységben.

— Hagyj... hagyj, — vicsoritotta Schembera, — a vég!

Most úgy látszott, mintha a tüzfátyol vékonyodna, mintha a lángok összezsugorodnának. Seelenheil az ajtónál állott, készen arra, hogy leugorjék. Most a mélyponthoz értek...

Seelenheil felrántotta az ajtót...

Ekkor dühös fájdalom nyilalt a nyakába és kábitóan borította el agyát.

Schembera éles fogainak utolsó erejével, egyetlen fegyverével, Seelenheil nyakába harapott. Seelenheil visszatántorodott és ellenségével a földre zuhant. Igyekezett lerázni magáról terhét, de a sulyos törzs csüngött rajta, nem engedte, görcsös vadsággal vágta fogait Seelenheil nyakcsigolyájába.

Széles kacagással lángok táncoltak be a kocsiba... Mint lelógó fáklya tünt fel azután újból az ellenkező oldalon a magasságban... Az izzó levegő pokla ellen azután ismét a világűr dermesztő hidegsége támadt mindenfelől, a tűz és a jég újból megkezdték régi harcukat. Kikerülve abból a halomból, amelybe a tűz vetette őket, izzó arccal, hidegtől korbácsolt hátgerinccel remegtek az emberek a két elem között. Két vihar zudult egymás ellen.

Egy kéz érintette miszter Gulliver karját, egy ember állt itt és némán egy ruhadarabot tartott feléjük.

— Visszahozta a felöltömet? — mondta Gulliver a boldogság és a megváltásnak egy érzésével. Most tehát végére ért a feladatnak.

— Cserében itt van a térképe, — a zsebébe nyult és átnyújtotta az embernek Bécs város térképét.

Fejbológatás utasította vissza Gulliver ajándékát és amikor Gulliver az ember arcába nézett látta, hogy arcának se szeme, se szája, az ember arca álmából . . .

Az álmából, melyet ezer év előtt álmodott . . .

Fred felé, aki a reszkető Amatát karjai között tartotta, most egy hang szállott messzi távolságokból. Zelina szeme hajszolta a félelem mélységéből:

— El, el!

— Már késő, — mondta a távirász, az öreg, ősz emberke, akit Fred hiába keresett.

— Maga az? — csodálkozott Fred. — Maga? Igen . . . most már tudom. Nem maga volt az, akivel fehér zászlóval a kezében a Szent István toronyban találkoztam. Most már értem, hogy a távfilmező miért nem csengetett, amikor maga a kőrácsolatban függött a Griff madaron lovagolva, és mi felette elrepültünk. A távfilmező egyszerűen nem csöngetett, mert hiszen kegyed a távirász maga . . .

Fred Gregor rendkívül megkönnyebbült ettől a megállapítástól és mélységes jóakarattal tekintett az emberkére, azzal a jóakarattal, amit aziránt érzünk, akivel többé-kevésbé közösségünk van.

— Már késő... — mondta az emberke. — Majd meglátja . . .

— Voltaképen . . . — vélte Fred elgondolkozva

és telve lágysággal — nincs semmi értelme! Voltaképen maga csak egy ákom-bákom.

Az emberke jóságosan mosolygott:

— Az ákom-bákomnak is megvan a maga értelme.

— Igaza van, — mondta Fred engedékenyen, mert hiszen az ilyen dolgokkal már nem sokat törődött. Elől még dühöngtek a lángok, a hátukba a világűr dermesztő hidege fujt. Jég és láng harcoltak egymással és hirtelen valami egészen új érzés fogant meg, a lefelé zuhanás érzése. Az egész világ olyan volt, mint a csapóajtó, mely aknába ránt, egyenletesen és feltarthatatlanul. A házak mindezt már jó előre tudták, gondolta Fred minden ijedtség nélkül.

Zelina szemei megegyeszer felzokogó félelemmel merültek az övéibe:

— El, el!

A távirászt a fejét rázta:

— Már késő!

A sötét, jeges világürből lágy szellő sóhajtott el felettük. Amata hirtelen olyan hangon szólalt meg, mintha ez a hang Isten trónjáról szállna, az élet hangja és ez már nem volt a gyermek gügyögése, hanem az asszonyi boldogság zengése és tiszta, szent öntudat:

— Nézd, szívem, a csillagok hullnak az égről.

Felemelte keskeny kezét, finom, kék erezetének hálójában egy hőcsillag pihent sok-sok ággal és minden egyesnek megfoghatatlanul elmés vonatkozásával az egészhez, Istennek megható remekműve.

A csoda lassan elolvadt a meleg huson. Csupán egy csillogó csöpp maradt, mely a bőszt lángok lobogását egyetlen szikrába egyesítette. Sűrűn és lágyan hó esett a sötétségből, halkan és boldogan hullott a tűzbe.

Amata Fred szívéhez simult.

— Sohasem késő, — mondta Fred ragyogva és hajlithatatlanul.

— Csak azért jöttem, hogy megmondjam : tizenkét óra, — mondta a távirász, miközben felmarkolt egy darab hófüggönyt és eltünt.

Erre Bécs öreg, elkallódott, rozsdás és halott toronyórái rendre felemelték hangjukat és kísértiesen elütötték az éjfélt. A hófuvás mögött, a lángok fala mögött, lágyan csendültek fel, közel és távol, az idő óvatos nyelvei és valamennyien azt mondták: tizenkét óra!

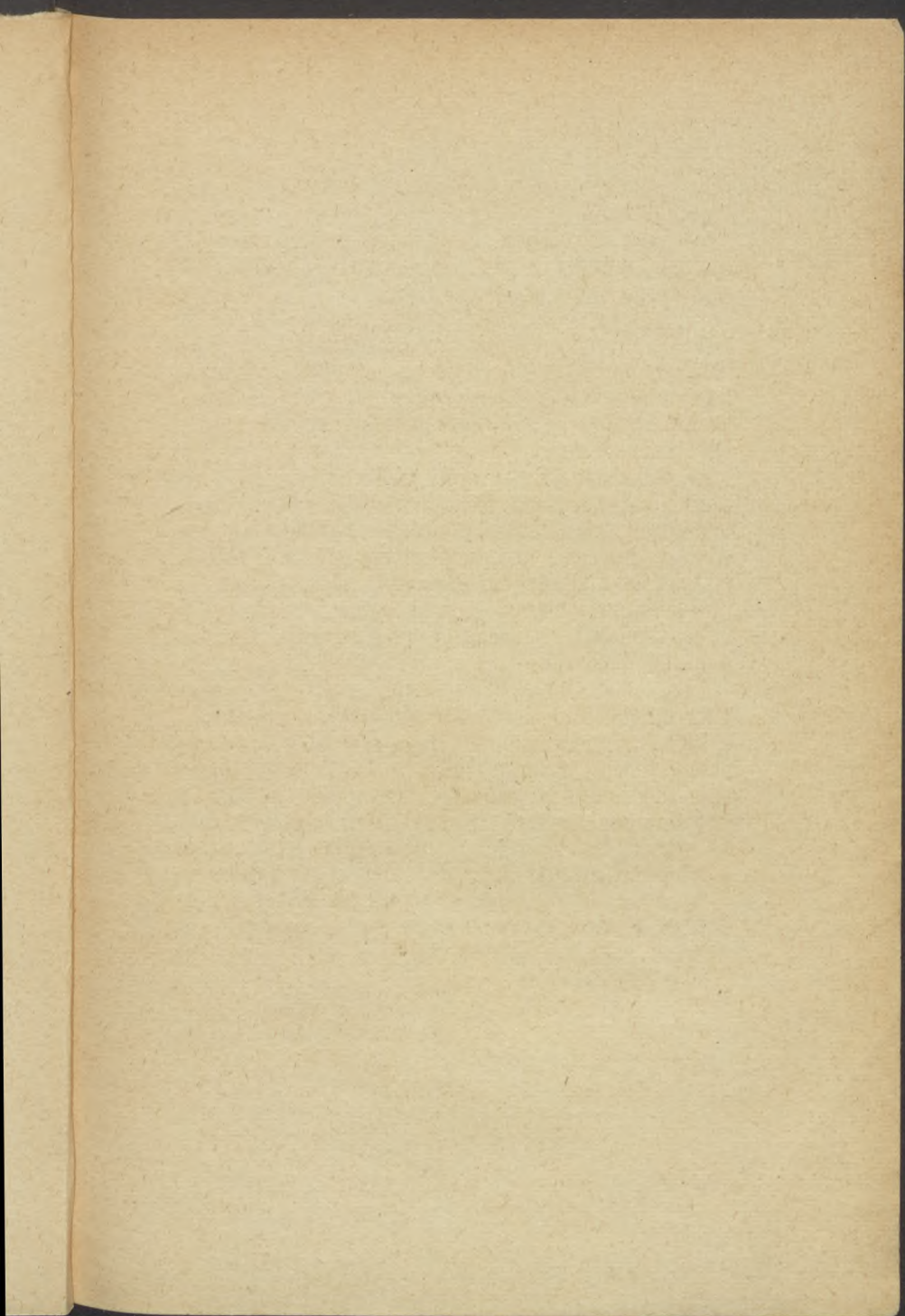
A katlan, melybe a világ elmerült, széleit a le-tűnő világ fölé tolta, minden oldalról feketén falazták körül a látóhatárt. Minden alkonyba zuhant, a nagy, növekvő alkonyból, mely mélyebb volt az éjszakánál magánál is, árnyékok gomolyogtak.

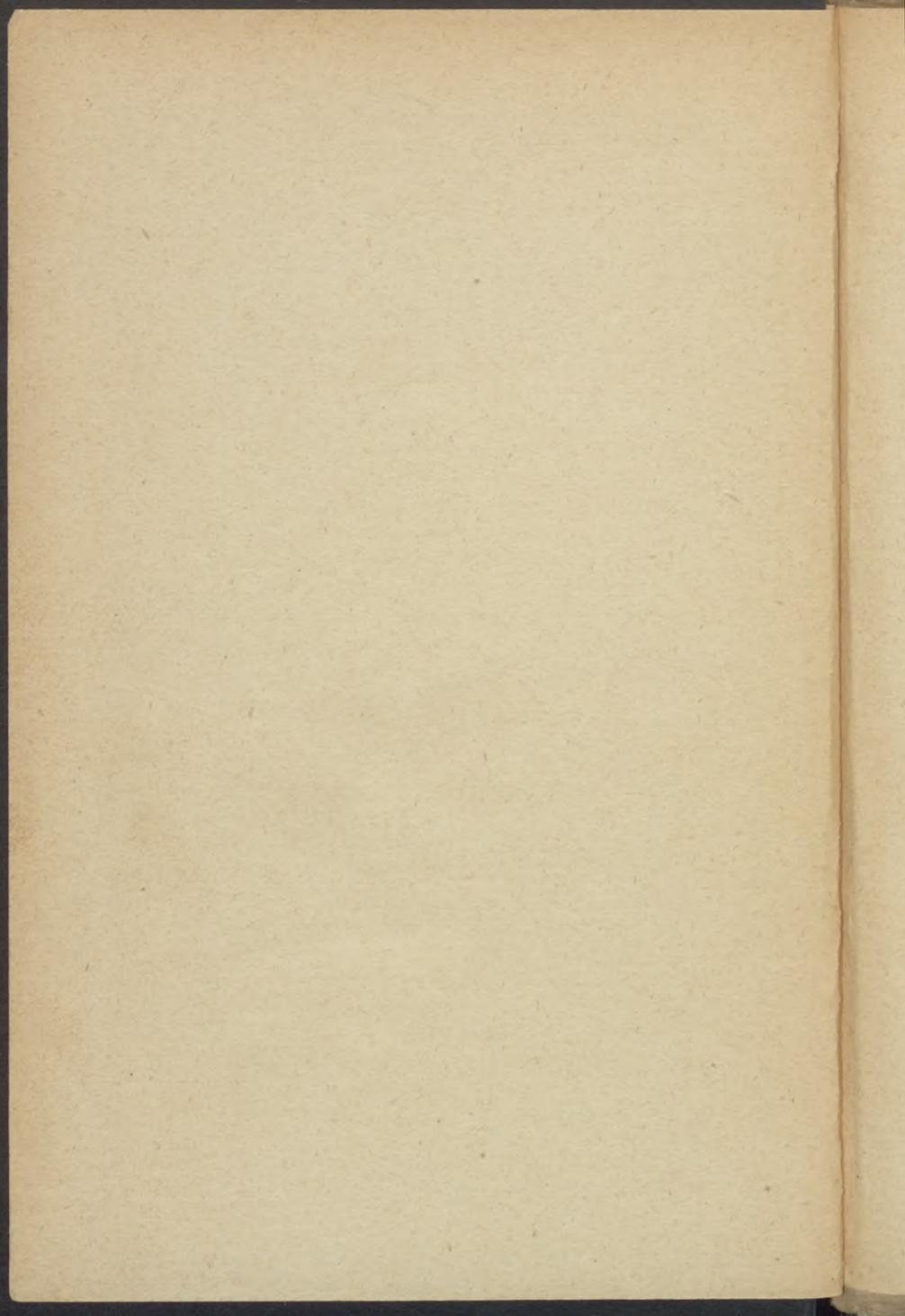
— Maradj velem, — könyörgött Fred.

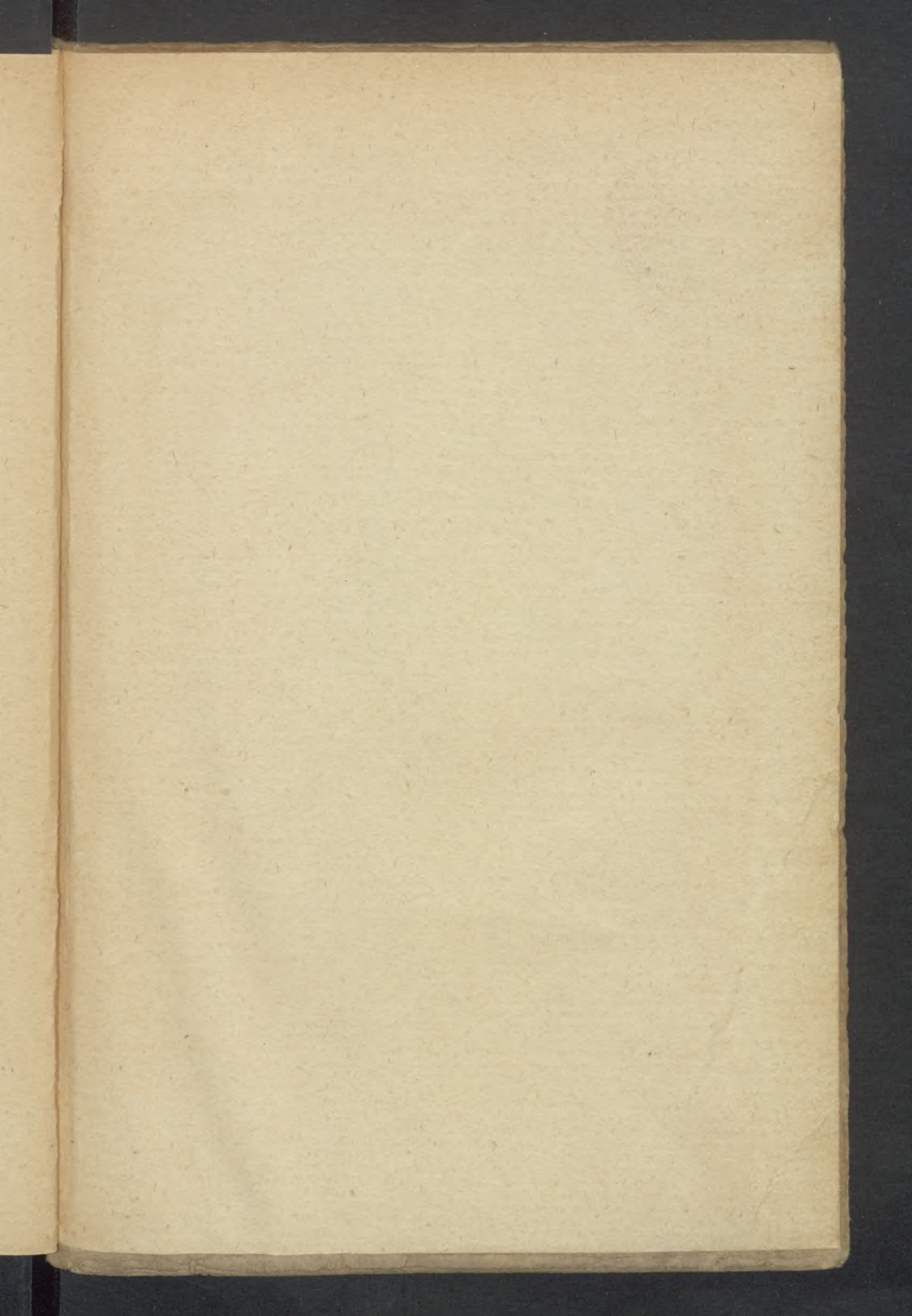
— Benced! — csendült fel Amata tisztán, mint a hárfa ezüst húrokkal.

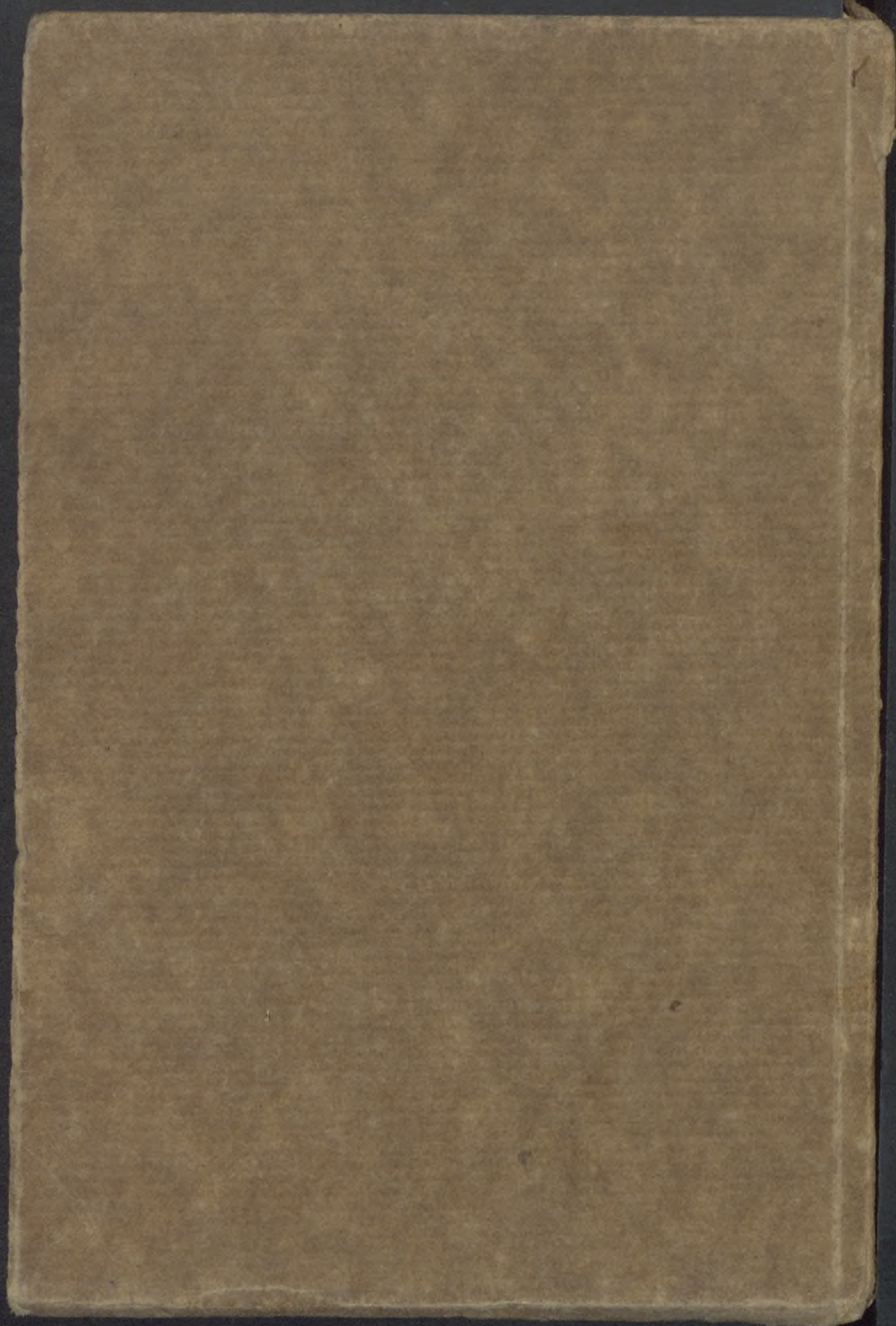
Fred ekkor hirtelen a Szent István templomot látta maga előtt, szörnyű méretekkel emelkedve a város süppedő romjai fölé, s a felhőkből egy másik torony csüngött, mint a megfordított tükörkép, úgy, hogy a csucok érintették egymást. A képződmény keskeny nyakkal nyult a magasságba és mélységbe, mindkét alapfelületével a földbe és a felhőkbe olvadt: egy rettentően nagy napóra...

És ebben a pillanatban az utolsó porszem pörögött le a napóra nyakában...

STROBL: KISÉRTETEK AZ INGOVÁNYBAN